

Univerzita Karlova

Filosofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Vojtěch Slouka

**Přemyslovci na přelomu 11. a 12. století.
Některé chronologické a prosopografické
otázky**

The Přemyslids at the turn of the 12th century. Some
chronological and prosopographical issues

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně ocitovat všechny použité prameny a literaturu a že jsem práci nevyužil v rámci jiného vysokoškolského studia k získání stejného či jiného vysokoškolského titulu.

V Třebíči dne 15. ledna

Poděkování

Nemohu vzpomenout všech, kteří mi byli nápomocni radou, vyslechnutím, či podporou. Především ovšem děkuji prof. PhDr. Josefu Žemličkovi, DrSc., za inspirativní připomínky, za obohacující seminární diskusi, za ochotu, za trpělivost s mým pracovním tempem a za smířlivost s mou tvrdohlavostí. Nemohu opomenout vyučující semináře středověkých dějin na Ústavu světových dějin, kteří mne naučili základy historického řemesla, ani všechny své spolužáky, kteří si kdy vyslechli můj výklad a byli ochotni se mnou diskutovat. V neposlední řadě děkuji své rodině, bez jejíž podpory bych nebyl tam, kde jsem.

Abstrakt

Práce se zabývá daty narození Přemyslovců v generaci vnuků a pravníků knížete Břetislava I. Poté, co jsou se zřetelem k dané problematice zhodnoceny relevantní prameny a literatura, upozorňuje práce na některé metodické problémy spjaté se studiem dat narození. Po vymezení obecných východisek nejprve zkoumá pořadí Přemyslovců podle data narození. Posléze přistupuje ke stanovení konkrétních dat narození. Smyslem práce je jednak rehabilitovat bádání o datech narození, jednak připravit podmínky pro další zkoumání v oblasti politických, sociálních a právních dějin středověku.

Klíčová slova: Středověk – Čechy a Morava v 11. a 12. století – Přemyslovci – Břetislav I. – Kosmova kronika Čechů – Genealogie – Chronologie

Abstract

This thesis deals with dates of birth of the Přemyslids within the generation of grandsons and great-grandsons of Břetislav I. After evaluation of relevant original sources and literature with respect to the given problematics, the thesis points some methodic issues connected with the study of dates of birth out. Having defined general principles, first investigates the order of Přemyslids according to their age, finally determines concrete dates of birth. The purpose of the thesis focuses on vindication of the dates-of-birth-studies as well as preparation for future investigation in political, social and legal history of the Middle Ages.

Key words: Middle Ages – Bohemia and Moravia in 11th and 12th century – Přemyslids – Břetislav I. – Chronicle of Cosmas – Genealogy – Chronology

Obsah

Úvod	...7
I. Obecná část	...9
I.1 Analýza pramenů	...9
Kosmovské, nekosmovské a postkosmovské dějepisectví	...9
Nekrologia	...20
Narativní prameny zahraniční provenience	...26
Rodové genealogie	...35
Listinný materiál	...40
Přemyslovské ražby	...45
Otázka přínosu kosterní antropologie	...49
I.2. Reflexe literatury	...51
Účel studia	...51
Stěžejní díla přemyslovské genealogické chronologie	...55
Problematické pasáže dosavadní genealogické chronologie	...63
I.3 Vybrané metodické problémy	...72
Proč bádát?	...72
Limity středověkého práva	...72
Proměnlivost pravděpodobnosti v intervalu	...74
Obrušování hran rigidního práva	...75
Biologické a právní překážky	...77
Kritika abdukce	...79
Princip mezního důkazu	...82
II. Zvláštní část	...84
II.1 Generace vnuků Břetislava I.	...84
Relativní chronologie	...84
Absolutní chronologie	...90
II.2 Generace pravnuků Břetislava I.	...101
Relativní chronologie	...101

Absolutní chronologie	...113
Závěr	...125
Zkratky	...127
Soupis pramenů a literatury	...129

Úvod

Předložená bakalářská práce urazila od prvního nápadu k závěrečné korektuře dlouhou cestu, která nebyla vždy přímočará. Záměr pojednat o datech narození Přemyslovců žijících na přelomu 11. a 12. století je sice původní, měl být ovšem jen předstupněm ke srovnávací analýze vlády Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) ve snaze diferencovat dosavadní pojetí krize přemyslovského státu lemované výkladem Kosmovy třetí knihy. Tímto je také vymezen časový záběr práce dotýkající se generace vnuků a pravníků Břetislava I. Při úvahách o datech narození se ovšem ukázalo, že si téma žádá větší pozornost, než se původně jevilo jako účelné a že si zaslouhuje důslednější zpracování především stran metody práce s prameny, která je vzhledem ke zcela specifickému typu žádaných informací a důležitosti přesných časových určení v některých momentech poněkud odlišná od konvenčních přístupů pramenné kritiky.

Pro vymezení obsahu práce jsou určující tři definiční pojmy. Genealogie je důležitá potud, že určuje základní biologické vazby mezi propíranými jedinci, kteří jsou vymezeni dvěma generacemi rodu Přemysla Oráče, a sice generací vnuků a pravníků *nového Achillea* Břetislava I. († 1055). Vzhledem k účelu práce je ovšem zásadnější rozměr chronologický, totiž vsazení dat narození zkoumaných jedinců na časovou osu. Jen koherentní a bezrozporné stanovení věku jednajících postav a potenciálních objektů politického jednání totiž může vést v širším smyslu k přesvědčivému objasnění konkrétních politických kroků a jejich motivace, v užším smyslu k bližšímu poznání nástupnického práva. V práci totiž není seniorátní nařízení Břetislava I. považováno za normu, třebaže postupně odumírající, ale pouze za jednu z možných alternativ. Ověření platnosti Kosmova seniorátního narativu, případně snaha o postihnutí alternativních konceptů nástupnického práva je úkolem pro další studium; závěry z této práce plynoucí jsou pro důslednou analýzu dostatečně pevným základem. Prosopografický rozměr konečně definuje samotný účel práce a je jakýmsi mezistupněm k dalšímu bádání: přispět ke znalosti vztahů mezi Přemyslovci jako jasně vymezenou skupinou osob skrze stanovení jejich dat narození, kteréžto určení

může být velmi nápomocné rozboru nejen politických, ale i sociálních či právních dějin přelomu 11. a 12. století.

Práce je členěna do dvou základních okruhů. Obecná část se zaměřuje na rozbor relevantních pramenů a literatury, jakož také na vybrané metodické problémy, jež souvisejí s povahou našich pramenů. Důležitost této části je podtržena skutečností, že jen a pouze na základě korektní pramenné kritiky lze přistoupit k vlastnímu zkoumání dat narození Přemyslovců vymezených generací, což je obsahem zvláštní části. Zde je výklad veden ve dvou rovinách tak, aby byl schopen postihnout obě alternativy validity seniorátního ustanovení v daném čase. Relativní chronologií se míní určení stáří jednajících postav vůči sobě navzájem a zároveň implicitně také vymezení rámcových hraničních dat narození. Absolutní chronologií se potom myslí snaha o určení konkrétních dat narození.

Badatelská otázka je dvojitá. Vzhledem k tomu, že smyslem práce je, aby byla dostatečně pevným podkladem pro další studium, je nezbytné – s vědomím nutné neúplnosti našeho úsilí – ověřit dosavadní pojmání genealogického rozrodu Přemyslovců a dat narození vymezených generací, včetně snahy o řešení některých systémových otázek, například problému časového rozdílu mezi presumovaným datem narození a prvou pramennou zmínkou. Druhou badatelskou otázkou je potom snaha o vymezení metodických problémů spjatých s interpretací pramene a středověkého práva, včetně naznačení cesty reagující na hermeneutický kruh našeho poznávání.

I. Obecná část

I.1 Analýza pramenů

Kosmovské, nekosmovské a postkosmovské dějepisectví

Stěží si lze představit výklad o českých dějinách přelomu 11. a 12. století bez Kosmovy kroniky Čechů. Zásadní dílo svatovítského děkana, vzniknuvší v letech 1120–1125 a náležející do proudu evropských národních vyprávění 12. století volně navazujících na pozdně antické tradice, se neopominutelně podílí na vytváření našich představ o genealogické chronologii Přemyslovců od bájných časů až k nástupu posledního vnuka Břetislava I. roku 1125, kdy Kosmas zemřel.¹

Výlučnost Kosmova opusu, kanonizovaná výklady F. Palackého a V. Novotného,² však vrhá stín na ověřitelnost jeho postřehů. Při jeho interpretaci je tak třeba neustále pamatovat na červenou nit díla ovlivňující úvahy o účelu jeho vzniku. Třebaže kosmovské bádání neustále vychází z tezí D. Třeštíka, jeho důraz na příběh Přemyslovců jako panujícího rodu³ byl v posledních letech zatlačen úvahami M. Wihody o konstrukci obce Čechů jako celistvého pulsujícího organismu s mnoha konstituantami, a primát panující dynastie má být jen jednou z nich.⁴ Z hlediska genealogické chronologie je smysl vzniku Kosmovy kroniky důležitý zejména proto, že pasáže tvořící pilíř Kosmova příběhu mají mnohdy rozměr otázky následnictví, a to se genealogické chronologie bezprostředně dotýká.

V podzimu svého života stal se Kosmas děkanem pražského katedrálního kostela. Sepjetí s bezprostředním okolím knížecího stolce dodává Kosmovu výkladu

---

¹ Nejzdařilejší edicí Kosmovy kroniky je edice Bretholzova, srov. *Cosmae Pragensis chronica Boemorum*, MGH SRG NS II. Edd. B. Bretholz, W. Weinberger, Berlin 1923 (dále jen „KOSMAS“), s. 1–241; Dopusud nejkompexnějším kosmologickým dílem je publikovaná disertace D. TŘEŠTÍKA, *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení*, Praha 1968 (dále jen „Kosmova kronika“), passim.

² F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého w Čechách a w Moravě I. 1. Od prwowěkosti až do roku 1125*, Praha 1848 (dále jen „Dějiny I. 1“), passim, V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034–1197)*, Praha 1913 (dále jen „ČD I. 2.“), passim. Ke kritice Novotného absolutizování Kosmy již D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 14.

³ Explicitně D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 155–166.

⁴ M. WIHODA, *První česká království*, Praha 2015 (dále „První česká království“), s. 55–102. Nutno ovšem podotknout, že výklad tzv. přemyslovské pověsti ve vztahu k turbulentnímu konci království Vratislava II. (srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmovo pojetí přemyslovské pověsti*, ČL 52, 1965 (dále jen „Kosmovo pojetí“), s. 308–311; souhrnně TÝŽ, *Kosmova kronika*, s. 166–183) je jediným podstatným překonaným místem Třeštíkovy díla.

autenticitu, ačkoli spolehlivost jeho vyprávění není bezvýhradná. Stran genealogické chronologie lze hovořit o nejméně čtyřech limitech. Autenticita výkladu o událostech, jež Kosmas „mohl vidět“, je kromě přirozeného zkreslení vzpomínek oslabena autorovým pobytem mimo Čechy ve druhé polovině 70. let 11. století. Skutečnost, že v následujících zprávách z 80. let lze pozorovat závislost na literárních vzorech, svádí k výkladu, že se Kosmova nepřítomnost v české kotlině poněkud protáhla až k roku 1090;⁵ z hlediska sledovaného tématu je ovšem důležité neuchylovat se k argumentaci kruhem.

Přes veškerý talent k plastickému vypravování dbal Kosmas – počínaje rokem 894 – o přesné chronologické zařazení popisovaných dějů z hlediska dějin spásy. Analistický rozměr díla, ve starších pasážích závislý na svých předlohách, ovšem není zcela spolehlivý ani ve výkladu k době Kosmova života. Snad kvůli plynulosti výkladu jsou totiž některá vyprávění podřazena pod letopočet pouze *a rubrica*,⁶ kdy z okolností příběhu nelze dovodit, zda jsou vědomě připsány pod posléze uvedený letopočet, nebo zda jsou přivěšeny z nezbytí.

Opustivši pozitivistickou představu apriorního zaznamenávání objektivní reality, obrátila historiografie svou pozornost k subjektivní stránce pramene.⁷ Genealogické chronologie se tento pohled dotýká při nejmenším uváděním postav do příběhu. Leckterí Přemyslovci promlouvají do dějinného příběhu téměř výlučně skrze Kosmu, který je začasť původcem „první písemné zmínky“ v chronologickém smyslu. Již proto je důležité, že Kosmovo mlčení nemůže jednoznačně vypovídat o bezvýznamnosti a mládí té či oné osoby. Specifickou dimenzi dostává důkaz *ex silentio* v Kosmově současnosti, již popisuje ve třetí knize (1092–1125). Pomineme-li

---

⁵ K tématu nejdůkladněji D, TŘEŠTÍK, *Kosmas a Regino. Ke kritice Kosmovy kroniky*, ČsČH 8, 1960 (dále jen „*Kosmas a Regino*“), s. 573–574, 586–587, resp. TÝŽ, *Kosmova kronika*, s. 37–38.

⁶ Partes pro toto KOSMAS, MGH SRG NS II, I. 40, s. 73–75, II. 15, s. 105–106, II. 16, s. 106–108, ale i III. 41, s. 214–215. O zajímavý pokus se v této souvislosti pokusila B. KRZEMIENSKA, *Břetislav I. Čechy a střední Evropa v prvé polovině XI. století*, Praha 1999² (dále jen „*Břetislav I.*“), s. 77–83, která zkoumala validitu souslednosti Kosmovy analistické osy jeho první (sic!) knihy, nikoli její jednotlivé prvky, se závěrem, že Kosmovo analistické schéma navzdory dílčím nesrovnalostem odpovídá – až na dvě výjimky – logické souslednosti dějů, jakož i ostatním nám známým pramenům.

⁷ Metodicky A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika v kontextu svého vzniku. K dějepiscetví přemyslovského období*, Brno 2010 (dále jen „*Vincenciova a Jarlochova kronika*“), s. 52–71, komplexně M. WIHODA, *První česká království*, s. 17–169.

skutečnost, že zvláště závěr třetí knihy naznačuje větší šíři Kosmova autorského záměru,⁸ zarazí nejen Kosmovo explicitně omlouvané mlčení k současným politickým dějům, ale také pozornost, již nevěnuje například přemyslovským kněžnám, které mnohdy nezmiňuje jménem, třebaže je téměř jistě znal. Detaily často přeshraničního rozměru dynastické politiky nepatřily do středu jeho tematického zájmu, přesto stala-li se dotyčná manželkou knížete Čechů, bylo lze očekávat, že se stane matkou budoucích knížat, a tedy že bude vyvolávat pozornost.⁹

Poslední zde vytknutý limit studia genealogické chronologie prostřednictvím Kroniky Čechů se dotýká teritoriality přemyslovského panství, vztahu k Moravě. Neběží o otázky původu a ideového zázemí elit na Moravě působících, nýbrž o meze Kosmovy informovanosti o moravských příbězích. Kronikářova sdílnost je v tomto ohledu velmi kolísavá, a není nijak výrazná ani v případě, kdy jde o uspořádání vlády na Moravě.¹⁰ Nejprůpadnější ukázkou tohoto nápadného mlčení je skon synů knížete Konráda I., brněnského knížete Oldřicha a znojenského knížete Litolda během druhého desetiletí 12. století.¹¹ Otázka zní, zda je relativní bezvýznamnost obou Přemyslovců, k níž je odsoudil Kosmas, příčinou mlčení, nebo důsledkem záměru jiného, ať už autorského, nebo třeba politického. Z hlediska sledovaného tématu je podstatné, že Kosmovy zprávy o rodinných poměrech a životních bězích moravských Přemyslovců nejsou příliš spolehlivé, a nabádají k ostražitosti při využívání důkazu *ex silentio*.

---

⁸ Narážím zde na poněkud specifické znění 58., 59. a 60. kapitoly III. knihy, jíž by bylo lze interpretovat jako počátek knihy IV. Srov. již V. HRUBÝ, *Na okraj nového vydání Kosmovy kroniky*, ČMM 49, 1925 (dále jen „*Na okraj*“), s. 375–384, aktualizovaně M. WIHODA, *Morava v době knížecí 907–1197*, Praha 2010 (dále jen „*Morava knížecí*“), s. 60–61, resp. TÝŽ, *První česká království*, s. 23–29.

⁹ Naznačenou otázku nelze důsledně řešit na tomto místě ani v této práci; je možno pouze poznamenat, že veškeré úvahy o důležitosti manželky panujícího knížete je třeba neustále srovnávat s poznatky o smyslu Kosmova životního díla jako obhajoby „Čech knížecích“. V této souvislosti totiž nelze opomenout úvahu o Kosmově autorství *Versus post missam*, apologii království Vratislava II., jehož pilířem je oslava královské rodiny, krále, královny a následníka trůnu, jíž vyslovil D. TŘEŠTÍK, „*Gloria regni*“ *Vratislava II. Hymnus „Versus post missam“ a kronikář Kosmas*, in: Verba in imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. narozeninám. Edd. E. Doležalová, M. Nodl, P. Sommer, Praha 2004 (dále jen „*Gloria regni*“), s. 292–295.

¹⁰ K těmto limitům Kosmova přístupu již M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 58–65, 157.

¹¹ KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 41, s. 214–215. Třebaže jde o úmrtí, mají tyto skutečnosti vzhledem k okolnostem dalšího vývoje Brněnska a Znojemska výrazný dosah na stanovení věku jejich synů, Vratislava brněnského a Konráda (II.) znojenského.

Svatovítská dostředivost Kosmových příběhů přitahuje nejen historiky, ale určovala základní teze již jeho současníků. Přesto, nebo právě proto můžeme v dějinách 12. století vysledovat snahy o pěstování alternativní tradice, o jejíž pojmenování se zasloužili F. Graus, J. Žemlička a M. Wihoda a jež se projevuje zejména připomínáním příběhů a osobností odlišných od Kosmova či pokosmovského příběhu.¹² Tak řečené nekosmovské pojetí českých dějin bývá spojováno zejména se dvěma prameny, s Anály hradišsko-opatovickými a s tzv. Českým nekrologiem, jež nadto spojuje dochování v jednom rukopise.¹³

Letopisy původně vznikající v benediktinském klášteře v Hradisku u Olomouce se po přeměně konventu v premonstrátský v polovině 12. století přesunuly do Opatovic nad Labem. Vzhledem k tomu, že poslední analistický zápis je vřazen pod rok 1163, doznal hradišský text v Opatovicích změn, jejichž rozsah ovšem nejsme schopni zcela zachytit. Pro sledované téma tak vyvstává riziko pozdějších interpolací, což lze podtrhnout poukazem, že jedním z pramenů, s jehož pomocí bylo schéma hradišských benediktinů doplňováno, byla také Kronika Čechů.¹⁴ Dochází tak k paradoxní situaci, kdy je relativně dobře informovaný pramen interpolován moraviky z pramenů, jejichž spolehlivost je zde nižší.¹⁵

Je přirozeným důsledkem paradigmatu střetu mezi kosmovským a nekosmovským pojetím českých dějin, že jednotlivé informace, typicky moravika, s nimiž přicházejí

---

¹² Srov. po řadě F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum – Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin*, ČsČH 15, 1967 (dále jen „*Necrologium Bohemicum*“), s. 789–801, J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130: Soud, nebo inscenace? (K „nekosmovskému“ pojetí českých dějin)*, in: Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Fr. Šmahela. Díl I. Edd. J. Pánek, M. Polívka, N. Rejchrtová, Praha 1994 (dále jen „*Vyšehrad 1130*“) s. 47–67, M. WIHODA, *Anály hradišsko-opatovické nebo první moravská kronika? Po stopách nekosmovského pojetí českých dějin*, in: Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek. Sborník příspěvků z konference „Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě“, konané dne 28. 2. 2001 v Brně, Brno 2001 (dále jen „*Anály hradišsko-opatovické*“) s. 25–31. Mezi historiky, jež zdůrazňovali problém Kosmova monopolu uchovávání paměti a kteří pomáhali definovat meze Kosmovy interpretace, lze zařadit také D. Třeštíka, který explicitě varoval před protežováním kosmovského vidění světa (D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 9 a násl.).

¹³ Tzv. *Necrologium Bohemicum* bude okomentováno níže spolu s ostatními nekrologii.

¹⁴ Navzdory tomu, že *Anály* byly vydány také ve druhé části druhého dílu FRB je lépe užívat původní edici Wattenbachovu, srov. *Annales Gradicensis et Opatowicensis*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 643–652 (dále jen „AGO“). K okolnostem přesunu z Hradiska do Opatovic srov. V. NOVOTNÝ, *Uvedení Premonstrátů do kláštera Hradišského na Moravě*, ČMM 50, 1926 (dále jen „*Uvedení Premonstrátů*“), s. 158 a násl.

¹⁵ Toto budiž poukazem na apriorní neudržitelnost objektivity středověké analistiky a historiografie vůbec.

Anály hradištsko-opatovické, nelze ověřit pomocí jiného pramene. Spletité filiační schéma české analistiky staršího středověku¹⁶ ovšem neustále nutí pochybovat o autenticitě jednotlivých zpráv plnicích roli ověřovatele. Jinak řečeno, dvě zprávy, které se zdají podporovat týž výklad, mohou být na sobě závislé. Bez obtíží není ani interpretace takto závislých pramenů, která může být důležitá nejen jako subjektivní výpověď autora pramene, nýbrž může pomoci ozřejmit objektivní stránku věci. Navzdory tomu, že se prokáže závislost jednoho pramene na druhém, nemusí být pramen originální nutně ten přesnější. A Anály hradištsko-opatovické, třebaže místy zaznamenávají zprávy nepůvodní, svůj pramen někdy výrazně zpřesňují. Tento poznatek pochopitelně nelze aplikovat plošně na veškeré třecí plochy mezi zdrojem a jeho pramenem, přesto je dobré být pamětlivý takové alternativy. V genealogické chronologii, která je začasť závislá na vřoení jednotlivých událostí, získává tato plauzibilita zvláštní význam nejen při přepisech římských číslic.¹⁷

S českou analistickou a kronikářskou produkcí od druhé čtvrtiny 12. století do konce 13. století se pojí označení Pokračovatelé Kosmovi. Důvodů vedoucích k takovému označení je několik. Jednak se některá díla zachovala v rukopisech spolu s Kronikou Čechů či Kosmovo životní dílo interpolovala a posléze v něm pokračovala, jednak jsou tak či onak spjata s ideologií knížecích Čech, jak ji vytyčil Kosmas, a v neposlední řadě vyplňují prostor mezi dvěma pozoruhodnými ideově výrazně vyprofilovanými díly, Kosmovou Kronikou Čechů a kronikou tzv. Dalimila.¹⁸ Genealogické chronologie vymezené generacemi vnuků a pravnuků Břetislava I. se dotýkají zejména čtyři prameny z tohoto kadlubu, díla tzv. Kanovníka vyšehradského, Mnicha sázavského,

---

¹⁶ Ke schématu, jež nelze přejímat bez výhrad, srov. nejdůkladněji D. TŘEŠTÍK, *Anfänge der böhmischen Geschichtsschreibung. Die ältesten Prager Annalen*, StZr 23, 1978 (dále jen „Anfänge“), s. 6 a násl, kriticky A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 89–91.

¹⁷ To dokládá na problému smrti Boleslava I. († 967/972) J. IZDNÝ, *Dějiny střední Evropy jako jednotného prostoru v dlouhém 10. století*. Disertační práce FF UK, dostupná online na <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/118635> [cit. dne 29.07.2020], Praha 2019 (dále jen „Dějiny střední Evropy“), s. 162–163.

¹⁸ Programově již F. PALACKÝ, *Ocenění starých českých dějepisců*, in: Dílo Františka Palackého. Svazek první. Ed. J. Charvát, Praha 1941 (dále jen „Ocenění“), s. 71 a násl., explicitně kupř. M. BLÁHOVÁ, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (3) v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota*, Praha 1995 (dále jen „Staročeská kronika III“), s. 100, pozn. 74.

a oba letopisy, jejichž dnes rekonstruovatelná podoba jim byla dána péčí milevského opata Jarlocha, totiž dílo Vincenciovo a Jarlocha samotného.

Navzdory tomu, že rukopisy obsahující dílo tzv. Kanovníka vyšehradského pocházejí až z mladšího středověku, bývá pramen považován za téměř současný s dobou, o níž pojednává (1126–1141), pasáže do roku 1131 měly vzniknout téměř současně s popisovanými událostmi.¹⁹ O limitech spojených s možností pozdější interpolace může leccos nasvědčovat evidentně neorganická pasáž o bouřlivých událostech roku 1142.²⁰ Obdobně jako u Kosmovy kroniky, také zde byla v posledních letech opuštěna tradiční představa o základní linii díla a o smyslu jeho vzniku. Zatímco tradičně ovládal české dějepisceví výklad, že tzv. Kanovník sídlil na Vyšehradě v kapitule sv. Petra a Pavla, úzce spjaté s rodinou knížete a krále Vratislava, L. Reitinger přesvědčivě obhájil postoj dříve hájený již A. Bachmannem, že tzv. Kanovník je spjat především s pražskými biskupy a se svatovítskou kapitulou,²¹ argumentuje při tom zájmem o politiku biskupů, způsoby datace pomocí světců s biskupstvím spjatých a argumentem *ex silentio*, zde ovšem pádným – letopisec vynechal úmrtí manželky zakladatele vyšehradské kapituly, kněžny a královny Svatavy. Navzdory tomu, že autor letopisů nebyl, při nejmenším apriorně, spjat s Vyšehradem, toho času sídlem knížete, pohyboval se v okolí vysoké politiky a aktivity pražských biskupů se nadto střetávaly s představami knížete; lze tak na letopisy tzv. Kanovníka vyšehradského nahlížet jako na pramen spolehlivý a v mnohém stran genealogické chronologie výlučný.

Letopisy kanovníka pražského kostela jsou pro genealogickou chronologii nezastupitelné při nejmenším ve dvou ohledech. Prvním významným příspěvkem je zachycení slavné vyšehradské řeči knížete Soběslava I. z června 1130 obhajující zásah proti spiklencům. Bez ohledu na autenticitu dílčích pasáží promluvy jde o jejich

---

¹⁹ Rok 1131 považoval za zásadní již F. PALACKÝ, *Ocenění*, s. 109, nejnověji ocenil dílo tzv. Kanovníka v tomto smyslu L. REITINGER, *Psal tzv. Kanovník vyšehradský opravdu na Vyšehradě? První Kosmův pokračovatel v kontextu dějepisceví přemyslovského věku*, ČČH 113, 2015 (dále jen „*Psal tzv. Kanovník*“), s. 665–666. – V práci je užita klasická edice Emlerova, *Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, (dále jen „KAN. VYŠ“), s. 201–237.

²⁰ K základní interpretaci vůči politickým dějinám srov. J. ŽEMLIČKA, *Čechy v době knížecí*, Praha 2007² (dále jen „*Čechy knížecí*“), s. 231, analyticky A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 94 a násl.

²¹ L. REITINGER, *Psal tzv. Kanovník*, s. 637 a násl.

výpověď; mezi relevantními politickými i právními okolnostmi zajišťujícími nástupnictví knížete Soběslava chyběl primát věku.²² Mírně problematická je interpretace takové skutečnosti, tedy položení otázky, zda zmínka o Soběslavově relativním stáří absentuje proto, že v době svého nástupu nebyl nejstarším žijícím Přemyslovcem, nebo zda kritérium věku nebylo relevantní, ať objektivně, nebo pro svatovítského letopisce.²³ S ohledem na význam Kosmovy kroniky je obtížně představitelné, že paměť *iustitiae Boemorum* nebyla Kosmovu pokračovateli známa. Pokoušel se tedy tzv. Kanovník konstruovat jiný dynastický příběh než jeho předchůdce? Tato představa není nemožná, přesto však v daném případě zřejmě převáží fakt, že tzv. Kanovník, přes jistý sarkasmus,²⁴ hledí na knížete Soběslava, nadto tehdy panujícího, vcelku smířlivě. To vše činí pro raném středověku tolik užívaný důkaz *ex silentio* v tomto případě validním.²⁵

Zadruhé jde o unikátní reflexi křtů potomků Soběslava I.,²⁶ která nemá pouze určující význam z hlediska jejich postavení v rodu, ale také zachycuje politický a slavnostní rozměr udílení jedné z iniciačních svátostí. Nevíme ovšem, zda tzv. Kanovník zachytil pouze takové křty, které měly politický přesah, zda jde o náhodu, nebo zda křty při nejmenším v poměrech vlády Soběslava I. politický přesah zkrátka nutně měly. Svěbytnou podkategorii potom představuje vztah autora domněle vyšehradského pokračování k rodinným vazbám Soběslava I. a jeho vhlad do nich.²⁷ V jistém smyslu lze tvrdit, že – v protikladu s poznatky o bezprostřednosti vzniku pasáží před rokem

---

²² KAN. VYŠ., FRB II, s. 209, na což upozornil již M. STARÝ, *K právním aspektům*, s. 43, pozn. 107. Srov. též kapitolu věnovanou generaci vnuků Břetislava I.

²³ Veškeré úvahy jsou zde vedeny prismatem nutnosti aposteriorního ověření validity seniorátního ustanovení Břetislava I.

²⁴ K dynamice vztahu mezi tzv. Kanovníkem, knížetem Soběslavem a pražským biskupem Menhartem strážlivě J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 51 a násl., provokativně Z. DRAGOUN, *Konflikt knížete Soběslava s biskupem Menhartem a jeho líčení tzv. Kanovníkem vyšehradským*, MHB 4, 1995, (dále jen „*Konflikt knížete Soběslava*“) s. 69–75.

²⁵ Podrobněji bude o limitech tohoto dokladu pojednáno v metodickém úvodu.

²⁶ KAN. VYŠ., FRB II, s. 219, 228.

²⁷ Zde se střetáváme s ambivalentním postojem, protože kronikář se sice zmiňuje o křtu synů a svatbě dcery Soběslava I., opomíjí však smrt Soběslavovy matky, první české královny Svatavy. Toto opomenutí je L. REITINGEROVI, *Vratislav*, s. 162, resp. TÉMUŽ, *Psal tzv. Kanovník*, s. 655 a násl., jedním z argumentů, pomocí něhož upozorňuje na neudržitelnost názoru, že tzv. Kanovník vyšehradský psal na Vyšehradě, kde byla Svatava pohřbena. Nemělo by také zapadnout, že tzv. Kanovník pouze zlomkovitě reflektuje dynastické poměry Moravu spravujících Přemyslovců.

1131 a po něm – míra informovanosti z rodinné sféry knížete roste v čase; je ovšem otázkou, zda míra informovanosti má přímý vliv na relevanci té či oné zmínky.

Letopis Mnicha sázavského se od svatovítského Kosmova pokračovatele v mnohém odlišuje, předně ovšem tím, že svou předlohu evidentně interpoluje, a to nejen dějinami sázavského kláštera či příběhy se sázavským klášteřem spjatými,²⁸ třebaže ohled na dějiny sázavského konventu je více než zřetelný. Poněkud komplikovanější struktura díla, na něž se začasťe hledí „pouze“ jako na pokračovatele, nikoli na svébytný pramen, čemuž odpovídají také jeho edice, ovšem ztěžuje pramennou kritiku.²⁹ Poslední letopisecké záznamy sahají až do 60. let 12. století, což nabádá k otázce (mnoho)autorství. Potíž těchto úvah ovšem spočívá, jako nezdívka kdy ve starším středověku, v jejich plauzibilitě. Přestože můžeme být schopni oddělit jednotlivé vrstvy vzniku díla, stále pracujeme pouze s interpretací reality. Jinak řečeno, také posléze připojené kapitoly mohou mít důvěryhodné jádro. Právě toto je jedním z problémů dotýkajících se důvěryhodnosti zprávy Mnicha sázavského k událostem vedoucím ke chlumecké bitvě roku 1126, které bývají pod vlivem J. Válka a V. Novotného líčeny prismatem politiky 70. let 12. století.³⁰

Úvahy o věrohodnosti relace jsou nadto ztěžovány presumovaným nepřekračováním limitů vytyčených Kosmou,³¹ hledání míry závislosti na Kosmovi je však společné oběma tak řečeným prvním pokračovatelům. Její význam pro obecné dějiny spočívá zejména ve sledování snah o prosazení potenciálně konkurenčních tradic výkladu dějin, z pohledu genealogické chronologie má ovšem zvláštní význam pojmosloví.³² Užíval-li Kosmas například pojmy vztahující se k fázím života podle sv. Isidora

---

²⁸ O tomto svědčí *causa Václava-Jindřicha*, syna knížete Svatopluka, srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 22, s. 188, v různocnění, v podrobnostech v kapitole o generaci pravníků Břetislava I.

²⁹ V tomto smyslu již M. BLÁHOVÁ, *Pokračovatelé Kosmovi*, in: *Pokračovatelé Kosmovi*. Edd. Z. Fiala, M. Bláhová, Praha 1974 (dále „*Pokračovatelé Kosmovi*“), s. 192–196. Zatímco k doplňkům Kosmovy kroniky užívá se standardní edice Bretholzova, pro období pokosmovské edice Emlerova (*Monachi Sazaviensis continuatio Cosmae*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874 (dále jen „*MNICH SÁZ.*“), s. 238–269).

³⁰ Srov. J. VÁLEK, *Kronika Sázavská a zpráva její k roku 1126*, ČMM 17, 1893 (dále jen „*Kronika Sázavská*“), s. 242–244, 309–317; V. NOVOTNÝ, *Studien zur Quellenkunde Böhmens II. Der Mönch von Sazawa*, MIÖG 24, 1903 (dále jen „*Studien zur Quellenkunde II*“), s. 565–568.

³¹ Srov. M. BLÁHOVÁ, *Pokračovatelé Kosmovi*, s. 196.

³² Příkladně jde o reference tzv. Kanovníka vyšehradského na budoucího Vladislava II., srov. KAN. VYŠ., FRB II, s. 217.

poněkud odlišně,³³ můžeme si být jisti, že jich v témž významu užívali také jeho pokračovatelé, když víme, že tyto pojmy mají také svůj obecný význam? Dále, zvážíme-li, že díla prvních pokračovatelů (a ovšem také opus Kosmův) neznáme z autografu, jak moc může být vyznění jednotlivých pasáží ovlivněno nepatrnými, přesto však význam měnícími zásahy? Cesta k řešení těchto dilemat nevede přes úplné odmítání analogií nebo naopak zdůrazňování kombinačních a literárně teoretických schopností každého autora projevující se v dokonalé analýze svého pramene, nýbrž přes snahu o kritické vyhodnocování každého jednotlivého problému. Povaha interpretace pramenů staršího středověku potom nabádá k opatrnosti našich závěrů.

Letopisy Vincentia a Jarlocha, jež dohromady pokrývají léta 1140–1198, představují unikátní dvojici pramenů. Dílo prvního z autorů bylo totiž přejato druhým z nich a stalo se součástí jeho autorského záměru. To není bez významu ani pro genealogickou chronologii, zejména tehdy, víme-li, že vročení Vincentiova nejsou vždy zcela přesná.³⁴ Z hlediska sledovaného tématu pomáhají oba prameny objasnit rodinné poměry nejmladších synů Vratislava II., Vladislava a Soběslava, jejichž vládu sice nezachycují, ale o jejichž potomcích referují.³⁵ Jejich zařazení mezi Kosmovy pokračovatele odkazuje pouze na to, že kontinuálně navazují na vyprávění tzv. Kanovníka vyšehradského, aniž by ovšem bylo jeho dílo zahrnuto v tzv. Milevském rukopise, autografu Jarlochově.

Letopis knížecího kaplana Vincentia začíná se nástupem knížete Vladislava II. roku 1140 a končí se uprostřed věty při líčení české účasti na čtvrtém italském tažení Barbarossově roku 1167. Dochovala se ovšem předmluva, v níž, souladně s dalším vyprávěním, Vincentius oslavuje knížete a krále Vladislava a jeho druhou choť Juditu durynskou. Jak přesvědčivě objasnila A. Kernbach, Vincentius ve svém díle sleduje zejména dvě linie, jednak obhazuje Vladislava II. jako Bohem vyvoleného panovníka,

---

³³ Srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 35–36.

³⁴ *Vincetii Pragensis annales*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach Hannover 1861 (dále jen „VINCENTIUS“), s. 664–667 (k létům 1149, 1151, 1154, 1156, 1157, pohřích též 1158), resp. s. 678–680 (k létům 1161–1163). Zatímco v první části se zapsané letopočty od odjinud seznatelné skutečnosti odlišují poněkud více, ve druhé části jde o posun o jeden rok, srov. též A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 29.

³⁵ K popisu rukopisné situace důkladně A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 238–340.

kteřý za přispění nebes uhájil roku 1142 knížecí stolec, jednak začleňuje osobu druhého českého krále do organismu římského impéria Fridricha Barbarossy.³⁶ Genealogická chronologie tedy nestojí v centru zájmu,³⁷ a jak bylo již poznamenáno, korekce zasluhují také Vincentiova vřočení zejména z počátku 50. let, z nichž některá lze srovnat s jinými, z jiných důvodů přesvědčivými prameny, zejména s Anály hradišřsko-opatovickými a s letopisem Mnicha sázavského.³⁸ Ta vřočení, jež nelze srovnat, jsou ovšem zatíženy výhradou nepřezkoumatelnosti, a měly by být takto interpretovány.

Způsob dochování Vincentiova letopisu specifickým způsobem otevírá taxonomický problém. Zde se ovšem netýká etap věku, jako u Kosmy a jeho prvního svatovířského pokračovatele, nýbrž především výlučnosti označení *dux* bez přívlastku vůči Vladislavovi II.³⁹ Musíme-li uvažovat pozdější korekce či interpolace, je spolehlivost analogií v označování ještě nižší, víme-li navíc, že Jarloch titul nespojoval pouze s vládnoucím knížetem.⁴⁰ Komplikaci přinášejí ještě dva pohledy, jednak skutečnost, že Vincentius zná polského knížete Vladislava Vyhnance, jehož tituluje *dux*,⁴¹ jednak skutečnost, že Vincentiovo dílo se nedochovalo v celku ani pro léta 1140–1167.⁴² Pokud bychom tedy chtěli neexistenci jiného samostatného označení považovat za důkaz, že tento titul byl vyhrazen Vladislavovi II., případně posici knížete Čechů,⁴³ a tedy považovat metodu analogií za průkaznou, musíme upozornit na neúplnost našeho souboru údajů. Lze však argumentovat také obráceně, ani samo nalezení jiné osoby z označením *dux* by totiž nemusilo znamenat, že zrovna v daném případě nebyl míněn Vladislav II.

---

³⁶ A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 94–155.

³⁷ Potíž ovšem představuje zejména chronologická stránka, genealogii potomků Vladislava II. se letopisec věnuje.

³⁸ Srov. klasicky V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 837 a násl.

³⁹ To se dotýká zejména otázky potenciálního sňatku Vladislava, nejstaršího přeživšího syna Soběslava I.

⁴⁰ *Continuatio Gerlaci abbatis Milovicensis*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861 (dále jen „JARLOCH“), s. 705, k roku 1184. Nezajímá nás v takové souvislosti, byl-li daný *dux* vládcem na Moravě.

⁴¹ VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 664, k roku 1149, na s. 666 k roku 1157 je týž zván jako *exul Poloniae*.

⁴² Srov. VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 680, k roku 1163.

⁴³ Vladislavův syn Bedřich je na jednom místě zván knížetem na Moravě (VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 681, k roku 681).

Jarlochův letopis se vymyká jiným pramenům českého staršího středověku zejména tím, že se v tzv. Milevském letopisu dochoval jeho autograf. A. Kernbach nadto poukázala na to, že letopis nelze číst bez vědomí kodikologických souvislostí, k nimž lze jistě začlenit také obsažení Vincentiova díla.⁴⁴ Účel samotné autorské práce milevského opata Jarlocha se však od té Vincentiovy odlišuje. Líčí-li Vincentius – Jarlochovým prostřednictvím – v intencích Božího záměru zejména vládu Vladislava II., věnuje Jarloch pozornost zejména dějinám svého premonstrátského řádu v Čechách. Součástí Jarlochova odkazu jsou také dvě do letopisu organicky zahrnutá pojednání, totiž mikrolegenda o Gotšalkovi, opatovi premonstrátského kláštera v Želivi, a letopis rakouského klerika Ansberta pojednávající o třetí křížové výpravě a následných příbězích v rakouském vévodství. Nejen poznání dějů samého konce 12. století, ale také komparativní možnosti Jarlochova opusu jsou omezeny skutečností, že se nedochoval jeho závěr; dílo se končí uprostřed věty roku 1198. Z jiných vlastních postřehů ovšem víme, že bylo psáno ve druhé polovině druhé vlády Přemysla Otakara I. (1197–1230).⁴⁵

Z hlediska zde sledovaného tématu je důležité, že vzdor strohosti při líčení politických dějin Jarloch zachytil některé důležité vazby mezi přemyslovskými knížaty.⁴⁶ Problém ovšem leží ve výlučnosti; Mnich sázavský se odmlčuje po roce 1162 a neexistuje tak žádný relevantní pramen, jež by mohl Jarlochovým chronologickým i jiným závěrům konkurovat. To však *a priori* neznamená, že jsou dané informace nedůvěryhodné. Jarloch je autorem velmi dobře obeznámeným s politickou realitou, a navíc autorem pečlivým, jak dokládají poznámky (nejen) k Vincentiovu dílu.⁴⁷ Navzdory přirozené skepsi tak lze Jarlochovi v genealogicko-chronologických otázkách, z nichž ovšem jen některé dotýkají se zde sledované generace pravníků Břetislava I., důvěřovat.

---

⁴⁴ A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 71–82.

⁴⁵ Snad mezi léty 1214–1222, K této dataci srov. M. BLÁHOVÁ, *Letopis milevského opata Jarlocha a jeho pramenná hodnota*, in: *Český stát na přelomu 12. a 13. století*. Ed. I. Fuxová, Opava 1993 (dále jen „*Letopis milevského opata*“), s. 37–38.

⁴⁶ A slouží tak jako interpretativní vzor: srov. M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, Brno 2007 (dále „*Vladislav Jindřich*“), *passim*.

⁴⁷ A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 75 a násl.

Nekrologia

Specificky přínosná ke sledovanému tématu jsou nekrologia.⁴⁸ Přestože zachycují úmrtní data, lze jich nepřímo využít také pro zkoumání dat narození. Součástí bádání o genealogické chronologii stávají se nekrologia již tím, že začasné zaznamenávají úmrtí nejen dospělých mužských, ale také ženských příslušnic panující dynastie a předčasně zesnulých dětí, čímž se stává nejen plastičtější nejen genealogie, ale někdy také chronologie. Takové jedince lze ovšem začlenit pouze tehdy, je-li k jejich jménu připojeno vysvětlení, buď formou titulu, nebo uvedením rodiče. Není-li takového vysvětlení, usměrňují tyto přípisy naše bádání alespoň tím, že povšechně upozorňují na nutnou neúplnost našich genealogických rekonstrukcí.⁴⁹

Přídomky a tituly vyjedené v nekrologiích mohou mít širší rozměr než pouze genealogicko-chronologický. Doplnují totiž naši nepřilíš bohatou taxonomii a mohou tak alespoň nepřilím sloužit k poznávání sociální struktury nejen panujících kruhů. Nehledě k tomu, prosopografická schémata vedou k poznávání kulturních styků v širším smyslu slova a v neposlední řadě umožňují lépe poznat místa vzniku jednotlivých vrstev paměti uchovaných v tom či onom nekrologiu.

Obdobně jako u pramenů narativních, diplomatických či numismatických, také zde se problematickou může jevit autenticita záznamů a nejednoznačnost určení daného jedince. První obtíž souvisí s paradoxem ověřitelnosti⁵⁰ a s ohledem na specifický, dobově dobře rozeznatelný účel nekrologií lze spíše myslet na připomínání jiného dne než dne úmrtního než úplné vymýšlení.⁵¹ Druhý problém má dvě primární dimenze,

---

⁴⁸ Příkladným využitím nekrologia jako svébytného typu pramene je stať I. HLAVÁČKA, *Neznámý český klášter doby lucemburské (Duchcovské dominikánky ve světle klášterního nekrologia)*, SAP 22, 1972 (dále jen „*Neznámý český klášter*“), s. 165 a násl.

⁴⁹ Nekrologia jako významný pramen genealogické chronologie, který je mocen nabourat představy plynoucí z narativních pramenů, rehabilitoval J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“ české země (*K vymezení panujícího rodu v 11. a 12. století*), ČMM 117, 1998 (dále jen „*Dvacet pánů*“), s. 300 a násl.

⁵⁰ Tento bude podrobněji objasněn níže. Ve zkratce běží o to, že v bádání chceme mít jednotlivá fakta ověřena. Zvláště při raně středověkém bádání na sobě však prameny, jež se vzájemně mají ověřovat, mohou být závislé.

⁵¹ Tímto směrem uvažoval nedávno L. REITINGER, *Nekrologia kláštera Pegau. Pozapomenuté svědectví o Přemyslovcích (nejen) Kosmova věku*, in: *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*. Edd. L. Reitinger, M. Wihoda, Brno 2010 (dále jen „*Nekrologia*“), s. 383–384, navazuje tím na starší postřeh V. NOVOTNÉHO, ČD I.2., s. 558 a násl., pozn. 1. – Specifickým problémem v této souvislosti je zastaralost a povšechná nedokonalost většiny edic.

vnitřní a vnější, projevuje se však zejména u hojněji zastoupených jmen jak dynastických, tak zahraničních. Zvláštní otázky potom vyvstávají nejen u fenoménu dvojích jmen, ale také tehdy, víme-li z jiných pramenů, že dva jedinci stejného jména zemřeli nedaleko po sobě z hlediska běhu roku,⁵² nebo naopak tehdy, když přiřazujeme jedinci úmrtní záznamy v perimetru několika dní kolem jeho jinak doloženého data úmrtí, neuvědomující si alternativu přiřknutí takového úmrtnímu data jinému jedinci stejného jména.⁵³ Dosahy takového poznání nedotýkají se však přímo studia genealogické chronologie ve zde sledovaném smyslu.⁵⁴

Jako u jiných pramenů, také v případě nekrologií je třeba důsledně sledovat stav rukopisného dochování, uvažující při tom místní i časovou rovinu. Můžeme rozlišovat rukopisy nekrologií sestavované postupně v několika časových vrstvách a sepsané jednou rukou opisovačovou, jinak je třeba nahlížet na prameny, jež se dochovaly v rukopisu s ověřeným vztahem k místu paměti a na prameny zjevnější se v rukopise nevykazujícím souvztažnost s místem, k němuž se skrze své záznamy hlásí.⁵⁵ Interpretační rozdíl stran ztotožňování vzpomínaných jedinců s historickými postavami se však při podrobnějším zkoumání stírá, protože ani u textu zachyceného jednou rukou nemůžeme vyloučit, že původní text zachycoval více vrstev paměti. K rukopisným peripetiím přistupuje významný problém neúplnosti, který ve své pro politické dějiny využitelné poloze zasahuje spíše opisy než autografy,⁵⁶ z pohledu

---

⁵² To se dotýká Konrádů I. a II. Oty († 1092, resp. 1191), srov. J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 47.

⁵³ To se dotýká Oldřichů († 1034, resp. 1113). Případ obou Oldřichů je poněkud otevřenější a zde naznačený výklad se poněkud liší od výkladu doposud přijímaného, který blízká úmrtní data obou jedinců nepředpokládá (srov. V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 513 a násl., pozn. 1; KALHOUS, David – KOPAL, Petr – MORAVCOVÁ, Irena – POLANSKÝ, Luboš: *Přemyslovská dynastie: Soupis členů původního českého panovnického rodu*, in: *Přemyslovci. Budování českého státu*. Edd. P. Sommer, D. Třeštík, J. Žemlička, Praha 2009 (dále jen „*Přemyslovská dynastie*“), s. 556; L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 394–398). Zde naznačený výklad opírá se však o titul, jímž se Oldřich, umrlý na počátku listopadu, honosí v *Necrologium Bohemicum*, ČsČH 15, 1967. Ed. F. Graus (dále jen „NECR. BOH.“), s. 809, č. 94; obdobným titulem jsou v témže nekrologiu označováni jediní dva Přemyslovci, totiž Ota I. olomoucký a jeho vnuk Václav olomoucký (srov. po řadě NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 805, č. 47, s. 804, č. 24).

⁵⁴ To nemusí pochopitelně platit bezvýhradně, zvážíme-li například, že přesné stanovení data úmrtí dotýká se přímo dat narození potomků takového jedince (muže i ženy) *ante quem*.

⁵⁵ Dobře se tyto peripetie demonstrují na příkladu „knížete“, ve skutečnosti ovšem prvního českého krále Vratislava zemřelého 14. ledna (NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 802, č. 5). Srov. L. REITINGER, *Vratislav. První král Čechů*, Praha 2017 (dále jen „*Vratislav*“), s. 83, pozn. 192.

⁵⁶ Jak ukazuje například opomenutí knížete Břetislava II. v *Necrologiu Bohemicu*, navzdory tomu, že je zde zaznamenáno úmrtí jeho choti (srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 796–797), taková vynechávka je při interpretaci opisu při nejmenším snáze vysvětlitelná. Dalším významným

genealogické chronologie ovšem veškerou dobovou reflexi. Jinak řečeno, genealogicko-chronologické plástve rekonstruované pomocí jakýchkoli pramenů jsou nutně neúplné, a třebaže nekrologia ze své povahy zachytila některé jedince odjinud neznámé, pomáhají spíše upozornit na problém, než že by přispěla k jeho úplnému řešení.

Nejvýznamnějším nekrologiem přicházejícím v potaz při studiu genealogické chronologie je výše zmíněné *Necrologium Bohemicum*. Tento pramen, dochovaný v jediném rukopise vídeňské Národní knihovny, ovšem evidentně spjatý s pražskou svatovítskou kapitulou, nejen, že představuje jeden z pilířů úvah o možnosti dobového vnímání dějin neodvislého od Kosmy,⁵⁷ ale také vyvolává závažné otázky z hlediska zde sledovaného tématu. Nejpozději umrlým, bezpečně určeným a zachyceným jedincem je olomoucký biskup Jindřich Zdík († 1150), nejisté je ztotožnění abatyše Berty zemřelé 28. listopadu se stejnojmennou svatojiřskou abatyší († po 1151).⁵⁸ Jelikož není zachyceno úmrtí olomouckého biskupa Jana III. († 1157), usuzuje F. Graus, že nekrologium dostalo svou definitivní podobu právě krátce před rokem 1157.⁵⁹ To je podstatné především proto, že soubor vzpomínaných jedinců je relativně pevně vymezen; při alternativě, že zaznamenané osoby mohou náležet do 13. století, rozšířil by se okruh v úvahu přicházejících postav u některých jmen tak, že by výrazně ztížil interpretační možnosti.

Místo vzniku nekrologia je předmětem akademických rozprav, za nejpravděpodobnější lokalitu se považuje buď Břevnov, nebo přímo svatovítská kapitula.⁶⁰ Pozornost ovšem budí záznamy se vztahem k Moravě, tedy vzpomínky na

---

problémem bádání jsou nedokonalé edice, které nejenže začasť nevyhovují moderním kritickým nárokům, ale nemusejí být vždy úplné.

⁵⁷ Kritickou edici nekrologia připravil a komentářem opatřil F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 789 a násl.; edice je citována samostatně jako NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 801–810. Rukopis popsala A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 240–244.

⁵⁸ NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 806, č. 55, s. 809, s. 101.

⁵⁹ F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 799–800.

⁶⁰ Kompromisní variantu v okolí pražského dvora hájí J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 63, Břevnovský klášter opatrně preferuje F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 800–801, mimo klášterní prostředí, do svatovítské kapituly vedou stopy dle M. DRAGONA, *Necrologium Bohemicum – příspěvek k otázce místa jeho vzniku*, DP 20, 2002 (dále jen „*Necrologium Bohemicum*“), s. 14–17.

moravské Přemyslovce a jejich uherské příbuzné.⁶¹ Bylo by však spekulativní pátrat po důvodech zaznamenání těchto zpráv. Nelze totiž tvrdit, že úmrtí Oty I. olomouckého by nebylo pro pražské autory nekrologia zaznamenáníhodné.

Považujeme-li oprávněně *Necrologium Bohemicum* za ozvuk nekosmovského pojetí dějin, je třeba zdůraznit několik okolností vzájemného vztahu Kosmovy kroniky a propíraného nekrologia, jež mají svůj dopad na zde sledované téma. Zaprvé, metafora o nekosmovském pojmání dějin se týká především hodnocení aktérů a událostí, ale také jejich samotného výběru. Přesto však nelze tvrdit, že tyto příběhové linie musely být zcela protichůdné. Reflektuje-li Kosmas starší tradici svatovítského kostela, ať byla její podoba jakákoli,⁶² nelze vyloučit, že ze stejné tradice čerpalo také *Necrologium Bohemicum*. Navíc, připouštějíce hodnotovou zabarvenost některých Kosmových příběhů, leckteré z nich měly neutrální povahu. Předpoklad společného zdroje tradice sice poněkud komplikuje ověřování dané informace, tento nedostatek je však pouze zdánlivý, poukážeme-li na autenticitu takové informace a její dobovou relevanci.

Zadruhé, není *a priori* vyloučeno, že *Necrologium Bohemicum* vznikalo ve stejném prostředí jako díla, jejichž paměť se pokusil jeho autor popřít. Úvaha o nekosmovském pojetí dějin se – v případě nekrologia – odvolává na vzpomínání těch jedinců, o nichž se Kosmas a jeho pokračovatelé vyjadřuje nelichotivě, případně těch, kteří jsou v oněch dílech přímo démonizováni. Okruh takových jedinců však není nikterak široký a dotýká se zejména třech událostí, totiž vzpomínky na vyvraždění Vršovců, Kosmových ďáblů, roku 1108, připomenutí data vraždy předáka Vacka, šedé eminence knížat Svatopluka a Vladislava I., roku 1113, a vzpomínky na oběti upevnění moci knížetem Soběslavem I. roku 1130.⁶³ Při nejmenším vyvraždění Vršovců a proces

---

⁶¹ Patří sem vzpomínka na Otu I. olomouckého, jeho choť Eufemii, jejich vnuka Václava a také (?) Oldřicha, syna Konráda I. Kromě těchto údajů můžeme ovšem vysledovat olomouckou stopu také u záznamů uherských králů Gejzy I. a Ladislava I., Eufemiiných bratrů. Srov. po řadě NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 805, č. 47, s. 804, 28, s. 804, č. 24, s. 809, č. 94, s. 804, č. 35, s. 806, č. 62.

⁶² Představa D. TŘEŠTÍKA, *Anfänge*, s. 2 a násl., 33, o vzájemných vazbách mezi z pozdních rukopisů vycházejícími anály vedoucí ke konceptu tzv. Starých análů pražských není nezpochybnitelná, srov. A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 90.

⁶³ Srov. po řadě NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 808, č. 89, s. 806, č. 52, s. 806, č. 54, s. 804, č. 26, resp. KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 23–24, s. 190–194; III. 39, s. 211; KAN. VYŠ, FRB II, s. 207–212, k roku 1130. Do této skupiny zřejmě nepatří fakt, že v nekrologiu není zachycen Břetislav II., jeden z Kosmových nejoblíbenějších panovníků, jenž byl snad vynechán omylem při opisování (srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 796).

se spiklenci jsou sice úhelnými kameny vyprávění svých autorů, bylo by však chybou domnívat se, že ve stejné instituci nebylo lze hodnotit jeden historický děj poněkud odlišně, zvláště uvážíme-li vývoj v čase, personální proměny svatovítké kapituly apod.⁶⁴

Mimořádnou důležitost nabývá *Necrologium Bohemicum*, včetně výše nastíněných úvah o okolnostech jeho vzniku, zejména při objasňování bílých míst v rozrodu potomků knížete Bořivoje II. Lze zde totiž kumulativně využít několika údajů, které při uvážení systematiky nekrologických záznamů objasňují neznámé v našich úvahách. Uvedením úmrtního data Bořivojovy dcery Richenzy a odjinud neznámého syna Albrechta se najisto rozšiřuje množina dětí, s níž je nutno v úvahách o možných datech narození Bořivojových dětí počítat.⁶⁵ Richenzino jméno, shodné se jménem její tety, manželky Vladislava I., navíc může indikovat, kdy se princezna nejdříve narodila. Obě zmíněné děti jsou navíc v nekrologiu přímo propojeny se svým otcem. Takové spojení neukazuje se být při systematickém prozkoumání pramene příliš obvyklé⁶⁶ a může indikovat věk a místo úmrtí. Pozornost budí také Jaromír, zřejmě ztotožnitelný

---

⁶⁴ Pokud platí hypotéza D. TŘEŠTÍKA, *Gloria regni*, s. 293, že Kosmas je autorem *Versuus post missam*, je nejslavnější český kronikář dobrou ukázkou proměny postoje v čase nejen v rámci jedné instituce, ba dokonce u jediné osoby (v tomto případě jde o postoj k Vratislavovi II.). – Novou kapitolu úvah o pražských světských kanoniích otevřel L. REITINGER, *Psal tzv. Kanovník*, s. 664–665, svou úvahou o personálním propojení svatovítké a vyšehradské kapituly. Nelze vyloučit, že právě otázky spojované se statutem kapitul a s ním souvisejícími, zejm. hospodářskými otázkami, mohly být jednou z dělicích linií mezi kanovníky, která, vzniklo-li *Necrologium Bohemicum* opravdu v prostředí svatovítké kapituly (jak dokládá M. DRAGON, *Necrologium Bohemicum*, s. 14–17), mohla přispět k zaznamenání jiné tradice, než kterou pěstoval Kosmas, resp. jeho svatovítký pokračovatel (v této souvislosti je však třeba podotknout, že vztah mezi Kosmou a jeho pokračovatelem není prima facie založen na žádném ideovém následování, třebaže kupříkladu v hodnocení knížete Soběslava I. se oba (?) autoři dobře doplňují.

⁶⁵ Srov. NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 803, č. 23, s. 804, č. 29.

⁶⁶ Obdobně je zachycen také Vratislav, předčasně zesnulý syn Vratislava II. (NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 809, č. 98), jak dříve též KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112. Tento případ mimochodem náleží do nemalé skupiny, kde můžeme očekávat společný zdroj tradice. Úvahu o úmrtí v brzkém věku, jež se projevila připomenutím otce ve vzpomínkovém záznamu, ovšem mohou narušit nejméně tři okolnosti. Zaprvé, kromě Vratislava a Albrechta je jako syn svého otce označen ještě Boleslav, syn Vratislava II. (NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 807, č. 66), který sice zesnul dříve, než se očekávalo (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 43, s. 148–149), ale zřejmě nešlo o věk výrazně nižší než dvacet let. Zadruhé, pamatovat je třeba také na to, že soubor údajů, z něhož bychom chtěli vyvozovat jakékoli obecnější závěry o přibližném věku zaznamenaných jedinců, je nutně velmi omezený, tudíž může jít o náhodu. Zatřetí, i kdybychom připustili, že alespoň jeden z takto zaznamenaných Přemyslovců skutečně zesnul ve věku k vládnutí nezpůsobilém, nevypovídá taková skutečnost nic o ostatních obdobně zaznamenaných jedincích; jde o uplatnění principu mezního důkazu podrobněji popsáno v metodické kapitole.

s dalším synem Bořivoje II., doprovazený přídomek *ducellus*,⁶⁷ který může naznačovat věk i rodové či správní postavení svého nositele.

Ve 12. století se v přemyslovské doméně vedlo více nekrologií, jejich výpovědní hodnota pro zde sledované téma je ovšem velmi omezená. Začasté proto, že pozornost z autopsie je věnována mladším generacím; do této kategorie spadá zejména nekrologium z premonstrátského kláštera v Doksanech založeného knížetem Vladislavem II. a jeho první chotí,⁶⁸ ale také tzv. Česko-slezské nekrologium, které vzniklo, jak naznačuje jeho pojmenování, v přemyslovské doméně (v úvahu přicházejí Doksany, Praha, ale také Louka u Znojma), odkud se dostalo do Třebnice, rodového kláštera polských Piastovců.⁶⁹ Oba tyto prameny jsou dobře užitečné pro přiblížení šíře, jíž přemyslovský rozrod dosahoval a jíž nejsme ve svých rekonstrukcích schopni dohlédnout. Příliš nelze pro zde sledované období využít ani *Necrologium Olomoucense*, jehož první vrstva vznikla snad v prostředí svatováclavské kapituly během pontifikátu Jindřicha Zdíka.⁷⁰ Olomoucké nekrologium je součástí liturgického kodexu zvaného Olomoucké Horologium uloženého dnes ve Stockholmu, kde se nachází také proslulý Codex Gigas, jehož součástí je další významné nekrologium

---

⁶⁷ NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 808, č. 18. – *Ducellus* není jediné označení vyskytující se v *Necrologiu Bohemico* u nevládnoucích Přemyslovců: kromě výše zmíněných, označených za děti svých otců, je třeba vzpomenout Břetislava, syn Luitgardy bavorské a Břetislava II., upomínán jako *dux cecus* (sic!; NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 804, č. 26). Dělicí linkou může být otázka, zda dotyčný zemřel za vlády svého otce (srov. případ Albrechtův na příslušných místech), případně symbolické vyjádření politických preferencí. Jak ovšem připomíná J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 57, pozn. 34, označení *dux* nenáleželo jen panujícímu knížeti, nýbrž všem dospělým Přemyslovcům.

⁶⁸ *Necrologium Doxanense*, VKČSN 8, 1884. Ed. J. Emler (dále jen „NECR. DOX.“), s. 87–144, k prameni srov. alespoň úvod vydavatelův tamtéž, s. 84–87.

⁶⁹ *Necrologium Bohemico-Silesiense*, ZVGS 5, 1863. Ed. W. Wattenbach (dále jen „NECR. BOH.-SIL.“), s. 110–115. Literaturu shrnul a česko-slezský původ nekrologia analyzoval K. JASIŇSKI, *Związki rękopisu zawierającego tzw. nekrolog czesko-śląski s Czechami*, in: *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Práce ofiarowane Profesorowi Januszowi Bieniakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestopięćcolecie pracy naukowej*. Edd. A. Radziwiński, A. Supruniuk, J. Wroniszewski, Toruń 1997 (dále jen „*Związki rękopisu*“), s. 477–492.

⁷⁰ Příkladně-li se snahy K. JASIŇSKIH, *Rodowód pierwszych Piastów*, Kraków 2004² (dále jen „*Rodowód*“), s. 28 a násl., pojmout do studia genealogické chronologie také bádání i jménech či přídomecích, případně úsilí Polanského zaznamenat příčinu smrti, potom vynikne v bitvě život ztrativší (!) Ota Mladší, zaznamenaný k 18. únoru (*Necrologium Olomoucense*, in: Hildebert a Everwin. *Románští malíři*. Edd. A. Friedl, B. Mendl, Praha 1927 (dále jen „NECR. OLOM.“), s. 104, nepochybně ztotožnitelný s Otou II. olomouckým padnuvším v bitvě u Chlumce roku 1126, k čemuž klasicky V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 578 a násl., pozn. 3 (Novotný, znaje edici Dudíkovu, ovšem příspěvek *Horologia* opomíjí).

přemyslovské éry nazývané podle místa sepsání Podlažickým.⁷¹ Již dříve bylo poukázáno na nezanedbatelnou shodu s některými záznamy Českého nekrologia;⁷² mezi takto podvojně zaznamenanými Přemyslovci je také Bořivojův syn Jaromír obdařený týmž přídomkem – *ducellus*.⁷³ Nad tento rámec ovšem Podlažické nekrologium sledovanému tématu plody nepřináší.

Narativní prameny zahraniční provenience

Kromě pramenů domácí provenience mohou bádání posloužit také prameny vzniklé za hranicemi přemyslovské ekumeny. Užitečnost lze spatřovat, kromě možnosti srovnání přístupu k tématu, zejména v korektivu dílčích faktů, víme-li zvláště, že jde o zdroj dobře informovaný; stačí připomenout přínos merseburského biskupa Dětmara přemyslovské genealogii doby kolem roku 1000.⁷⁴ Intenzita vazeb mezi přemyslovským panstvím a okolními institucemi byla posilována obtížně zaznamenanou kulturní výměnou a dynastickými vazbami, jak dokládá mezi jinými přítomnost Přemyslovců v dobových genealogických zpracováních wettinských, welfských či babenberských genealogií.⁷⁵

Zvláštní pozornost zasluhují narativní prameny sepsané v bezprostřední blízkosti přemyslovského panství. Mezi nimi zaujímají exklusivní místo Činy polských knížat a vládců z pera tzv. Galla Anonyma. Přes svou žánrovou specifičnost bývají někdy

---

⁷¹ Podlažické nekrologium bohužel nedisponuje příliš kvalitní edicí (*Necrologium Podlažicense*, in: *Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte*. Ed. B. Dudík, Brno 1852 (dále jen „NECR. PODL.“), s. 403–427), k dataci vzniku nekrologia J. PLAČEK, *Příspěvky k otázce Nekrologu Podlažického*, LF 34, 1907 (dále jen „Příspěvky“), s. 104–109, k rukopisu povšechně J. KOLÁR, *Kodex Gigas a otázka jeho sémiotické interpretace*, ČČH 89, 1991 (dále jen „Kodex Gigas“), s. 662–675.

⁷² Srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 800, pozn. 60, M. DRAGON, *Necrologium Bohemicum*, s. 21–23. – Na shodu v záznamech *Doksanského nekrologia* a tzv. *Česko-slezského nekrologia* za účelem objasnění původu rukopisu obsahujícího posléze jmenovaný pramen upozornil K. JASIŃSKI, *Związki rękopisu*, s. 483 a násl.

⁷³ NECR. PODL., *Forschungen in Sweden*, s. 421

⁷⁴ *Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon*. MGH SRG NS IX. Ed. R. Holtzmann, Berlin 1935 (dále jen „DĚTMAR“), V. 23 (15), s. 247, k problému důkladně, třebaže nikoli nezpochybnitelně Z. FIALA, *Dva kritické příspěvky ke starým dějinám českým*, SH 9, 1962 (dále jen „Dva kritické“), s. 52–55.

⁷⁵ Srov. po řadě *Genealogia Wettinensis*, MGH SS XXIII. Ed. E. Ehrenfeuchter, Hannover 1874 (dále jen „GEN. WETT.“), s. 226–230, *Historia Welforum Weingartensis*, MGH SS XXI. Ed. L. Weiland, Hannover 1869, (dále jen „HIST. WELF.“), s. 457–472, *Continuatio Claustroneuburgensis prima*, MGH SS IX. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1851 (dále jen „CONT. CLAUS. PRIMA“), s. 607–613.

spolu s Kosmovou Kronikou Čechů, Nestorovou Pověstí dávných let a Kronikou Dánů Saxona Grammatica řazeny do série národních kronik 12. století, pokoušejících se aktualizovat literární tvorbu pozdní antiky.⁷⁶ Pozornost vzbuzuje stav rukopisného dochování; nejstarší dochovaný rukopis pochází až z přelomu 14. a 15. století. Přesto se soudí, že *Gesta* byla sepsána krátce po roce 1113, kam lze datovat poslední zaznamenaný příběh.⁷⁷

Gallova *Gesta* nezachycují pouze rodový mýtus piastovské dynastie, kořeny polské státnosti a nelíčí politické děje prismatem jedince nějak spjatého s panovnickým dvorem, nýbrž ve svém zabarvení, které je ovšem zásadní pro zkoumání účelu díla, zacházejí dále. Polské knížectví se na počátku druhého decennia 12. století vzpamatovávalo z dynastických svárů mezi syny Vladislava I. Heřmana, Zbyhňevem a Boleslavem, a Gallus ve svém díle proskyneticky oslavuje vítězného (a mladšího) z bratrů, Boleslava III.⁷⁸ Žánr díla se však projevil na absenci chronologických kotev v podobě letopočtů, čímž se přínos Gallových *Gest* omezuje na relativní zachycení pořadí jedinců nejen piastovské, ale také přemyslovské dynastie. Věrohodnost těchto záznamů je podtržena skutečností, že přemyslovská knížata se nezdálo kdy uchýlovala v ochranu piastovského dvora (a *vice versa*).⁷⁹ Přínos Gallových poznámek spočívá zejména v tom, že umožňuje ověřit relevanci Kosmových výčtových řad, jež se dotýkají synů Vratislava II., a tím zpětně potvrdit, že Kosmas se takového výčtu mohl držet také tehdy, nespecifikoval-li pořadí kněžiců přímo.⁸⁰

---

⁷⁶ Srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 91 a násl.; M. TÉRA, *Tzv. Nestorův letopis: jeho vznik a souvislosti*, in: Vyprávění o minulých letech aneb Nestorův letopis ruský. Ed. M. Téra, Červený Kostelec 2014 (dále jen „*Tzv. Nestorův letopis*“), s. 10–12.

⁷⁷ *Galli Anonymi Chronica et gesta ducum sive principum Polonorum*, MPH NS II. Ed. K. Maleczyński, Kraków 1952 (dále jen „GALLUS“), III. 26, s. 160–164; srov. alespoň K. MALECZYŃSKI, *Anonima tzw. Galla Kronika czyli dzieje ksiąząt i władców polskich. Wstęp*, MPH NS II. Ed. K. Maleczyński, Kraków 1952 (dále jen „*Anonima tzw. Galla Kronika*“), s. I–XXXIX, LXXXV–XCIX; Z. DALEWSKI, *Ritual and Politics. Writing the History of a Dynastic Conflict in Medieval Poland*, Leiden–Boston 2008 (dále jen „*Ritual and Politics*“), s. 2 a násl.

⁷⁸ Programově srov. Z. DALEWSKI, *Ritual and Politics*, *passim*.

⁷⁹ Srov. J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovští „emigranti“ a říšská politika (K diplomacii Sálců a Štaufů ve střední Evropě)*, in: Staletí objevů, diplomacie a válek. Sborník k 60. narozeninám profesora Aleše Skřivana. Ed. F. Stellner, Praha 2005 (dále jen „*Přemyslovští „emigranti“*“), s. 519.

⁸⁰ Jde o to, že v úvodu druhé knihy KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 1, s. 82, přímo specifikuje pořadí potomků Břetislava I.; jinou skutečností je, že ani tato explicitní formulace neodvrátila některé historiky počínaje J. LOSERTHEM, *Das angebliche Senioratsgesetz des Herzogs Břetislaw I. und die böhmische Succession in der Zeit des nationalen Herzogtums*, AÖG 64, 1882 (dále jen „*Das angebliche Senioratsgesetz*“),

Okrajově lze pro zde sledované téma využít také dílo krakovského biskupa Wincentyho, řečeného Kadłubek. Čtyřdílný, částečně dialogickou formou psaný spis vznikl zřejmě z popudu knížete Kazimíra II. Spravedlivého na přelomu 12. a 13. století; poslední reflektovaná událost je *ex post* vrocena do roku 1202. Obdobně jako Gallova *Gesta*, ani Wincentyho *Chronica* neobsahuje žádné bližší časové určení, a je tak dějinným vyprávěním bez letopočtů.⁸¹ Pro genealogickou chronologii Přemyslovců zde sledovaných generací spočívá její význam zejména v utvrzení odjinud doloženého vztahu mezi českým knížetem Soběslavem II. a polským knížetem Měškem III.; Soběslav se měl oženit s Měškovou dcerou.⁸² S ohledem na Kadłubkovu blízkost panovnickému dvoru, nemalý časový odstup od sňatku, jakož i na to, že o spojení se hovoří v rámci výčtu Měškových zeťů, není důvodu o relevanci této informace pochybovat.

Uherská narativní tradice zařazovaná po bok vzkvétajících nových gentilních vyprávění 11. a 12. století, někdy označovaná za *Gesta Hungarorum*, která obsahuje některá potenciálně zajímavá bohemika či moravika, se ozývá až ve skupině kronik z poloviny 14. století. Právě způsob pramenného dochování spolu se skutečností, že na rozdíl od Kosmova či Gallova opusu zjevně nejde o dílo jednoho autora, ale jakousi letopiseckou tradici různě upravovanou, nenasvědčuje tomu, že by se údaje stojící mimo základní narativní rámec měly těšit přílišné důvěryhodnosti.⁸³

---

s. 23, 25, od úvah jiným směrem (k detailům srov. kapitulu Reflexe literatury). Potomky Vratislava II. ovšem pouze vyjmenovává (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112), aniž by specifikoval jejich pořadí. Právě proto je důležité, že GALLUS, MPH NS II, III. 20, s. 145, je schopen Kosmovy vývody ověřit; platí ovšem, že relevance Kosmových pořadí podléhá tzv. principu mezního důkazu, k čemuž srov. dále.

⁸¹ Srov. úvod k polskému překladu díla: B. KÜRBIŠ, *Mistrz Wincenty Kadłubek: Kronika Polska. Wstęp*, Wrocław 2003 (dále jen „*Mistrz Wincenty*“), s. XXX a násl., LVII a násl., poslední událost kroniky vrocuje edice *Magistri Vincentii Chronicon Polonorum*, MPH II. Ed. A. Bielowski, Lwów 1872 (dále jen „KADŁUBEK“), IV. 26, s. 447.

⁸² KADŁUBEK, MPH II, IV. 2, s. 378. K dalšímu pramennému zachycení sňatku v polských pramenech srov. O. BALZER, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895, (dále „*Genealogia Piastów*“), s. 198 a násl.

⁸³ Srov. úvod k edici *Chronici Hungarici compositio saeculi XIV*, SRH I. Ed. A. Domanovszky, Budapest 1992, (dále jen „CHRON. HUN.“), Praef., s. 219 a násl. Ke způsobu vzniku srov. též D. BAGI, *Der angebliche Böhmenfeldzug von Ladislaus I. dem Heiligen im Kapitel 140 der Ungarischen Chronikkomposition des 14. Jahrhunderts*, Specimina Nova. Pars prima, sectio mediaevalis 8, 2015 (dále jen „*Der angebliche Böhmenfeldzug*“), s. 36 a násl. Skepsi k jednoznačné určitelnosti uherské letopisecké tradice ve vztahu k některým okamžikům českých a moravských dějin vyjádřil M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 160, pozn. 306, ke kontextu historiografie přelomu 11. a 12. století srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 91 a passim.

Přitom běží o údaje zajímavé. Pomineme-li poměrně jasně identifikovatelné líčení chaotické šarvátky na Luckém poli,⁸⁴ Čechové vystupují ještě při nejmenším ve dvou příběhových liniích s genealogicko-chronologickým obsahem. Při líčení rozhodující bitvy mezi poraženým králem Šalamounem a jeho vítěznými bratřenci, Gejzou a Ladislavem, proběhnuvší roku 1074, vystupuje do popředí spojenec a *sororius* obou bratrů Ota, kníže Čechů, evidentně ztotožnitelný s nemladším synem Břetislava I.⁸⁵ Tato skutečnost vyvolává zajímavou otázku povahy příbuzenské vazby mezi Otou a oběma Arpádovci, jež souvisí s exegesí pojmu *sororius*, totiž zda Otova manželka Eufemie byla sestrou, nebo sestřenicí Gejzy a Ladislava. Ježto však tato otázka není podstatná pro řešení genealogické chronologie zde sledovaných generací Přemyslovců, nelze se jí zde detailně věnovat.⁸⁶ V téže bitvě měl být ovšem vítěznou koalicí zajat mimo jiné jistý český kníže Svatopluk.⁸⁷ Přemyslovská genealogie zná v této době jediného Svatopluka, a to syna právě olomouckého knížete Oty I. a kněžny Eufemie. Pokus ztotožnit oba Svatopluky, jež by měl dalekosáhlý dopad do konstrukce relativní i absolutní chronologie generace vnuků Břetislava I., by ovšem zásadně prolomil tvrzení obsažené v zakládací listině hradištského kláštera z února roku 1078, že v době vydání listiny měl knížecí pár jediné dítě, dceru Bohuslavu.⁸⁸ V případě presumpce existence syna, třebaže momentálně zajatého, hroutila by se celá konstrukce tzv. Eufemiiny závěti. Nelze ostatně pominout, že tento Svatopluk, obdařený vévodskou hodností a s ohledem na další kontext byvší v nevysokém věku,⁸⁹

---

⁸⁴ CHRON. HUN., SRH I, c. 153, s. 434–436, srov. též KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 42, s. 215–217.

⁸⁵ CHRON. HUN., SRH I, c. 115, s. 381–382.

⁸⁶ Nejde o to, že zkoumání původu manželek Přemyslovců nemůže být pro genealogickou chronologii návodné, jak ostatně ukazují níže podané rozborů welfských genealogií. V případě uherské princezny Eufemie, o jejímž arpádovském původu a generačním zařazení se nepochybuje, ovšem není třeba zabývat se otázkou, kdo byli její rodiče proto, že žádná z variant nikterak neovlivní data narození jejích synů. Ať byla dcerou Bély I., nebo jeho bratra Ondřeje, intervaly dat narození přicházející v úvahu se do značné míry překrývají (pomineme-li specifickou otázku druhého manželství Ondřeje I., z něhož měla Eufemie podle B. KRZEMIENSKÉ, *Olomoučtí Přemyslovci a Rurikovci*, ČMM 107, 1987 (dále jen „*Olomoučtí Přemyslovci*“), s. 259 a násl., pocházet). K postoji k této otázce srov. též příslušné pasáže kapitoly *Reflexe literatury*.

⁸⁷ CHRON. HUN., SRH I, c. 122, s. 391.

⁸⁸ CDB I, č. 79, s. 85.

⁸⁹ S ohledem na konstatování KOSMOVO, MGH SRG NS II, III. 13, s. 175–176, o věkovém primátu brněnského knížete Oldřicha roku 1100, a s ohledem na důkaz *ex silentio* užitý při Kosmově vypravování o Svatoplukově mocenském vzestupu na úkor Bořivoje II., kde se neuvádí Svatoplukův věkový primát, lze vyložit, že byl mladší než oba bratřenci, při čemž datum narození Bořivoje II. *post quem* (jehož nízká pravděpodobnost je zde irelevantní) spočívá *sensu stricto* v roce 1063.

měl bojovat proti svému otci. Uherská letopisecká tradice tedy nikterak neobjasňuje datum narození knížete Svatopluka.

Dalším obdobím, kde se české dějiny protínají s uherskou letopiseckou tradicí, je samotný skloněk 11. století a vyprávění o smrti krále Ladislava I. Jakýsi kníže Konrád, syn Otův, se měl spolu se svatým králem Ladislavem vypravit do Jerusalema, byl však svržen svým příbuzným Svatoplukem. Ani svatý král se do Svaté země nevypravil, jelikož na vojenském tažení proti Čechům na podporu svému příbuznému Konrádovi těžce onemocněl a zanedlouho zemřel.⁹⁰ Jak upozornil již D. Bagi, je zjevné, že líčení letopiscovo má nějaký věcný základ, ale vzhledem k tomu, že jednající postavy jsou stavěny do nemožných pozic (kníže Konrád, natož syn olomouckého knížete Oty I., nevládl roku 1095), nelze ze zprávy vyvozovat nic bližšího.⁹¹

Otázka, jež se pro zde sledované téma otevírá, se dotýká knížete Svatopluka a projevu jeho potenciálních mocenských nároků na olomoucké knížectví roku 1095. Letopisecká tradice sice považuje Svatopluka za uchvatitele knížecího stolce a Ladislavovým chráněncem měl být jakýsi kníže Konrád, rozhodující v tomto smyslu ovšem je tvrzení o Ladislavově blízkém příbuzenském vztahu ke svému chráněnci: tomuto na sklonku 11. století vyhovují přísně vzato tři Přemyslovci, Svatopluk, jeho mladší bratr Otík, a také tehdy vládnoucí (!) Břetislav II., syn Ladislavovy sestřence. Tato okolnost je důležitá; z Kosmova vyprávění totiž víme, že právě na Ladislavův dvůr se tehdy ještě kněžic Břetislav uchýlil roku 1091, když v pohasínajícím království jeho otce Vratislava zuřila *válka více než občanská*.⁹² Znamená to snad, že právě tato událost je materiálním pramenem letopiseckého vyprávění o Ladislavově ingerenci ve prospěch přemyslovského příbuzného? Nevíme, a ačkoli se taková úvaha nabízí, neměla by *a priori* být překážkou jiným alternativním výkladům Ladislavovy ingerence, neboť z jiných pramenů je zřejmé jisté napětí mezi vládnoucím Břetislavem II. a jeho brněnským bratrancem Oldřichem.⁹³ Potíž vzhledem ke sledovanému tématu spočívá

---

⁹⁰ CHRON. HUN., SRH I, c. 140, s. 418–419. O Ladislavově úmrtí na tažení proti Čechům zmiňuje se také ladislavská legenda (*Legenda sancti Ladislai regis*, SRH II. Ed. E. Bartonek, Budapest 1999² (dále jen „LEG. S. LAD.“), c. 7, s. 521–522), jež ovšem dle filiačního schématu (s. 510 tamtéž) více či méně vychází ze ztracených *Gest Hungarorum*.

⁹¹ Srov. D. BAGI, *Der angebliche Böhmenfeldzug*, s. 35–44.

⁹² Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 48, s. 155.

⁹³ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.

v tom, že i kdybychom připustili, že Ladislav opravdu vedl v létě 1095 výpravu kamsi do přemyslovského *regna* (uherské prameny hovoří o Čechách, vzhledem ke geografickým souvislostem nabízí se spíše Morava), a i kdyby mělo jít o uspořádání záležitostí ve prospěch jeho olomouckých příbuzných, primární příčinou, jež přichází do úvahy, je ohrožení pozic olomouckých Přemyslovců jako takových, nikoli specifické Svatoplukovy nároky. Lze tak uzavřít, že bez ohledu na relevanci paměti Ladislavova posledního tažení nelze na jejím základě říct o Svatoplukově věku a mocenských nárocích na otcovské knížectví nic bližšího.

S osudem přemyslovských držav je výrazně spjat benediktinský klášter ve Zwiefalten. V první polovině zde vyvstaly dvě klášterní kroniky, z nichž obě referují nejen o založení kladrubského kláštera,⁹⁴ ale také o dynastických vztazích mezi Přemyslovcí a hrabaty z Bergu, dobrodinci zwiefaltenského kláštera. Starší práce mnicha Ortlieba, jenž odložil písařský brk nejpozději roku 1138, referuje pouze o příbuzenském vztahu knížete Vladislava I. ke hraběti Jindřichovi, aniž by byla Vladislavova manželka jmenována.⁹⁵ Berthold, pozdější opat kláštera, jal se sepisovat své dílo roku 1137 a průběžně se k písařskému pulpitu vracel.⁹⁶ Bertholdův příspěvek ke zde sledovanému tématu je poněkud bohatší než u jeho literárního předchůdce. Zmíniv donace svému klášteru, zachycuje totiž sňatky tří dcer hraběte Jindřicha s přemyslovskými a piastovskými knížaty, bratřenci Vladislavem I., Otou II. olomouckým a polským knížetem Boleslavem III. Křivoústým.⁹⁷ Spolehlivost Bertholdova výkladu je podpořena skutečností, že sám za života Vladislava I. pobýval v kladrubském klášteře tímto knížetem založeném.⁹⁸ Bertholdovy postřehy nejenže pomáhají objasnit

---

⁹⁴ K jejich určujícímu významu pro kladrubské založení V. NOVOTNÝ, *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*, Praha 1932 (dále jen „*Začátky kláštera*“), s. 19 a násl.

⁹⁵ Ortliebi *De fundatione monasterii Zwivildensis libri II.*, MGH SS X. Ed. O. Abel (dále jen „ORTLIEB“), I. 19, s. 84, ke vzniku pramene srov. ediční poznámky O. Abela na s. 64–66 aktualizované postřehy L. WALLACHA, *Berthold of Zwiefalten's Chronicle: Reconstructed and Edited with an Introduction and Notes*, *Traditio* 13, 1958 (dále jen „*Berthold of Zwiefalten's Chronicle*“), s. 155–156, 168.

⁹⁶ Srov. L. WALLACH, *Berthold of Zwiefalten's Chronicle*, s. 160.

⁹⁷ *Bertholdi Liber de constructione monasterii Zwivildensis*, MGH SS X. Ed. O. Abel, Hannover 1852 (dále jen „BERTHOLD“), c. 12, s. 103.

⁹⁸ BERTHOLD, MGH SS X, c. 30, s. 112.

dynastickou politiku Přemyslovců na počátku 12. století, ale také specifikují výklad genealogické chronologie Přemyslovců zde sledovaného období.⁹⁹

S posledními dny Richenzy z Bergu, choti knížete Vladislava I., je spjat ještě jeden narativní pramen, poměrně pozdní anály kláštera v Reichenbachu, rodového založení hrabat z Vohburgu. V prameni pocházejícím z 15. století se hovoří o české kněžně Richenze, dceři zakladatelů kláštera, která měla roku 1127 v klášteře překotně porodit a zemřít spolu s novorozencem.¹⁰⁰ Tvrzení analů, že se v klášteře naplnily poslední dny české kněžny, dokládá také její poslední pořízení zachycené v přítomnosti markraběte z Vohburgu zachycené rukou ze 12. století.¹⁰¹ Tento argument je zcela zásadní pro vymezení relevance jednotlivých analistických informací.

Je totiž zjevné, že Richenza vskutku v klášteře zesnula; nabízí se přijmout závěr V. Novotného, že se tak stalo cestou za svými příbuznými po nástupu Soběslava I. a proměně politické konstelace.¹⁰² Ve světle toho, že Richenza prosazovala na knížecí stolec Otu, který, byla-li princeznou z Bergu, byl jejím švagrem, je ovšem třeba odmítnout úvahu o dvojím manželství Vladislava I., jak ostatně učinila již starší historiografie.¹⁰³ Poněkud složitější je otázka překotného porodu, jehož akceptace by pochopitelně posunula data narození nejmladšího potomka knížecího páru *ante quem*. Do hry zde vstupuje nejen třísetletý odstup, ale také těžké onemocnění jejího manžela, knížete Vladislava, které jej postihlo na přelomu let 1124 a 1125, víme-li, že Richenza

---

⁹⁹ Při nejmenším tak, že jmenuje obě manželky zmíněných Přemyslovců, Richenzu, choť Vladislava I., a Sofii, choť Oty II. (Otfika), a zároveň specifikuje švagrovský vztah mezi přemyslovskými bratrance, čímž objasňuje poněkud tajemnou motivaci Vladislavovy choti prosadit po smrti svého manžela na knížecí stolec právě manžela své sestry, olomouckého knížete Otu (k čemuž srov. klasicky KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 58, s. 234–235). Další rozměr lze spatřovat v uvedení jména princezen, víme-li, že Vladislavova neter, dcera Bořivoje II., zjevně nesla jméno po své tetě. Srov. též příslušné partie zvláštní části.

¹⁰⁰ *Anonymi Monachi Reichenbacensis Chronicon Monasterii Sui*, *Rerum Boicarum Scriptores I*. Ed. A. F. Oefele, Augsburg 1763 (dále jen „ANN. REICH.“), s. 402, k roku 1127, k prameni alespoň pasáž komentující prameny užitě řezenským knězem Andreasem v polovině 15. století, mezi něž patří také pojednání anonymního reichenbašského mnicha: G. LEIDINGER, *Andreas von Regensburg. Sämtliche Werke. Einleitung*, München 1903 (dále jen „*Andreas von Regensburg*“), s. LVII.

¹⁰¹ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I (805–1197)*. Ed. G. Friedrich, Praha 1904–1907 (dále jen „CDB I“), č. 108, s. 109–110, k ocenění odkazu shodně též V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 560.

¹⁰² V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 560.

¹⁰³ Protežování zaznamenává KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 58, s. 234, ke kauze dvojího manželství srov. klasicky V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 497, pozn. 1, 559, pozn. 2.

zemřela 27. září,¹⁰⁴ což by přísně vzato biologickým podmínkám vyhovovalo. Vzhledem k tomu, že blížící se porod je jistě dobrým vysvětlením přerušení cesty, není tvrzení o porodu dítěte zcela nevěrohodné, třebaže při interpretaci dat narození dětí Richenzy a Vladislava nelze zapomínat, že stejně dobrým důvodem pro přerušení cesty by byla náhlá nemoc nebo celkové vyčerpání.

Teprve nedávno se do centra pozornosti přemyslovské medievistiky dostaly Pegavské anály.¹⁰⁵ První dochovaná vrstva tohoto pramene vznikla krátce po polovině 12. století v pegavském klášteře založeném hrabětem Wiprechtem II. z Grojče a jeho manželkou Juditou Mladší, dcerou Vratislava II. Díky tomuto příbuzenskému vztahu byl pegavský klášter dobře informován o poměrech v přemyslovském panství, včetně rodinných poměrů, a o úzkém sepjetí mimo jiné svědčí přítomnost Juditinych přemyslovských příbuzných v pegavském nekrologiu.¹⁰⁶ Navzdory těmto úzkým vazbám je však třeba se zřetelem k prameni samotnému odlišovat validitu jednotlivých informací. Je totiž zjevné, že úvodní pasáže díla připomínají hrdinské líčení životního běhu hraběte Wiprechta II., kterýžto fakt významně ovlivňuje posuzování relevance informací jsoících pouze na okraji hlavní příběhové linie. Využitelnost pro zde sledované téma nadto oslabuje skutečnost, že pramen je zpočátku chronologicky velmi nespolehlivý; jediné údaje, které uvádí, jsou přejaté a zčásti nepřesné.¹⁰⁷

Nejpodstatnější souvislost pramene a zdejšího tématu ovšem je ovšem hledána právě v době, již by bylo lze označit za éru chronologické nespolehlivosti, konkrétně v časech císařské jízdy Jindřicha IV. (1081–1084). Jde o informaci, že se této výpravy zúčastnil *adolescens* Bořivoj, syn Vratislava II.,¹⁰⁸ a jak bude ještě vyloženo níže, chronologické

---

¹⁰⁴ K onemocnění a jeho vážnosti srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 57, s. 234, úmrtní datum zachycuje *Necrologium Zwifaltense*, MGH Necr. I. Ed. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1888 (dále jen „NECR. ZWIF.“), s. 261.

¹⁰⁵ *Annales Pegavienses et Bosovienses*, MGH SS XVI. Ed. G. H. Pertz, Hannover 1859 (dále jen „ANN. PEGAV.“), s. 232–257. O rehabilitaci se svým dílem zasloužil L. REITINGER, *Vratislav*, s. 296 a násl.

¹⁰⁶ Pramen reflektoval již V Novotný (srov. p.p.t. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 558 a násl., pozn. 1, s. 592, pozn. 2, s. 662, pozn. 1), relevanci mu však přiřkl až L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 374 a násl.

¹⁰⁷ K těmto limitům srov. L. REITINGER, *Král Vratislav v paměti kláštera Pegau*, in: *Memoria et damnatio memoriae ve středověku*. Ed. M. Nodl, P. Węcowski, Praha 2014 (dále jen „*Král Vratislav v paměti*“) s. 56 a násl.; obdobně TÝŽ, *Vratislav*, s. 316 a násl.

¹⁰⁸ V následujícím výkladu záměrně pomíjím alternativu naznačenou M. WIHODOU, *První česká království*, s. 134, že Bořivoj se italského tažení vůbec neúčastnil. Domnívám se totiž, že k relevanci

zařazení Bořivoje II. sehrává v genealogické chronologii generace vnuků Břetislava I. klíčovou roli. Zásadní úkol ve vztahu k pegavským análům (a ostatně nejen k nim) potom spočívá v identifikaci důvěryhodných a spekulativních informací. V této souvislosti nesmí zapadnout fakt, že autor příslušných pasáží při svém vyprávění evidentně vycházel z autentických zpráv, jak dokládají četné detaily, nevylučuje se ani užití nějakých přímo nedochovaných *Gestarum Wicberti*.¹⁰⁹ Problém tedy představuje otázka, zda je možné spolehnout se na autenticitu principiálně chronologického záznamu za situace, kdy analistický rozměr díla vykazuje značnou nespolehlivost, a za situace, kdy byl pisatel dobře obeznámen s vlastním průběhem římské expedice.

Ve světle výše řečeného můžeme vymezit, že zatímco chronologické vřazení příběhů *a priori* není důvěryhodné, ledaže by bylo lze ověřit opak, posouzení relevance příběhu závisí na důkladné analýze jednotlivých mikropříběhů s přihlédnutím k dobovému kontextu a k účelu díla, jímž byla oslava Wiprechta II. a jeho rodiny.¹¹⁰ U hraničního posouzení primárně chronologického údaje, u něhož je ovšem dobře představitelné, že mohl být součástí příběhu, je potom třeba z výše vyřčených možností přiklonit se k „příběhovému“ postulátu jako základnímu schématu. Zde potom vyvane podstatná okolnost, která ve svém důsledku relevanci takové zprávy značně problematizuje. Uvedení Bořivoje II. na scénu totiž není samoúčelné, vrcholí pasáží, kdy se Bořivoj přimluví za sňatek své sestry Judity Mladší a svého ochránce Wiprechta, čímž se konstituuje zakladatelský pár pegavského kláštera. Bořivoj je uvozen jediným určením věku, a to právě propíranou *adolescencia*,¹¹¹ a vzhledem k tomu, že jako přimluvce sehrává v příběhu důležitý part, je pochopitelné, že je mu přiřknuta přiměřená rozumově volní vyspělost.¹¹²

---

uvedeného tvrzení se lze přesvědčivě vyjádřit, aniž bychom museli zpochybnit jeho samotné východisko. Tím ovšem nikterak neposuzují kritické a v dobrém smyslu slova provokativní pojetí M. Wihody.

¹⁰⁹ Srov. L. REITINGER, *Král Vratislav v paměti*, s. 58; obdobně TÝŽ, *Vratislav*, s. 317 a násl.

¹¹⁰ Srov. L. REITINGER, *Král Vratislav v paměti*, s. 29 a násl.; obdobně TÝŽ, *Vratislav*, s. 296 a násl.

¹¹¹ ANN. PEGAV., k výstavbě příběhu srov. již L. REITINGER, *Král Vratislav v paměti*, s. 39–42; obdobně TÝŽ, *Vratislav*, s. 304–307.

¹¹² Další postřehy, proč není uvedené tvrzení pegavských análů relevantní pro genealogickou chronologii přemyslovské osmé historicky doložené generace, budou vyloženy na příslušném místě níže.

Rodové genealogie

Provdání Přemyslovny na cizí dvůr přivádí pozornost k další specifické skupině pramenů, které slouží zejména genealogickému rozměru zde sledovaného tématu, totiž rodovým genealogiím. Soupis příbuzenských vazeb byl často uchovávan v místě výrazně spjatém s budováním rodové paměti; pro potřeby zde sledovaného tématu je ovšem nutné omezit se pouze na genealogicko-chronologický rozměr.¹¹³ Obecný přínos takového pramene k tématu lze rozdělit do několika kadlubů. Primárně nám rodové genealogie zachycují genealogické vazby té či oné dynastie, z čehož lze odvodit hned dvojí přínos pro genealogické rekonstrukce jiných dynastií. Jednak může pramen zachytit muže-Přemyslovce, který se oženil s příslušnicí vzpomínané dynastie, jednak Přemyslovnu, která se provdala na zahraniční dvůr. Informace o sňatku sama o sobě přirozeně pomůže pouze doplnit naše genealogické rekonstrukce a může například posloužit jako důkaz, že ten či onen jedinec bezpečně zanechal více potomků, než se dosud soudilo, což se může projevit v určování dat narození ostatních potomků. Pokud má zachycení příbuzenské vazby nést nějaký chronologický význam, je nutné kontextuálně posoudit dynastické poměry příslušníků onoho v prameni vzpomínaného rodu. Vážnou překážku představuje identifikace jedinců, jak jmenná, tak teritoriální. Pomineme-li možnou pluralitu jmen jednoho jedince a fakt oblíbenosti některých středověkých jmen, narážíme také na riziko koruptely.¹¹⁴ Specifikem, které je nutno brát v úvahu, je také relativně pozdní rukopisné dochování inkriminovaných rukopisů,¹¹⁵ což zavdává pochybnosti o autenticitě té či oné informace.

V domácím prostředí nemáme přísně vzato dochovanou žádnou přemyslovskou genealogii, třebaže některé pasáže legend zejména o svaté Ludmile se jim podobají.¹¹⁶

---

¹¹³ K různým dimenzím genealogického bádání srov. B. KELLNER, *Ursprung und Kontinuität. Studien zum genealogischen Wissen im Mittelalter*, München 2004 (dále jen „*Ursprung und Kontinuität*“), passim.

¹¹⁴ Ze zde sledovaného období je tímto rizikem stížena Billungovna mající se provdat za moravského knížete (HIST. WELF, MGH SS XXI, c. 15, s. 463); geografický pojem *Maravia* mohl být zaměněn za Merano, k této alternativě srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 517 a násl.

¹¹⁵ Srov. edice citované v poznámce 75 zde.

¹¹⁶ Naráží se zde na úvodní pasáže původní ludmílské legendy, jež se ozývá v dochované legendě *Fuit in provincia Bohemorum*, v *Kristiánově legendě* a v *Proložní legendě ludmílské*. Zapomínat však nelze ani na některé recenze *Prvé staroslověnské legendy václavské*. Právě tyto pasáže, připustíme-li jejich relevanci, jsou páteří genealogické chronologie nejstarších doložených Přemyslovců, jak demonstroval D. TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 1997 (dále jen „*Počátky*“), s. 176–206. – Je otázkou, jak přesně lze definovat funkci obrazového katalogu Přemyslovců zachyceného

Pro generace vnuků a pravníků Břetislava I. je tak třeba počítat pouze s genealogiemi zahraničními. Velmi užitečnou se jeví genealogie babenberská, která se zachovala jako součást pokračování *Annalium Mellicensium* a jejíž první zachytitelná verze vznikla snad v Klosteneuburgu.¹¹⁷ Zdejší klášter byl založen rakouským markrabím Leopoldem III. roku 1114 a právě uchovávaní paměti na svého zakladatele a jeho rozvětvenou rodinu bylo zcela přirozeným projevem úcty. Spojení místa vzniku genealogie s babenberskou dynastií zároveň dodává zde zachycené tradici autenticitu, která umožňuje překlenout fakt, že nejstarší dochovaný rukopis pochází ze 13. století.¹¹⁸ Význam pramene spočívá nejen v zachycení čtených potomků Leopolda III., ale také jeho sourozenců, a to bez ohledu na pohlaví. Právě díky tomuto plastickému zobrazení můžeme obohatit rodokmen Přemyslovců při nejmenším o jednu vazbu,¹¹⁹ jež je pro zde sledované téma využitelná při nejmenším tak, že alespoň rámcově vymezuje přibližné datum narození manželky znojemského knížete Litolda.

Z říšských pramenů tohoto typu přichází do úvahy zejména *Genealogia Wettinensis*, rukopisná součást klášterní kroniky z Lauterbergu u Halle. Genealogie i kronika končí dějově své vypravování v první polovině 13. století a nejstarší rukopisy pocházejí až ze sklonku 15. století, jejich častá chybovost ovšem může naznačovat mnohem bohatší stemma deperdit. Jako klíčový se také zde ukazuje vztah kláštera k jeho zakladateli, Dedonovi IV. († 1124).¹²⁰ Bohemikální záznamy sahají od poloviny 11. až ke sklonku

---

v rotundě P. Marie a sv. Kateřiny ve Znojmě. Zařazení mezi genealogie, což činí A. MERHAUTOVÁ-LIVOROVÁ, *Ikonografie znojemského přemyslovskeho cyklu*, Umění 31, 1983 (dále jen „Ikonografie“), s. 18 a násl., otevírá další okruh problémů.

¹¹⁷ Srov. F.-J. SCHMALLE, *Die österreichische Annalistik im 12. Jahrhundert*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters 31, 1975 (dále jen „Die österreichische Annalistik“), s. 163 a násl.

¹¹⁸ Sluší se dodat, že dotyčná genealogie se zařazuje mezi nejstarší vrstvu z Klosterneuburských pokračování a její vznik je kladen již prvním kritickým vydavatelem W. Wattenbachem (MGH SS IX, s. 608) do doby krátce po smrti prvního rakouského vévody Jindřicha II. Jasomirgotta roku 1177, míře při tom evidentně na tvrzení CONT. CLAUS. PRIMA, MGH SS IX, s. 610: „...*Heinricus, qui et diutius omnibus vixit...*“.

¹¹⁹ Jde o manželství Litolda, knížete znojemského, a jedné ze sester svatého markraběte, k čemuž CONT. CLAUS. PRIMA, MGH SS IX, s. 612. Další z vazeb, sňatky Vladislava II. a Leopoldovy dcery Gertrudy a Bořivoje II. a Leopoldovy sestry Gerberg, jsou známy také z pramenů domácí, jakož i *sensu stricto* říšské provenience (srov. po řadě V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 758 a násl., pozn. 2, s. 399).

¹²⁰ Srov. ediční úvod k samotné klášterní kronice (*Chronicon Montis Sereni*, MGH SS XXIII. Ed. E. Ehrenfeuchter, Hannover 1874 (dále jen „CHRON. MON. SER.“), s. 135–138) a S. PÄTZOLD, *Adel – Stift – Chronik. Die Hausüberlieferung der frühen Wettiner*, in: *Adelige – Stifter – Mönche. Zum Verhältnis zwischen Klöstern und mittelalterlichem Adel*. Ed. N. Kruppa, Göttingen 2007 (dále jen „Adel – Stift – Chronik“), s. 154–157.

12. století, a kromě zachycení genealogické vazby, pro kterou jsou nezřídka jediným pramenem, dodávají nové impulsy také politickým či sociokulturním dějinám. Jednotlivé záznamy *Genealogiae Wettinensis* dotýkající se zde sledovaného tématu lze typově odlišit. Hodné pozorování ve srovnávacím smyslu je zachycení tzv. dvojích sňatků, kdy se sestry provdají za blízké příbuzné a *vice versa*, o kterémžto fenoménu se někdy pochybuje.¹²¹ Na další zajímavé – a pohříchu často skryté – dimenze genealogicko-chronologického bádání, totiž potenciální neplodnost manželství, generační rozdíly mezi manželi a nevědomost blízkého příbuzenství, upozorňuje wettinským genealogem zachycené manželství knížete Soběslava II. s polskou princeznou Eliškou.¹²²

Zatímco všechny dosud vzpomínané sňatky byly uzavřeny již v době, kdy klášter na Lautenbergu založený roku 1124 stál,¹²³ poslední pro zde sledované téma relevantní záznam dotýká se poloviny 11. století; jde o zachycení manželství knížete Spytihněva II. a Idy, tety klášterního zakladatele.¹²⁴ Presumpci jeho relevance ovšem umožňují dvě skutečnosti, jednak genealogická blízkost Idy a osoby zakladatele, jednak titul patriarchy, jímž obdařuje syna uvedeného páru. Z hlediska historiografického vývoje není potom bez významu peripetie odjinud neznámé dcery Spytihněva II.¹²⁵

---

¹²¹ Konkrétně jde o Oldřicha, syna Soběslava I., a Přemysla Otakara I., pocházejícího ovšem až z generace praprapravníků Břetislava I., kteří si vzali dcery míšeňského markrabího Oty Bohatého. Pochybnosti v obecné rovině vyslovil A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów. Ze studiów nad rodowodem Przemyslidów w XII–XIII wieku*, *Genealogia: studia i materiały historyczne* 7, 1996 (dále jen „*Genealogia Dypoldowiczów*“), s. 20. Zde bohužel není prostor k rozvedení politických souvislostí; lze pouze podotknout, že podvojně genealogické vazby mezi dvěma rody automaticky nezakládají úvahy o nějakých zvláštních podobách sňatkové politiky. Podstatným prvkem je neutralizace předchozího sňatku nebo naopak posílení vazeb.

¹²² Manželství je zachyceno proto, že Eliška se po Soběslavově smrti provdala za Konráda II. lužického, podrobněji je rozebráno v příslušných partiích o Soběslavovi II. Úvahy o neplodnosti Soběslavově jsou zvýrazněny jeho dlouholetým přiměským žalářem. Ze srovnávacího hlediska – koincidenci věznění a pozdější neplodnosti – lze upozornit alespoň na případ Měška II. vyprávěný GALLEM, MPH NS II, I, 17, s. 40, na němž není podstatná jeho verifikovatelnost, nýbrž dobová uvěřitelnost.

¹²³ K založení srov. vyprávění CHRON. MON. SER., MGH SS XXIII., s. 138, k roku 1124.

¹²⁴ GEN. WETT., MGH SS XXIII, s. 228.

¹²⁵ GEN. WETT., MGH SS XXIII, s. 228: „*Hidda nupsit duci Boemico et genuit Guntherum patriarcham et matrem Wichmanni de Cella.*“, ke ztotožnění onoho knížete se Spytihněvem II. tradičně V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 111 a násl., pozn. 2. Navzdory výslovnému znění pramene je totiž v genealogických rekonstrukcích (V. NOVOTNÝ, *České dějiny I. 3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*, Praha 1928 (dále jen „ČD I.3.“), příloha; W. DWORZACZEK, *Genealogia. Tablice*, Warszawa 1959 (dále jen „*Genealogia*“), tab. 81; W. WEGENER, *Die Přemysliden. Stammtafel des nationalen böhmischen Herzoghauses ca 850–1306 mit einer Einführung*, in: *Genealogische Tafeln zur mitteleuropäischen*

Další do úvahy přicházející pramen z této kategorie se dotýká přemyslovské genealogické chronologie pouze nepatrně, přesto nezanedbatelně, a to zejména proto, že poodhaluje systémové a přirozené nedostatky bádání. *Historia Welforum*, jejíž nejstarší recenze vznikla kolem roku 1170, zachycuje nejen rodovou tradici, ale také původ manželek Welfů a jejich rodinné poměry,¹²⁶ a právě sestrou manželky Welfa Jindřicha IX. Wulfhildy měla být mj. manželka blíže nepojmenovaného knížete *Maravie*.¹²⁷ Již starší bádání jej identifikovalo s některým z Přemyslovců, třebaže konkrétní určení oscilovalo mezi brněnským knížetem Oldřichem a olomouckým knížetem Svatoplukem, a nevylučovalo ani možnost koruptely.¹²⁸ Má-li však být dynastie Billungů, z níž sestry pocházely, seznána dalším z říšských rodů spojených s Přemyslovcí příbuzenskou vazbou, je zapotřebí objasnit některá problematická místa.

Předně je třeba podotknout, že *Historia Welforum* není prvním zachycením tradice rodu Welfů. Takovým pramenem je *Genealogia Welforum*, jež pravděpodobně vznikla krátce po smrti výše vzpomínaného bavorského vévody Jindřicha IX. († 1126), v níž se ovšem potenciální Moravikum nevyskytuje.¹²⁹ To nemusí samo o sobě znevažovat tvrzení mladšího z pramenů, zvážíme-li, že starší pramen neobsahuje zmínku o žádné z Wulfhildiných sester, jinak řečeno se nijak nevěnuje rozrodu Billungů. Přesto však tato skutečnost vybízí k pochybnosti o relevanci potenciálního moravika, zejména z hlediska informovanosti autora mladšího z pramenů. Pochybnosti se nadto zdají přiřizovat při nejmenším dvě další okolnosti, první však pouze zdánlivě. Již *Genealogia Welforum* uvádí jméno matky princezen, uherské princezny Sofie, a pokračuje, že šlo o sestru (*soror*) krále Kolomana.¹³⁰ Informovanější a časově i geograficky bližší tzv. *Annalista Saxo* ji však považuje za sestru krále Ladislava I., což dokládá

Geschichte. Ed. W. Wegener, Göttingen 1962–1969 (dále jen „*Die Přemysliden*“), s. 5; Z. FIALA, *Přemyslovské Čechy. Český stát a společnost v letech 995–1310*, Praha 1975² (dále jen „*Přemyslovské Čechy*“), příloha, ba i D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 555, označována za manželku Wichmanna z Celly.

¹²⁶ Srov. B. KELLNER, *Ursprung und Kontinuität*, s. 322 a násl.

¹²⁷ HIST. WELF, MGH SS XXI, c. 15, s. 463.

¹²⁸ Základní these naznačil již B. DUDÍK, *Dějiny Moravy. Díl II. Od roku 906 až do roku 1125*, Praha 1875, (dále jen „*DM II.*“), s. 344, pozn. 1, jehož vývody upřesnil V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 517 a násl.

¹²⁹ *Genealogia Welforum*, MGH SS XIII. Ed. G. Waitz, Hannover 1881 (dále jen „*GEN. WELF.*“), c. 1–10, s. 733–734.

¹³⁰ GEN. WELF., MGH SS XIII, c. 10, s. 734.

chronologickými souvislostmi.¹³¹ Označení příbuzenského vztahu, které lze v širším smyslu slova vztáhnout na jakéhokoli ženského příbuzného,¹³² tedy také na neteř, *a priori* problematické není. Závažnější obtíž však vynikne při srovnání s rozrodem poslední generace rodu Billungů zachyceného *Analistou Saxonem*, který zná pouze dvě dcery saského vévody Magna a uherské princezny Sofie, nadto obě jménem,¹³³ zatímco autor *Historiae Welforum* uvádí navíc dvě bezejmenné dcery vévodského páru, z nichž jedna se měla provdat za inkriminovaného potenciálního Přemyslovce. Tato skutečnost vyvolává závažné otázky o původu zde propírané informace, která nadto nesouzní s geograficky bližší pamětí.

Ve zpochybňování relevance lze pokračovat poukazem na možnost koruptely a značnou plauzibilitou identifikace s tím kterým Přemyslovcem. Až takové ztotožnění by bylo přínosné pro zde sledované téma při nejmenším s ohledem na oporu při stanovení data narození potomků bezejmenné domnělé dcery saského vévody a onoho dosud neidentifikovatelného Přemyslovce *ante quem*. Navzdory tomu, že výše zmíněné poznámky relevanci pramenné zmínky spíše zpochybnily, vyvstává zde několik obecnějších poznatků. Ty se vztahují zejména k politickým aspektům celé věci, zejména k míšeňské politice Vratislava II.¹³⁴ a potenciality hledání spojeneckých vazeb formou dynastické politiky, ale také k často připomínanému fenoménu absence specifikovaných manželských vazeb Přemyslovců, zvláště zvažíme-li, že oba Přemyslovci, které ve zde propírané zmínce viděl B. Dudík,¹³⁵ bezpečně zanechali potomstvo. Tato pramenná prázdnota se však také promítá do srovnávacích úvah o sociálním postavení nevládnoucích Přemyslovců;¹³⁶ jak chceme tuto hypotézu ověřovat, když chybí relevantní statistická data?

---

¹³¹ *Die Reichschronik des Annalista Saxo*, MGH SS XXXVII. Ed. K Nass, Hannover 2006 (dále jen „ANN. SAXO“), s. 405, k roku 1062, s. 416, k roku 1070, s. 528, k roku 1106.

¹³² Přestože nevíme a z analýzy pramene nezjistíme, jak jeho autor rozuměl slovu *soror* v právě této vazbě (žena, *soror* krále).

¹³³ ANN. SAXO, MGH SS XIII, s. 416, k roku 1072, s. 528, k roku 1106.

¹³⁴ Srov. nejnověji L. REITINGER, *Vratislav*, s. 49–50.

¹³⁵ B. DUDÍK, *DM II.*, s. 344, pozn. 1.

¹³⁶ Thesi představila B. KRZEMIENSKA, *Břetislav II. Pokus o charakteristiku panovníka*, ČsČH 35, 1987 (dále jen „*Břetislav II.*“), s. 722 a násl.

Do okruhu pramenů, které je možné podřadit pod rodové genealogie a jež jsou spjaté se zde sledovaným tématem, patří také krátký spis *De ortu principum Thuringie*,¹³⁷ který ozřejmuje dynastické vazby mezi Přemyslovci a rodem durynských lantkrabat. Vznik pramene, jehož autograf se nezachoval jinak než zaznamenáním v edici z 18. století,¹³⁸ lze datovat dvojnásobným způsobem, přičemž úhelným kamenem jsou právě pasáže dotýkající se přemyslovské genealogie. V rukopisu se totiž vyskytovaly dvě obsáhlejší marginálie psané zjevně stejnou rukou jako samotný text, které v obou případech referovaly o ženských příslušnicích dynastie a jejich sňatcích, případně potomcích. Na určení, zda marginálie je původní, integrální součástí textu, nebo pozdějším přípisem, třebaže pocházejícím od stejného autora, je potom závislá datace vzniku dílka, jež kolísá mezi léty 1180 a 1217.¹³⁹ Skutečnost, že genealogické informace jsou obsaženy v marginálii, nic nemění na jejich relevanci, která je utvrzena zjevným vhladem autorovým do rodinných poměrů lantkrabího Ludvíka I., jenž měl svými dcerami obdařit Přemyslovce ze soupeřících větví rodu: Vladislava II. a Oldřicha, syna Soběslava I.¹⁴⁰ Význam tohoto pramene spočívá mimo jiné v tom, že přímo dokládá fenomén tzv. dvojích sňatků, kdy si blízcí příbuzní (v tomto případě přemyslovští bratřenci Vladislav II. a Oldřich) brali sestry.

Listinný materiál

Kromě narativních pramenů mohou své slovo ke genealogické chronologii vyjevit také prameny diplomatické.¹⁴¹ Vzhledem k faktu, že propírané období je zároveň érou

---

¹³⁷ Dílko bylo vydáno pod názvem *Historia brevis principum Thuringie*, MGH SS XXIV. Ed. G. Waitz, Hannover 1879 (dále jen „HIST. BREV.“), s. 820–822.

¹³⁸ Srov. ediční poznámku G. Waitze, in: HIST. BREV., MGH SS XXIV, s. 819, a také studii J. PETERSOHN, „*De ortu principis Thuringie*“. *Eine Schrift über die Fürstenwürde der Landgrafen von Thüringen aus dem 12. Jahrhundert*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters 48, 1992 (dále jen „*De ortu principis Thuringie*“), s. 585 a násl.

¹³⁹ Srov. J. PETERSOHN, *De ortu principis Thuringie*, s. 585 a násl. Sluší se dodat, že poslední kapitola (HIST. BREV., MGH SS XXIV, c. 12, s. 822), referující o událostech hluboko sahajících za třetí decennium 13. století, není považována za integrální součást spisku.

¹⁴⁰ HIST. BREV., MGH SS XXIV, c. 10, s. 822.

¹⁴¹ Primárně je v textu užitá edice Friedrichova (CDB I, passim), k níž je ovšem vhodné užívat korigující poznámky A. JAGOŠOVÉ, *Diplomata Bohemiae et Moraviae antiquissima. Prolegomena k CDB I*. Disertační práce FF MU, dostupná online na https://is.muni.cz/th/mf61q/Diplomata_final_korr.pdf [cit. dne 21.11.2020], Brno 2015, s. 144–345.

počátku české nejen panovnické listiny, je poznávací proces zatížen neduhy z tohoto faktu plynoucími. Mezi nejpřednější překážky náleží skutečnost, že písemné zaznamenání právního jednání, ať už ve formě listiny, či aktového či pamětního záznamu, se začasť nedochovala v původním znění, ba dokonce v autografu, nýbrž jsou zatížena pozdějšími interpolacemi.¹⁴² Obě roviny jsou pro zde sledované téma důležité: interpolace byla jednak zaznamenána později, tedy nemusela nutně reflektovat stav doby, do níž se pramen hlásí nebo k níž odkazuje, jednak nemusel opisovač svou předlohu zachytit zcela přesně, a byť jen nepatrná změna měla potenciál změnit výpovědní hodnotu oné recipované informace. Pominout nelze ani úvahy o genezi listiny jako pramene práva na našem území, kdy nebyla ještě zcela ukotvena právní forma odkazů a darování, o něž především šlo, a kdy se v takto dobově řádně listině ozývají starší písemnosti, případně kdy je zakladatelské právní jednání zachyceno formou aktového záznamu či pamětního zápisu.¹⁴³ Váha těchto obtíží se ještě zvyšuje při zkoumání genealogické chronologie; bylo-li by badatelskou otázkou zkoumání jevů dlouhého trvání, například dějin osídlení, výpovědní hodnota takové interpolované informace by neklesla tolik jako při zde sledovaném tématu, třebaže taková interpolace může vyvolávat otázky jiné, ne nutně genealogicko-chronologické. Obtíž konečně představuje neukotvení panovnické kanceláře,¹⁴⁴ lze-li o takové vůbec pro konec 11. století hovořit; srovnávací materiál, jež by bylo lze získat komparací práce jednotlivých písařů a jehož výsledkem by mohla být například přesnější představa o přesnosti *cursus honorum* dle věku či postavení, chybí. V následujícím přehledu nelze se přirozeně dotknout všech v úvahu připadnuvších listin, nýbrž pouze těch vyžadujících důkladnější objasnění.

Poslední názory spojují počátky české panovnické listiny se založením kláštera Hradisko u Olomouce, kdy kníže Vratislav II. listinně potvrdil založení zdejšího

---

¹⁴² K této otázce nejnověji s kategorizací povahy fals M. BLÁHOVÁ, *Mezi pamětí a právem: pamětní zápisy jako historický pramen*, SAP 68, 1/2018 (dále jen „*Mezi pamětí a právem*“), s. 6 a násl.

¹⁴³ K problematice aktových záznamů a v obecné rovině srov. J. PRAŽÁK, *Rozšíření aktů v přemyslovských Čechách. K počátkům české listiny*, in: Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám. Ed. K. Malý, Praha 1975 (dále jen „*Rozšíření aktů*“), s. 29 a násl., k pamětním zápisům důkladně M. BLÁHOVÁ, *Mezi pamětí a právem*, s. 8–15.

¹⁴⁴ O obdobné instituci uvažuje L. REITINGER, *Vratislav*, s. 178–180.

kláštera svým bratrem Otou a jeho chotí Eufemií uherskou.¹⁴⁵ Z hlediska genealogicko-chronologického zkoumání je však zásadní listina olomouckého knížecího páru, vlastní zakladatelská listina hradištská, která byla confirmována ve 13. století a jejíž nejstarší dochovaný exemplář pochází z počátku 15. století, a v níž je klášter obdarován olomouckým knížetem i jeho chotí.¹⁴⁶ K Eufemiině donaci se ovšem váže závěť, v níž se hovoří o podmínkách nakládání se zbylým majetkem kněžny odlišujíc situaci stávající, kdy knížecí pár nemá syna, od poměrů budoucích.¹⁴⁷ Relevance zmínky je úzce spjata s autenticitou a představitelností podmínky *sensu stricto*. Tato nevyčerpává sice všechny alternativy, když chybí varianta neprovdané dcery Bohuslavy, případně narození dalšího potomka ženského pohlaví, přesto není důvodu nepovažovat ji za relevantní, již proto, že byla-li by pozdější vsuvkou, nebylo by důvodu neuvést konkrétní rozsah majetku, jež po Eufemiině skonu připadl (?) svatoštěpánskému hradištskému kostelu.¹⁴⁸ Význam hradištské listiny spočívá ve vymezení dat narození synů knížete Oty I. a Eufemie uherské *post quem*, kteréžto určení není bez dopadu na genealogicko-chronologické začlenění mladších synů Vratislava II.

S panováním Vratislava II. jsou spjata při nejmenším dvě falsa, jejichž využití pro zde sledované téma se na prvý pohled nemusí zdát zanedbatelné, při bližší analýze ukazuje se však minimální. Obě se dotýká zkoumání úmrtního data olomouckého knížete Oty I., jež má přímý vliv na stanovení data narození jeho mladšího stejnojmenného syna *ante quem*, a v obou listinách je Ota I. zachycen jako svědek.¹⁴⁹ Potíž ovšem spočívá jak v otázce pravosti listin a existenci předloh,¹⁵⁰ tak v jejich

---

¹⁴⁵ Takový postoj přesvědčivě hájí J. BISTRICKÝ, *Zakládací listiny kláštera Hradiska u Olomouce a počátky české panovnické listiny*, VVM 45, 1993 (dále jen „Zakládací listiny“), s. 131–135.

¹⁴⁶ Srov. K. DOLISTA, *Ještě k listinám hradištského kláštera z roku 1078* (K článku P. Zaoralu v ČsČH roč. XVI., str. 275–283.), ČsČH 19, 1971 (dále jen „Ještě k listinám“), s. 111–118, který překonal postoj P. ZAORALA, *K zakládací listině hradištského kláštera z roku 1078*, ČsČH 16, 1968 (dále jen „K zakládací listině“), s. 275–283.

¹⁴⁷ CDB I, č. 79, s. 85.

¹⁴⁸ K dobovému majetkovému zázemí hradištského kláštera srov. P. ELBEL, *Hospodářské zázemí kláštera Hradištské u Olomouce v 11. a 12. století*, in: *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května v Třebíči*. Edd, L. Jan, P. Obšusta, Brno 2002 (dále jen „Hospodářské zázemí“), s. 41 a násl.

¹⁴⁹ CDB I, č. 386, s. 369, č. 387, s. 388.

¹⁵⁰ Existenci předloh dochovaných verzí listin pro kapitolu vyšehradskou nedávno obhájil L. REITINGER, *Vratislav*, s. 170–181.

dataci. Opatovické falsum, jehož základ byl V. Hrubým považován za druhou českou panovnickou listinu,¹⁵¹ lze vročit rozporně, neboť listina sama hlásí se k roku 1073, ale Vratislavova intitulace zahrnuje královský titul.¹⁵² Nadto, i když by bylo lze prokázat „královský“ původ neznámé původní opatovické listiny, chybí srovnávací materiál pro určení, od kdy byl Vratislav považován za krále, kteréžto určení je pro sledovanou otázku zásadní.¹⁵³ Datace předlohy třech dochovaných vyšehradských listin hlásících se do časů Vratislava II. je ještě obtížnější, neboť k nim je sice ve shodě s opatovickým falsem připojena královská pečeť, v intitulaci se ovšem neobjevuje Vratislavův královský titul.¹⁵⁴ Připouštějíc existenci zárodku panovnické „kanceláře“ můžeme sice tušit, že vydavatelská činnost je pravděpodobnější spíše na sklonku Vratislavovy třicetileté vlády než v jejím počátku, tento přirozený předpoklad ovšem nesevřídčí žádnému konkrétnímu datu a nikterak nezahazuje otázku autenticity svědečné zmínky. Je tak zjevné, že fundátorská činnost Vratislava II. zde ke sledovanému případu nepřispěje. Ke shodnému problematickému okruhu vztahuje se tzv. řezenská sjednocovací listina pražského biskupství z dubna 1086, zaznamenaná mj. kronikářem Kosmou, o jejíž autenticitě diplomatika nepochybuje. Výpovědní hodnota této listiny ve sledované věci ovšem spočívá v relevanci interpretační metody *ex silentio*, jelikož kníže Ota I. se řezenské konformace zjevně nezúčastnil.¹⁵⁵ Taková neúčast tehdy ještě živého Oty ovšem nepřináší monokauzální vysvětlení vážnou chorobou, na níž měl kníže do několika týdnů zemřít.

Posledním souborem fals hodným zvláštního zřetele jsou ve světle sledovaného tématu listiny kladrubského kláštera. Jejich specifikum spočívá v zahrnutí několika

---

¹⁵¹ Prvou měla být zakládací listina staroboleslavské kapituly, srov. V. HRUBÝ, *Tři studie o české diplomatice*, Praha 1936 (dále jen „*Tři studie*“), s. 11–12. K Hrubého vývodům kriticky J. BISTRICKÝ, *Zakládací listiny*, s. 131–135.

¹⁵² CDB I, č. 386, s. 368.

¹⁵³ Spor se vede o to, že roční datum úmrtí Oty I. (1086/1087) není zcela zřejmé. Denním datem je však bezpečně 9. červen, z čehož se podává, že je rozdíl, považoval-li by se Vratislav za krále již od svého mohučského povýšení na jaře 1085, nebo až po své pražské korunovaci 15. června 1086. Srov. dále v textu.

¹⁵⁴ CDB I, č. 387, s. 372, 390–391. Srov. též L. REITINGER, *Vratislav*, s. 178 a násl.

¹⁵⁵ Srov. *Diplomata regum et imperatorum Germaniae VI. Heinrichi IV. Diplomata. Tomus II. 1077–1106*, MGH DD VI.2. Ed. D. von Gladis, Hannover 1959 (dále jen „*DD HIV*“), II. 390, s. 516–517, či KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 37, s. 139, či CDB I, č. 86, s. 94, k prameni srov. B. KRZEMIEŃSKA – D. TŘEŠTÍK, *O dokumentaci praskim z roku 1086*, StŽr 5, 1960 (dále jen „*O dokumentaci*“), s. 79–87.

starších aktových záznamů včetně svědečných řad.¹⁵⁶ V listině (B) přiřčené Vladislavovi I., která patří mezi starší z fals, objevuje se interpolace donace uskutečněné za panování knížete Soběslava I. a úřadování kladrubského opata Bertholda, jejímž svědkem měl být Litold, syn Bořivoje II.¹⁵⁷ Obtíže spjaté s touto zmínkou zasahují několik interpretačních rovin, od autenticity Soběslavovy zachycené písemnosti, přes její dataci až po genealogicko-chronologické důsledky, jež by bylo lze z takové zprávy vyvodit. Problém autenticity lze vyjasnit poukazem na to, že nebylo neobvyklé začleňovat do listin pozůstatky právních aktů jiných.¹⁵⁸ Takový poznatek ovšem sám o sobě nestačí; podstatné je, že jedinci na listině zachycení jsou také na základě jiných pramenů zařaditelní do doby vlády Soběslava I.¹⁵⁹ a že obsah Soběslavovy písemnosti – darování vesnice za přítomnosti knížete, opata a předáků – není nemožný.¹⁶⁰ Kumulace těchto třech zjištění umožňuje presumovat její dobovou relevanci. Potíž ovšem nastane při specifikaci doby jejího vydání. V. Novotný se domníval, že bezpečného vročení se lze dopátrat díky zmínce o opatu Bertholdovi, jehož panování klášterní tradice ze 17. století spojuje s léty 1130–1131.¹⁶¹ Dlouhý časový odstup a povšechná nespolehlivost konkrétních časových určení však důvěru v Novotného tvrzení oslabují. Je totiž podstatné uvědomit si, že pro genealogickou chronologii je, pokud vůbec, podstatný každý rok; celkový rámec stanoví vláda Soběslava I. (1125–1140) a také přítomnost některých dalších svědků.¹⁶² Se zřetelem k datační nejasnosti je proto třeba přistupovat k přínosu Soběslavovy písemnosti pro

---

¹⁵⁶ Přehledně R. NOVÝ, *Diplomatické poznámky k donačním listinám českých klášterů a kapitul do konce 12. století*, SMP 2, 1991 (dále jen „*Diplomatické poznámky*“), s. 137–138, klasicky V. NOVOTNÝ V. NOVOTNÝ, *Začátky kláštera*.

¹⁵⁷ Srov. CDB I, č. 390, s. 401–402, resp. V. NOVOTNÝ, *Začátky kláštera*, s. 50.

¹⁵⁸ Srov. J. PRAŽÁK, *Rozšíření aktů*, s. 31 a násl.

¹⁵⁹ V opačném případě bychom byli nuceni považovat relikv za nedůvěryhodný, než by se prokázalo, že taková listina byla sepsána. Autenticita při nejmenším některých svědků posiluje relevanci reliktu.

¹⁶⁰ Úskalí této úvahy spočívá v tom, že její obsah sice není nemožný, zároveň však jde o analogii, kdy *sensu stricto* jest třeba považovat onen odjinud převzatý doklad (například otázka tzv. nákelské vsuvky) pouze za mezní. Tomuto se částečně věnuje následující kapitola.

¹⁶¹ V. NOVOTNÝ, *Začátky kláštera*, s. 26.

¹⁶² Zejména lze zmínit Juratu, kancléře knížete (CDB I, č. 390, s. 402). Jistý Jurata, probošt pražského kostela, je zmíněn ve zprávě kardinála Guidona z roku 1143 (CDB I, č. 135, s. 137). Třebaže ztotožnění je plausibilní a třebaže dějiny dobově znají dva církevníky téhož jména, kterýžto fakt dlouho ztěžoval poznání Kosmovy rodiny (srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 40–43), nelze je považovat za zcela nepravděpodobné; o totožnosti obou Juratů pochybuje V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 787, pozn. 2.

zde sledované téma zdrženlivě; tato opatrnost se promítá také do veškerých úvah na genealogickou chronologii navázaných.¹⁶³

Přemyslovské ražby

Ze zřetele nelze spustit ani prameny numismatické. Ty jsou sice často obtížně přesně datovatelné, hodnota nesených informací, zejména při stanovování hraničních dat *post quem* a *ante quem*, ale není v genealogické chronologii zanedbatelná. Nezbytný kontext ovšem poskytují až prameny narativní, které poskytují motivům či opisům základní chronologickou oporu absolutními daty.¹⁶⁴ Z hlediska vztahu ke zde sledovanému tématu je dobré v úvahách rozlišovat mezi ražbami, které ukazují na jedinečnou událost, mezi ražbami, které zachycují kontinuální stav, a mezi ražbami, které projektují budoucnost;¹⁶⁵ jejich výpovědní hodnota se totiž liší. Toto odlišení spočívá

---

¹⁶³ Jde zejména o tu skutečnost, že datace listiny kolem roku 1130 promlouvá do interpretace událostí souvisejících se snahami Soběslava I. upevnit svou moc na úkor nobility, jakož i ostatních haluzí přemyslovské dynastie (srov. B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci ve znojenské rotundě*, Ostrava 1985 (dále jen „*Moravští Přemyslovci*“), s. 12, 15 a násl.; J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 50 a násl). Takové úvahy, s významnými dopady na otázku nástupnictví, ovšem přesahují limity této práce.

¹⁶⁴ Chronologická řada mincí by nebyla možná bez vročení narativních pramenů, srov. E. FIALA, *České denáry*, Praha 1895 (dále „*České denáry*“), passim; F. CACH, *Nejstarší české mince. 2, České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové*, Praha 1972 (dále jen „*Nejstarší české mince II*“, jednotlivé mince citovány jako „C“), passim.

¹⁶⁵ Kategorie zde naznačené jsou pochopitelně umělé a nikoli nutně takto vyhraněné. Smyslem jejich vymezení je spíše typizace jejich výpovědi za účelem pramenné analýzy se zřetelem ke zde sledovanému tématu než striktní rozčlenění s absolutní platností. Příkladem patřícím do první kategorie je např. tzv. svatební denár Vladislava I., který označován za reminiscenci Juditina únosu (tento názor nověji zastávala B. KRZEMIENSKA, *Břetislav I. Čechy a střední Evropa v první polovině XI. století*, Praha 1992 (dále jen „*Břetislav I.*“), s. 101), nebo – pravděpodobněji – za odkaz na sňatek Vladislavovy dcery Svatavy (J. HÁSKOVÁ, *K ikonografii dvou českých denárů Vladislava I. po roce 1120*, in: *Realita, představa a symbol v numismatické ikonografii*. Edd. D. Grossmannová, J. T. Štefan, Ostrava 2004 (dále jen „*K ikonografii*“), s. 72–73), nebo tzv. nástupní denár Soběslava I. (k tomu L. POLANSKÝ, *Nálezy mincí na Pražském hradě a počátky vlády Soběslava I. (1125–1140)*, in: *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštika*. Edd. J. Klápště, E. Plešková, J. Žemlička, Praha 2003 (dále jen „*Nálezy mincí*“), s. 220–226). K ražbám zachycujícím kontinuitu zřejmě patří slavný denár kněžny Eufemie, který se považuje – bez ohledu na nejistou dataci, která osciluje mezi dvěma obdobími oddělenými olomouckým intermezem Boleslava, syna Vratislava II. – za numismatický doklad Eufemiiny regentské vlády v Olomoucku (E. NOHEJLOVÁ, *Denár kněžny Eufemie*, NČČ 1–2/4, 1928 (dále „*Denár kněžny Eufemie*“), s. 4–6; F. CACH, *K denárům kněžny Eufemie*, NZ 6, 1939 (dále jen „*K denárům*“), s. 143–146). Problém třetí kategorie spočívá v apriorní nejednoznačnosti exemplářů sem zařazovaných. Jinak řečeno, je třeba počítat s alternativou, že vyobrazení mince neodkazuje na žádnou jedinečnou událost či na setrvalý stav, ale „pouze“ projektuje budoucnost. Tyto obtíže lze demonstrovat – v kontextu Kosmova seniorátního narativu a stále se rozrůstajících haluzí přemyslovského domu – na příkladu společných ražeb Vratislava II. a jeho synů Břetislava, Bořivoje a zejména Boleslava. U žádné z těchto ražeb není zcela zřejmé, zda vyjadřují politický program, zda odkazují k reálné spoluvládě v

ve vnímání datového intervalu, jelikož při ražbách zaznamenávajících kontinuální stav je třeba věnovat zvláštní pozornost datu *post quem*, a při ražbách projekčních, jejichž odlišení není vždy zcela zřejmé, je třeba vnímat nejen datum *post quem*, ale také zvažovat relevanci stanovení takové hranice s ohledem na časovou osu, přihlížeje k věku zmíněných jedinců. Významná interpretační vodítka poskytuje také zařazení mince do kontextu jiných ražeb, ať už z hlediska její kvality, motivů apod.¹⁶⁶ Celistvý obraz poznání je však zkalen tím, že nikdy nelze vyloučit mince nedochované či neobjevené.¹⁶⁷

Nemalá část pro zde sledované téma relevantních ražeb se týká fenoménu tzv. společných ražeb, kdy na jedné minci vystupují nejméně dva členové panujícího rodu. Takto dochované mince ovšem skýtají rozličné interpretační variace. Je nabíledni, že primární interpretační rovina zahrnuje úvahy o spoluvládě. Tím se ovšem subtéma nevyčerpává; z hlediska genealogické chronologie je velmi podstatné, zda jde o spoluvládu reálnou, o regentství, či o projekci věcí budoucích.¹⁶⁸ Ve dvou posléze jmenovaných případech není totiž taková mince důkazem způsobilosti mladšího z jedinců k vládnutí, platí však, že o kategorizaci ve výše uvedeném smyslu však nelze zpravidla rozhodnout bez znalosti dalšího kontextu poskytovaného narativními prameny.¹⁶⁹ Poněkud sporný je také rudimentární, genealogický rozměr, totiž opis na minci jako doklad existence jedince, který je hodný pozornosti zejména tehdy, pokud má jít o nositele jména v dynastii jinak bezpečně užívaného či alespoň jednou užitého.

(moravských) knížectvích, či zda odkazují k nějakému momentu spjatému s plánováním budoucího politického uspořádání (typicky s korunovací).

¹⁶⁶ Příkladem jsou úvahy L. REITINGERA, *Vratislav*, s. 73 a násl., o výsostném postavení Boleslava, syna Vratislava II., opírající se mj. o kvalitu výše zmíněných společných ražeb obou Přemyslovců.

¹⁶⁷ Tuto výtku lze vztáhnout jednak na neznámé typy mincí, jednak na jednotlivé kusy samotné, kdy nemáme představu o jejich množství.

¹⁶⁸ Toto dilema se dobře ilustruje na dvojici mincí C 379 a C 380 z olomouckého knížectví. V obou případech jsou v opise zachyceni Svatopluk a Ota (Otík) se svou matkou Eufemií. Zatímco na první (a z povahy věci starší) z obou mincí je Eufemie zachycena v majestátní posici, na druhé je zachycena pouze v opisu na reversu spolu se svým mladším synem Otíkem. Je zjevné, že tato proměna odráží změny ve správě olomouckého knížectví v 90. letech 11. století, jejichž detailní podoba ovšem zůstává skryta. Jen na okraj lze poznamenat, že do doby, kdy existoval stav zachycený na druhé z mincí, je snad třeba včlenit zprávu KOSMOVU, MGH SRG NS II, III. 9, s. 170, o věrnosti olomouckých Přemyslovců k tehdy panujícímu Břetislavovi II. – Stranou je třeba ponechat úvahy, zda program vyjádřený mincí se pokouší konstituovat nějaký nový právní stav, nebo zda je s dosavadním režimem souladný.

¹⁶⁹ Jak však ukazuje případ potomků Soběslava I. (KAN. VYŠ. FRB II, s. 228–229, k roku 1138), takovou záruku neposkytuje ani narativní pramen jako takový.

Zde potom, ve spojitosti s motivem mince, stojíme před problémem rizika imitace a mylné datace. Jinak řečeno, mince nemusí zcela reflektovat stav doby, do níž je vřazována, případně se může na základě analogie ukázat, že to doby, do níž je obvykle vsazována, vůbec nenáleží. Právě takové obtíže jsou spjaty se čtyřmi typy mincí (C 487–C 490) přiřazovanými olomouckému, a krátce také brněnskému knížeti Otovi II. a tajemnému Spytihněvovi.

Úvodem k tomuto problému je třeba vypíchnout dva poznatky. Zaprvé, zůstaneme-li mezi moravskými Přemyslovci, tj. potomky Konráda I. a Oty I., nezná přemyslovská genealogie žádného Spytihněva.¹⁷⁰ Z toho se podává, že buď máme před sebou doklad existence knížete z moravské větve takového jména, nebo je třeba identifikovat Spytihněva s někým jiným. Zadruhé, a tento fakt se ukáže být zásadním, při nejmenším dva denáry (C 487, C 489) vykazují značnou podobnost se staršími ražbami, z nichž nejstarší sahá až do časů vlády Spytihněva II.¹⁷¹ Otova ražba byla často kladena do souvislosti s nepřehlednými poměry na Moravě počátku 20. let 12. století, kdy se ve správě brněnské oblasti střídali blízcí příbuzní a svého času spojenci knížete Vladislava I., Soběslav a Ota.¹⁷² Takový půdorys předem stanoví dvě varianty řešení, k nimž se historiografie vsutku uchýlila: buď lze považovat onoho Spytihněva za nám neznámého příslušníka brněnské větve rodu, nebo jej lze ztotožnit se synem Bořivoje II. toho jména; takové ztotožnění by mělo prima facie významný dopad na genealogickou chronologii potomků Bořivoje II.

Jak si však povšiml již E. Fiala, situace skýtá ještě jedno řešení, které sice sám zakladatel české numismatiky zavrhl, při podrobnějším zkoumání se však neukazuje nepravděpodobným. Jde o výše naznačenou podobnost některých mincí se staršími ražbami knížat Spytihněva II., Oty I. olomouckého a Svatopluka.¹⁷³ To nemusí být samo o sobě průkazné, třebaže užití motivů Spytihněva II. a Oty I. je velmi nápadné.

---

¹⁷⁰ Spytihněv, jenž byl považován za syna Vratislava brněnského, byl podle přesvědčivého výkladu synem Svatopluka, syna Vladislava II. Srov. M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 94–96.

¹⁷¹ Na tento fakt upozornil již F. CACH, *Nejstarší české mince II*, s. 33. Ze srovnání vyplývá, že denár C 487 odkazuje se na denár Oty I. olomouckého C 370, denár C 489 odkazuje se potom k denáru C 444 knížete Svatopluka a k denáru C 330.

¹⁷² KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 41, s. 214–215, III. 51, s. 224; KAN. VYŠ., FRB II, s. 203, k roku 1126 (!).

¹⁷³ E. FIALA, *České denáry*, s. 345, pozn. 2

Bylo-li výše plédováno za propojení kontextu narativních pramenů a výpovědi pramenů numismatických, poskytuje potřebný rámec pro předatování propíraných mincí C487 – C490 kronikář Kosmas, který zachytil ambice knížete Spytihněva II. potlačit politický vliv svých mladších bratří, kterážto snaha vedla k povolání mladších sourozenců, dříve spravujících brněnskou provincii, na knížecí dvůr.¹⁷⁴ Takové ztotožnění ovšem příběh neuzavírá, neboť lze namítnout, že předatování dvou mincí nemusí dopadnout na zbylé dvě. Pohybujeme se v rovině pravděpodobnosti, k níž lze dodat, že při nejmenším ze dvou denárů (C 488, C 489) vysvítá majestátněji postava právě onoho Spytihněva.

Pokud bychom tedy chtěli klást mince do doby Oty II., existují tři varianty.¹⁷⁵ Podle první bychom mohli předpokládat, že jde o interpolaci, kdy se na mincích Oty II. objevil jinak nesouvisející kníže Spytihněv (II.). Tato varianta jeví se v komparativním pohledu jako nereálná.¹⁷⁶ Druhá alternativa připouští, že onoho Spytihněva je třeba ztotožnit se synem Bořivoje II. V takovém případě ovšem, zůstaneme-li v hranicích brněnského knížectví, bychom stáli před zajímavou situací, kdy je správou brněnského knížectví pověřen olomoucký kníže Ota spolu se Spytihněvem, synem toho času vyhnaného Bořivoje II. To se nejeví o mnoho reálněji, zvážíme-li zejména akutnost řešení následnické otázky.¹⁷⁷ Třetí variantou by bylo konečně objevení odjinud neznámého syna zřejmě (?) brněnského knížete Oldřicha. Překážkou této informaci je nutnost Kosmovy nevědomosti; ta sice halí poměry kolem roku 1115, dynastickou rozmíšku roku 1123, jež je pro toto téma zásadní, však popisuje se znalostí při nejmenším znojemského knížete Konráda. Nehledě k tomu, tento kníže Spytihněv

---

¹⁷⁴ Na tomto místě je třeba bohužel pominout otázku, mělo-li Spytihněvovo jednání (třeba jen v kontextu Kosmovy kroniky) naplnit poslední vůli Břetislava I., nebo ji naopak vykořenit. K otázce R. NOVÝ, *Přemyslovský stát 11. a 12. století*, Praha 1972 (dále jen „*Přemyslovský stát*“), s. 145–146.

¹⁷⁵ Následné úvahy lze vztáhnout na extenzivní i zúžený případ, tj. nezáleží, kam datujeme mince C 487 a C 489.

¹⁷⁶ Skutečnost, že neznáme žádný podobný případ, nemusí a priori vylučovat, že právě náš případ je oním precedenčním dokladem, ovšem kriticky je třeba připustit, že takovým precedenčním dokladem nutně být nemusí.

¹⁷⁷ Aniz by byl zde prostor na další výklad, sluší se podotknout, že z vyjádření výše nikterak nevyplývá, že by musel kníže Vladislav I. již roku 1123, kdy se Ota chopil správy Brněnska (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 51, s. 214), myslet na svou smrt, jež nastala v dubnu 1125 (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 58, s. 236), ale že musel řešit potíže, jež způsobovalo zaujímání posic jeho příbuznými snažícími se zaujmout jeho místo, což se projevilo v úprku pozdějšího knížete Soběslava I. (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 51, s. 224–225).

by musel náhle zmizet ze scény, jelikož roku 1125 chopil se vlády v brněnském knížectví Oldřichův syn Vratislav.¹⁷⁸ Zdá se tedy, že mince C 487–C 490 je třeba klást do doby panování Spytihněva II. (1055–1061).

Otázka přínosu kosterní antropologie

Svého času bylo závažným tématem přemyslovské medievistiky stýkání a potýkání zpráv písemných pramenů zejména legendistického charakteru se závěry forenzně antropologického bádání. Spor byl ve věci genealogické chronologie nakonec rozetnut v neprospěch kosterního zkoumání s poukazem na nespolehlivost užití metody pro starší populace. Sluší se dodat, že jedinci, o něž se vedl spor, nenáleželi do zde sledovaného období,¹⁷⁹ s objevením kosterních pozůstatků olomouckých knížat Oty I. a Oty III. s manželkami vrací se však interdisciplinární otázka zpět do hry.¹⁸⁰ Kromě zkoumání věku dožití, pro něž máme v osobě Oty III. Dětleba (1122–1162) téměř dokonalý srovnávací pramenný materiál, lze se však soustředit také na jiné oblasti, které mohou být ve svém důsledku genealogické chronologii nepřímo nápomocny. Na ostatcích mohou totiž být zachovány ozvuky prodělané nemoci či zranění, kteréžto zjištění ve spojení s notickami písemných pramenů může s jistou mírou pravděpodobnosti objasnit některá bílá místa bádání, třebaže tato metoda má svá při nejmenším jedno závažné riziko. Spočívá ve ztotožňování známého, a to oboustranně. Jinak řečeno, zranění nemuselo být způsobeno pouze na základě z písemných

---

¹⁷⁸ Srov. KAN. VYŠ, FRB II, s. 203, k roku 1126.

¹⁷⁹ Základní argumentační postoje antropologie a historie byly objasněny již E. VLČKEM, *Příspěvek antropologickolékařského průzkumu k chronologii nejstarších Přemyslovců*, ČsČH 32, 1984 (dále jen „Příspěvek antropologickolékařského průzkumu“), s. 391–415, a D. TŘEŠTÍKEM, *Nejstarší Přemyslovci ve světle přírodovědeckého a historického zkoumání*, ČsČH 31, 1983 (dále jen „Nejstarší Přemyslovci“), s. 233–254, resp. TÝMŽ, *O novém výkladu chronologie nejstarších Přemyslovců*, ČsČH 32, 1984 (dále jen „O novém výkladu“), s. 415–421. Z hlediska dalšího vývoje je podstatné, že metodologická východiska antropologické metody byly významně zpochybněny samotnými antropology, argumentujícími, že Vlčkem zvolená metoda je pro svůj rozptyl v určování věku dožité prakticky nepoužitelná pro starší populace, srov. J. BRŮŽEK – V. NOVOTNÝ, *Jak staří umírali staří Přemyslovci aneb Jak přesná je přesnost určení věku jedince dle kostry*, Vesmír 78, 1999 (dále jen „Jak staří umírali“), s. 453–456, na konkrétním příkladu knížete Spytihněva I. († 915) potom J. BRŮŽEK – J. LIKOVSKÝ – V. ČERNÝ, *Současné metody biologické antropologie a jejich využití při hodnocení kostry přisuzované českému knížeti Spytihněvovi I.*, AR 54, 2002 (dále jen „Současné metody“), s. 439–451.

¹⁸⁰ L. MLČÁK, *Ostatky přemyslovských zakladatelů kláštera na Hradisku u Olomouce. K 940. výročí vysvěcení kláštera*, VVM 70, 2018 (dále jen „Ostatky přemyslovských zakladatelů“), s. 116 a násl.

pramenů plynoucího důvodu, stejně jako tvrzení či náznak písemných pramenů nemusí hned vést ke ztotožnění s uvedeným zraněním v té šíři, v jaké je předpokládáme na základě písemných pramenů.

Nejen uvedené úskalí lze demonstrovat na příkladu kosterních pozůstatků přiřazovaných Juditě babenberské, choti Břetislava I. a pramáti všech zde sledovaných Přemyslovců. Je notorií, že mezi datem Juditina únosu, jak o něm referuje Kosmas, a datem narození nejstaršího doloženého potomka, Spytihněva II., je 8–10 let. Tato průrva vedla v souvislosti s úvahami o nemožnosti dobytí Moravy Přemyslanci za vlády Boleslava Chrabrého († 1025) k úvahám o předatování únosu blíže k roku 1030.¹⁸¹ Antropologická zjištění E. Vlčka však ukazují, že taková úvaha není nutná, protože na ostatcích přiřazovaných Juditě (a nalezených v sarkofágu Spytihněva II.; ztotožnění kosterních pozůstatků s jedincem je dalším problematickým místem) našla se zahojená zlomenina stydké kosti pánevní, která mohla dočasně znemožnit Juditě otěhotnět.¹⁸² Toto monokauzální vysvětlení nevypořádává otázku Břetislavova sňatku zcela, upozorňuje však na další často neuvažované interpretační příležitosti, k jejichž relevantnímu posouzení je však třeba důkladná kontextuální analýza.

---

¹⁸¹ Souvztažnost mezi dobytím Moravy a únosem Juditiny spočívá pouze v Kosmově tvrzení, že se Břetislav se svou chotí odebral na Moravu (KOSMAS, MGH SRG NS II, I. 40, s. 75). Je ovšem třeba rozlišit jednotlivé vrstvy paměti; jinak řečeno, sám fakt, že Kosmas posílá mladou dvojici na Moravu, je, s přihlédnutím k faktu, že pár po nějaký čas evidentně na Moravě později pobýval, mnohem pravděpodobněji pozdější interpolací než datací. Důslednější řešení této otázky, s dosahem ke generaci synů Boleslava II., ovšem přesahuje limity této práce. – Opomíjet nelze ani alternativu, že u data únosu u Kosmy namísto 1021 patří 1031, případně že se Spytihněv narodil již na počátku 20. let 11. století. Tato posléze uvedená varianta má ovšem výrazné slabiny spočívající ve zprávě AGO, MGH SS XVII, s. 647, že Spytihněv se narodil roku 1029 (také toto datum podléhá riziku přepsání – MXXIX zde stojí oproti Kosmovu MXXXI). V takovém případě by ovšem letopočet hradištského letopisce byl oproti – zde presumovaně správnému – Kosmovu změněn dvakrát. Řešení, že panna Judita porodila syna Spytihněva téhož roku, kdy byla unesena, nadto klade – důvěřuje v takovém případě vročení – značné nároky na chronologii během samotného jednoho roku, třebaže takový vývod není nutně nemožný, k čemuž srov. princip mezního důkazu v metodickém úvodu.

¹⁸² Srov. E. VLČEK, *Tělesný zjev a podoba knížete Břetislava I. a jeho synů*, NL 43, 1988 (dále jen „*Tělesný zjev*“), s. 163–165.

I. 2 Reflexe literatury

Účel studia

Tematické putování literaturou genealogické chronologie a prosopografie přemyslovské dynastie na přelomu 11. a 12. století zasahuje několik rovin. Kromě prací věnujících se věci samé je vhodné nepouštět ze zřetele ani ta díla, jež se primárně nevěnují sledovanému období, ale jež svým významem osvětlují zde propírané otázky a ukazují na možná řešení. Prvým z okruhů, jež je dobré sledovat, je nepochybně smysl studia genealogické chronologie samotné.

Otázka, proč se studiu genealogické chronologie věnovat, nemůže být zodpovězena bez vědomí dějinného kontextu. Pro dějiny české kotliny je zásadní primát panující dynastie a existence narativu seniorátu. Obdobné principy platily také v piastovském Polsku, a právě z polského akademického prostředí lze čerpat inspiraci nejen v oblasti způsobu zpracování konkrétní materie, ale také stran ospravedlnění samotného studia. Pominout nelze monumentální dílo Oswalda Balzera¹⁸³ rozebírající genealogicko-chronologicko-prosopografické vazby Piastovců od počátku až do pozdního středověku. Nejen, že Balzer stanovil základy zpracování tématu formou biogramů, uzavřených kapitol věnovaných konkrétním jedincům, ale také stanovil základní okruhy, jež jsou v těchto biogramech sledovány. Konkrétní závěry, třebaže někdy podléhající problematice dedukci, jsou začasťe validní dodnes.

Z hlediska záběru životního díla lze za Balzerova důstojného nástupce považovat Kazimierze Jasińského, který se ovšem neomezil pouze na synteticky pojaté biogramy, jež se skvějí v dílech věnovaných nejstarším Piastovcům, respektive jejich slezské větvi,¹⁸⁴ ale jal se zkoumat dílčí a konkrétní problémy ve statích analytického charakteru. Pro zde sledované téma je podstatné, že Jasiński zdůrazňoval význam svého zkoumání mimo jiné na příkladu střetu o krakovský – seniorátní – stolec na

---

¹⁸³ O. BALZER, *Genealogia Piastów*, passim.

¹⁸⁴ K. JASIŃSKI, *Rodowód*, passim. Z třídílného díla věnovaného genealogii slezských Piastovců spadá do zde sledovaného období pouze první díl: K. JASIŃSKI, *Rodowód Piastów Śląskich, Tom I. Piastowie Wrocławscy i Legnicko-Brzescy*, Wrocław 1973 (dále jen „*Rodowód Piastów Śląskich I*“), passim.

přelomu 12. a 13. století.¹⁸⁵ Nikoli tedy pouhá evidence a zkoumání zkoumatelného, ale výsostně důležité otázky politických dějin, k jejichž zodpovězení poskytuje přesvědčivé a koherentní studium genealogické chronologie návod, stály v pozadí Jasińského bádání. Z mnoha konkrétních otázek, jimž se Jasiński věnoval, nelze na tomto místě pominout kontroversi s E. Hlawitschkou, v níž šlo o povahu blízkého stupně příbuzenství, jinak řečeno, nakolik bylo reálné ve 12. století v prostředí říšské nobility znát své předky, a podle toho se přizpůsobovat normám kanonického práva.¹⁸⁶ Význam Jasińského díla podtrhují také přízemnější důvody, totiž fakt, že díky příbuzenským vazbám s Piastovci ve svých úvahách často zabíhá k Přemyslovcům.¹⁸⁷

Z domácího prostředí vystihl význam genealogické chronologie nejpřegnantněji Dušan Třeštík. Ukázal totiž zřetelně,¹⁸⁸ že před rozborem politické situace je zapotřebí analyzovat jednotlivé politické hráče, a to zejména s ohledem na jejich životní data, neboť právě tyto poskytují významnou oporu k hodnocení relevance těch či oněch prameny zachycených či pouze historiky presumovaných událostí. Pochopitelně nelze srovnávat pramennou nouzi počátků přemyslovského státu s dobou pozdější. Důležitost rozboru životních dat jednajících osob se ovšem v běhu času nikterak nesnižuje, naopak s ohledem na narativ platnosti seniorátního ustanovení¹⁸⁹ nabývá tato důležitost další dimenze.

---

¹⁸⁵ Explicitně na příkladu Vladislava Laskonohého a Jindřicha Bradatého K. JASIŃSKI, *Uzupełnienia do genealogii Piastów*, StZr 3, 1958 (dále jen „Uzupełnienia“), s. 202.

¹⁸⁶ Srov. K. JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 199–202, E. HLAWITSCHKA, *Weshalb war die Auflösung der Ehe Friedrich Barbarossa und Adelas von Vohburg möglich?*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 61, 2005 (dále jen „Weshalb war die Auflösung“), s. 509–536. Spor se vede o to, zda blízké příbuzenství (ve třetím, respektive čtvrtém stupni dle kanonického počítání) samo o sobě bylo dobově relevantní překážkou tomu, aby sňatek byl vůbec uzavřen, jak tvrdí Jasiński, nebo zda takový sňatek byl myslitelný a blízké příbuzenství posloužilo „pouze“ jako argument v rozvodovém řízení, jak prosazuje Hlawitschka. – Význam těchto úvah je nezanedbatelný tam, kde se na základě pramenné analogie vyslovuje domněnka manželství příbuzných v zapovězeném stupni, aniž by bylo zcela zřejmé, zda takový sňatek uzavřen byl čili nic.

¹⁸⁷ Kromě jednotlivých pasáží v piastovském genealogickém přehledu (srov. alespoň K. JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 63–65, 163–168, 176–178) jde také o dílčí popularizační stať TĚHOŽ, *Česko-polské dynastické vztahy v raném středověku*, *DaS* 2/21, 1999 (dále jen „Česko-polské dynastické“), s. 6–9.

¹⁸⁸ D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 99 a násl.

¹⁸⁹ KOSMAS, *MGH SRG NS II, III*, 13, s. 176.

Stěžejné díla přemyslovské genealogické chronologie

Genealogické vazby a životní data, s nimiž recentní historiografie pracuje, prošly dlouhým vývojem. Na počátku relevantního bádání v této oblasti stojí nepochybně životní dílo Františka Palackého.¹⁹⁰ Třebaže by bylo bláhové hledat v genealogické chronologii nějaký podstatný rozměr jeho Dějin, nelze rozporovat, že právě jeho úvahy stály na počátku snah o systematizaci v této oblasti. Jsa vybaven důkladnými rozbory jemu známých pramenů,¹⁹¹ pokusil se o prvý nástřel přemyslovského rodokmenu.

Při analýze Palackého rodokmenů¹⁹² je třeba pamatovat na několik důležitých fakt. Zaprvé, mnoho otázek genealogických, zejména ztotožňování jedinců zachycených v pramenech různými jmény, nebylo ještě uspokojivě vyřešeno, takže zejména v linii moravských Přemyslovců vyskytují se „zdvojení“ kněžicové. Zadruhé, Palackého genealogická chronologie je poněkud pustá genealogických vazeb na cizí dvory: bádání v otázce hledání manželek přemyslovských knížat, a tedy důležitého korektivu genealogické chronologie, na své podstatné objevy teprve čekalo. A konečně zatřetí, Palacký považoval za relevantní ty listiny, z nichž se ve druhé polovině 19. století zásluhou A. V. Šembery, V. Brandla a dalších začala klubat falsa vytvořená o půlstoletí dříve moravským zemským historiografem Antonínem Bočkem. Ve falsech si Boček nepřimýšlel pouze zápletky politického dění, ale také doplňoval rodokmen Přemyslovců o neexistující postavy.¹⁹³ Navzdory těmto nedostatkům ovšem tvoří Palackého genealogická osa solidní základy, na něž bylo lze navazovat.

Z hlediska genealogické chronologie zásadní zjištění přineslo historické bádání s blízcím se sklonkem 19. století. Právě tehdy se totiž začal prolamovat

---

¹⁹⁰ Pro zde sledované období F. PALACKÝ, *Dějiny I. 1*, passim, TÝŽ, *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě I. 2. Od roku 1125 do 1253*, Praha 1854² (dále jen „*Dějiny I. 2.*“), s. 340–344 a passim.

¹⁹¹ Srov. F. PALACKÝ, *Ocenění*, s. 80 a násl.

¹⁹² Rodokmenové tabulky jsou publikovány ve druhé části prvního dílu (F. PALACKÝ, *Dějiny I. 1*, s. 340–344).

¹⁹³ K této epoše českého dějepiscetví srov. G. FRIEDRICH, *Český diplomatář a jeho program*, ČČH 6, 1900 (dále jen „*Český diplomatář*“), s. 225–226 – Ze zde sledovaného období lze upozornit na domnělé potomky Oty I. olomouckého, Břetislava a Boleslavu a jeho vnuka Svatopluka, syny Oldřicha brněnského, Vratislavovi II. byl takto přimyšlen syn Oldřich a Bořivojovi II. syn Boleslav, srov. F. PALACKÝ, *Dějiny I. 2*, s. 341–342.

bohemocentrismus a přemyslovský rodokmen byl obohacován o postřehy pramenů zejména říšské provenience. Podstatné je, že s rozšířením představ o manželských vazbách Přemyslovců zpřesňují se také interpretační možnosti stran dat narození. Svými postřehy v Dějinách Moravy vysloužil si ostruhy v této oblasti Beda Dudík, Bočkův nástupce ve funkci moravského zemského historiografa. Třebaže jeho závěry nejsou zcela nenapadnutelné a stále ještě pracují s Bočkovými falsy, obohatil dosavadní genealogickou chronologii o nové vazby, a alternativy, které Dudík ve svých úvahách nastínil, jsou mnohdy relevantní dodnes.¹⁹⁴ Vedle Dudíka zasloužil se o rozšíření dosavadních představ Josef Truhlář, který v drobných životopisných příspěvcích publikovaných zejména v *Památkách archaeologických a místopisných* představoval bohemikální zprávy zahraničních pramenů. Ani jeho úvahy nepřestály kritiku bez korekce, z nichž nejpodstatnější dotýká se problému v říši užívaného jména knížete Soběslava I., jemuž říkali Oldřich.¹⁹⁵ Svou povahou ovšem posloužily Václavu Novotnému, aby, očistiv Palackého rodokmen od Bočkových fals, přišel s představou genealogie Přemyslovců uznávanou s dílčími korekcemi dodnes.¹⁹⁶

Z pohledu zde sledovaného tématu přináší monumentální dílo Novotného tři závažná rizika. Prvé, spjaté s metodami jeho práce, dotýká se pramenné kritiky. Jak upozornil již D. Třeštík,¹⁹⁷ Novotný v podstatě kanonizoval tzv. kosmovské pojetí dějin. Pohled, jímž se na dějiny české kotliny pohlíželo ze svatovítské kapituly a z míst tento výklad následujících, stal se kostrou pro Novotného vyprávění, a to zejména ve dvou směrech. Z hlediska genealogické chronologie není příliš podstatný první směr, totiž interpretace politických událostí, nýbrž směr druhý, totiž preference kosmovského zdroje v otázkách genealogických a chronologických, vyjma evidentních případů. Pro oba směry je důležité, že nezáleží, zda je Kosmův (či kosmovský) výklad možno korigovat jiným pramenem čili nic; přístup Novotného projevuje se jednak důvěrou v Kosmovo (a pokosmovské) vyprávění tam, kde chybí jakákoli možnost korekce,

---

¹⁹⁴ B. DUDÍK, *DM II*, s. 266 a násl., 344, 435–437 a *passim*.

¹⁹⁵ J. TEIGE, *O novém členu královského rodu Přemyslovcův*, PAM 12, 1882–1884 (dále jen „*O novém členu*“), s. 315–318, TÝŽ, *Einige Bemerkungen zur Genealogie der Přemysliden*, MVGD 22, 1883–1884 (dále jen „*Einige Bemerkungen*“), s. 85–86.

¹⁹⁶ Srov. V. NOVOTNÝ, ČD I.2., *passim*, a TÝŽ, ČD I.3., příloha.

¹⁹⁷ D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 14.

jednak preferováním Kosmova (a pokosmovského) vyprávění tam, kde o dané historické skutečnosti referuje také jiný pramen.

Druhé závažné riziko se dotýká také pramenné interpretace, a na rozdíl od fascinace kosmovským pojetím dějin zasahuje téměř výlučně do oblasti chronologické. Jde o způsob, jakým Novotný posuzoval relevanci těch pramenů, jejichž nejstarší dochovaný exemplář sahá hluboko do pozdně středověkých či novověkých časů, nebo které v této době teprve vznikly. Pomocí těchto pramenů, spjatých zejména s klášterními institucemi (Kladruby, Třebíč), potom Novotný dokresloval chronologii českých zemí, v užším smyslu přímo životní data jednajících postav, často s přesností na roky či dny.¹⁹⁸ Zpravidla však šlo o informace odjinud nedochované, které ovšem měly být součástí středověkých deperdit, obvykle analů reflektujících ranou klášterní paměť, jejichž rekonstrukce je však velmi obtížná, ne-li nemožná. Právě gnoseologické problémy verifikace takových informací nabádají k maximální opatrnosti při nakládání s jakýmikoli údaji takto pozdních pramenů. Problém nepředstavuje jen časový odstup či rizika spjatá s opisováním, nýbrž také objektivní relevance samotné klášterní paměti, jejíž ozvuky se dochovaly v takto pozdním díle.

Třetí závažné riziko souvisí s oběma předchozími. Představuje jej totiž to, kterak novější historiografie interpretovala Novotného dílo a jednotlivé analytické postřehy tam předložené. Zvláště ve zde sledovaných otázkách není totiž výjimečné, že Novotný, vědom si chatrného stavu pramenné základny, dopustil se úvahy nad rámec pozitivistické metody.¹⁹⁹ Novější literatura ovšem několik takových interpretací přijala za vlastní, aniž by důkladně uvážila jejich hypotetičnost. Doposud uznávaná představa o genealogické chronologii generace vnuků Břetislava I., jež se opírá zejména o nepodložené datum narození Bořivoje II. roku 1064, je ukázkou právě takového postupu. Kromě toho, že Novotného pokračovatelé převzali a opakovaně bez bližšího zkoumání potvrzovali pouze hypotetické závěry, traktovali bez úprav

---

¹⁹⁸ Na trebičském příkladu lze ukázat jistou nejednotnost; zatímco úmrtním datům Oldřicha a Litolda, synů Konráda brněnského, zaznamenaných Tomášem Pešinou z Čechorodu V. Novotný důvěřuje, genealogické schéma Pešinou zachycené Novotný po právu odmítá, srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 513 a násl., pozn. 1, resp. s. 517 a násl. K paměti kladrubského kláštera srov. zejména TÝŽ, *Začátky kláštera*, s. 24–29.

¹⁹⁹ Srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 111, pozn. 2, s. 172, pozn. 1, s. 233–234, s. 400, pozn. 1, s. 555 a násl., pozn. 2, s. 557 a násl., pozn. 4, s. 634, pozn. 2, s. 760, a ovšem také s. 600, 628, 829–830.

také Novotným sestavený rodokmen Přemyslovců, a to včetně tiskových chyb a jiných nejasností.²⁰⁰

Výše popsaná rizika neměla by ovšem nikterak znevážit význam celého díla. Analytická metoda, jež, vzdor syntetickému názvu a záměru, prostupuje celé *České dějiny*, s sebou přinesla několik pozitivních externalit, z nichž těží historická věda dodnes. Pomineme-li rovinu interpretační, Novotný zejména velmi důkladně rozebral a mnohdy antikvoval starší literaturu a v návaznosti na své předchůdce ocenil téměř všechny jemu dostupné prameny, bez ohledu na závěr, jež nakonec vyvodil. Možná majestátnost jeho životního díla budící respekt všech pokračovatelů, možná metodologická proměna obracející pozornost k hospodářským a sociálním dějinám ovšem vedly k odklonu od tradičního traktování politických dějin se všemi souvislostmi, a to včetně genealogické chronologie. Navzdory některým dílčím pracím věnujícím se problémům s genealogickou chronologií souvisejících, například otázce právního postavení moravských tak řečených údělných knížectví, nebo ze staršího období otázce pravosti Kristiána,²⁰¹ nebyla zde sledovanému tématu věnována přílišná pozornost. O to ostřeji nastoupil půlstoletí po Novotném Z. Fiala, který se musel především vypořádat s metodickou temnotou, jež doposud zahalovala jím sledované otázky, tentokrát navýsost se obsahově dotýkající zde sledovaného tématu, třebaže mířící na starší období.²⁰²

Obsahem *Dvou kritických příspěvků* Fialových byly dva problémové okruhy přemyslovských dějin 10. století, datum vraždy sv. Václava a celistvý problém přemyslovské genealogie v generaci synů Boleslava II. Důvody, proč se Fiala zabýval právě těmito problémy, jsou pro potřeby tohoto přehledu podružné, avšak metody,

---

²⁰⁰ K oběma těmto aspektům srov. níže.

²⁰¹ Ke státoprávním otázkám moravských knížectví R. HORNA, *Několik kapitol z dějin údělných knížat na Moravě*, Bratislava 1926 (dále jen „*Několik kapitol*“), passim, k otázce nejstarších přemyslovských legend s přesahem chronologickým obracela se historiografie zejména s blížícím se tisícím výročím vraždy svatého Václava, za všechny srov. J. PEKAŘ, *Svatý Václav*, in: Svatováclavský sborník. Na památku 1000. Výročí smrti knížete Václava Svatého I. Kníže Václav Svatý a jeho doba. Edd. K. Guth, J. Kapras, A. Novák, K. Stloukal, Praha 1934, s. 24 a násl.

²⁰² Ústředním Fialovým příspěvkem jsou *Dva kritické příspěvky*, srov. Z. FIALA, *Dva kritické*, s. 5–62. Kromě toho ovšem třeba v této souvislosti upozornit na Fialovy práce analyzující rodinné poměry svatovítských kanovníků, jež je závažná zejména pro své terminologické nuance: TÝŽ, *Jindřich Zdík a Kosmas (O původu Jindřich Zdík)*, in: Zápisky katedry československých dějin a archivního studia 7, 1963, (dále jen „*Jindřich Zdík a Kosmas*“), s. 11 a násl.

jimiž ke svým závěrům došel, jsou v mnohém pozoruhodné, a třebaže se ani Fiala nevyhnul metodickým lapsům, z nichž patrně nejvýznamnější dotýká se v důsledku problému rozložení obou pohlaví ve středověké populaci,²⁰³ venkonce zůstává Fialův přístup inspirací dodnes.

Velmi podnětná, byť ve svém důsledku pro historickou vědu paralyzující je sama ústřední metodická úvaha Fialova, jež míří dvojsečně, totiž snaha pominout ve výkladu vše, co není dostatečně bezpečně podloženo. Tato jednak učiní některé závěry zcela nepodloženými relevantními prameny ve smyslu výše řečeného, jednak umožní konstruovat historická fakta nově a důkladně, v souladu s pramennou kritikou. Úsilí verifikovat historická fakta a ověřovat ověřené může se sice jevit jako sisyfovská činnost, pro vyvození koherentních závěrů je však nezbytné; stejně tak inspirativní může být dekonstrukce historického faktu ve snaze důkladně odlišit zprávy jednotlivých pramenů různé relevance.

Neméně přínosný je důraz na komplexnost a kontextualitu,²⁰⁴ s níž Fiala řeší zejména problém svatováclavské vraždy a jejíž řešení neopírá o datum přímo spjaté se smrtí svatého Václava, nýbrž o systematický výklad politických dějin předestřených Widukindem. Užití obdobného přístupu má v obecné rovině smysl tam, kde nám politické události ukazují pravděpodobnost či nepravděpodobnost nějakého jednání. Víme-li například, že se daný kněz či kníže nacházel na útěku, budeme toto období shledávat jako relativně méně pravděpodobné pro zplození potomka. Ze zde sledovaného období dotýká se tato výhrada při nejmenším Bořivoje II. a Soběslava I.

Konečně jsou Fialovy studie dokladem, že genealogická chronologie je badatelskou otázkou *sui generis*, a že její ústřední smysl spočívá v poskytování opory výkladu

---

²⁰³ Konkrétně jde o výklad Dětmarem užití vazby *gener* Boleslava III. Fiala tvrdí (Z. FIALA, *Dva kritické*, s. 55, pozn. 67), že o sestře Boleslava III. nic nevíme. To je sice pravda, ale stejně málo víme o jím presumované dceři Boleslava III. Jinak řečeno, argumentem odmítnutí sestry Boleslava III. lze stejně úspěšně odmítnout jeho dceru, a přece je nepochybné, že onen nešťastný Vršovec měl za manželku Přemyslovnu, a velmi pravděpodobně též příbuznou Boleslava III. nanejvýš ve druhém stupni dle římského počítání. Preference dcery před sestrou je neopodstatněná.

²⁰⁴ Takto zhodnotil Fialovo úsilí již D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 209–211.

politickým dějinám, bez nichž nemůže být genealogická chronologie vykládána. Toto tvrzení platí navzdory skepsi, již Fiala choval vůči dějinnosti 10. století.²⁰⁵

Na Fialu zanedlouho tematicky navázal jeho žák Dušan Třeštík, jenž ovšem zvolil opačný přístup: poté, co na základě filologicko-historické kritiky nejstarších českých legend vystavěl vnitřně koherentní filiační schéma, obrátil se k samotné genealogické chronologii nejstarších Přemyslovců. Třeštík dokázal ve svém výkladu věrohodně skloubit prameny různé povahy, legendy i říšské anály a přesvědčivě poodhalil slabosti dosavadních názorů.²⁰⁶ Zásadní přínos pro zde sledované téma v obecné rovině – a tento přínos je zároveň nutnou slabinou Třeštíkova přístupu jako takového – je skutečnost, že jednotlivá fakta jsou na sobě závislá a zpochybnění těch fakt, jež tvoří základ celé úvahy, vede ke zhroucení celého korpusu fakt, jak lze vidět na příkladu data narození Bořivoje II. sledovaném v této práci.

Výše podaný výklad je zdánlivě mimoběžný, ukazuje však dvě podstatné okolnosti: jednak to, že stran metody bádání jsou velmi inspirativní také takové práce, jež se primárně nevěnují zde sledovanému období, a konečně jistý tematický odklon od otázek spjatých s genealogickou chronologií Přemyslovců 11. a 12. století v historiografii 20. století. Změnu tohoto kursu, kterážto byla naštěstí trvanlivá, představují až tři statě Barbary Krzemieńskie z let 1985–1987. Třebaže jejich tematický záměr osciluje mezi problematikou znojenské rotundy P. Marie a sv. Kateřiny, zejména genealogickými otázkami spjatými s olomouckými Přemyslovci a analýzou osobnosti a vlády Břetislava II.,²⁰⁷ úzce se dotýká problémů genealogické chronologie, bez jejíhož uspokojivého objasnění nelze se uspokojivě věnovat stěžejním otázkám.

Prvá citovaná práce Krzemieńskie věnuje se primárně znojenské rotundě P. Marie a sv. Kateřiny a jejím nejen politickým, ale také ikonografickým souvislostem. K řešení obou problémových okruhů je ovšem zapotřebí vyřešit otázky, jež jsou svou povahou

---

²⁰⁵ K této skepsi srov. Z. FIALA, *Hlavní problémy politických a kulturních dějin českých v 9. a 10. století podle dnešních znalostí (pokus o střízlivý výklad)*, ČsČH 14, 1966 (dále jen „*Hlavní problémy*“), s. 54–65, případně TÝŽ, *Přemyslovske Čechy. Český stát a společnost v letech 995–1310*, Praha 1975² (dále jen „*Přemyslovske Čechy*“), s. 7–10.

²⁰⁶ D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 99–260.

²⁰⁷ B. KRZEMIEŃSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 3–21, TÁŽ, *Olomoučtí Přemyslovci*, s. 259–264, TÁŽ, *Břetislav II.*, s. 722–731.

genealogicko-chronologické. Pomineme-li obecné úvahy o posloupnosti vládnoucích Přemyslovců, obrací se pozornost zejména k zobrazeným moravským Přemyslovcům. Aby mohla rozvinout hypotézu o tzv. moravských správách pražskými knížaty v čase nezletilosti příslušníků moravských větví Přemyslovců, nebylo-li možné přikročit k regentské vládě *sensu stricto*, musela se Krzemieńska postavit k otázkám dat narození těchto nezletilců.²⁰⁸ Třebaže Krzemieńskou předestřený způsob státoprávního řešení moravské otázky není nezpochybnitelný a její zejména chronologické úvahy začasť stojí na předpokladech rozporovaných v této práci, nelze pominout, že jde o první systematickou snahu o řešení daného problému.²⁰⁹

Systematické úsilí Krzemieńske neomezovalo se nadto pouze na fenomén nutnosti zástupnické vlády na Moravě, nýbrž, opírajíc se o chronologické závěry, pokusila se autorka objasnit turbulentní politické dění na sklonku 11. století generačními rozdíly mezi Přemyslovcí, jakož i jejich věrnými, jak je demonstrováno na střetu mezi Vratislavem II. a pozdějším Břetislavem II.²¹⁰ Přestože ani tato hypotéza není, zejména ve světle novější interpretace povahy a podstaty Vratislavova království, zcela přesvědčivá,²¹¹ dokládá význam genealogicko-chronologického bádání, zejména v tom ohledu, že jednotlivé generace se prolínaly.

Třetí, ovšem z hlediska dopadu na zde sledované téma nikoli nejméně významný příspěvek věnuje se primárně olomouckým Přemyslovcům,²¹² a pro zde sledované téma je zásadní hned z několika důvodů. Předně zde Krzemieńska sleduje dynastické vazby mezi moravskými Přemyslovcí a zahraničními rody, zejména Arpádovci a

---

²⁰⁸ B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovcí*, s. 7–13, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno.

²⁰⁹ Problém správ na Moravě zřejmě nelze řešit pouze poukazem na legitimní nároky potomků Konráda I. a Oty I. a z nich plynoucí dočasnost vlád všech „pražských“ Přemyslovců či „moravských“ Přemyslovců z jiných dílů, srov. M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 36–37, který ovšem neubírá Krzemieńske zásluhy na znovuotevření zásadních otázek. K výtkám stran genealogicko-chronologických úvah srov. níže zde.

²¹⁰ B. KRZEMIENSKA, *Břetislav II.*, s. 722–728.

²¹¹ Konkurenční pohled shrnul M. WIHODA, *První česká království*, s. 166–169. Přesvědčivost hypotézy Krzemieńske o generačním střetu sociálních skupin pouze zdánlivě souvisí s chronologickou osou, jíž B. KRZEMIENSKA, *Břetislav II.*, s. 724 a násl., při této příležitosti předestřela, a s jejíž podobou, jak bude rozvedeno níže, nesouhlasím.

²¹² B. KRZEMIENSKA, *Olomoučtí Přemyslovcí*, s. 259–264.

Rurikovci. Třebaže její závěry nejsou nezpochybnitelné,²¹³ význam tohoto zkoumání nespočívá pouze v tom, že se upozorňuje na nutnost reflexe genealogické chronologie jiných dynastií za účelem co nejpřesvědčivějšího stanovení dat narození Přemyslovců, nýbrž také ve sledování poutě ženských příslušnic dynastie. V paradigmatu zkoumání genealogické chronologie za účelem přesnějšího rozboru mechanismů determinujících nástupnictví není *prima facie* otázka dat narození ženských příslušnic podstatná, to však neplatí o otázce jejich samotné existence.

Paradigma přístupu k této otázce ovšem změnil až Josef Žemlička, který v jedné z mnoha svých studií věnovaných genealogicko-chronologickým otázkám²¹⁴ upozornil na zdánlivě banální skutečnost, již ovšem bádání nevěnovalo dostatečnou, ba skoro žádnou pozornost a jež má zcela zásadní dopad na povahu zkoumání. Kromě toho, že zdůraznil, že rodokmeny skládané historiky jsou pouhou rekonstrukcí reality na základě osvědčených metod pramenné kritiky, konečně poukázal na zcela zjevnou disproporci mezi počtem doložených mužských a ženských příslušnic (nejen) přemyslovské dynastie.²¹⁵ Tato nestejnomyšlnost dopadá významně nejen na sociologickou analýzu středověké společnosti, nýbrž také na genealogickou chronologii jako takovou. Zjednodušeně řečeno jde o to, že v rozbořech dat narození nám doložených jedinců obojího pohlaví velmi pravděpodobně scházejí mnohé korektivy spočívající například ve znalosti počtu sourozenců a jejich alespoň přibližného chronologického zařazení apod. Zároveň však nelze do každé

---

²¹³ Nechce se ovšem říct, že by takové závěry byly zcela nepravděpodobné; běží o to, že manželství Svatopluka, jeho sestry Bohuslavy, neteře Eufemie a synovce Oty (III.) Dětleba s ruskými princeznami či princí opírá se, pokud vůbec, o teritoriální určení původu manželky toho či onoho Rurikovce, případně o nalezení původu jinak neznámé manželky toho či onoho Rurikovce. – *In margine* se sluší dodat, že nesouhlasím se samotnou ústřední představou rurikovského konstruktů B. KRZEMIEŃSKÉ, *Olomoučtí Přemyslovců*, s. 259–260, že Eufemie, choť Oty I. a prámáti olomouckých Přemyslovců, byla dcerou uherského krále Ondřeje I., a nikoli jeho bratra Bély I. Odůvodnění tohoto problému ovšem přesahuje limity této poznámky, srov. alespoň P. BÁLING, *Andrew, Béla and Euphemia: Some Remarks on 11-Century Dynastic Relations in the Light of Central European Narrative Sources*, in: *Hungary and Hungarians in Central and East European Narrative Sources*. Edd. D. Bagi, G. Barabás, M. Font, E. Sashalmi, Pécs 2019 (dále jen „*Andrew, Béla and Euphemia*“), s. 10–17.

²¹⁴ Nelze ostatně zapomínat na fakt, že sám pojem genealogická chronologie, jež považuji za výstižný, o čemž svědčí četnost jeho užívání v této práci, poprvé užil, pokud vím, právě J. ŽEMLIČKA, *K dotváření hradské sítě za Břetislava I. („Přemyslovská“ jména v názvech českých a moravských hradišť)*, HG 28, 1995 (dále jen „*K dotváření hradské sítě*“), s. 30, pozn. 10.

²¹⁵ J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“ české země (*K vymezení panujícího rodu v 11. a 12. století*), ČMM 117, 1998 (dále jen „*Dvacet pánů*“), s. 299–306.

genealogicko-chronologické rekonstrukce klást nám neznámé příslušníky a zejména příslušnice dynastie bez elementárního důkazu či hypotetického důvodu. Význam poukazu na nerovnoměrnost našich rekonstrukcí tak spočívá zejména v metodologickém třibení, aniž bychom ovšem nutně museli dospět k hmatatelným závěrům. Sluší se ovšem dodat, že svědomitá metodologická úvaha svým významem převyšuje dílčí poznatky.

Bylo by hrubým omylem redukovat Žemličkův přínos zde sledovanému tématu pouze na úvahy o úplnosti našich rekonstrukcí. V této souvislosti je třeba zmínit při nejmenším další čtyři roviny Žemličkova bádání. Prvá se dotýká samotného vymezení panující dynastie;²¹⁶ je totiž zjevné, že apriorní redukce pretendentů na potomky Bořivoje I. po meči zcela neodpovídá poměrům zejména přelomu 10. a 11. století, a konečně, dynastický rozměr nelze shledávat pouze ve zkoumání nároku usednout na pražský trůnní balvan, nýbrž v širším zkoumání lidí o „okolo trůnu“ a jejich vazeb na vládnoucí dynastii. S tímto problémem pojí se rovina druhá, totiž úvahy o nelegitimním potomstvu Přemyslovců.²¹⁷ Mínil se zejména skutečnost, že až do časů Přemysla Otakara I. nemůžeme se dopátrat Přemyslovce zanechavšího mimomanželského syna, nebudeme-li počítat chimérický příběh Oldřichův. Tato okolnost je přitom zásadní jednak pro potenciální saturování sňatkových zájmů nobility skrze nelegitimní potomstvo panovníka, jednak pro samotný rozměr chronologický: jednou ze zásadních otázek určení věku narození totiž je fyzická vyspělost jedince.

Kromě výše předestřených systémových úvah zabýval se Žemlička také otázkou pramenného zachycení nám potenciálně „unikajících“ Přemyslovců. V této souvislosti

---

²¹⁶ Vymezení přemyslovské dynastie věnoval se Žemlička nejen ve výše citovaném článku, jenž navíc takové vymezení proklamuje ve svém podtitulu, nýbrž také v syntéze věnované přemyslovské dynastii (J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 31–59 a passim) a v některých dalších článcích zachycujících zejména problémy vztahující se k nejstarším přemyslovským generacím (TÝŽ, *Rod Přemyslovců na rozhraní 10. a 11. století*, in: *Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 999)*. Edd. L. Polanský, J. Sláma, D. Třeštík, Praha 2000 (dále jen „*Rod Přemyslovců*“), s. 267–273, resp. důkladněji TÝŽ, *Kníže Vladivoj a přemyslovská consanguinitas. (Ke skladbě vládnoucího rodu v 10. a začátkem 11. století*, in: *Na prahu poznání českých dějin. Sborník prací k počtě Jiřího Slámy*. Edd. J. Klápště, T. Klír, Praha 2006 (dále jen „*Kníže Vladivoj*“), s. 182–194).

²¹⁷ Tomuto problému je věnována jedna kapitola přemyslovské dynastické syntézy: J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 237–247.

upozornil na typ pramene, jenž v této souvislosti sice nebyl opomíjen, ale jehož potenciál nebyl zcela vyčerpán: (zejména) klášterní nekrologia,²¹⁸ jež s blízcím se 13. stoletím uchovávají stále se množící vzpomínky na jedince evidentně náležející do panující dynastie, ovšem bez možnosti bližšího určení. Akceptace nekrologií jako relevantního pramene genealogické chronologie potom otevírá, a to je podstatné, prostor systematictějšímu zkoumání zejména stran terminologie, kontextu, sociálních vazeb apod. Smysluplnost tohoto podnětu dokládá rozbor *Necrologia Bohemica* ve vztahu k potomkům Bořivoje II. provedený v této práci. Posledním, nikoli ovšem nejméně podstatným rozměrem Žemličkova genealogicko-chronologického bádání jsou potom konkrétní: jednak dílčí korektivy doposud přijímaných interpretací – nelze pominout, že Žemlička vyslovil pochybnosti o některých závěrech V. Novotného –,²¹⁹ jednak svébytné analýzy genealogické chronologie Hrabišiců či rodu kastelána Blaha, jakož i dílčí analýzy přemyslovských dějin s chronologickým aspektem.²²⁰

Před více než desetiletím byla vydána syntetická práce několika badatelských generací shrnující dosavadní bádání o přemyslovské epoše,²²¹ jejíž součástí byla také kapitola genealogicko-chronologická. Péčí L. Polanského, D. Kalhouse, P. Kopala a I. Moravcové vznikl doposud nejdůkladnější souhrn genealogicko-chronologického bádání. Formou medailonků pokusili se autoři zachytit základní chronologické informace o všech doložených příslušnících přemyslovského rodu.²²² Takový přístup ovšem není prost rizik, jímž bohužel se nevyvarovali ani zde propírání badatelé.

První riziko takové syntézy spočívá v nevyváženém preferování vlastního, třebaže ne zcela přijímaného badatelského názoru na úkor jiných, obecně akceptovatelnějších

---

²¹⁸ Srov. J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 300–303, v podobném duchu TÝŽ, *Přemyslovci*, s. 45–48.

²¹⁹ Tak J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 300–303.

²²⁰ J. ŽEMLIČKA, *K počátkům a rozrodu Hrabišiců*, FHB 13, 1990 (dále jen „*K počátkům*“), s. 7–15, TÝŽ, *Kastelán Blah a jeho rod (Příběh velmožské rodiny z Litoměřicka)*, ČSPS 105, 1997 (dále jen „*Kastelán Blah*“), s. 193–200. Z dílčích analýz nelze pominout pronikavou stať TĚHOŽ, *Poslední lov knížete Břetislava. (K událostem ve Zbečně před Vánocemi roku 1000)*, in: *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*. Edd. T Borovský, L. Jan, M. Wihoda, Brno 2003 (dále jen „*Poslední lov*“), s. 231 a násl.

²²¹ K dílu a jeho koncepci kriticky M. WIHODA, *Přemyslovská medievistika o sobě a sobě. Melancholické rozjímání nad „budováním českého státu“*, ČMM 128, 2009 (dále jen „*Přemyslovská medievistika*“), s. 447 a násl.

²²² D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 548–573.

alternativ.²²³ Druhé riziko pojí se se snahou kategorizovat; poněkud rozostřená hranice mezi manželskými a nemanželskými potomky v poměrech 11. století zjevně neodpovídá apriorním konstatováním o (ne)legitimitě Břetislava I. Třetí riziko spočívá ve snaze po úplnosti, v níž každé opomenutí či nepřesnost snižují upotřebitelnost a spolehlivost takového přehledu. Jak upozornil L. Reitinger,²²⁴ zde propírané partie *budovatelského* sborníku rozhodně nejsou vyčerpávající. A konečně čtvrté riziko, jež je z hlediska zde sledovaného tématu nejzávažnější, souvisí s kohezí a koherencí předloženého přehledu, jejichž dodržování o to obtížnější, že jde o dílo kolektivní. Partie dotýkající se 11. a 12. století bohužel nejsou prosty omylů, nepřesností i zjevně nesmyslných vývodů, na nichž lze dobře demonstrovat vady dosavadního přístupu ke zde sledovanému tématu.²²⁵ Rozboru těchto mýlek, vůči nimž se vymezují, věnují se následující pasáži této kapitoly.

Problematické pasáže dosavadní genealogické chronologie

Prvou a nejzávažnější výtka, jíž lze vznést proti některým dosavadním genealogicko-chronologickým vývodům, je jejich nahodilost, nesystematičnost a elementární nepodloženost. Tyto vlastnosti lze přisoudit nejen těm úvahám, které pouze dokreslují výklad politických či sociálních dějin, nýbrž pohříchu také takovým úvahám, které se orientují pouze na genealogicko-chronologický rozměr. To lze demonstrovat na posléze komentovaném rodokmenu publikovaném v *budovatelské syntéze* pod vedením L. Polanského. Data narození jednotlivých Přemyslovců jsou zde zachycena buď ve formě konkrétního roku, uzavřeného intervalu nebo polopřímky na časové ose.²²⁶ Kombinace jednotlivých metod je vzhledem k odlišné povaze pramenného

---

²²³ Ukázkou tohoto přístupu je řešení otázky genealogického určení knížete Vladivoje (D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 552), které se překrývá s řešením představeným již dříve L. Polanským, třebaže toto řešení není bezvýhradně akceptováno, srov. J. ŽEMLIČKA, *Kníže Vladivoj*, s. 193–194.

²²⁴ L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 381 a násl., pozn. 49.

²²⁵ K podrobnějšímu výkladu srov. následující řádky.

²²⁶ Srov. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 555–560.

zachycení jednotlivých dat pochopitelná; obtížněji akceptovatelné jsou některé evidentní omyly z těchto metod plynoucí.

Datum narození Oldřicha brněnského je vymezeno léty před 1077. Pomineme-li vágnost tohoto hraničního bodu,²²⁷ předmětné vymezení vyvolává další otázky, zejména potom to, zda platí, že datum narození Oldřichovo je třeba pravděpodobněji hledat blíže k roku 1077 než například v 60. letech 11. století. Důležitost této otázky vyvstane při srovnání s daty narození potomků Vratislava II. z třetího manželství: tato jsou naopak vymezena pomocí ročního data, resp. data *post quem*. Narození Boleslava je vymezeno jako cca 1062, Bořivoj se měl narodit cca roku 1064, Vladislavovo je kladeno do doby po 1066, Juditino taktéž a Soběslav se měl narodit po roce 1068.²²⁸ Takový přehled ovšem vyvolává pochybnosti. Předně nejsou ničím opodstatněny dvouleté rozestupy, jakož i skutečnost, že Juditino datum narození je vymezeno totožně jako v případě jejího bratra Vladislava, aniž by byla blíže rozvedena úvaha o potenciálních dvojčatech (?). Problematický je také interval kolem dat narození Bořivoje a zejména Boleslava. Je totiž zjevné, že Boleslav se mohl narodit nejdříve roku 1062, a předložené vymezení, pokud jej lze považovat za souměrné (1061–1063, eventuálně 1060–1064) odporuje dikci Kosmovy kroniky.²²⁹ Nadto není zcela ozřejmáno, proč jsou data narození některých sourozenců zařazena na časovou osu prostřednictvím určení přibližného roku a jiná pomocí data *post quem*.²³⁰ Neudržitelnost celé konstrukce ovšem vyvstane při srovnání s předpokládaným datem narození Oldřicha brněnského. Nedává smysl, aby bylo Oldřichovo datum narození vymezeno dobou před 1077, víme-li bezpečně, že byl starší než Bořivoj, jehož datum je hledáno přibližně v roce 1064.

---

²²⁷ D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556; třebaže se lze zřejmě dovítit úvahy, jež autora medailonku vedla právě k takovému vymezení; úhelným momentem je rok 1092 a nástup Oldřicha v brněnském knížectví.

²²⁸ D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 555–556.

²²⁹ Předložená chronologická konstrukce ovšem vychází z důvěry v Kosmovo vročení smrti Vratislavovy druhé manželky Adléty a (zejména) Vratislavova třetího sňatku s polskou princeznou Svatavou (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112). Sluší se v této souvislosti dodat, že zatímco zpráva o Adlétině úmrtí je evidentně analistického charakteru, informace o třetím manželství Vratislavově může být pouze přiřazena k předešlé zprávě z kompozičních důvodů.

²³⁰ Také zde lze pravděpodobně vysledovat řetězec úvah vedoucí až k hypotéze V. Novotného o datu narození Bořivoje II. asi roku 1064. K povaze (nejen) této nežádoucí absolutizace hypotézy srov. níže.

Pohříchu nejde o jedinou nesystematičnost: není jasné, proč je datum narození Děpolda I. hledáno v době po roce 1113, zatímco u jeho sourozenců není stanoveno nic, aniž by ovšem k takovému odlišení byl sebemenší důvod.²³¹ Dále není důvod, aby bylo pochybováno o vročení narození pozdějšího Soběslava II., aniž není bez bližšího objasnění zpochybněno datum narození jeho bratra Oldřicha; Kanovník vyšehradský totiž k předmětným létům sice v obou případech zmiňuje křest syna Soběslava I. k Velikonocím roku 1128, resp. k letnicím roku 1134, aniž by ovšem zmiňoval jména, a zejména aniž by bylo z okolností zřejmé, zda se ten či onen syn opravdu (ne)narodil toho roku, kdy byl pokřtěn.²³² Nad rámec předložených nesrovnalostí výkladu sluší se ještě dodat, že prosty pochybností nejsou ani další roční vymezení či hranice intervalů, jež jsou však důkladně rozebírány v příslušných partiích zvláštní části této práce.

Nahodilosti, nesystematičnosti ve smyslu genealogicko-chronologického zkoumání i nepodloženosti nejsou prosty ani úvahy B. Krzemieńskie. Problém lze spatřovat zejména ve dvou rovinách. Prvá spočívá v podlehnutí šalbě daty *post quem*, kdy autorka dává evidentně přednost datům ranějším, aniž by takové úvahy odůvodnila jinak než tautologickým poukazem na jejich zdůvodnitelnost, jak lze demonstrovat na určení dat narození synů Vratislava II.²³³ Druhá rovina je poněkud hlubší, neboť odhaluje cesty, po níž se autorčiny úvahy ubíraly. Je totiž pozoruhodné, že ve třech statích publikovaných v letech 1985–1987 objevují se zřetelné rozdíly ve stanovení dat narození jednotlivých Přemyslovců, jež odkazují na poněkud neukotvenou metodu jejich analýzy.²³⁴ Lze jistě namítnout, že zejména přehled publikovaný ve studii věnované moravským Přemyslovcům se snaží zachytit zejména širší intervaly dat narození, ani tak ovšem nelze překlenout diskrepance mezi těmito širšími intervaly a

---

²³¹ D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 558.

²³² D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 558–559, srov. KAN. VYŠ., FRB II, s. 205, 219, k létům 1128 a 1134, a též výklad v poslední kapitole.

²³³ B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 724, pozn. 18.

²³⁴ Příkladně lze poukázat na datum narození Břetislava II., shledávané jak v roce 1056 (B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 724, pozn. 15, TÁŽ, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno), tak po sňatku jeho rodičů datovaném do let 1056–1057, či dokonce do roku 1058 (TÁŽ, *Olomoučtí Přemyslovci*, s. 260, 261, pozn. 30), případně na datum narození Soběslava I., určené 70. léty 11. století (TÁŽ, *Břetislav II.*, s. 724), resp. dobou krátce po roce 1080 (TÁŽ, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno).

samozřejmostí, s níž byla stanovena data narození zejména v generaci vnuků Břetislava I. ve zbylých studiích.²³⁵

Dalším z aspektů dosavadního genealogicko-chronologického bádání, vůči němuž je záhodno vymezit se, je vázanost schematizacemi, jíž lze spatřovat v genealogickém i chronologickém rozměru zde sledovaného tématu. Genealogie se týká potud, že část historiografie považuje Jaromíra-Gebharda za nejmladšího syna Břetislava I., aniž se ovšem reflektuje dikce Kosmovy kroniky,²³⁶ jakož i skutečnost, že k apriornímu považování toho, jež byl zaslíben službě Bohu, za nejmladšího, není sebemenšího důvodu. Nechce se říct, že úvaha o církevních kariérách (nej)mladších potomků je vždy zcela mylná, zvláště, je-li empiricky potvrzena. Každý takový doklad je ovšem tzv. mezním důkazem dané skutečnosti, nikoli zobecnitelnou skutečností samotnou.²³⁷

Chronologickou dimenzi nežádoucí schematizace lze spatřovat zejména ve stanovení minimálního věku, jenž je spjat s určitým jednáním, například prvou doloženou vojenskou výpravou, sňatkem, nastoupením na knížecí stolec apod. V přemyslovské genealogické chronologii zde sledovaného období přichází do úvahy zejména chimérický věk 17 let, který V. Novotný opatrně přisoudil kněžici Bořivojovi, budoucímu Bořivojovi II., táhnoucímu s římským králem Jindřichem IV. do Itálie.²³⁸ Jiní historikové i numismatikové poté spojují tuto věkovou hranici nejen s Břetislavem, synem Břetislava II., táhnoucímu do Itálie na podporu Jindřicha V.,²³⁹ ale také se Svatoplukem olomouckým, jenž s v takovém věku měl chopit otcovského panství.²⁴⁰

---

²³⁵ B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno, TÁŽ, *Břetislav II.*, s. 724, 729, TÁŽ, *Olomoučtí Přemyslovci*, s. 260 a násl.

²³⁶ Jaromíra považují za nejmladšího kupříkladu J. LOSERTH, *Das angebliche Senioratsgesetz*, s. 23, 25; R. NOVÝ, *Přemyslovský stát*, s. 144; V. VANÍČEK, *Vratislav II. (I.) První český král. Čechy v době evropského kulturního obratu v 11. století*, Praha 2004 (dále jen „*Vratislav II. (I.)*“), s. 22. A to ani není třeba uvažovat nuance jednotlivého případu, například alternativu nezanedbatelného věkového rozdílu mezi Jaromírem-Gebhardem a jeho mladším bratrem Otou.

²³⁷ Idea mezního důkazu je důkladněji osvětlena v následující kapitole.

²³⁸ V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 233.

²³⁹ Tak např. sám V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 400, pozn. 1, 498–500, případně B. KRZEMIENSKA, *Břetislav II.*, s. 729. Na tomto místě se sluší poznamenat, že se jeví jako pravděpodobnější, že Novotný byl ve své hypotéze o stanovení data narození Bořivoje II. inspirován příběhem Břetislava Nejmladšího a nikoli naopak.

²⁴⁰ B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 11, klade Svatoplukovo narození do let 1079/1080, říká, že samostatné vlády v Olomoucku chopil se kolem roku 1097. Rok 1095 ujal se jako rok Svatoplukova nástupu v numismatické, dokonce přednovotnovské literatuře (E. FIALA, *České denáry*, s. 334, F. CACH, *K denárům*, s. 143); sluší se připomenout, že rok 1078 je Svatoplukovým datem narození *post quem*.

Mámení těchto zkratk je vyvoláno zejména tím, že ve všech třech případech známe s jistou rezervovaností data narození oněch Přemyslovců *post quem*, obtíž ale vyvstane při srovnání ostatních ukazatelů; zatímco v případě Břetislava (III.) můžeme spolehlivě předpokládat, že se římské jízdy Jindřicha V. opravdu zúčastnil, obdobný závěr v případě budoucího Bořivoje II. komplikuje povaha pramenného zachycené jeho účasti, Svatoplukův případ je odlišný zcela: zde je – bezpečně – známo pouze datum narození *post quem* a určení jeho nástupu v Olomoucku, jež se nadto odlišuje od velení svěřenému vojenskému kontingentu, je pouze dedukcí. Ukazuje se tak, že není sebemenšího důvodu posuzovat tyto tři případy shodně, zcela při tom pomíjeje skutečnost, že i kdyby se bylo podařilo prokázat totožnost některých analytických kategorií, jednotlivá pramenně podložená zjištění by sice poukazovala na hranice právně a sociologicky možného, zároveň by ale nebyla implikovala správnost takových závěrů na jiný, třebaže obdobný případ.

Schematickému vidění podléhají ovšem také některé otázky sociologické, jež se úzce dotýkají zde sledovaného tématu. Mezi nejzásadnější patří úvaha o přípustnosti fenoménu tzv. politických dvojích sňatků, kdy jsou dva jedinci spolu ve vztahu švagrovském a zároveň pokrevně příbuzenském. A. Szczawiński ve své studii věnované genealogické chronologii Děpolticů tuto možnost vyloučil, konstatuje, že tento fenomén není vysledován jinde, a tedy není pravděpodobný ani v propíraném případě (šlo o identifikaci knížete Vladislava, jež si měl vzít jedno z dcer Albrechta Medvěda, jak dí Vincentius).²⁴¹ Odhlédneme-li od nepřípustnosti paušálního odmítnutí daného fenoménu, toto apriorní odmítnutí je vyvratitelné také empiricky: v přemyslovském rodě lze vysledovat hned několik takových dvojic sňatků.²⁴² Každá takto zjištěná dvojice sňatků ovšem podléhá tzv. principu mezního důkazu, jež je důkladně rozebrán v následující kapitole.

---

²⁴¹ A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 18 a násl.

²⁴² Ve zde sledovaném období jde o dcery rakouského markrabího Leopolda II., provdané za znojemského knížete Konráda, resp. knížete Bořivoje II., či o dcery durynského lantkrabího Ludvíka I., provdané za Oldřicha, syna Soběslava II., resp. Vladislava II., druhého českého krále.

Nezanedbatelným aspektem dosavadního genealogicko-chronologického bádání je replikace omylů vyslovených autoritami;²⁴³ stopy ve většině případů vedou k Českým dějinám V. Novotného. Již výše bylo nastíněno, že některé Novotného postřehy byly replikovány se samozřejmostí, aniž by byla zvažována jejich hypotetičnost. Sem spadá například určení data narození Bořivoje II. nebo stanovení data úmrtí jeho nevlastního bratra Vratislava.²⁴⁴ Druhým okruhem jsou Novotného drobné nepřesnosti nebo omyly, jež ovšem nebyly ověřeny. Ty se dotýkají zejména dat úmrtí, seznatelných povětšinou z nekrologií. Podstatou je, že jednotlivé nekrologické záznamy byly podchyceny s různou znalostí skutečnosti, a Novotný leckde dává přednost pramenům sporné relevance.²⁴⁵ Proslulosti konečně nabyla Novotného genealogická tabulka, rodokmen Přemyslovců sestavený na základě znalostí dvacátých let 20. století. Tento rodokmen se ovšem v téměř nemodifikované podobě objevuje u W. Dworzaczka, Z. Fialy, W. Wegenera a také v rodokmenové příloze prvního dílu Velkých dějin zemí Koruny české.²⁴⁶ Novotný se ve svém rodokmenu dopustil bohužel několika nepřesností či tiskových chyb, které byly povětšinou převzaty mladšími badateli. Zde se ukazuje jeden z rysů doposud převažujícího přístupu ke genealogické chronologii: badatelské otázky tohoto druhu nebyly ve středu pozornosti a případným nesrovnalostem, které však mohou mít zásadní interpretační význam nejen pro politické dějiny, nebyl věnován přílišný prostor.

Takový postoj se však v posledních desetiletích naštěstí změnil. V rámci obecného výkladu této kapitoly byly zmíněny stati, které vedly k paradigmatické změně v přístupu k tématu. Kromě toho se ovšem dokresloval Novotným kanonizovaný obraz genealogické chronologie. S prvými korekcemi přišel F. Graus, který

---

²⁴³ Je třeba zdůraznit, že následující řádky míří proti přebírání faktů, které jsou s prameny buď v přímém rozporu, nebo k nim na základě pramenů nelze zaujmout žádné stanovisko, a v historickém příběhu tak pouze přežívají.

²⁴⁴ V. NOVOTNÝ, ČD I.2, s. 233, 117 a násl., pozn. 2.

²⁴⁵ Typicky sem spadá jeho důvěra k záznamům Tomáše Pešiny z Čechorodu, srov. V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 513 a násl. pozn. 1, a též poznatky J. ŽEMLIČKY, „Dvacet pánů“, s. 300–301, k záznamům o Děpoldovi I., Jaromíru, synu Bořivoje II. a Markétě, choti Jindřicha, syna Vladislava II.

²⁴⁶ Tak V. NOVOTNÝ, ČD I.3., příloha, W. DWORZACZEK, *Genealogia*, tab. 81, W. WEGENER, *Die Přemysliden*, s. 5, Z. FIALA, Přemyslovské Čechy, příloha, M. BLÁHOVÁ – J. FROLÍK – N. PROFANTOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek I. Do roku 1197*, Praha – Litomyšl 1999 (dále jen „VDZKČ I“), s. 749. – Je ironií, že Z. Fiala a W. Wegener, kteří se zcela neshodli na povaze právního vztahu přemyslovského *regna* k říši, podlehlí témuž omylu v otázce přístupu k dílu V. Novotného.

v komentáři k tzv. Českému nekrologiu konfrontoval údaje tam uvedené s jinými zprávami; jeho korekce se ovšem neomezují pouze na úmrtní dny, jak by se mohlo zdát, nýbrž ve svém důsledku se dotýkají způsobu analistické subsumpce v Kosmově kronice, což je otázka nadmíru důležitá také pro zde sledované téma.²⁴⁷ Na Grause v tomto směru navázal, jak bylo poukázáno výše, J. Žemlička²⁴⁸ a v poslední době také L. Reitinger, který jednak korigoval některé doposud přijímané závěry, jednak – využívaje zejména nekrologium vzniknuvší při pegavském svatojakubském klášteře – pokusil se o odlišný výklad některých nepříliš objasněných míst souvisejících zejména s postavou brněnského knížete Oldřicha.²⁴⁹

Odhlédneme-li od revisí přísně vzato chronologických, historiografie v nedávné době přinesla také některé změny přemyslovské genealogie. Ze staršího období, zde nesledovaného, lze upozornit na úvahu J. Slámy o starším bratru Boleslava II., kterýžto postřeh uspokojivým způsobem osvětluje jednu ze systémových otázek přemyslovské genealogické chronologie 10. století, totiž presumovanou dlouhověkost.²⁵⁰ Rodokmen přemyslovské dynastie dočkal se ovšem také několika změn příbuzenských vazeb, tedy že jedinec byl identifikován sice opět jako Přemyslovec, leč jako syn někoho jiného. Kromě Z. Hledíkové, která takto obhájila nemanželskou dceru Václava III. do té doby „připisovanou“ Václavu II.,²⁵¹ zasloužil se o významnou změnu M. Wihoda, který přišel s řešením problému genealogické chronologie posledních brněnských Přemyslovců, totiž že v historiografii zmiňovaní synové brněnského knížete Vratislava byli podle Wihodovy přesvědčivé argumentace syny Svatopluka, nikdy nepanujících syna Vladislava II. z prvního manželství.²⁵² Třebaže ona brněnská knížata

---

²⁴⁷ Srov. edici *Necrologia Bohemica* (NECR. BOH., ČSČH 15, 1967, č. 98 s. 809, a passim). Běží zde o konvenční problém, že podřazení vyprávění pod konkrétní letopočet nemusí být vždy zcela korektní, jelikož příběh Kosmou vyprávěný pod jedním letopočtem odehrál se v delším časovém rámci. Zvlášť příznačný je tento styl ve druhé knize, jíž se ostatně dotýká také Grausova korekce, kde lze mít za to, že děje Kosmou zachycované nějak odráží realitu, ale zároveň nemusejí být zcela přesně vročeny.

²⁴⁸ J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 300 a násl.

²⁴⁹ L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 381–398, koncentrovaně TÝŽ, *Vratislav*, s. 297–298. Sluší se poznamenat, že o Reitingerově způsobu řešení problému úmrtního data knížete Oldřicha uvažoval – byť se k němu nakonec nepřiklonil – již B. DUDÍK, *DM II*, s. 342, 436, pozn. 2.

²⁵⁰ J. SLÁMA, *Český kníže Boleslav II.*, in: Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 999). Edd. L. Polanský, J. Sláma, D. Třeštík, Praha 2000 (dále jen „*Český kníže*“), s. 9–13

²⁵¹ Z. HLEDÍKOVÁ, *Alžběta, dcera Václava III.*, MHB 8, 2001 (dále „*Alžběta, dcera Václava III.*“), s. 43–49.

²⁵² M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 94–97, TÝŽ, *Morava knížecí*, s. 212 a násl.,

pocházela až z generace praprapravníků Břetislava I., což přesahuje zde sledované téma, v mnohém jde o úvahu nadčasovou. Nestojí totiž pouze na argumentu, že o dynastickém spojení Vratislava a jeho domnělých synů v prvním stupni podle římského počítání neexistuje žádný pramenný doklad, nýbrž opírá se také o úvahy o datu úmrtí samotného brněnského knížete Vratislava, jenž měl podle Wihody zemřít zhruba o deset let dříve, než doposud předpokládalo bádání.²⁵³ Zcela zvláštní kategorií jsou potom Přemyslovny, které se nově objevují jako manželky okolních panovníků v situaci, kdy o těchto Přemyslovnách nic nevíme, akorát jejich existenci tušíme na základě širších politických či genealogických souvislostí; polské bádání takto v rodě Přemysla Oráče našlo manželku knížete Kazimíra II. Spravedlivého, dceru znojemského knížete Konráda II. a srbské princezny Marie,²⁵⁴ naopak odmítnuty byly snahy považovat Boleslava II. Smělého za manžela neznámé dcery Břetislava I.²⁵⁵

Konečně je třeba upozornit na to, že některé dosavadní hypotézy se snahou o celistvost narážely na limity pramenné kritiky, kdy cílem byla co nejefektnější kombinace typů pramenů, nikoli jejich důsledné zhodnocení. Příkladem takové hypotézy je představa V. Vaníčka o nejstarší chronologii Přemyslovců, jež kombinovala neověřitelná a kvůli odchylce nerelevantní léta dožití získaná antropologickými průzkumy kosterních pozůstatků s údaji pozdních václavských legend, opomíjejíc ty z legend, které mohou při vší skepsi obstát pro svou časovou blízkost popisovaným událostem.²⁵⁶ U zde sledovaného tématu obdobné riziko hrozí zejména v případě olomouckých Přemyslovců; nejen, že byly nedávno nalezeny kosterní pozůstatky několika z nich,

---

²⁵³ Tento Wihodův argument je příznačný také proto, že jeho výklad úmrtí Vratislavova je příkladem relevantního přimknutí se k datu blízkého určení *post quem*, víme-li, že Vratislav byl vážně nemocen. Ukazuje se tak, že obecná východiska – např. postulát o apriorní neurčitosti relevance dat blízkým datum *post quem* či *ante quem* – lze modifikovat pod tíhou konkrétních okolností.

²⁵⁴ T. WASILEWSKI, *Helena księżniczka znojemska, żona Kazimierza II. Sprawiedliwego. Przyczynek do dziejów stosunków polsko-czeskich w XII–XIII w.*, *Przegląd historyczny* 69, 1978 (dále jen „*Helena księżniczka znojemska*“), s. 116–120.

²⁵⁵ K tomu kriticky K. BENYSKIEWICZ, *W kręgu Bolesława Szczodrego i Władysława Hermana: Piastowie w małżeństwie, polityce i intrydze*, Wrocław 2010 (dále jen „*W kręgu Bolesława Szczodrego*“), s. 60–61.

²⁵⁶ V. VANÍČEK, *Svatý Václav. Panovník a světec v raném středověku*, Praha – Litomyšl 2014 (dále jen „*Svatý Václav*“), s. 72–77.

ale také se při genealogicko-chronologických rozborech uvažují zejména numismatické prameny, jejichž výpovědní hodnota je ovšem velmi specifická.

I.3 Vybrané metodické problémy

Proč bádát?

Úvodem úvah o metodických aspektech genealogické chronologie, dotýkajících se zejména sféry práva, je vhodné položit si kacířskou otázku, zda vůbec je relevantní věkovou rovinu, zasahující zejména do nástupnické otázky, zkoumat. Je nepochybné, že bylo dobově představitelné prisuzovat věku nějaké právní skutečnosti a spojovat je s nějakými nároky; stanovování takových hranic je vlastní již římskému právu, ve starším středověku s nimi zachází zejména právo kanonické. Preciznost takových mezí ovšem předpokládá, že je myslitelné jejich reálné stanovení, vnímání, a tedy také zaznamenání. To lze doložit například na Kosmově případě. Jaký význam by totiž jinak mělo děkanovo lpění na stařešinském principu, podtrhované explicitně věčností, implicitně stabilitou,²⁵⁷ pokud by zároveň nebylo lze jednotlivé členy panující dynastie od sebe přesně odlišit, a tedy jejich věk zaznamenat? Dobový význam data narození ovšem nikterak nevylučuje literární, případně sociologické relativizace věku jedince, jež lze spatřovat zejména ve figure malého dospělého zračící se v pramenech literárních, jakož i archeologických.²⁵⁸ Budiž tak poznamenáno, že je patřičné klást si otázky genealogicko-chronologické nejen dnes, ale také dobově.

Limity středověkého práva

Závažné otázky stran genealogické chronologie jsou spojeny s problémy středověkého práva. Leitmotivem konfliktu mezi právními dějinami a obecnou historií je střet mezi fakticitou, tím, co se stalo, a normativitou, tím, co se mělo stát. Středověká dimenze tohoto dialektického střetu je poznamenána užším sejetím normativních systémů

---

²⁵⁷ Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II. 14, s. 103–105, III. 13, s. 175–176.

²⁵⁸ J. KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2004 (dále jen „*Proměna*“), s. 27; M. NODL, *Středověk v nás*, Praha 2015 (dále jen „*Středověk*“), s. 52 a násl.; P. SOMMER, *Dítě ve středověkých pramenech*, in: Děti ve velkoměstech od středověku až na práh industriální doby: stati a rozšířené příspěvky z 29. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve dnech 12. a 13. října 2010 v Clam-Gallasově paláci v Praze. Edd. O. Fejtová, V. Ledvinka, J. Pešek, Praha 2012 (dále jen „*Dítě*“), s. 73 a násl.

morálky a práva;²⁵⁹ v dalším výkladu však bude reflektováno zejména posléze jmenované. Pomineme-li skutečnost, že také právní norma podléhá interpretaci, která mohla být notně rozdílná, naráží se zde na konflikt mezi bytím a mětím. Tuto kolisi lze zkoumat z mnoha pohledů, sociologického, antropologického apod.; pro zde sledované téma je však zvlášť významný pohled interpretační, tedy to, nakolik lze z normy usuzovat na realitu a naopak. Tuto inferenci lze dále rozšířit o několik alternativ, z nichž zvláštní pozornost vyvolává otázka subjektivity pramene, tedy to, zda je právem to, co náš pramen prohlašuje za právo.²⁶⁰ Ve vztahu pramene a objektivního práva je potom hoden pozornosti problém subjektivity právního obyčeje,²⁶¹ resp. subjektivního vnímání práva jako takového. Ve střetu mezi normativitou a fakticitou zračí se ještě časová rovina. Zvláště u kvalitativních přeměn pramenů práva probleskává několik způsobů argumentace: snaží se daná (psaná) právní norma zvrátit dosavadní stav, nebo jej naopak utvrzuje? Jde totiž o to, která může právní norma vypovídat o realitě, jež však promulgaci právního předpisu zpravidla předchází a jež poskytuje širší sociální kontext, tzv. materiální pramen práva.²⁶² A s ohledem na skutečnost, že většina pramenů není známa z autografu, zasluhuje pozornost taky dobře známý fakt, že pramen může svoji současnost normativně či jinak projektovat do minulosti. Výše zmíněný interpretační přístup je pro nedostatek pramenů zvlášť významný v reáliích staršího středověku.

Příkladem úzce zasahujícím zde sledované téma je otázka zletilosti, jež se často smršťuje na způsobilost uzavřít sňatek a jeho naplnění. Takové zúžení je pochopitelné

---

²⁵⁹ Míněno užším sejetím než dnes: k vývoji pojmu normativní systém v právu z dnešního pohledu P. MARŠÁLEK, *Právo a společnost*, Praha 2008 (dále „*Právo a společnost*“), s. 16–27.

²⁶⁰ Tento problém nedotýká se pouze narativních pramenů, ale také pramenů diplomatických, evidentněji fals, případně pramenů numismatických a v obecné podobě pochopitelně přesahuje hranice zde sledovaného tématu.

²⁶¹ Platí, že právní obyčej sestává se ze dvou složek, ze složky objektivní, která znamená, že obyčej je již nějaký čas užíván (*usus longaevus*), a ze složky subjektivní, která znamená, že se obyčeji přisuzuje právní význam (*opinio necessitatis sive iuris*). Klíčová otázka, jež často není řešitelná, přesto by měla být v pozadí veškerých úvah, spočívá v přiznání váhy jednotlivým složkám, zvláště oné subjektivní. Ukázkovým příkladem dekonstrukce subjektivního práva je disertační opus J. RAZIMA, *Věrní Přemyslovci a barbarští Čechové. Česko-říšské vztahy v raném a vrcholném středověku*, Praha 2017 (dále jen „*Věrní Přemyslovci*“), zejm. s. 17–40.

²⁶² Pro poznání materiálního pramene práva je právě důležité rozlišení naznačené výše týkající se subjektivity a objektivity právního obyčeje. Tento dynamický proces ukazuje na příkladu zákonodárství knížete Břetislava M. BOHÁČEK, *O jednom případě sblížení trestních norem ve starém českém právu*, PHS 37, 2005 (dále jen „*O jednom případě*“), s. 5–11.

již proto, že prameny často nezaznamenávají jedince v jiných relevantních souvislostech, a také proto, že jiné myslitelné pramenně zachycené události ze života jedince, kupříkladu doklad vojenské zdatnosti, nelze spojit s žádným myslitelným právním ustanovením;²⁶³ velmi specifickou v těchto souvislostech je otázka minimálního věku způsobilého k vládnutí, jež se sledovaného období dotýká alespoň ve dvou rovinách.²⁶⁴ Z pohledu genealogické chronologie je ovšem zásadní, že právní způsobilost je pouze vodítkem ke stanovení data narození, tedy že z data sňatku vyvozujeme datum narození, a nikoli naopak. Pro zde sledované téma je totiž – v obecné rovině – podstatnější alespoň přibližně zachytit datum narození, známe-li datum sňatku nebo jinou při nejmenším přiměřeně využitelnou skutečnost, než ze známého data narození usuzovat na pravděpodobné datum sňatku.²⁶⁵

Proměnlivost pravděpodobnosti v intervalu

Zde vysvítá další obtíž, jíž ovšem dosavadní bádání nevěnovalo příliš pozornosti.²⁶⁶ K problému stanovení hranice zletilosti, jež může při odečtení výše této hranice od data vlastního sňatku vést ke stanovení data narození jedince *ante quem*, přistupuje ještě stanovení hranice téhož data *post quem*, jejíž nalézání je ovšem vázáno na

---

²⁶³ V této části se zcela pomíjí fakt, že tato vojenská zdatnost musí být nejprve opravdu pramenně doložena. – Zde je třeba podotknout, že veškeré normativní snaze se vymykají dětské sňatky. Zároveň však platí, že ve chvíli, kdy je takový sňatek slaven, z pramenů jsme zpravidla schopni zachytit způsoby jeho naplnění, třebaže takové odlišení nemusí být automatické. Nadto je empiricky prokazatelné, že Přemyslovci zde primárně sledovaného období (generace vnuků a pravníků Břetislava I.) taková manželství neuzavírali. Výhrada nedostatku pramenů je sice akceptovatelná, leč prakticky neověřitelná.

²⁶⁴ Zaprvé, otazník regentských vlád vznáší se nad některými moravskými Přemyslovci, při čemž u některých lze bezpečně zachytit čas, kdy se ujali vlády. Zadruhé, nelze ztrácet ze zřetele pokusy pražských knížat prosadit za své nástupce vlastní potomky.

²⁶⁵ Relativizaci tohoto postulátu lze spatřovat v poukazu na komplexitu celé problematiky, tedy na závislost biografických údajů jednotlivých příbuzných. Jak ukazují sondy do genealogické chronologie Přemyslovců, lze mezi nimi vysledovat několik kadlubů, v jejichž rámci je třeba řešit biografická data všech příslušníků takové skupiny (např. problematika prvních tří doložených generací, otázka sahající od původu Emmy reginy až k datu sňatku Břetislava I., taktéž zasahující nejméně dvě generace apod.).

²⁶⁶ Zvláště hodná pozornosti je v tomto smyslu metodická kapitola K. JASÍNSKÉHO, *Rodowód*, s. 5–39, jež toto ovšem zcela pomíjí. D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, *passim*, se předloženou otázkou příliš nezabýval, snad proto, že k řešení jeho problému vskutku nebyla podstatná (datum sňatku nebylo tím, o co se konstrukce genealogické chronologie prvních doložených Přemyslovců opírala), upozornil ovšem na opačný problém, kdy známe datum narození, jakož i datum narození potomka, ale neznáme datum sňatku. Význam této otázky spočívá v tom, že obdobně jako se níže rozebírá problém těsného spojení jednoho z hraničních dat narození a historikem stanoveného data narození, také zde běží o otázku blízkosti nám známého data a pouze tušené události.

pramenný kontext, z něhož jsou zvláště podstatné biografické údaje rodičů onoho zkoumaného jedince.²⁶⁷ Ježto se genealogická chronologie prvních generací potomků Břetislava I. potýká s fenoménem relativně pozdějších sňatků svých mužských příslušníků,²⁶⁸ přichází do úvahy několik dalších variant, kde lze v obecnosti popsanou metodu využít. Buď lze přiměřeně uvážit jinou okolnost než sňatek daného jedince, například doloženou aktivitu při tažení či chopení se moci, nebo lze využít popsanou metodu na zkoumání dat narození přemyslovských princezen. Třetí alternativa potom velí obrátit perspektivu, to jest nezkoumat datum narození jedince skrze vlastní sňatek, nýbrž skrze sňatek svých rodičů.

Ať se uchýlíme ke kterékoli z výše popsaných cest, narazíme ovšem – kromě jinde popsaných hermeneutických obtíží – na podstatný problém, jelikož pouhé stanovení hranic *post quem* a *ante quem* začasté nepostačuje, již proto, že pravděpodobnost narození jedince ve vymezeném intervalu nemusí být ve všech okamžicích shodná,²⁶⁹ a také proto, že takové intervaly jsou příliš extensivní. Dalším limitem často bývá skutečnost, že jedno z hraničních dat bývá přesněji či spolehlivěji určeno než datum druhé, a to svádí k poněkud zúženému vnímání pouze jednoho z dat, při čemž ono druhé je zcela opomenuto.²⁷⁰ Tyto výhrady by měly vést ke snaze o kontextuální posouzení každého případu.

Obrušování hran rigidního práva

Otázka zletilosti ovšem není jedinou, jež přichází do úvahy stran stanovování hranic relevantních pro zde sledované téma. Zcela specifickou kapitolou jsou *prima facie* mimoprávní fáze lidského života, jejichž „doktrinální“ stanovení ovšem dobově

---

²⁶⁷ Častým deficitem takového kontextu je skutečnost, že interval dat *post quem* a *ante quem*, je-li vůbec zjistitelný, je příliš extensivní. To mj. vede ke snaze tento interval zúžit, resp. přesněji klasifikovat.

²⁶⁸ Programově srov. B. KRZEMIENSKA, *Břetislav II.*, s. 724–726.

²⁶⁹ Představit si lze různé překážky, například uvěznění, jak ukazuje příklad Bořivoje II. (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 32, s. 202–203, ANN. PEGAV., s. 251), vyhnanství, jak ukazuje případ téhož (souhrnně KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 54, s. 227–228) nebo ze starší doby případ Oldřichův apod.

²⁷⁰ Zcela specifickým rizikem je potom vnímání na polopřímce vyznačitelného intervalu tak, že pravděpodobnost dané události (třeba narození) se zvyšuje, přibližujeme-li se stanovenému datu a vice versa. Jak bylo již řečeno, takový výrok nelze *a priori* vyřknout.

kolísalo,²⁷¹ a proto cesta k využití této roviny informací vede skrz důslednou kritiku pramene a snahu nalézt referenční zdroj autora takového pramene.²⁷² Věkové hranice, jež sice zpravidla neovlivňují – alespoň přímo – nástupnickou otázku, dotýkají se však genealogické chronologie jako takové, jsou vlastní také kanonickému právu; běží zde zejména o stanovení minimálního věku pro jáhenské, resp. kněžské svěcení. Pro zde sledované období je referenčním pramenem práva statut Ravenské synody z roku 1014.²⁷³ Ze statutu se podává, že minimální věk pro jáhenské svěcení je stanoven na 25 let a pro kněžské na 30 let, žádají-li si to však okolnosti, lze se od těchto hranic odchýlit.

Na výše sledovaném příkladu – jež ovšem není pouze teoretický²⁷⁴ – lze demonstrovat dvousečnost stanovování hranic (nejen) v právu a jejich následné využití pro genealogickou chronologii. Předně záleží na formulaci badatelské otázky, jež může primárně zohledňovat normativní či faktický rozměr celé věci. V prvním případě půjde o aplikaci práva na genealogickou chronologii, ve druhém případě se na základě genealogické chronologie bude zkoumat dodržování práva. Jak ovšem lze aplikovat právo, není-li jisté, zda se toto za právo v daném časoprostoru považuje? Je tak patrné, že obě roviny, faktická i normativní, jsou spolu velmi úzce spojeny, a podstupují tak riziko kruhové argumentace; níže bude ukázána alespoň částečná cesta z tohoto problému.

Jednoznačný soud, nezáleží, zda k faktické či normativní rovině, ovšem nad rámec již řečeného znemožňuje také ona doložka flexibility, tj. ustanovení umožňující

---

²⁷¹ K filosofické a teologické podstatě času ve středověku srov. A. GUREVIČ, *Kategorie středověké kultury*, Praha 1978 (dále jen „*Kategorie*“) s. 74–118.

²⁷² I když se referenční zdroj autora pramene zdá být objeven, nelze si nepoložit otázku, nakolik byl autor v užívání takového pojmu důsledný. Často se potom ukáže, jak bylo demonstrováno zde v kapitole o pramenech, že takový údaj je využitelný pouze přibližně.

²⁷³ *Constitutiones et acta publica imperatorum et regum I. Inde ab a. DCCCCXI usque ad a. MCXCVII*, MGH Const. I. Ed. L. Weiland, Hannover 1893 (dále jen „*MGH Const. I.*“), č. 30, s. 62: „... Si quis episcopus ante XXX. annum presbiterum consecraverit, vel diaconum ante XXV. annum, anathema sit, et ordinatus deiciatur usque ad prefinitam etatem, nisi summa compellat necessitas...“. K dobovému kontextu srov. D. SUCHÁNEK, *Imperium et sacerdotium. Říšská církev na přelomu prvního a druhého tisíciletí*, Praha 2011 (dále jen „*Imperium et sacerdotium*“), s. 211–212.

²⁷⁴ Jak dokládá při nejmenším případ Jaromíra-Gebharda (srov. D. KALHOUS, *Jaromír-Gebhard, pražský biskup a říšský kancléř (1038–1090) (Několik poznámek k jeho životu)*, MHB 9, 2003 (dále jen „*Jaromír-Gebhard*“), s. 28–29, třebaže závěry o Jaromírově datu narození nejsou nerozporovatelné) a s jistou dávkou pravděpodobnosti také Svatobora-Fridricha, syna Spytihněva II. (srov. alespoň V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 243–244.

v mimořádných případech prolomit stanovenou věkovou hranici. Jinak řečeno, nelze tak stanovit, že dané vysvěcení, aniž by byl dosažen předepsaný věk, bylo protiprávní, nejsou-li dostatečně ozřejměny okolnosti případu, a analogicky nelze stanovit, že minimálním věkem pro to dané svěcení byl věk stanovený v právním předpise. Tento druhý poznatek je velmi důležitý pro genealogickou chronologii. Vůbec nejzásadnějším poznatkem plynoucím z existence oné doložky flexibility je ovšem skutečnost, že se již dobově – při nejmenším ve sféře kanonického práva – kladl důraz na souvislosti a okolnosti jednotlivého případu. Snaha o systematické úsudky by měla být vlastní bádání jako takovému, zde se ovšem projevuje explicitně v dobovém prameni. S nadsázkou a v zobecnění tak lze konstatovat, že genealogicko-chronologické bádání je sice povážlivě zkomplikováno, ale přínos pro sociologickou analýzu práva rozhodně není zanedbatelný.

Biologické a právní překážky

Výše byly propírány především překážky právní, jež lze obecně vymezit jako takové překážky, jimiž právní norma – nerozhodné, zda obyčejového či psaného práva – omezuje subjektivitu jedince, případně s ohledem na věk jedince tuto subjektivitu, tedy způsobilost právům a povinnostem, stanovuje. Stanovení úrovně věku těchto překážek ovšem reflektuje, kromě kulturních vzorců, také okolnosti biologické, zejména fyzické zrání jedince a u žen konec plodného období. Zatímco problémem právních překážek je, kromě výše nastíněné nemožnosti presumovat jejich reálné dodržování, zejména jejich vzájemná konkurence, projevující se například v odlišném stanovení hranice způsobilosti k právnímu jednání podle římského a sálského práva u mužů,²⁷⁵ indukční stanovování biologických překážek a jejich následné abdukční vymezení komplikuje individuálnost dynamiky dospívání, jakož i stárnutí. Biologické a právní překážky jsou však spojeny úžeji.

---

²⁷⁵ Srov. *Lex Salica*, MGH LMG IV.2. Ed. K. A. Eckhardt, Hannover 1969 (dále „LEX SALICA“), D 34, s. 72, E 33, s. 73, demonstrativně L. HEYROVSKÝ, *Dějiny a systém soukromého práva římského*, Praha 1910³ (dále jen „*Dějiny a systém*“) s. 167.

Pro prostředí Přemyslovských Čech staršího středověku neexistuje přímá norma, jež by stanovovala, kterou hranici dospělosti si zdejší právo internalizovalo, kterou přijalo za vlastní, bez ohledu na její původ.²⁷⁶ S během 11. století sice sehrávalo stále silnější úlohu recipované kanonické právo a skrz ně také právo římské, poznání zde však stojí v argumentačním kruhu. Cestu z tohoto problému genealogické chronologie staršího středověku naznačil D. Třeštík, když poukázal na to, že ještě na sklonku 15. století hrála při stanovování zletilosti prim faktická pohlavní zralost, tedy biologická překážka ve smyslu výše řečeného.²⁷⁷ Jakkoli se teorie dlouhého trvání ve středověkém právu nemusí jevit zcela nezpochybnitelnou, a jakkoli také zde je třeba střežit se argumentace kruhem, její případnost pro zde sledovanou otázku je mírně posilována obecným vývojem od nepsaného práva k psanému, v jiné dimenzi od ústně k písemně traktovanému. Ve světle tohoto procesu poněkud klesá pravděpodobnost změny již široce akceptovatelné normy k ustanovení, jež rozhodně oslabuje právní jistotu. V úvahu je ovšem třeba vzít dynamiku vývoje práva se všemi svými slepými uličkami a jedinečnost každé posuzované situace, k níž venkonce směřuje flexibilní posuzování každého případu zvlášť.

Byla-li výše nastíněna pluralita věkových hranic v mezích jednoho právního institutu (zletilosti), je nutné tento pohled poněkud rozmělnit poukazem na mnohost takových potenciálních hraničních bodů lidského života, jejichž stanovení se pohybuje ve sféře právní či mimoprávní. Uvažující různé prameny zachycené konkrétní situace dotýkající se zde sledovaného období, lze usoudit, že spíše než se sňatky v raném věku potýkáme se s jinými potenciálně hraničními okamžiky, zejména souvisejícími s politickými a vojenskými záležitostmi, jež ovšem, jak bylo již výše konstatováno, nelze podřadit pod hypotézu žádného právního ustanovení. To neznamená, že takové hraniční okamžiky nelze vůbec reflektovat; genealogická chronologie by tak přišla o podstatnou část pramenné základny. Je však třeba pečlivě zvažovat při nejmenším tři

---

²⁷⁶ Dokonce platí, že i kdyby bylo lze seznat, co při nejmenším část společnosti českého středověku v určitém čase považovala za právo, nelze ve světle výše řečeného vyloučit jednak konkurenci právních předpisů, resp. argumentace dovolávající se subjektivního práva, jednak porušení tohoto práva. Vztáhneme-li výše uvedené na strukturální analýzy knížecí epochy Přemyslovců provedené M. WIHODOU, *První česká království*, s. 55–115, a zúžíme-li otázku zletilosti na způsobilost podle veřejného práva, vyvstává výjimečná úloha nobility, jež měla ve sporných otázkách začasť rozhodující úlohu.

²⁷⁷ D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 196–197.

okolnosti: individuálnost dospívání, posouzení veškerých souvislostí a potencialitu symbolického vyjádření schopností daného jedince.²⁷⁸

Kritika abdukce

V úvodních odstavcích této kapitoly bylo řečeno, že poznávací proces stran zkoumání dat narození za pomoci práva může mířit dvojím směrem: buď lze z dat narození a následného kontextu stanovit minimální věkové hranice pro konkrétní právní jednání, nebo lze na základě zachycení daného jednání se znalostí věkové hranice usuzovat na datum narození.²⁷⁹ Nyní, poté, co byly rámcově vylíčeny problematické body spjaté s biologickými hranicemi, lze přistoupit ke komplexnímu zhodnocení propíraných rizik.

Klíčový moment ve veškerých úvahách představuje věková hranice, jíž se míní takový věk, od něhož je daný jedinec způsobilý právně jednat, ujímat se vlády, nebo – odhlédneme-li od sféry práva – například zúčastňovat se vojenských tažení, případně velet vojenským oddílům. Takovou hranici lze zjišťovat několika způsoby; o střetu mezi fakticitou a normativitou bylo již pojednáno výše. Podstatnější je ovšem zhodnocení toho, která je takto nalezená hranice obecně upotřebitelná. Jinak řečeno, na základě souboru několika bezpečně zjištěných věkových hranic – typicky tam, kde známe datum narození a zároveň letopočet onoho (právního) jednání – lze indukovat obecné pravidlo. Z tohoto obecného pravidla a se znalostí několika konkrétních případů, z nichž bylo toto pravidlo vyvozeno, lze potom s pomocí věkové hranice abdukčně odvodit chybějící údaj, buď datum narození, nebo datum námi hledaného jednání.²⁸⁰ Využití tohoto logického způsobu usuzování pro zde sledované téma ovšem naráží na podstatné gnoseologické překážky.

Výše bylo často upozorňováno na postulát individuálního posuzování každé situace, jež reaguje zejména na dvě skutečnosti. Prvá z nich se dotýká onoho věčného fakticko-

---

²⁷⁸ Tento posléze vyjmenovaný bod dotýká se například polského Boleslava III. nebo Bořivoje II.

²⁷⁹ S ohledem na stav pramenné základny je častější druhá vyjmenovaná alternativa.

²⁸⁰ K definici abdukce srov. alespoň K. ŽÁK-KRZYZANKOVÁ, *K roli abdukce v právním myšlení aneb jak poznatky o abdukci mohou zvýšit pro-systémovost interpretace a aplikace práva*, AUC IURIDICA 65/4, 2019 (dále jen „*K roli abdukce*“), s. 71 a násl.

normativního sporu: indukci zjištěné pravidlo je především empiricky zjištěným, nikoli normativně stanoveným; normativitu lze pouze presumovat. Takto empiricky podepřené hranice ovšem neumožňují stanovit její bližší parametry. Klíčovou se v této souvislosti jeví badatelská otázka: pokud by zněla na statisticky zachytitelné věkové hranice, byl by takový postup namístě.²⁸¹ Pokud však míří na zkoumání neznámých z obecného vyvoditelných, je nutné upozornit, že soubor, z něhož se obecné pravidlo indukuje, je nutně neúplným, a tato neúplnost může stírat hranici mezi běžností a normalitou. Tato hranice je dvousečná, nám známý údaj, z něhož se indukuje obecné pravidlo, může dosahovat výjimečných hodnot, a obdobně námi abdukčně vyvozený údaj nemusí reflektovat realitu, neboť právě tato byla výjimečná;²⁸² na relevanci důkazu *ex silentio*, z něhož by bylo lze usuzovat, že každá výjimečnost měla být zachycena, nelze spoléhat. Badatelská otázka dotýká se konečně také diskrepancí mezi ní samou a možnostmi pramene, který předkládá vstupní indukční hodnoty pouze modifikovaně; jinak řečeno, již sama vstupní hodnota je předmětem pramenné interpretace.

S diferenciací mezi běžností a normalitou – nezaměňovat s fakticitou a normativitou – pojí se druhá, sociologická skutečnost: shodný typ právního jednání bez dalšího neimplikuje shodnou věkovou hranici. Každá taková hranice musí být posuzována s ohledem na proměny v místě a v čase. Prvá, prostorová rovina, je svírána dvěma protikladnými principy, totiž středověkým universalismem a partikularismem, který nás nutí odlišovat kritéria normality společenského i právního jednání ve zdánlivě obdobných situacích.²⁸³ Časová rovina má globální i lokální rozměr a projevuje se v synchronní i diachronní perspektivě. Synchronní globální pohled projevuje se zejména u revolučních změn právních norem, například při závěrech biskupské synody nebo koncilu, kdy je tato jednorázová událost často záminkou k diskontinuitě.

---

²⁸¹ K této metodě srov. M. NODL, *Středověk*, s. 60–64.

²⁸² Ze srovnávacího hlediska je zde třeba upozornit na kariéru polského knížete Boleslava III. Křivoústého, k němuž srov. alespoň K. MALECZYŃSKI, *Bolesław III Krzywousty*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1975 (dále „*Bolesław III Krzywousty*“), s. 25–48.

²⁸³ Pro zde sledované téma se ovšem poněkud stírá význam universalismu; pronikání principů kanonického práva do české raně středověké společnosti bylo velmi pozvolné (srov. J. KEJŘ, *Pronikání kanonického práva do českého středověkého státu*, *Revue církevního práva* 8, 3/1997 (dále jen „*Pronikání kanonického práva*“), s. 137–141). – Typickým příkladem druhého principu je apriorní nestejnost minimální věkové hranice pro nástup na knížecí stolec v Praze a v moravských knížectvích.

Naproti tomu asynchronní globální náhled zračí se v diskusích o společenských (a také právních) systémech, například o střeoevropském modelu,²⁸⁴ kde se dynamicky proměňuje pojmání panovnické moci, které může, ale nemusí mít své dopady kupříkladu na výši minimálního přípustného věku k vládnutí. Globálního rozměru v širším smyslu slova dotýká se závažná otázka relevance komparativní metody v prostředí slovanských raně středověkých států,²⁸⁵ jež však nemůže být uspokojivě řešena na tomto místě. Lokální rozměr se nedotýká ničeho menšího než debaty, již by bylo lze označit jako spor o původ majetku raně středověké šlechty aneb o kontinuitě, či diskontinuitě českých dějin.²⁸⁶ Pod pokličkou tohoto velkého tématu jsou skryty dílčí příběhy, jež se sledovaného tématu dotýkají kupříkladu v otázce normativních dopadů regentství za knížete Václava na následující staletí.²⁸⁷ Diachronní přesah by bylo lze vidět v diferenciaci česko-moravského vývoje.²⁸⁸

---

²⁸⁴ Srov. J. IZDNÝ, *Dějiny střední Evropy*, s. 55 a násl. – Diachronní náhled zračí se také v komparaci přístupů k řešení otázek spjatých s určováním následnického pořádku, srov. V. DRŠKA, *Karlova závěť a česká koruna. K možnostem diachronní komparace*, in: Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc. Edd. L. Březina, J. Konvičná, J. Zdichynec, Praha 2006 (dále jen „*Karlova závěť*“), s. 65 a násl.

²⁸⁵ Jde o představu jednoho slovanského práva, srov. T. SATURNÍK, *Život starých Slovanů II.2. O právu soukromém u Slovanů v dobách starších*, Praha 1934 (dále jen „*Život starých Slovanů II.2*“), passim.

²⁸⁶ Zde lze pouze odkázat na nejnovější shrnutí problematiky jedním z protagonistů tohoto principiálního historiografického sporu, J. ŽEMLIČKOU, *Království v pohybu. Kolonizace, města a stříbro v závěru přemyslovské epochy*, Praha 2014 (dále jen „*Království v pohybu*“), s. 21–45. – Samo hledání prvků kontinuity či diskontinuity je historickému bádání vlastní, srov. alespoň M. WIHODA, *Die mährischen Eliten als Problem der Kontinuität (oder Diskontinuität?) der böhmischen Geschichte*, in: Die frühmittelalterliche Elite bei den Völkern des östlichen Mitteleuropas (mit einem speziellen Blick auf die großmährische Problematik). Materialien der internationalen Fachkonferenz Mikulcice 25.–26. 5. 2004. Hrsg. P. Kouřil, Brno 2005 (dále jen „*Die mährischen Eliten*“), s. 9–17; J. ŽEMLIČKA, *Te ducem, te iudicem, te rectorem (Sněmovní shromáždění v časné středověkých Čechách – kontinuita či diskontinuita?)*, ČČH 91, 1993 (dále jen „*Te ducem*“), s. 369–384.

²⁸⁷ Přestože *sensu stricto* nevíme od sv. Václava až do dob Václava II. o žádné regentské vládě (srov. pro přemyslovské období J. BOUBÍN, *Počátky zástupnických vlád v Čechách*, FHB 10, 1986 (dále jen „*Počátky zástupnických vlád*“), s. 75–93 *a contrario*) nelze nevidět opakované, třebaže marné pokusy knízat zajistit vládu vlastnímu potomkovi byvším ve věku nanejvýš hraničním, jak dokládají příběhy Břetislava II. (KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 13, s. 174) či Soběslava I. (KAN. VYŠ., FRB II, s. 229). Zcela zvláštním, zde ovšem neuvažovaným případem potom jsou příběhy Václava II. (srov. J. ŽEMLIČKA, *Do tří korun. Poslední rozmach Přemyslovců*, Praha 2017 (dále jen „*Do tří korun*“), s. 43 a násl. a passim, a Václava III. (srov. K. MARÁZ, *Václav III. Poslední Přemyslovec na českém trůně*, České Budějovice 2007 (dále jen „*Václav III.*“), s. 34 a násl., 45 a násl.).

²⁸⁸ Tato diferenciaci projevuje se ukázkově v otázce vývoje církevní správy, srov. J. ŽEMLIČKA, *Čechy knížecí*, s. 240–253.

Princip mezního důkazu

Všechny výše popsané jevy nabádají k opatrnosti při abduktivní metodě. Interpretační problémy, na něž narážíme při jejím užívání, bohužel nejsou řešitelné zcela, což platí zejména o otázkách kontinuity vývoje společnosti a práva. Některé obtíže, vyvolávané zejména individuálností každé posuzované situace a její potenciální výjimečností vůči zbytku statistického souboru, ovšem lze zmírnit přidržením se úvahy, jíž by bylo lze nazvat principem mezního důkazu. Rozumí se tím snaha o střízlivé hodnocení každé pramenně zachycené skutečnosti, jež se projevuje ve dvojím směru. Negativní rozměr mezního důkazu zabraňuje hledání a nalézání nepatřičných analogií. Prakticky řečeno, empiricky zjištěná věková hranice kupříkladu fyzické zdatnosti, schopnosti velet vojsku či nastoupení vlády není bez dalšího analogicky upotřebitelná, třebaže se tato zjištěná hranice může jevit jako rámcově pravděpodobná či dokonce vyhovující jiné analogické situaci. Skepse totiž reflektuje často zde připomínanou skutečnost, že sama empirická zjistitelnost jakékoli věkové hranice nepředznamenává její (ne)výjimečnost ani normativní hodnotu.

Z tohoto pohledu lze říct, že princip mezního důkazu stírá rozdíl mezi běžností a výjimečností té či oné věkové hranice, a že tedy poznání spíše zatemňuje. Perspektiva může ovšem být zcela obrácená, nebudeme-li chtít definovat hranici mezi běžností a výjimečností, ale limity této výjimečnosti, a tedy hranice jako takové, což představuje pozitivní rozměr mezního důkazu. Každá empiricky zjistitelná hranice je totiž sama sobě dokladem své dobové myslitelnosti dosahující právě empiricky zjištěné úrovně.²⁸⁹ Význam této perspektivy lze nalézt zejména v tom, že upomíná na snahu apriorně nezavrhovat alternativy, jež jsou v obdobné situaci prokázány. Lze tak shrnout, že princip mezního důkazu spočívá v tom, že je daná hranice sice myslitelná, ale nikoli apriorně analogicky upotřebitelná. A nemusí jít jen o hranici; shodně lze uvažovat například také o právním institutu a jeho realizaci. Je třeba ovšem podotknout, že důsledná aplikace principu mezního důkazu, který má spíše destruktivní než konstruktivní charakter, by zcela popřela kombinační rozměr

---

²⁸⁹ Rozpaky, jak široký časový rámeček lze podřadit pod pojem dobovost, byly vyjeveny výše.

historického bádání, což není žádoucí. Žádoucí naopak je existence korektivu poněkud nevyhovujícího abdukčního postupu vedoucího k nežádoucí schematizaci.

II. Zvláštní část

II.1 Generace vnuků Břetislava I.

Relativní chronologie

V generaci Břetislavových synů máme o relativní chronologii poměrně jasno díky Kosmovi. Ten zaznamenal seznam pěti jmen s přípisky, kolikátý v pořadí byl ten či onen syn.²⁹⁰ Je sice pravda, že Kosmas je v tomto bodě naším jediným zpravodajem, ale vzhledem k tomu, že chybějí náznaky případné kronikářovy mýlky a že ani další Kosmova tvrzení této představě neodporují, bývá Kosmovu chronologickému pořadí plně důvěřováno.²⁹¹

Mužského potomka po sobě zanechali, pokud víme, čtyři Břetislavovi synové, totiž Spytihněv, Vratislav, Konrád a Ota.²⁹² Celkem můžeme v generaci jejich synů, která se někdy označuje jako osmá historická,²⁹³ napočítat nejméně 10 kněžiců, kteří se dožili dospělosti. Určení jejich relativní chronologie se tak ztěžuje, jelikož kromě bratrů je třeba uvažovat též bratrance. Situace ve skupině nejstarších Přemyslovců z osmé historické generace je však stále poměrně jasná, alespoň mezi těmi, kteří přežili generaci svých otců.²⁹⁴

---

²⁹⁰ KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 1, s. 82: „*Fuit autem primogenitus nomine Zpitigneu, secundus natu Wratislau, tercius stemmate Conradus, quartus genitura Jaromir, quintus et ultimus Otto pulcherrimus.*“

²⁹¹ Výjimku představují autoři, kteří považují za nejmladšího z pěti bratrů Jaromíra (J. LOSERTH, *Das angebliche Senioratsgesetz*, s. 23, 25; R. NOVÝ, *Přemyslovský stát*, s. 144; V. VANÍČEK, *Vratislav II. (I.)*, s. 22), snad proto, že byl určen pro duchovní dráhu, a také graf B. KRZEMIENSKÉ, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky (nečíslováno), kde je zřejmě omylem zaměněno pořadí Konrádovo s Jaromírovým.

²⁹² Jejich data narození není nutné pro zjištění dat narození jejich synů řešit, jelikož a) Spytihněvovo datum narození uvádí mezi jinými Kosmas a Anály hradištsko-opatovické (tradice osciluje mezi léty 1029 a 1031, srov. AGO, MGH SS XVII, s. 647, KOSMAS, MGH SRG NS II, I. 41, s. 77), kteréžto datum je východiskem pro horní hranici dat narození Spytihněvových mladších bratrů, b) Vratislavův nejstarší přeživší syn pocházel z druhého sňatku svého otce, při němž Vratislavova první manželka byla v pozeňnaném stavu mučena neblaze proslulým Mstíšem (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 15, 16, s. 106), tj. Vratislav musel být schopen zplodit dědice ještě před sňatkem s Břetislavovou matkou Adlétou, c) Konrád byl schopen vládnout v Brněnsku (a snad také plodit potomky; k vládě KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 15, s. 105) ještě před tím, než se narodil Břetislav, syn jeho staršího bratra Vratislava, který byl bezpečně starší než Konrádův nejstarší doložený syn Oldřich, a konečně d) Otův nejstarší syn se narodil nejméně 23 let po smrti svého děda Břetislava (v době vydání první hradištské listiny, CDB I, 79, s. 82–85, v únoru 1078 ještě nebyl na světě).

²⁹³ D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 555–557.

²⁹⁴ Jsou to Břetislav, Bořivoj, Vladislav a Soběslav, synové Vratislava II., Oldřich a Litold, synové Konráda I., a Svatopluk a Ota, synové Oty I. Olomouckého. Roku 1092, kdy zemřel poslední Přemyslovec osmé generace Konrád I., se nedožili dospělý Svatobor, syn Spytihněva II., a Vratislav a

Nejstarším takovým Přemyslovcem, který se dožil pozice nejstaršího z celé rodiny, byl Břetislav Druhý (Mladší). Ten nastoupil na knížecí stolec po svém strýci Konrádovi, posledním žijícím synovi Břetislava I., bez potíží v září roku 1092.²⁹⁵ O Břetislavově absolutním prvenství mezi bratry a bratranci však lze pochybovat. Přestože vztah Svatobora, syna Spytihněva II., vůči bratrancům není nikterak zachycen, jeho horní i dolní hranice intervalu let narození, který přichází v úvahu, je datovatelná do dřívější doby než v případě Břetislava Mladšího.²⁹⁶ Také ve vročení první písemné zmínky předčí Svatobor svého knížecího bratrance.²⁹⁷

Přirozeným nástupcem Břetislava Mladšího měl být podle Kosmy Konrádův syn Oldřich, kníže brněnský. Nevíme, zda byl Oldřich starší než nebohý Boleslav, roku 1091 předčasně zesnulý syn Vratislava II. ze třetího manželství s polskou princeznou Svatavou, a se zřetelem k politice Vratislava II. a k Boleslavově předčasnému skonu to ani není podstatné. Oldřich však rozhodně byl starší než Bořivoj, mladší Boleslavův bratr.²⁹⁸

---

také již dospělý Boleslav, synové Vratislava II. – Je velmi pravděpodobné, že naše znalosti přemyslovského rozrodu nejsou úplně, k možnostem bádání srov. J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 299 a násl.

²⁹⁵ KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 50, s. 157, III. 1, s. 161–162.

²⁹⁶ Zatímco rodiče Břetislava Mladšího se brali nejdříve roku 1055 (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 16, s. 107) a datem narození *ante quem* téhož knížete je úmrtí matky, tj. leden 1062 (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112), rodiče Svatoborovi mohli se vzít před rokem 1055 – otec Spytihněv narodil se nejpozději roku 1031 (srov. pozn. 292) a matka Ida nejpozději snad roku 1034 (srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 111 a násl., pozn. 2) – a sám Svatobor narodil se nejpozději devět měsíců po smrti otce, tj. v říjnu 1061 (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 17, s. 109). – Svatoborovo datum narození získává obzvláštní důležitost ve světle úpravy následnických pořádků. Jelikož z Vratislavova ostychu naplnit odkaz svého bratra (CDB I, č. 76, s. 80) lze dovozovat, že Svatobor mohl jakkoli ohrožovat nástupnictví Vratislavových synů, můžeme se jen domnívat, že jedním z použitelných argumentů bylo také Svatoborovo relativní stáří vůči Břetislavovi II. Srov. již J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 222.

²⁹⁷ Jde pouze o doprovodný argument, protože vročení zmínky samo o sobě nerozklíčuje historické souvislosti, opatrně je třeba zacházet také s argumentací *ex silentio*. Odhlédneme-li od numismatických pramenů, jimiž nesená informace – vyražení jména – nemusí vypovídat o věku, nýbrž jen o politickém programu razitele, vystupuje Břetislav nejdříve k roku 1087 (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 39, s. 141–142), zatímco Svatobor k roku 1075 (CDB I, č. 76, s. 80).

²⁹⁸ O Oldřichově právu na trůn po smrti Břetislava II. KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 15, s. 176: „*Eodem anno Odalricus adit imperatorem in urbe Ratispona et eum per amicos sollicitat precibus et fatigat immensis promissionibus, quo sibi restituat iniuste preereptum a fratre suo iuniore Borivoy Bohemie ducatum.*“ Boleslavovo úmrtí zaznamenal KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 43, s. 148–149, k pořadí Vratislavových synů viz KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112: „... *Wratislaus dux accepit uxorem nomine Zuatavam ..., ex ea habuit quatuor liberos, ... Bolezlaum, Borivoy, Wladizlaum, Zobezlaum...*“ Lze zde uplatnit stejný princip jako v případě synů Břetislava I., tedy že Kosmas zachovává pořadí podle věku, kterýžto postup je částečně podpořen GALLEM, MPH NS II, III. 20, s. 145.

Zatímco Oldřichova pozice mezi bratřenci je díky peripetiím z let 1099–1101 zřejmá, jeho mladšího bratra Litolda, později znojemského knížete, kvůli absenci pramenů bezpečně zařadit nelze. Nemůžeme jednoznačně rozhodnout, zda byl mladší než Vratislavův syn Bořivoj. Historiografie to sice předpokládá, ale důvodem pro toto tvrzení je skutečnost, že Bořivojovo datum narození se obvykle klade k roku 1064, tedy k nejranějšímu datu v intervalu možného.²⁹⁹ S jistou mírou pravděpodobnosti byl Litold starší než Svatopluk, nejstarší doložený syn olomouckého knížete Oty I., narozený po roce 1078. Jistota však chybí, jelikož Litold v pramenech vystupuje poprvé až k roku 1099.³⁰⁰ Navíc samotný Litold, na rozdíl od svého bratra Oldřicha, nikdy nebyl nejstarším z rodu ani neměl ambice usednout na pražský knížecí stolec, takže jeho zařazení do relativní chronologie není příliš podstatné.³⁰¹

Relativní chronologie nehraje přílišnou roli ani v případě již zmíněného Svatopluka, jelikož ten se na neohlížel na žádné normy a navzdory svému věku se stolce zmocnil. Nemohl se narodit dříve než roku 1078, neboť tehdy jeho rodiče měli pouze dceru Bohuslavu.³⁰² V roce 1109, kdy jako český kníže zahynul, žili nejméně dva starší členové rodu, Oldřich a Bořivoj, mezi něž zřejmě můžeme zařadit ještě Litolda.

---

²⁹⁹ Srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 233, B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 724. Jak ovšem upozornil L. REITINGER, *Vratislav*, s. 306, pozn. 319, rok 1064 je pouze datem Bořivojova narození *post quem*. – Pouze koincidenční funkci může v této souvislosti mít skutečnost, že Bořivoj a Litold si vzali sestry, sestry Leopolda III., a že za starší z nich K. LECHNER, *Die Babenberger. Markgrafen und Herzöge von Österreich 976–1246*, Wien 1996⁶ (dále jen „*Die Babenberger*“) s. 119, považuje choť Litoldovu. To již proto, že důvodem tohoto relativního stáří Litoldovy choti má být shodné jméno se jménem matky (Ida). Jak však poukázali M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 154, pozn. 267, a L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 381 a násl., pozn. 49, věrohodné pramenné indicie jména Litoldovy manželky scházejí.

³⁰⁰ Ke Svatoplukově datu narození *post quem* srov. CDB I, č. 79, s. 85. Litolda poprvé zmiňuje KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 9, s. 169. Přijetí běžně tradované informace, že se Litold hned po roce 1092 chopil svého pozdějšího znojemského knížectví, by vztah mezi ním a Svatoplukem téměř bezpečně vyřešilo. Ona informace však nemusí být tak úplně pravdivou, srov. M. WIHODA, *Znojemští úředníci v politickém a mocenském systému přemyslovské monarchie*, in: *Znojemská rotunda ve světle vědeckého poznání. Vědecká konference. Znojmo 23.–25. 9. 1996. Sborník příspěvků*. Ed. P. Ciprian, Znojmo 1997 (dále jen „*Znojemští úředníci*“), s. 22–23. – Původní tezi, tj. že Litold byl bezpečně zletilý ještě za života svého otce, podporuje opatrná „pracovní“ hypotéza J. PAUKERTA, *K problematice denárů znojemského knížectví v 11. a 12. století*, FN 10–11, 1995–1996 (dále jen „*K problematice denárů*“), s. 20–23, která předpokládá společnou znojemskou ražbu Konráda a Litolda.

³⁰¹ Litold zemřel ještě před Oldřichem, tak KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 41, s. 214.

³⁰² CDB I, 79, s. 85. – Argumentu hradištské zakládací listiny *a contrario*, že Svatopluk nebyl ještě na světě na počátku února 1078, je třeba dát přednost před poněkud nejasnou uherskou letopiseckou tradicí, jež sice zná knížete Svatopluka zajatého během bojů o uherský trůn v 70. letech 11. století (CHRON. HUN., SRG I, c. 122, s. 391), nespojuje jej ovšem nikterak s jeho otcem Otou. K tomu srov. příslušné partie kapitoly o pramenech, zde alespoň P. BÁLING, *Andrew, Béla and Euphemia*, s. 16.

Zůstává otázkou, jaký byl věkový poměr mezi Svatoplukem a Vladislavem, dalším synem Vratislava II., který poprvé přímo vystupuje v pramenech až k roku 1107.³⁰³ Je sice pravda, že Vladislav právě v roce 1107 svého bratrance podpořil v revoltě proti svému bratrovi, knížeti Bořivojovi II., ale taková pomoc mohla být spíše důsledkem momentální mocenské konstelace než podporou staršího bratrance. Zvážíme-li šíři potenciálních intervalů dat narození, zdá se, že nepatrně starším byl Vladislav. Když roku 1124 zemřel několikrát zneuznaný Bořivoj, žili ještě tři Přemyslovci osmé generace, Vladislav, jeho bratr Soběslav a olomoucký bratranec Ota. Oba byli mladší než Vladislav, Soběslavův vztah k bratrovi je přímo pramenně zachycen³⁰⁴ a Otovo postavení dokresluje politické okolnosti.³⁰⁵

Pokud platilo, že po Bořivojově zvolení knížetem roku 1100 nebyla relativní chronologie kvůli bojům o knížecí stolec a nárokům bezpečně mladších příslušníků dynastie příliš důležitá, v případě Oty a Soběslava hraje naopak, zvláště ve světle Kosmova seniorátního narativu, zásadní roli pro pochopení postavení a jednání obou Přemyslovců. Stabilní vláda Vladislava I. skýtala naději, že na knížecí stolec opět usedne nejstarší Přemyslovec. Byl však starší Ota, nebo Soběslav? A pro koho bylo stáří vůbec určujícím faktorem?³⁰⁶

---

³⁰³ KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 19, s. 184. K Vladislavovu datu narození srov. též následující kapitolu. – Níže naznačený poměr mezi bratranci nastínila již B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno.

³⁰⁴ Srov. Kosmův výčet citovaný zde v pozn. 298 a tvrzení, že byl věkem třetím (bratrem) po Bořivojovi (a Vladislavovi): KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 20: „*Videns autem, que fiebant, Zobezlaus, tercius natu post Borivoj, iam bone indolis iuvenis, secutus est fratrem in Poloniam.*“, obdobně GALLUS, MPH NS II, III. 20, s. 145.

³⁰⁵ Ota byl mladší než Vladislav především proto, že o jeho nároku na stolec se začíná mluvit až po Vladislavově smrti (MNICH SÁZ., FRB II, s. 254), že za života svého bratrance vyčkával a o svá práva, pokud víme, nebojoval. Pokud by byl Ota starší než Vladislav, stěžil si lze představit, že by více než jedno desetiletí svého bratrance (a švagra) podporoval v domnění, že jej přežije. Pokud bychom přeci jen připustili, že Otovo zajetí se souhlasem knížete Vladislava I. roku 1110 (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 34, s. 204–205) bylo podníceno Otovou věkovou převahou nad vládnoucím bratrance, postrádalo by Otovo prvenství dynastický rozměr, a nadto nesouzní s právním titulem, skrz nějž se Ota domáhal stolce roku 1109, tj. s volbou polské výpravy zúčastnivších se Čechů, a těch, *kteří byli z Moravy*, a s akceptací římským králem (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 27, s. 196–197). – Právě vzájemnou podporou (např. KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 20, s. 186–187) lze též vyložit, že Ota byl mladším bratrem Svatopluka, pokud by nedostačovala skutečnost, že Kosmas ve výčtu zpravidla jmenuje nejdříve Svatopluka, poté Otu, jakož také doklady numismatické (C 380). Srov. např. KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 43, s. 148, III. 9, s. 170.

³⁰⁶ Pro české poměry se absurdně jeví teze V. VANÍČKA, *Soběslav I.*, s. 161, že rozhodujícím faktorem nebylo stáří, ale Soběslavův královský původ. Nemělo by být vyloučeno, že sám Soběslav a jeho matka snad pociťovali, že (pokud byl královským synem), je „něco víc“. Ale v knížecích Čechách (v myšlení

Historiografie se v této otázce zcela neshodne. Kromě dilematu mezi předností Břetislavova nařízení a práva předáků volit knížete je podstatným kritériem, kterak ten či onen historik přistupuje k hodnocení osobnosti Soběslava I., neboť ten nakonec po Vladislavově smrti zaujal místo na knížecím stolci. Zatímco ti historikové, kteří vystupují kriticky vůči Soběslavově osobnosti a jeho mravním kvalitám, nepochybuji o právu a stáří Otově,³⁰⁷ historikové, pro něž byl Soběslav téměř svatým mužem bez morálních kazů, sice opatrně připouštějí, že Ota byl pravděpodobně starší, ale Otova následnická práva relativizují.³⁰⁸ Co říkají prameny?

Když Soběslav nastoupil na stolec, vyjádřil se Kosmas slovy, že byl „*věkem sice mladší, ale rozumem nad zralé zralejší*“.³⁰⁹ Již V. Novotný upozornil, že spíš než o srovnání věku Oty a Soběslava jde o absolutní komparativ, který znemožňuje bezprostřední výklad, že Ota byl starší než Soběslav.³¹⁰ Zmíněná Kosmova promluva může být nadto spojena s topickým tématem *puer senilis* či *puer senex*.³¹¹

Ani tvrzení Mnicha sázavského, že Soběslav se zmocnil knížecího stolce navzdory Otovu dědickému právu a dříve složeným přísahám, neobstálo před Novotného kritikou.³¹² Otázkou však zůstává, zda šlo o kritiku oprávněnou. Novotný totiž

---

předáků) vzpomínka na umrlé Vratislavovo království mnoho neznamenal. Srov. M. WIHODA, *První česká království*, s. 166–169. – Odpověď na druhou otázku nemůže být zde poskytnuta. Lze zde jen odkázat na úvahy o relevanci jednotlivých právních titulů nástupnictví, k nimž srov. M. STARÝ, *K právním aspektům nástupnictví na knížecí stolec a královský trůn v Čechách za vlády Přemyslovců*, PHS 37, 2005 (dále jen „*K právním aspektům*“), s. 43, pozn. 107.

³⁰⁷ B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovců*, s. 14, J. ŽEMLIČKA, *Čechy knížecí*, s. 221 a násl., M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 168.

³⁰⁸ V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 557 a násl., pozn. 4, V. VANÍČEK, *Soběslav I.*, s. 161.

³⁰⁹ KOSMAS, *MGH SRG NS II, III*. 60: „...*duce Wladizlao ex hac luce subtracto Zobezlaus etate quidem iunior, sed maturis sapientia maturior ... in principatus solio elevatus est avito.*“ Veškeré české citace uváděny podle K. HRDINY, *Kosmova kronika česká*, Praha 1950 (dále „*Kosmova kronika česká*“), passim. – Kosmova textu se drží také kompilátor hradištsko-opatovických análů (AGO, *MGH SS XVII*, s. 649).

³¹⁰ V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 557 a násl., pozn. 4. Vzhledem k přivlastňovacímu zájmenu, které se váže k Vladislavovi (viz Kosmův text v poznámce výše), nelze vyloučit možnost, že komparativ porovnává Soběslava s jeho starším bratrem.

³¹¹ Srov. klasicky E. R. CURTIUS, *European Literature and the Latin Middle Ages*, Princeton 1990⁷ (dále jen „*European Literature*“) s. 99–101, ve vztahu ke Kosmově kronice D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 31–32 a 116 a násl., k využití figury *pueri senis* v domácích pramenech též A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 98.

³¹² MNICH SÁZ., *FRB II*, s. 254: „... *Otto ... causam sui itineris coram omnibus exposuit, Sobezlaum scilicet ducem Boemiam furtivis intrasse vestigiis, et principalem tronum sibi hereditario iure debitum et ab omnibus Boemie primatibus designatum et sacramento confirmatum ocupasse per violentiam...*“ Ke kritice V. NOVOTNÝ, *Studien zur Quellenkunde II*, s. 562.

poukazoval na to, že Mnich sázavský psal svůj letopis pod Kosmovým vlivem a Kosmas o Otově stáří a přísahách mlčí. Závislost sázavského benediktina na kronice pražského kanovníka uznává také novější bádání,³¹³ připouští však, že kromě dílny kronikáře Kosmy existovala ještě jiná místa paměti, v jejichž skriptoriích se rodil odlišný výklad českých a moravských dějin.³¹⁴ Neměli bychom vylučovat možnost, že podobné svědectví v této otázce nabízí právě sázavský kronikář.

Konečně posledním pramenem hodným zmínky je Kosmovo pokračování z pera tzv. Kanovníka vyšehradského. V líčení Soběslavovy vyšehradské řeči zmiňuje důvody, díky kterým Soběslav nabyt knížectví. Jmenuje boží milosrdenství, designaci umírajícím Vladislavem a volbu předáků.³¹⁵ Jak upozornil již M. Starý, o právu vládnout z hlediska vyššího věku nepadla ani zmínka a vzhledem ke své situaci by bylo moudré, aby podobný legitimizační prvek Soběslav zmínil.³¹⁶ Zdá se tedy, že z děl Kosmových pokračovatelů vyplývá, že Ota byl starší než Soběslav.

Zkoumání relativní chronologie generace vnuků Břetislava I. lze uzavřít tak, že nejstarším z *fratribus*, kteří se dožili dospělosti, byl Svatobor, syn Spytihněva II., jehož následoval Břetislav Mladší, syn Vratislava II. Zda byl starší Boleslav, polorodý bratr předřečeného, nebo Oldřich, syn Konráda I., nelze rozhodnout. Bořivoj II., mladší Boleslavův bratr, byl však bezpečně mladší než Oldřich, jehož mladší bratr Litold se vymyká jakémukoli chronologickému zařazení. O relativním vztahu mezi Svatoplukem, nejstarším přeživším synem Oty olomouckého, a Vladislavem, dalším synem Vratislava II., také nelze říct mnoho bližšího, třebaže podle nepřímých indicií byl Vladislav starší než Svatopluk. Ota, řečený Otík, mladší syn stejnojmenného otce, byl ovšem velmi pravděpodobně starší než Soběslav, nejmladší nám známý syn Vratislava II. a vnuk *nového Achillea* v mužské linii.

---

³¹³ M. BLÁHOVÁ, *Pokračovatelé Kosmovi*, s. 196.

³¹⁴ Srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 789–801, J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 47–67, M. WIHODA, *Anály hradišsko-opatovické*, s. 25–31.

³¹⁵ KAN. VYŠ., FRB II, s. 209: „... dico, vivente fratre meo et duce Wladizlao neque scuto neque alia vi istum ducatum et honorem percepi, sed dei misericordia et electione fratris mei adhuc viventis vestri que omnium sum adeptus...“

³¹⁶ M. STARÝ, *K právním aspektům*, s. 43, pozn. 107.

Absolutní chronologie

Badatelé, kteří se zabývají genealogickými a chronologickými otázkami generace Břetislavových vnuků, stojí před zajímavým problémem. Z pramenných zpráv totiž vyplývá, že všechna tato knížata začínají vstupovat do manželského svazku relativně pozdě vzhledem k věku svých otců, a co je závažnější, vzhledem ke svému datu narození tak, jak je předpokládá historiografie.³¹⁷ Žádný z knížat se podle pramenů neoženil do roku 1092, kdy zemřeli poslední Břetislavovi synové Vratislav a Konrád.³¹⁸

V zásadě existují tři způsoby řešení. Jistě může platit, že nevíme o všech manželstvích a některá z nich snad ani nemusela být „hodna zaznamenání“, jak ukazuje případ prvního sňatku (?) polského knížete Vladislava Heřmana.³¹⁹ Rozhodně však nemůžeme systematicky předpokládat, že všichni Přemyslovci osmé generace měli manželky, o nichž nevíme. Do kategorie nám unikajících manželství patří také ta, jež jsou prototypově představena příběhem budoucího Vratislava II. a jeho vězněné těhotné manželky,³²⁰ o níž se Kosmas zpravuje jen tak mimochodem, bez jakéhokoli dalšího údaje, jenž by pomohl specifikovat její původ, datum sňatku apod.

Alternativou je přijetí hypotézy B. Krzemieńske, že se ženili pozdě, protože dřívější sňatek pro ně nebyl s ohledem na neustálé čekatelství na knížecí stolec výhodný. To ovšem platí pouze pro pražské Přemyslovce, tedy potomky Vratislava II.,³²¹ a ještě

---

³¹⁷ Srov. především vývody B. KRZEMIEŃSKÉ, *Břetislav II.*, s. 724 a kolektivní dílo D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 555–557. Většina historiků se do určování dat narození v nejistých případech nepouští, srov. např. rodokmen J. ŽEMLIČKY, *Přemyslovci*, s. 38–41, někteří jen výběrově (M. WIHODA, *Testament knížete Břetislava*, in: *Sága moravských Přemyslovců. Sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců*. Ed. R. Fífková, Brno – Olomouc 2006 (dále jen „*Testament*“), s. 43–45, M. BLÁHOVÁ – J. FROLÍK – N. PROFANTOVÁ, *VDZKČ I*, s. 749–753).

³¹⁸ Nejstarší Břetislav se poprvé, pokud víme, ženil roku 1094 (srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 3, s. 163), kdy mu bylo nejméně dvaatřicet let. Z ostatních Přemyslovců osmé generace jsme schopni přímo pramenně zachytit alespoň data sňatku Bořivoje II. (rok 1100, srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 12, s. 172) a právě Oty II. Olomouckého (rok 1114, srov. AGO, MGH SS XVII, s. 649).

³¹⁹ Srov. K. JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 163.

³²⁰ KOSMAS, MGH SRG NS II, II, 15, s. 106.

³²¹ Srov. B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 725. Jak Krzemieńska na témž místě podotýká, na rozdíl od svých pražských bratranců se mohli moravští Přemyslovci opřít o své zázemí, hypotéza pro ně tedy neplatí. Sama ovšem připouští (B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 724–726), že Oldřich se narodil roku 1063 a Litold krátce po něm. Vzhledem k tomu, že jejich jediní bezpečně doložení potomci nebyli na

s výhradami. Je otázkou, nakolik lze vkládat rovnítko mezi situací, kdy kněžic nevládl v Čechách ani na Moravě, a situací, kdy se nemohl z objektivních důvodů oženit. To vše v době, kdy v Praze vládl nejprve Vratislav, otec takto postižených kněžiců, a po krátké Konrádově anabázi jejich bratr Břetislav. Nedostávali snad mladší Přemyslovci žádnou apanáž, ze které mohli být živi? Měli snad oba panovníci zájem na eliminování svých synů, resp. bratrů? Není to zcela nemožné, vždyť novější bádání akcentuje Vratislavův záměr prosadit následnictví syna Boleslava na úkor svých bratrů a staršího syna Břetislava.³²² Ani Břetislav nemohl jistě být příliš nakloněn sňatku svých sourozenců, při nejmenším do narození vlastního stejnojmenného syna.³²³

Přesto však měli pražští Přemyslovci další alternativu, k níž se později často upínali, totiž úprk za hranice. Dalo by se dokonce říct, že v okolí mohli najít hned několik spřátelených dvorů – uherský, polský, grojčský. Až na Břetislavův útěk roku 1091, jenž však probíhal za velmi vypjaté situace, o žádném dalším neslyšíme.³²⁴ Třebaže nelze apriorně konstatovat, že mlčení pramenů má u každého jedince totožný důvod, zdá se, že vysvětlení pozdních sňatků je daleko prozaičtější.

Sňatky nemusely být tak pozdní z toho důvodu, že téměř všichni Přemyslovci osmé generace se narodili později, než se předpokládá. Data narození, s nimiž se operuje, se totiž často blíží datu *post quem*, tedy nejranějšímu možnému. Dobře se tato situace ukazuje na příkladu Bořivoje II., který se poprvé oženil, pokud víme, v říjnu 1100.³²⁵ Jeho rodiče, Vratislav II. a Svatava Polská, se podle Kosmy brali nejpozději v lednu 1063 a víme, že měl nejméně jednoho staršího bratra, Boleslava.³²⁶ Pomineme-li úvahu,

---

počátku druhého desetiletí 12. století zletilí (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 41, s. 214), můžeme poměrně důvodně předpokládat pozdní sňatek také přinejmenším u Konrádových synů.

³²² Srov. kupř. M. WIHODA, *První česká království*, s. 23, 166–167, L. REITINGER, *Vratislav*, s. 77–83.

³²³ Břetislavův syn byl roku 1111 schopen vést české vojsko na římské výpravě Jindřicha V. (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 38, s. 210, k datování V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 498–499), nejedná se tak o případ podobný Bořivojovu, který měl na výpravě poručníka. Jeho rodiče se brali v září 1094 (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 3, s. 163), zdá se tedy, že jeho narození bude nutné klást do doby ne příliš vzdálené datu *post quem*, tedy červnu 1095.

³²⁴ KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 48, s. 155. Toto konstatování platí přinejmenším do konce vlády Břetislava II. K přemyslovské „emigraci“, obecněji i s příklady, J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovoští „emigranti“*, s. 513–524.

³²⁵ KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 12, s. 172.

³²⁶ KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112. Boleslav je vyjmenován jako první, z čehož lze usuzovat, že byl nejstarší. O jeho význačném postavení svědčí také skutečnost, že na počátku 90. let 11. století byl

že Kosmovy záznamy nejsou přesné, a že se Svatava vdávala za dvakrát ovdovělého Vratislava již na počátku roku 1062, či naopak v letech následujících, případně úvahu, že Bořivoj byl Boleslavovým dvojčetem, nemohl se Bořivoj narodit dříve než na přelomu let 1063 a 1064. Přesto však, pokud historiografie s nějakým datem Bořivojova narození operuje, jde o rok 1064.³²⁷ Podle Pegavských análů se Bořivoj vypravil na římskou jízdu krále Jindřicha IV. Na rozdíl od Břetislava (Nejmladšího), který se jako maximálně šestnáctiletý zúčastnil korunovační jízdy Jindřicha V., však s sebou měl opatrovníka, svého budoucího švagra Wiprechta z Grojče.³²⁸ Není tedy důvod předpokládat, že Bořivoj musel být roku 1081, kdy Jindřichovo římské tažení započalo, sedmnáctiletý.

Datum Bořivojova narození *ante quem* se hledá velmi obtížně, ale není jím rok 1067, jak tvrdí L. Reitinger.³²⁹ Jeho důkaz se totiž odvíjí od tvrzení Pegavských análů, že Bořivoj byl v době italského tažení Jindřicha IV. mladík (*adolescens*), což odpovídá věku 14–21 let.³³⁰ Taková interpretace ovšem přináší několik problémů. Zaprvé, italské tažení Jindřicha IV. se uskutečnilo v letech 1081–1084, takže přísně vzato nevíme, ke které době přesně se zmínka váže. Zadruhé, Pegavské anály jsou chronologicky, jak relativně, tak absolutně, velmi nespolehlivým pramenem, takže se závěry tohoto typu vzešlými z Pegavských análů je třeba zacházet stejně obezřetně jako s ostatními zprávami ze 70. a 80. let 11. století.³³¹ Zatřetí, vzhledem k tomu, že v otázce Bořivojova data narození nemáme bezpečnou oporu, lze poukázat na možné srovnání s životní dráhou a literárním obrazem jeho synovce, polského knížete Boleslava III.

---

olomouckým knížetem a že král Vratislav z něj zřejmě plánoval učinit svého následníka. Srov. L. REITINGER, *Vratislav*, s. 76–79, 286–287.

³²⁷ V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 233, B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 724, M. BLÁHOVÁ – J. FROLÍK – N. PROFANTOVÁ, *VDZKČ I*, s. 750, D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556. V. VANIČEK, *Soběslav I.*, s. 329, datuje Bořivojovo narození ve své chronologické tabulce do doby kolem roku 1065. L. REITINGER, *Vratislav*, s. 306, uvažuje o roku 1067.

³²⁸ ANN. PEGAV, MGH SS XVI, s. 237, k Břetislavovi Nejmladšímu srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 3, s. 163, III. 38, s. 210.

³²⁹ L. REITINGER, *Vratislav*, s. 306.

³³⁰ ANN. PEGAV., MGH SS XVI, s. 239. Poněkud odlišně (prodlužuje etapu *adolecentiae* do 28. roku věku) k literárním etapám lidského života D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 36.

³³¹ Jak ostatně přesvědčivě vyložil sám L. REITINGER, *Vratislav*, s. 316–318 a násl.

Křivoústého.³³² Konečně bychom neměli zapomínat ještě na jeden aspekt, na který upozornil M. Wihoda. Pegavský benediktin si totiž mohl Bořivojovu (i Wiprechtovu) účast na Jindřichově korunovační jízdě zkrátka přimyslet.³³³ Není proto vyloučeno, že se Bořivoj narodil až kolem roku 1070.

Obdobně lze postupovat také u ostatních Přemyslovců. Datum narození Břetislava II. bylo nalézáno v roce 1056, které je velmi pravděpodobně též datem *post quem*.³³⁴ Proč však neuvažovat o vročení, které se blíží datu *ante quem*, tedy roku 1062, kdy zemřela Břetislavova matka Adléta?³³⁵ Podpurný argument směřující k datu narození nacházející se spíše při spodní než dolní hranici relevantního intervalu lze nalézt také v Kosmově výčtové řadě; před Břetislavem zmiňuje totiž jeho sestry, Juditu a Ludmilu.³³⁶

S odmítnutím Bořivojova narození roku 1064 otevírá se prostor k revizi data narození jeho staršího plnorodého a předčasně zesnulého bratra Boleslava. Někdy po roce 1087 byl uveden do Olomouce namísto svých nezletilých bratranců³³⁷ a král Vratislav jej

---

³³² GALLUS, MGH SS IX, II. 10, s. 76, II. 11, s. 76–77, líčí velmi mladého kněze jako udatného bojovníka. K obrazu Boleslava III. Křivoústého v Gallově *historii* srov. Z. DALEWSKI, *Ritual and Politics*, s. 4–5 a *passim*.

³³³ M. WIHODA, *První česká království*, s. 134.

³³⁴ K roku 1056 kladla Břetislavovo narození B. KRZEMIENSKA, *Břetislav II.*, s. 724, v jiné své studii však předpokládala sňatek jeho rodičů v letech 1056–1057, na jiném místě v téže studii dokonce roku 1058 (TÁŽ, *Olomoučtí Přemyslovci*, s. 260, resp. 261, pozn. 30). Podotýkám jen, že oba články vyšly tiskem v témže roce. – Datem narození *post quem* je devět měsíců od sňatku rodičů, třebaže nelze vyloučit, že Břetislav nebyl nejstarším z plnorodých sourozenců. O sňatku Adléty uherské a pozdějšího Vratislava II. se zmiňuje KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 16, s. 106–107, k roku 1055 jej však lze zařadit pouze *argumentatione a rubrica*. Kosmas sice zařazuje motivy sňatku do souvislostí s Vratislavovým vyhnáním do Uher a s předčasnou smrtí jeho první choti, které jistě následovaly po lednu 1055 (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 15, s. 105–106, II. 16, s. 106–107), ale z jeho líčení nelze vyvodit přesnější časové souřadnice, k čemuž srov. již V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 89 a násl., pozn. 3.

³³⁵ K dataci KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112. Alternativu v Břetislavově případě naznačili již D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 555, kde autoři uvažují o úplném intervalu 1056–1062, V. VANÍČEK, *Soběslav I.*, s. 329, uvažuje – vskutku reálně – o době kolem roku 1059. – *In margine* sluší se dodat, že Vratislav, který měl zemřít velmi mlád (*in primo flore iuventutis*, tak KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112), byl patrně mladší než Břetislav.

³³⁶ KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112. Judita, již O. BALZER, *Genealogia Piastów*, s. 102, nikoli nedůvodně považuje za nejstarší dceru knížecího páru, se provdala za polského knížete Vladislava Heřmana (k dataci sňatku K. JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 163 a násl), Ludmila se dala na církevní dráhu. Platí ovšem, že vzhledem k úmrtí kněžny Adléty roku 1062, vzhledem k presumovanému datu Juditina sňatku a vzhledem k tomu, že Ludmilu zmiňuje KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 13, s. 175, jen jednou, a to k roku 1100, nelze skrze Břetislavovy sestry argumentovat k Břetislavovu datu narození jinak, než je výše naznačeno.

³³⁷ KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 43, s. 148, konkrétní časové souvislosti jen zdánlivě poskytují mince. Společné moravské ražby krále Vratislava a jeho synů neumožňují specifikaci v intervalu 1087–1091,

zjevně považoval za svého nástupce.³³⁸ O jeho případném manželství nejsme informováni, to ovšem *prima facie* neznamená, že nemohl být ženat; jeho životní data však domněnka neupřesní. Datum Boleslavova narození *post quem* je devět měsíců od sňatku jeho rodičů, který Kosmova relace klade na přelom let 1062 a 1063.³³⁹ Hranicí *post quem* je tedy rok 1063. Dolní hranice data narození je odvislá od téže datace jeho mladšího bratra Bořivoje, která sice není zjištělná, rozhodně však leží v roce pozdějším než 1070. Není tak nepravděpodobné klást jeho narození na sklonek 60. let 11. století.

Specifickým případem je Svatobor-Fridrich. Historický fakt, že usednul na post patriarchy aquilejského a že se tak stalo nejdříve v polovině roku 1084, je výsledkem kombinace několika pramenů.³⁴⁰ Podle tehdy platných norem kanonického páva muselo být kněžskému svěcenci nejméně 30 let, což by nutilo klást jeho datum narození *ante quem* k roku 1054.³⁴¹ Turbulentní okolnosti první etapy boje o investituru však před takovou důsledností varují.³⁴² V roce 1075, kdy nechota knížete Vratislava II. svěřit Svatoborovi jeho otcem Spytihněvem vymíněnou prebendu dolehla až k apoštolskému stolci, byl již Svatobor dostatečně schopný hájit své zájmy.³⁴³ O

---

ani porovnání dvou typů ražeb Svatopluka a Oty, synů Oty I, a jejich matky Eufemie nepředznamená řešení; etapy, které přicházení v úvahu pro jejich společné ražby, totiž nejsou dvě (tj. jedna před nástupem Boleslavovým, druhá po restituci knížectví po roce 1092), nýbrž tři (ještě je zapotřebí zvážit předávání moci z rukou regentky Eufemie synům). K těmto ražbám srov. již F. CACH, *K denárům kněžny Eufemie*, NZ 6, 1939 (dále jen „*K denárům*“), s. 143–146, nověji L. REITINGER, *Vratislav*, s. 74 a násl.

³³⁸ To na základě olomoucké anabase, Vratislavova zármutku nad smrtí syna a hněvu prvorozence Břetislava důvodně tvrdí M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 161, TÝŽ, *První česká království*, s. 166–167, L. REITINGER, *Vratislav*, s. 76–79, 286–287.

³³⁹ KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112. Platí ovšem výhrada výše naznačená, že Kosmova subsumpční analistická metoda může koncentrovat pod jedno vročení více událostí s tímto rokem bezprostředně nesouvisejících.

³⁴⁰ Z hlediska rozboru starší literatury a vytyčení základní linie je stále platný V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 111, pozn. 2, s. 172, pozn. 1, a s. 244, pozn. 1, jehož vývody ovšem aktualizoval a do kontextu politiky Jindřicha IV. zasadil L. REITINGER, *Vratislav*, zejm. s. 226 a násl.

³⁴¹ Tak stanovila synoda v Ravenně roku 1014, MGH Const. I., č. 30, s. 62. Srov. též pramenný úvod.

³⁴² Přísné výběrově srov. M. SUCHAN, *Königsherrschaft im Streit. Konfliktaustragung in der Regierungszeit Heinrichs IV.*, Stuttgart 1997, s. 51–53 a passim, W. HARTMANN, *Der Investiturstreit*, München 1993, passim. Tíhu nezbytnosti vysvěcení jáhna nezralého ke kněžskému svěcení ovšem připouští také v pozn. výše citované usnesení synody, k čemuž srov. příslušné partie metodické kapitoly.

³⁴³ CDB I, č. 76, s. 80. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 172, pozn. 1, opatrně přizvukuje domněnce F. PALACKÉHO, *Dějiny I. 1*, s. 335, že Svatobor měl již tehdy kněžské svěcení, a proto je v listině zván Fridrichem. Zde ovšem přichází do úvahy spíše *nátlak nejvyšší nezbytnosti*, neboť alternativa, že se Svatobor narodil nanejvýš šestnáctiletému, spíše však čtrnáctiletému princovi (srov. B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav I.*, s. 148–149) je o poznání méně pravděpodobná.

Svatoborově matce Idě víme, že se narodila nejpozději v polovině roku 1035.³⁴⁴ Přesnější vymezení Svatořborova věku je spekulativní, přesto, s ohledem na jeho stířnost roku 1075, se zdá, že pokud vůbec nebylo při jeho biskupském svěcení dodrženo ustanovení o minimálním věku, nechybělo mu roku 1084 ke třicítce mnoho.³⁴⁵

Na konkrétní datum narození Vladislava I. existuje několik vesměs protichůdných názorů. Podle jedné z hypotéz, vyslovené však velmi opatrně, nebyl zletilý ještě roku 1100, kdy měl podle Kosmy padnout jistý Pavlík, Vladislavův vychovatel.³⁴⁶ Tento chronologický závěr není bezproblémový, z Kosmy totiž neplyne, zda Pavlík byl Vladislavovým vychovatelem ještě roku 1100, čili nic. Podle druhého pohledu se Vladislav narodil na konci šedesátých či na počátku sedmdesátých let 11. století, tedy blízko datu narození *post quem*,³⁴⁷ jehož přesnější vymezení ovšem závisí na Vladislavově pozici mezi sourozenci obojího pohlaví.³⁴⁸ Samotný Vladislav do politického dění vstupuje až roku 1107, kdy nebyl nevýznamným politickým

---

³⁴⁴ K jejímu sňatku se Spytihněvem II. GEN. WETT., MGH SS XXIII, s. 227–228. Na sklonku roku 1034 totiž zemřel Idin otec, Dětrich II. míšeňský, srov. V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 111, pozn. 2.

³⁴⁵ Svatořborovo narození také mohlo nějak souviset se snahou Břetislava I. upravit nástupnické pořádky při nejmenším svých nejbližších potomků (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 13, s. 101–103). Pokud totiž platí konvenční a zde ověřená rekonstrukce přemyslovské genealogie, byl Svatořbor pravděpodobně starší než jeho bratřanci. Můžeme se přirozeně ptát, nakolik neměly jeho nároky saturovat spíše ustanovení Spytihněva II., v krizi vztahů mezi oběma bratry jistě však svou roli mohla sehrát také Svatořborova záležitost.

³⁴⁶ V. NOVOTNÝ, ČD I.2, s. 400, pozn. 1, s. 557 a násl., pozn. 4, s využitím KOSMY, MGH SRG NS II, III 12, s. 173.

³⁴⁷ B KRZEMIENSKA, *Břetislav II.*, s. 724, tvrdí, že se Vladislav narodil roku 1072. Tento letopočet také prý lze dokázat. Je sice pravda, že Vladislav již roku 1107 zřejmě disponoval nějakou autoritou, ale rozhodně nemůžeme jednostranně soudit, že byl již pětatřicetiletý. Podle D. KALHOUSE – P. KOPALA – I. MORAVCOVÉ – L. POLANSKÉHO, *Přemyslovská dynastie*, s. 556, se Vladislav narodil po roce 1066. Takové tvrzení je však problematické. Zaprvé, připouštějí-li autoři na témže místě, že Vladislavův starší bratr Bořivoj se narodil okolo roku 1064, měli by připustit, že se Vladislav narodil po roce 1065. Zadruhé, takto vyřčené tvrzení evokuje domnělou skutečnost, že nejsou překážky, které by bránily takovému brzkému vročení, ba naopak, že Vladislavovo datum narození se blíží takovému datu *post quem*.

³⁴⁸ Kromě hypotetických sourozenců, jež neznáme (a které pro určení hraničních dat neuvažujeme; tito přicházejí do úvahy až při konkretizaci), třeba vzpomenout ještě Juditu (Mladší), choť Wiprechta Grojčského. Třebaže ANN. PEGAV., MGH SS XVI, s. 241, popisují její sňatek s Wiprechtem, kromě poukazu, že byla zletilá (*filia iam adulta*) a že se spojení uskutečnilo po skončení římské výpravy, tj. po roce 1084, nelze, už s ohledem na chronologickou neukotvenost análů, vyřknout k Juditině narození jednoznačnější soud. S připustkou, že Vladislav byl nejdříve třetím nejstarším potomkem svých rodičů (vyloučíme-li alternativu dvojčat), jejichž sňatek proběhl nejdříve v první polovině roku 1062 (KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 20, s. 112), lze za rok Vladislavova narození *post quem* akademicky označit již konec roku 1064, ovšem s tím, že taková kadence porodů v souvztažnosti s přežitím všech takto rychle po sobě přišedších synů není pravděpodobná.

činitelem,³⁴⁹ přesnější určení Vladislavova věku však Kosmova relace znemožňuje. Ani Vladislavovo manželství, jehož samotné uzavření lze blíže časově určit pouze nepřímou, datum narození neupřesní.³⁵⁰ Co brání předpokladu, že se narodil později než na počátku 70. let, s opatrností někdy kolem roku 1080?

Ani Soběslavovo narození zřejmě nepatří před osmdesátá léta 11. století. Úvaha, již vyslovil V. Vaníček, považuje Soběslava za prince, který se narodil korunovanému královskému páru. Jakkoli jsou závěry, které autor úvahy dále vyvozuje, příliš násilné, samotná úvaha není nepravděpodobná.³⁵¹ Vždyť roku 1107, kdy samostatně vystupuje v pramenech poprvé, prchl se svým starším bratrem Bořivojem jako nadaný mladík (*iam bone indolis iuvenis*) do Polska a během své pozdější vlády velmi dbal o Vyšehrad, královské sídlo svého otce.³⁵² V případě, že se opravdu narodil královským manželům, stalo se tak mezi léty 1085 a 1092 s podmínkou, že horní hranice závisí na narození jeho olomouckého bratrance Oty, chápání královského titulu jeho otce a konečně dolní na datu narození jeho matky.³⁵³ I kdybychom připustili, že Vaníčková

---

³⁴⁹ Politickou dohodou a následnými přísahami zajistil knížecí stolec svému olomouckému bratranci Svatoplukovi a sám se měl stát jeho nástupcem, jak dří KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 19, s. 184–185. K přísahám obecně srov. Z. DALEWSKI, *Ritual and politics*, s. 135 a násl., k následnickým přísahám srov. alespoň J. LOSERTH, *Das angebliche Senioratsgesetz*, s. 48 a násl., R. SCHMIDT, *Die Einsetzung der böhmischen Herzöge af den Thron zu Prag*, in: *Nationes I. Aspekte der Nationenbildung im Mittelalter*, Sigmaringen 1978 (dále jen „*Die Einsetzung*“), s. 451 a násl., M. KUŁECKI, *Ceremoniał intronizacyjny Przemyslidów w X–XII wieku*, *Przeglad historyczny* 75, 1984 (dále jen „*Ceremoniał*“), s. 444 a násl., M. STARÝ, *K právním aspektům*, s. 46 a násl. – Na definici Vladislavova postavení roku 1107 závisí také stanovení data narození *ante quem*, jež se tak pohybuje snad na sklonku 80. let 11. století.

³⁵⁰ Sňatek není přesně datován, roku 1124 se vdával Vladislavův nejstarší potomek, dcera Svatava, tak KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 56, s. 231. K podrobnějšímu rozboru srov. následující kapitolu.

³⁵¹ V. VANÍČEK, *Soběslav I.*, s. 161. Nepravděpodobný se zdá především fakt, že právě díky svému královskému původu měl roku 1125 lepší nárok na knížecí (!) stolec než Ota. O skutečnosti, že Soběslav se nenarodil dříve než v průběhu osmdesátých let, uvažoval již V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 567 a násl., pozn. 4. – B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 724, kladla Soběslavovo narození na konec 70. let 11. století, v chronologickém grafu na jiném místě (B. KRZEMIEŃSKÉ, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno) však připouštěla, že se narodil někdy v 80. letech 11. století, D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556, připouštěli, že se narodil po roce 1068.

³⁵² KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 20, s. 185, resp. (bez datace) GALLUS, MGH SS IX, III. 20, s. 145. Ke vztahu Soběslava a Vyšehradu M. WIHODA, *První česká království*, s. 168–169.

³⁵³ K Otovi viz výklad níže, ve věci královského titulu jde o to, zda by se Vratislavova královská léta v souvislosti s posloupností počítala od mohučského udělení v dubnu 1085, nebo od pražské korunovace v červnu 1086. K oběma datům, jež jsou potenciálně relevantní, srov. M. WIHODA, *První česká království*, s. 135, 143. Královna Svatava se narodila snad ve druhé polovině 40. let 11. století, srov. K. JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 176–177, a právě proto – a též vzhledem k pochybnostem, provázejícím právě takové vročení Svatavina narození, by snad bylo pravděpodobnější, kdyby se Soběslav – pokud vůbec ona Vaníčková teorie přichází v úvahu – narodil v rámci výše řečeného intervalu spíše dříve než později.

úvaha není validní, rozhodně lze konstatovat, že Kosmův obrat zapovídá klášter Soběslavovo narození hluboko do 70. let 11. století.

Brněnský kníže Oldřich, který byl starší než Bořivoj a jehož datum narození bylo svázáno s rokem 1064, kdy se měl narodit jeho mladší pražský bratranec, se zřejmě narodil o málo později než roku 1063, patrně však ještě v 60. letech 11. století.³⁵⁴ Oldřichův mladší bratr Litold nemusel svého bratra těsně následovat, ale mohl přijít na svět až někdy kolem poloviny 70. let.³⁵⁵

Svatopluk rozhodně nebyl na světě před únorem 1078, kdy byla konfirmována listina jeho rodičů, olomouckého knížete Oty I. a uherské princezny Eufemie, pro nově založený klášter Hradiště u Olomouce, a kdy ještě nebyl na světě žádný syn olomouckého knížecího páru.³⁵⁶ Musel se však narodit těsně po tomto datu? Zletilosti totiž pravděpodobně nabyt roku 1099, zcela bezpečně až o dvě léta později,³⁵⁷ a nikoli roku 1095, jak předpokládala starší numismatická literatura a pod jejím vlivem některá novější produkce.³⁵⁸ Zdá se tedy, že Svatoplukovo narození bude třeba klást kamsi na počátek 80. let 11. století. Kam můžeme zařadit Otu?

---

³⁵⁴ Do roku 1063 klade jeho narození B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 724–725. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556, předpokládají, že se narodil před 1077. To je nemožné, jednak předpokládají, že mladší Bořivoj se narodil okolo roku 1064, jednak by Bořivoj, hypoteticky narozený po roce 1077, rozhodně nemohl být účasten vojenského tažení Jindřicha IV. proti Římu v letech 1081–1084. Oldřich se tak mohl narodit někdy ve druhé polovině 60. let. K datu narození Bořivoje II., které je v této souvislosti datem Oldřichova narození *ante quem*, srov. výklad výše.

³⁵⁵ K předpokladu brzkého narození po Oldřichovi srov. B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav II.*, s. 725. Podle D. KALHOUSE – P. KOPALA – I. MORAVCOVÉ – L. POLANSKÉHO, *Přemyslovská dynastie*, s. 556–557, se narodil – stejně jako bratr – před rokem 1077, což je v Litoldově případě možné. K obtížím jeho zařazení do chronologického pořadí osmé generace srov. předcházející kapitolu.

³⁵⁶ CDB I, 79, s. 85: „... *Quod vero remanet in potestate uxoris mee Eufemie in omni substancia vel suppellectili et ex sua dote, sic vult dividere: si fuerit ei filius cum ista filia, que nunc est, Bohuslaui nomine, post mortem eius mediam partem dividant inter se, altera vero pars fiat sancto Stephano pro remedio anime sue...*“. Stanovení Svatoplukova narození „po 1078“ tak představuje obligátní (a správnou, byť ne zcela určitou) informaci, srov. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 557, V. VANÍČEK, *Soběslav I.*, s. 329.

³⁵⁷ V roce 1099 nám o Svatoplukovi referuje KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 9, s. 170: „... *Ottonis autem filii Zuatopluk et Ottik cum matre sua Eufemia multum obedientes duci erant et fideles.*“ K roku 1101 však přináší KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 15, s. 178, obdobnou zprávu, kde již nehraje žádnou roli matka Eufemie. Je tedy otázkou, zda nám obě Kosmovy zprávy zachycují tutéž skutečnost, tj. že Svatopluk již vládl. Jeho narození tak bude zřejmě nutno klást kamsi na počátek 80. let 11. století.

³⁵⁸ F. CACH, *K denárům*, s. 143, téhož předpokladu se opatrně přidržuje též M. WIHODA, *Testament*, 43, 46. B. KRZEMIEŃSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 11, se přiklání k době okolo roku 1097. Přísně vzato se lze dovtípit při nejmenším tří analogií, jež vedou k úvahám o Svatoplukově zletilosti roku 1095. Prvou

Ota byl mladší než Svatopluk. Přesnější stanovení jeho data narození se ovšem odvíjí od interpretace hradištské listiny³⁵⁹ a kontextu doby jejího vzniku. Připustíme-li, že byla již tehdy Eufemie těhotná, že porodila v nejbližším možném termínu, že oním dítětem byl Svatopluk a že vzápětí otěhotněla a porodila Otu, zjistíme, že Otovým datem narození *post quem* je samotný konec roku 1078.³⁶⁰ Jde ovšem o datum teoretické. Jednak nevíme, zda byla těhotná, zda si pouze přála, aby se jí narodil syn, nebo zda šlo o právní pojistku. Dále si nemůžeme být jisti, zda potomek, který se narodil (?), byl skutečně Svatopluk, stejně tak nevíme, v jakém intervalu následovalo další těhotenství, zda skončilo úspěšným porodem a zda šlo o Otu.

Datem *ante quem* je doba po uplynutí devíti měsíců od úmrtí otce, knížete Oty I. Anály i nekrologia se sice shodují v denním datu, které připadlo na 9. červen, liší se ale ve vřechení. Zachovaly se dvě tradice, Kosmas klade úmrtí do roku 1086,³⁶¹ paměť v hradištském klášteře hovoří o roce 1087.³⁶² Anály hradištsko-opatovické zachycují obě léta, leč zápis k roku 1086 je velmi stručný a chybí v něm denní datum. Historiografie proto zřejmě po právu soudí, že obšírnější a osobnější zápis k roku 1087 pochází z hradištského skriptoria, vždyť Ota byl klášterním zakladatelem, zatímco druhý zápis je pravděpodobně přejetý z Kosmova díla.³⁶³ Není bez zajímavosti, že Ota se zřejmě na rozdíl od svých bratrů nezúčastnil řezenské confirmace listiny

---

je poslední tažení uherského krále Ladislava, které připadá právě na rok 1095; k (ne)upotřebitelnosti této zprávy srov. příslušné partie pramenného úvodu. Druhou je potom ona hranice šestnácti či sedmnácti let, tedy věk, kdy se měli kněžicové Bořivoj (II.) a Břetislav (III.) účastnit římské korunovační jízdy Jindřicha IV. a Jindřicha V. Konečně třetí se vztahuje k Bočkou falsu listiny knížete Svatopluka, srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 296 a násl.

³⁵⁹ CDB I, č. 79, s. 82–85, srov. pramenný úvod.

³⁶⁰ A nikoli rok 1079, jak tvrdí D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 557.

³⁶¹ Tak KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 38, s. 140: „... Eodem anno V. id. Iunii obiit Otto dux Moravie, frater Wratislai ducis Boemie...“, z nekrologií NECR. BOH, *ČsČH* 15, 1967, s. 805, č. 47, NECR. OLOM., in: Hildebert a Everwin, s. 108.

³⁶² AGO, MGH SS XVII, s. 648: „Anno 1087. ... Eodem anno 5. Idus Iunii pater Moravie dux Otto migravit ab hoc mundo. Vivat in celis, ubi vivit quisque fidelis.“, srov. též mladší tradici zachycenou v *Necrologium Gradisense*, in: Zpráva o pramenech dějin kláštera Hradištského u Olomouce (až do r. 1300), VKČSN třída filosoficko-historicko-filologická 12, 1893. Ed. J. Teige, Praha 1894 (dále jen „NECR. GRAD.“), 1893, s. 17.

³⁶³ AGO, MGH SS XVII, s. 648: „Anno 1086. Obiit Otto dux Moravie...“, srov. výběrově V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 296, pozn. 1, J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 79.

sjednucující pražské a moravské biskupství v dubnu 1086,³⁶⁴ z čehož by bylo lze opatrně usuzovat na vážnou nemoc, již mohl za několik týdnů podlehnout. Při střetu hradištské paměti a nejednoznačného důvodu Otovy řezenské absence je však třeba dát přednost klášterním záznamům. Naproti tomu Otovo jméno zmíněné ve falsech tzv. zakládacích listin opatovického ani vyšehradského kláštera nemůže v otázce data jeho smrti posloužit vůbec.³⁶⁵

Pokud bychom chtěli opatovickou listinu, kladenou obvykle do počátků Vratislavovy královské vlády,³⁶⁶ považovat za důkaz, že po 9. červnu 1086 Ota ještě žil, museli bychom připustit, že Vratislav se za krále považoval až po své pražské korunovaci 15. června 1086,³⁶⁷ že listina byla skutečně vydána králem, ne knížetem Vratislavem a že část, v níž je zmíněn Ota, není pozdějším doplňkem. Vyšehradská listina poskytuje ještě méně jednoznačnou oporu, neboť Vratislavova intitulační nereflektuje královský titul.³⁶⁸ Navzdory tomu je Otova smrt v roce 1087 pravděpodobnější, jednak proto, že zpráva hradištských benediktinů k roku 1087 obsahuje osobněji míněnou vzpomínku,³⁶⁹ jednak proto, že Kosmovy zprávy o osmdesátých letech 11. století jsou zprostředkované, jelikož dlel v cizině.³⁷⁰ Také Otova neúčast na řezenské konfirmaci může být vykládána jinak než smrtelnou nemocí. Zdá se tedy, že datem narození Oty II. *ante quem* je březen 1088.³⁷¹

---

³⁶⁴ Srov. DD HIV, MGH DD VI.2, II. 390, s. 516–517, či KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 37, s. 139, či CDB I, č. 86, s. 94.

³⁶⁵ CDB I, č. 386, s. 369, č. 387, s. 388. – Opatovickou listinu považoval za důkaz smrti roku 1087 již B. DUDÍK, *Dějiny Moravy. Díl II. Od roku 906 až do roku 1125*, Praha 1875 (dále jen „DM II“), s. 316, pozn. 1, nevěda ovšem, že se prokáže, že listina je falzem. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2*, s. 284 a násl., pozn. 2, naopak z Otovy smrti roku 1087 velmi opatrně vyvozoval původní listinné vročení.

³⁶⁶ Srov. E. NOHEJLOVÁ, *Příběhy kláštera opatovického. Příspěvek k vlastivědě země české*, Praha 1925, (dále jen „Příběhy kláštera“), s. 78–79, R. NOVÝ, *Diplomatické poznámky*, s. 136–137, L. REITINGER, *Vratislav*, s. 153 a násl. Odlišný pohled nabídl V. HRUBÝ, *Tři studie*, s. 133–134, který pokládal za původní rok 1073 a údaj o Otově svědčení považoval za pozdější přípisek.

³⁶⁷ Toto roční datum obhájili M. WIHODA, *První česká království*, s. 143, L. REITINGER, *Vratislav*, s. 99–101, poukazem na skutečnost, že trevírský arcibiskup Egilbert je 16. června 1085 dosvědčen poblíž své metropole.

³⁶⁸ CDB I, č. 387, s. 372 (A, B1, B2, C): „... ego Wratizlaus, dei gratia princeps et monarcha Boemorum, ...“

³⁶⁹ K tomuto výkladu se většinově přiklání též historiografie. Srov. literaturu v pozn. 363.

³⁷⁰ Tak D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 37–38.

³⁷¹ Podle KOSMY, MGH SRG NS II, II. 43, s. 148, byl Ota II. již na světě v momentu, kdy byla jeho matka s oběma syny vypuzena z Olomouce a kdy se Olomoucka ujal Vratislavův syn Boleslav. Jedinou datační oporou tohoto vyhnání je však skutečnost, že Boleslav se chopil Olomoucka nedlouho před svou smrtí v srpnu 1091. Jde o velmi vágní tvrzení, ze kterého rozhodně nelze bezpečně usuzovat, že Eufemie s dětmi byla vypuzena hned roku 1087. Kosmovy zprávy o osmdesátých letech jsou nadto, jak už bylo

Ota se tudíž narodil někdy mezi samým sklonkem roku 1078 a počátkem roku 1088. Z Análů hradištsko-opatovických víme, že se poprvé oženil po návratu ze tříletého žaláře roku 1114.³⁷² To by svědčilo spíš pro pozdější příchod na svět. Neměl by též zapadnout pozoruhodný rozdíl mezi tím, kterak Kosmas hovoří o Otovi v letech 1099 a 1101. Zatímco v prvním případě je zván Otíkem, ve druhém případě kronikář od této zdrobněliny upouští a zve jej stejně jako ve všech následujících kapitolách Otou. Je sice pravda, že k roku 1099 Kosmas zmiňuje ve stejné větě Otu i jeho otce,³⁷³ přesto jde o zajímavý úkaz. S přihlédnutím k těmto okolnostem tak je možno Otovo narození s opatrností klást spíše do blízkosti dolní hranice intervalu možného, tedy do doby kolem roku 1085.

řečeno výše, pouze zprostředkované. Datem Otova narození *ante quem* tedy zůstává březen 1088, byť obdobně jako v případě horní hranice data narození platí, že jde o datum teoretické.

³⁷² AGO, MGH SS XVII, s. 649, k vězení lépe KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 34, s. 205. Význam datace spočívá právě v tom, že se Otík oženil až po návratu ze zajetí; k některým peripetiím datace jinak neověřených zpráv Análů hradištsko-opatovických srov. i pozn. 489.

³⁷³ Srov. citaci v pozn. 357. Ke zprávě k roku 1101 KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 15, s. 178: „... *Zuatoplik cum fratre suo Ottone ducens secum duas scaras veniebat ...*“.

II.2 Generace pravníků Břetislava I.

Relativní chronologie

Zatímco v generaci Břetislavových vnuků bylo možné zachytit nejméně jedenáct mužských příslušníků Oráčova rodu, z nichž se deset dožilo dospělosti,³⁷⁴ v následujícím stupni se rozrod ještě rozšířil. Některé výhonky sice zašly, pokud víme, bez potomstva, osm zbylých vnuků *nového Achillea* ovšem zplodilo minimálně patnáct synů, kteří se dožili dospělosti.³⁷⁵ Zejména v nekrologiích je potom zaznamenáno několik knížat, kteří se přesnějšimu zařazení zcela vymykají.³⁷⁶

Zkoumání chronologie této generace je relativně ztíženo stále se zvyšujícím rozdílem mezi nejstarším a nejmladším Přemyslovcem této generace,³⁷⁷ prolínáním s generací Břetislavových prapravníků³⁷⁸ a skutečností, že na rozdíl od svých otců často nejsou zachyceny jejich vládní ambice. Na knížecí stolec ostatně usedli jen tři z Břetislavových pravníků, Vladislav II., Soběslav II. a Václav (II.). Oproti předchozí generaci je však výhodou, že k nejméně třem Přemyslovcům se nám zachovala hodnověrná vročení jejich narození, která budou v následujícím výkladu sloužit jako orientační body. Jde o Svatoplukova syna Václava-Jindřicha narozeného v roce 1107, či 1108, o stejnojmenného syna olomouckého knížete Oty II., jehož narození je vročeno k roku 1122, a o Václava, syna Soběslava I., pokřtěného roku 1137.³⁷⁹

---

³⁷⁴ K tomu srov. zejm. předcházející kapitulu.

³⁷⁵ Jde o Břetislava, syna Břetislava II., Jaromíra, Spytihněva a Litolda, syny Bořivoje II., Vladislava, Děpolda a Jindřicha, syny Vladislava I., Vladislava, Soběslava, Oldřicha a Václava, syny Soběslava I., Vratislava, syna Oldřicha brněnského, Konráda, syna Litolda Znojemského, Václava-Jindřicha, syna Svatoplukova, a Otu, syna Oty II. olomouckého. Výčet je orientační a neodpovídá relativní chronologii.

³⁷⁶ Na evidentní limity našeho poznání chronologie vládnoucího rodu na základě nezařaditelných nekrologických záznamů upozornil již J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 299 a násl., nověji potom L. REITINGER, *Nekrologia kláštera Pegau. Pozapomenuté svědectví o Přemyslovcích (nejen) Kosmova věku*, in: *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*. Edd. L. Reitinger, M. Wihoda, Brno 2010 (dále jen „*Nekrologia*“), s. 386–394.

³⁷⁷ Zatímco v generaci vnuků Břetislava I. šlo o dobu snad přesahující třicet let (Svatobor-Fridrich – Soběslav I.), v následující generaci pravděpodobně překročila čtyřicet let (Břetislav Nejmladší – Václav).

³⁷⁸ Konrád II. znojemský se ženil roku 1134 (KAN. VYŠ., FRB II, s. 219), zatímco jeho bratranec a syn Soběslava I. Václav se teprve narodil (pravděpodobně) roku 1137 (KAN. VYŠ., FRB II, s. 228).

³⁷⁹ Tak po řadě k Václavu-Jindřichovi KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 22, s. 188, AGO, MGH SS XVII, s. 648., k Otovi Dětlebovi AGO, MGH SS XVII, s. 649, k Václavovi KAN. VYŠ., FRB II, s. 228. – K hodnověrnosti těchto dat narození srov. další výklad.

Mezi nejstarší příslušníky této generace, která je některými označována za devátou historickou generaci, bývají příznačně zařazováni potomci starších vnuků Břetislava I. Za vůbec nejstaršího pravnuka zmíněného knížete je považován jeho jmenovec, v pořadí třetí Přemyslovec toho jména a syn stejnojmenného otce,³⁸⁰ který se narodil krátce po sňatku svých rodičů v září 1094.³⁸¹ Také oba doložení vnukové Konráda I., totiž Vratislav brněnský a Konrád znojemský, bývají ve výčtu mezi svými bratřenci považováni za starší.³⁸² Historiografie sice někdy rozšiřuje výčet synů Oldřicha brněnského o Břetislava,³⁸³ Spytihněva,³⁸⁴ či s opatrností o Naděje,³⁸⁵ takové úvahy jsou však pro nepodloženost či nepravděpodobnost právem odmítány.

---

³⁸⁰ Srov. např. B. KRZEMIEŃSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 16, V. VANÍČEK, *Soběslav I.*, s. 122, který užívá řadových číslovek k odlišení generací.

³⁸¹ Sňatek datuje KOSMAS MGH SRG NS II, III. 3, s. 163.

³⁸² Srov. B. KRZEMIEŃSKA, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno.

³⁸³ D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 559, zařazují mezi Oldřichovy syny také Břetislava, o němž má referovat tak řečená zakládací listina třebíčského kláštera – *Fundatio ecclesiae Trebecensis*, MGH SRG NS II, Appendix IV. Edd. B. Bretholz, W. Weinberger, Berlin 1923 (dále jen „FUND. ECC. TREB.“), s. 260: „*Postquam vero beate memorie Udalricus dux migravit a seculo, filii superstitis Bratizlay fulgente potentia he ville adite sunt... Post obitum Wratislay additum est Nmecino...*“. Tímto synem Břetislavem, ovšem s ohledem na kontext – o několik řádek níže se již mluví evidentně o Vratislavovi a zároveň nevíme o žádném dalším Oldřichovu synovi, který by disponoval vynikající mocí (*potentia fulgens*) – je právě Vratislav. Takový výklad je ostatně konvenčně přijímaný, srov. R. FIŠER, *Klášter uprostřed lesa. Dvě studie o třebíčském benediktinském opatství*, Brno 2001 (dále jen „*Klášter uprostřed lesa*“), s. 29, 50.

³⁸⁴ Jméno Spytihněv se čte na několika blíže neurčených denárech knížete Oty II. olomouckého (C 487–490). Starší numismatická literatura je považovala za ozvuk společného brněnského panování Oty II. (1123–1125), které je samostatně doloženo (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 51, s. 224, KAN. VYŠ., FRB II, s. 203, k roku 1126). Zatímco starší (nejen) numismatická literatura považovala Spytihněva za syna Oldřichova (E. FIALA, *České denáry*, s. 345, F. PALACKÝ, *Dějiny I. 2.*, s. 341), novější numismatická literatura hledá v tomto Spytihněvovi jinak doloženého syna Bořivoje II. (J. ŠMERDA, *Denáry české a moravské. Katalog mincovnictví českého státu od X. do počátku XIII. století*, Brno 1996 (dále jen „*Denáry české a moravské*“), s. 116). Řešení ovšem naznačuje shoda těchto denárů s některými staršími ražbami, jak poukázal již F. CACH, *Nejstarší české mince II*, s. 33 (denár C 487 odkazuje se na denár Oty I. olomouckého C 370, denár C 489 odkazuje k denáru C 444 knížete Svatopluka a k denáru C 330). S ohledem na to, že při nejmenším z denárů C 487 a C 488 vysvítá majestátněji, tj. důležitěji postava onoho Spytihněva, a že se z denáru C 489 ozývá jiný denár knížete Spytihněva II., lze se vrátit k E. FIALOU, *České denáry*, s. 345, pozn. 2, zavržené myšlence, že denáry se nějak vážou ke knížeti Spytihněvovi II. a k jeho mladšímu bratru Otovi, ať již připustíme prostou imitaci z doby pozdější, nebo nějakou reflexi historiky, již jinak zachycuje KOSMAS, MGH SRG NS II, II. 15, s. 106. Srov. též příslušné partie kapitoly o pramenech.

³⁸⁵ Za potenciálně nelegitimního Přemyslovce – a syna Oldřichova – jej považují opět D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 559, upozorňují ovšem, že podle *cursu honorum* je jeho pozice ve svědečně řadě hradištské listiny Vladislava II. z roku 1160, kde je dále označován jako opat třebíčského kláštera (CDB I, č. 208, s. 196), vcelku málo významná. Tento argument, spolu s poukazem, že samotná analistova pozornost věnovaná jeho datu narození nemusí souviset s přemyslovským původem, ale může reflektovat nějakou úroveň zájmu o třebíčského opata, saturuje snahu najít Nadějova otce-Přemyslovce. Nadějovo narození zmiňují AGO, MGH SS XVII, s.

Podle Kosmy, v této věci ovšem zřejmě nepříliš informovaného, byli Vratislav s Konrádem v polovině 2. decennia 12. věku ještě nezletilí,³⁸⁶ Vratislav se měl ujmout otcova dědictví roku 1125, Konrád roku 1123.³⁸⁷ Víme, Vratislav se sice ženil dříve než Konrád, tento rozdíl je však zkreslen Konrádovým vězněním v letech 1128–1134.³⁸⁸

Samotný Konrád je vůbec považován za nejstaršího, který přežil generaci svého otce, tj. rok 1140.³⁸⁹ Toto tvrzení je podpořeno skutečností, že se krátce po nástupu svého bratrance Vladislava II. neúspěšně pokusil vojenskou mocí za podpory širokého příbuzenstva získat knížecí stolec.³⁹⁰ Jeho postavení při vzpouře roku 1142 sice svědčí o autoritě, z níž lze dovozovat, že byl starší než jeho moravští bratraci *sensu largo*, Vratislav a Ota,³⁹¹ ale také o faktu, že na rozdíl od svých pražských bratraců, synů knížete Bořivoje II., se mohl opřít o zázemí moravského knížectví, zatímco tito byli

---

649, k roku 1096; tamtéž v pozn. 21 je W. Wattenbachem označen jako syn Svatopluka olomouckého. K oběma alternativám polemicky již V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 518–519. – Jmen, přiřazovaných do přemyslovského rodokmenu, objevilo se více, zvláště s ohledem na tzv. Bočkova falsa. K nim srov. pramenný úvod.

³⁸⁶ Tak KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 41, s. 215–216. – Kosmova neinformovanost může být jen zdánlivá; Konrádovi synové mohli po neúspěšné snaze dobýt pražský stolec vyklidit politické jeviště. To alespoň naznačuje M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 157.

³⁸⁷ K nástupu Vratislava na otcův stolec – ovšem k roku 1126 – KAN. VYŠ., FRB II, s. 203, k čemuž srov. již V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 564; ke Konrádovu povolání KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 51, s. 224.

³⁸⁸ Vratislavův sňatek zaznamenává KAN. VYŠ., FRB II, s. 215, k roku 1132, Konrád se měl podle KAN. VYŠ., FRB II, s. 219, ženit roku 1134. Zajetí Konrádovo ohraničují KAN. VYŠ., FRB II, s. 206, a AGO, MGH SS XVII, s. 649–650. Také Vratislav byl po nějakou dobu po roce 1129 v zajetí panujícího Soběslava I., tak KAN. VYŠ., FRB II, s. 206. K zajímání Přemyslovců ve srovnání srov. alespoň L. LUŇÁKOVÁ, *Násilí mezi přemyslovskými knížaty*, ČMM 136, 2017 (dále jen „*Násilí*“), s. 227–231.

³⁸⁹ Srov. B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 18, též tabulka na zadní straně desky, nečíslováno, J. ŽEMLIČKA, *Čechy knížecí*, s. 226.

³⁹⁰ Srov. M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 187–191. S Konrádovými ambicemi také zřejmě souvisí výmalba rotundy Panny Marie v areálu jeho sídelního hradu. Starší výklad B. KRZEMIENSKÉ, *Moravští Přemyslovci*, s. 18–19, akceptovaný J. ŽEMLIČKOU, *Čechy knížecí*, s. 226, který spojoval výmalbu s Konrádovým sňatkem s Marií srbskou roku 1134 a následnickými úmluvami s knížetem Soběslavem roku, zpochybil – mezi jinými – M. WIHODA, *Znojemští údělníci*, s. 25, zejm. pozn. 56, nověji TÝŽ, *Morava knížecí*, s. 200–202, 278–282, s důrazem na symbolickou funkci rodové genealogie bez konkrétního politického pozadí.

³⁹¹ K Otově narození srov. níže zde, Vratislava lze opatrně považovat za mladšího jednak z důvodu uvedeného v textu, a jednak proto, že otcovské knížectví nabyl o dva roky později, což činí i literatura, (srov. alespoň V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 542), jakkoli právě poslední léta vlády Vladislava I., kdy měl Konrád získat Znojensko, zatímco Vratislavovi mělo Brněnsko zůstat ještě odepřeno, byly ve znamení blížící se následnické krize, jejíž řešení mohlo mít vliv na konkrétní řešení vlády na Moravě. Srov. M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 167.

zřejmě bez apanáže.³⁹² Právě mezi syny Bořivoje II. lze hledat Přemyslovce, kteří mohli (ale nemuseli) být starší než Konrád.

Prameny zachytily celkem čtyři Bořivojovy syny. Albrechta zná jediný pramen, *Necrologium Bohemicum*, které vzpomíná jeho úmrtní den.³⁹³ Z potomků, kteří jsou zaznamenáni k určitému roku, vystupuje v poměrně zajímavé politické konstelaci k roku 1132, resp. 1133 Jaromír, jehož úmrtní den nadto zachycují dvě nekrologia. Jaromír je v obou pramenech zmíněn jako *ducellus*, což je označení, které se v žádném z těchto pramenů dále nevyskytuje.³⁹⁴ Bořivojovým synem byl také Litold, v letech 1135–1137 olomoucký kníže,³⁹⁵ který je jako syn svého otce jmenován v padělané zakládací listině kladrubského kláštera a kterého spolu s jeho bratrem Spytihněvem bezpečně jmenuje Vincentius k roku 1142.³⁹⁶

S dětmi Bořivoje II. se pojí několik otázek. První se týká doby, kdy knížecí pár vůbec mohl zplodit dítě. Bořivoj se oženil v říjnu 1100 s rakouskou princeznou Gerbergou a od prosince téhož roku do května 1107 byl českým knížetem. Do prosince 1109 pobýval střídavě v polském a grojčském exilu, na přelomu let 1109 a 1110 dokonce nakrátko ovládl Pražský hrad. Posléze byl uvržen do vězení, kde měl pobýt šest let.³⁹⁷ V prosinci 1117 byl povolán z vyhnanství zpět na stolec, v srpnu 1120 opět vyhnán a v exilu v únoru 1124 zemřel.³⁹⁸ Standardní rodinný život v přichází v úvahu v době

---

³⁹² VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 659–660, k roku 1142; Ani se nejeví pravděpodobným, že by Litold a Spytihněv, synové Bořivoje II., spravovali nějakou kastelánii.

³⁹³ NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 804, č. 29. Lze se domnívat, že zemřel v brzkém věku a snad lze vyslovit domněnku, že se tak stalo v Praze, a tedy za vlády jeho otce (důsledkovým poměrem se chce vyjádřit, v době, kdy Bořivoj nevládl, pobývala jeho rodina pravděpodobně v exilu). Do doby před rokem 1124 kladou jeho úmrtí také rodokmenová zpracování, srov. Z. FIALA, *Přemyslovské Čechy*, příloha, D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 557.

³⁹⁴ NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 808, č. 80, NECR. PODL., *Forschungen in Sweden*, s. 421, s denní odchylkou (20., resp. 19. září). Na základě srovnání obou nekrologií se lze domnívat, že prameny jsou na sobě závislé. Srov. i pramenný úvod a k Jaromírovi též J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 301.

³⁹⁵ AGO, MGH SS XVII, s. 650.

³⁹⁶ CDB I, č. 390, s. 401, VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 660.

³⁹⁷ K výše jmenovanému srov. po řadě KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 12, s. 172, III. 13, s. 175, III. 19, s. 184–185, III. 20, s. 186, III. 29, s. 199. K rokycanské arbitráži (ve významu sledovaném J. RAZIMEM, *Věrní Přemyslovci*, s. 181–182), jež vedla k uvěznění, KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 32, s. 202–203, k lokalitě výkonu trestu ANN. PEGAV, MGH SS XVI, s. 251. Šestileté Bořivojovo věznění zmiňuje KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 54, s. 228, v jeho epitafu psaném v hexametru, který mohl ovlivnit konkrétní informační hodnotu. Nadto nelze zcela vyloučit, že Kosmas upomíná na další, nám neznámé věznění.

³⁹⁸ Po řadě KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 43, s. 217–218, III. 46, s. 219, III. 54, s. 227–228.

Bořivojovy vlády, s určitou výhradou též v exilovém období.³⁹⁹ K biologickým možnostem kněžny Gerbergý zřejmě nelze říct nic určujícího.⁴⁰⁰

Dalším okruhem je pořadí Bořivojových synů podle data narození. Tito nejsou nikde vyjmenováni všichni a Vincentiova výpověď zmiňující Spytihněva a Litolda není určující.⁴⁰¹ Podle opatrného vývodu V. Novotného byl Jaromír starší než Litold.⁴⁰² Tohoto závěru se přidržují také pozdější genealogická zpracování, zachovávající pořadí Novotného genealogického stromu: Jaromír, Spytihněv, Litold, (Albrecht).⁴⁰³ V rámci relativní chronologie⁴⁰⁴ postačí úvaha, zda se mohli všichni synové narodit po roce 1116, kdy můžeme předpokládat Bořivojovo propuštění, respektive po roce 1120, kdy byl Bořivoj naposledy sesazen.⁴⁰⁵ Připustíme-li, že Albrecht zemřel během otcova pražského pobytu⁴⁰⁶ a že dcera Richenza byla pojmenována po své tetě, manželce

---

³⁹⁹ Pro dobu vyhnanství nutno pamatovat na fakt, že jeho manželka byla babenberská princezna, která mohla pobývat na dvoře svého markraběcího bratra (v těchto intencích již V. VANÍČEK, *Soběslav I.*, s. 144). Obdobně je ovšem možné, že výčet míst Bořivojova exilu není úplný. V tomto světle s ohledem na předpokládaný uherský exil Bořivojův po roce 1120 (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 54, s. 227, uvádí, že Bořivoj v Uhrách zemřel, nevíme tedy, zda se tam odebral již po svém sesazení) lze standardní rodinný život předpokládat spíše před rokem 1117 než po roce 1120. K exilům ve srovnávacím přemyslovském pohledu J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 220–236.

⁴⁰⁰ Tato záležitost je veskrze individuální a spolehlivost metody z ní plynoucí je nevelká; přesto považuji za vhodné na tento limit upozornit. Byla zřejmě třetí přeživší dcerou markraběte Leopolda II. (1075–1096) a Idy z rodu Welfů († 1101?), srov. CONT. CLAUS. PRIMA, MGH SS IX, s. 611–612, srov. též K. LECHNER, *Die Babenberger*, s. 112 a násl., 479, nepřipouštějící jiné manželství Leopolda II., k jejímu datu narození nelze říci nic bližšího. Bezmála čtyřiařadvacetileté manželství ovšem samo o sobě nevylučuje možnost mít děti po celou dobu jeho trvání. Srov. J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 200.

⁴⁰¹ VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 659–660: „...et quorundam pravorum initio consilio, in Moraviam, quidam ad principem Chonradum, quidam ad Ottonem, quidam ad Wratizlaum, ad hoc ipsum scelus Waldizlao filio Zobezlai, Spitigneo et Lupoldo filiis Boriyuoy ducis adhibito confugiunt...“. Pramen totiž dříve vyjmenovává moravské Přemyslovce, jejichž pořadí nedodrжуje. Vratislav, jehož otec zesnul podle AGO roku 1113, byl starší než Ota, narozený podle téhož pramene roku 1122.

⁴⁰² V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 634, pozn. 2.

⁴⁰³ V. NOVOTNÝ, ČD I.3., příloha, W. WEGENER, *Die Přemysliden*, s. 6, Tafel 2, Z. FIALA, *Přemyslovské Čechy*, příloha, W. DWORZACZEK, *Genealogia. Tablice*, tab. 81, M. BLÁHOVÁ – J. FROLÍK – N. PROFANTOVÁ, *VDZKČ I.*, s. 750, D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 557.

⁴⁰⁴ Za závažný se v této souvislosti považuje zejména vztah k Vladislavovi II., srov. dále.

⁴⁰⁵ S vědomím již vyřčeného výše a navzdory faktu, že ANN. PEGAV, MGH SS XVI, s. 251. nechávají Bořivojova spoluvězně Wiprechta (III.) propustit následujícího roku po zadržení (v chronologii Pegavských analů roku 1112).

⁴⁰⁶ Zatímco zápisy knížecích/královských synů v *Necrologiu Bohemicu* zesnulých v čase vlády jejich otce panovníka zmiňují (Vratislav a Boleslav, synové Vratislava II.), u dalších nevládnoucích Přemyslovců prokazatelně zesnulých po smrti otce tato vazba chybí (Břetislav „Nejmladší“, koneckonců Jaromír, syn Bořivoje II., srov. po řadě NECR. BOH., ČsČH 15, s. 1967, s. 809, č. 98, s. 807, č. 66, s. 804, č. 26, s. 808, č. 80). Jistou překážkou může být skutečnost, že také Bořivojova choť je uvedena (pod nesprávným jménem) jako manželka knížete (NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 806, č. 61), nikoli jako kněžna, jak by bylo lze očekávat dle analogií (NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 802, č. 8, s. 804, č. 28, s. 807, č. 63, 78, s.

Vladislava I., v čase spoluvlády obou bratrů,⁴⁰⁷ a dodáme-li, že Jaromír i Litold byli vzhledem ke svým aktivitám na dvoře Soběslava I. bezpečně naživu již roku 1120, jediným doloženým potomkem, který se mohl narodit po roce 1120, je Spytihněv.⁴⁰⁸ Čtyři léta (1116–1120) by sama o sobě narození při nejmenším čtyř doložených potomků nevylučovala, pravděpodobnost ovšem není vysoká, uvážíme-li vysokou kojeneckou úmrtnost a skutečnost, že manželství trvalo delší čas již před Bořivojovým zajetím a z tohoto období by nepřežil jediný zaznamenaný potomek.⁴⁰⁹ Budiž tedy opatrným závěrem, že minimálně některý z Bořivojových synů se narodil před tím, než byl *vir bonus et simplex* zajat.⁴¹⁰

Legitimní otázkou zůstává, který z bratrů mohl být nejstarší. V úvahu přicházejí Albrecht, jehož postavení vůči bratrům nelze nijak porovnat, Litold i Jaromír.⁴¹¹ V narativních pramenech vystupuje dříve Jaromír, a odmyslíme-li variantu, že byl knížetem Soběslavem preferován na úkor staršího Litolda, může se zdát, že Jaromír byl starším ze sourozenců. V padělané zakládací listině kladrubského kláštera se ovšem mezi jinými ozývá písemnost, již lze datovat do časů panování Soběslava I. (1125–1140) a opata Bertholda, který měl podle pramene ze 17. století spravovat kladrubskou kongregaci v letech 1130–1131, kde je jako svědek uveden *Lupoldus filius*

810, č. 107). *In margine* dodávám, že také dcera Richenza je tamtéž uvozena jako Bořivojova dcera (NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 803, č. 23). – Historiografie klade jeho smrt obvykle před rok 1124, srov. práce uvedené v pozn. 403.

⁴⁰⁷ Míněno 1117–1120. – Datum sňatku Vladislava a Richenzy z Bergu není známo, srov. níže zde. – Ztotožňování politických okolností a pojmenovávání potomků je velmi lákavé, ve výsledku ovšem ošemetné. Na rozdíl od příkladu Vratislava brněnského (jehož pojmenování spojuje L. REITINGER, *Přemyslovci mezi královskou korunou a knížecím stolcem. Tři studie k prvnímu českému království*. Magisterská diplomová práce FF MU, dostupná online na https://is.muni.cz/th/nvwgl/Diplomova_prace.pdf [cit. dne 25.10.2019], Brno 2008 (dále jen „*Přemyslovci*“), s. 60, pozn. 283, s úzkým vztahem jeho otce ke králi Vratislavovi) zde nejde o transfer rodového jména, nýbrž o jméno nové (srov. též B. KRZEMIEŃSKA, *Břetislav I.*, s. 128–129, na příkladu císaře Konráda II. a Konráda brněnského).

⁴⁰⁸ MNICH SÁZ., FRB II, s. 263–264, upozorňuje, že roku 1157 zemřel předčasně; z takového konstatování však nelze vyvodit pro jeho věk žádný závěr. Spytihněvovu smrt bez dalšího k roku 1157 potvrzují též *Annales Pragenses*, FRB II/2. Ed. J. Emler, Praha 1875 (dále jen „ANN. PRAG.“), s. 378.

⁴⁰⁹ Nelze samozřejmě vyloučit, že některá z Bořivojových dětí byla dvojčaty. Na skutečnost, že počet uvažovaných dvojčat v genealogiích neodpovídá recentním pravděpodobnostem, upozornil lékař A. NOVOTNÝ, *Nástupnictví Přemyslovců jako závody v plození*, VVM 61, 2007 (dále jen „*Nástupnictví Přemyslovců*“), s. 259, pozn. 23. –

⁴¹⁰ Ikonické přízvisko přiznal Bořivojovi KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 20, s. 184.

⁴¹¹ O Spytihněvovi patrně nelze s ohledem na relativně pozdější první pramennou zmínku uvažovat.

Boriuoy.⁴¹² Budeme-li ozvuk písemnosti považovat za důvěryhodný, může potvrzovat tři – ovšem odstupňovaná – fakta: Litoldovo význačné postavení na dvoře knížete Soběslava, které trvalo při nejmenším do roku 1137,⁴¹³ a přítomnost na dvoře a zletilost po roce 1130.⁴¹⁴ Zatímco první fakt je ověřitelný a druhý pravděpodobný, třetí se opírá o pozdní pramen. Za dříve v pramenech vystoupivšího a pravděpodobněji staršího z bratrů tak bude zřejmě třeba považovat Jaromíra, jakkoli jistota schází.

Tento nejstarší přeživší Bořivojův syn mohl být starší než Václav-Jindřich, syn knížete Svatopluka, narozený v roce 1107, či 1108, který je jediným z Břetislavových pravníků, jehož datum narození zaznamenává kronikář Kosmas.⁴¹⁵ Vzhledem k Václavově brzké smrti⁴¹⁶ a k poměrům po smrti Soběslava I. roku 1140 zůstává pouze akademickou otázkou, v jakém věkovém poměru byl k synům knížete Vladislava I. Historiografie zde obvykle odpovídá, že Vladislav, nejstarší přeživší syn stejnojmenného otce, se narodil později než roku 1107/1108, nutno ovšem připustit, že neskrývá rozpaky.⁴¹⁷

Vladislav I. zanechal tři syny, kteří se dožili dospělosti: Vladislava (II.), Děpolda a Jindřicha. V tomto pořadí je také zachycuje většina genealogických schémat.⁴¹⁸

---

⁴¹² CDB I, č. 390, s. 401, k recepci mně nedostupného díla Arsenia Sulgera ze sklonku 17. století srov. V. NOVOTNÝ, *Začátky kláštera*, s. 26–27, 50.

⁴¹³ Tehdy byl olomouckým knížetem ustanoven Soběslavův syn Vladislav. Srov. AGO, MGH SS XVII, s. 650. Litold byl dle téhož pramene *stricto sensu* vyhnán z Moravy, nikoli z Čech.

⁴¹⁴ Pokud by bylo kladrubské listinné svědectví relevantní a výše nastíněné vročení validní, je poněkud ohrožena interpretace Soběslava jako autokratického *monarchy* – jedinovládce, kterak jeho pozici kolem roku 1130 analyzuje B. KRZEMÉŇSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 14 a násl.

⁴¹⁵ AGO, MGH SS XVII, s. 648, k roku 1107, KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 22, s. 188, k roku 1108. Ke ztotožnění obou synů Svatoplukových srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 445 a násl., pozn. 3. – Jakkoli se lze domnívat, že Bořivojův syn (ať šlo o Litolda či o Jaromíra) se narodil spíše za vlády svého otce, tj. před rokem 1107, vylučovat nelze ani variantu narození v exilu.

⁴¹⁶ Václav zemřel 1. března 1130. Srov. AGO, MGH SS XVII, s. 649, NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 804, pozn. 24, k dalším pramenům V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 603, pozn. 1. Z hlediska podchycení základních biografických dat představuje Václav, spolu s knížetem Spytihněvem II., výjimečnou postavu mezi Přemyslovci.

⁴¹⁷ B. KRZEMIEŇSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 16, pozn. 198, srov. i tabulka na zadní straně desky, nečíslováno, J. ZELENKA, *Vladislav II.*, in: *Osudy českých králů a královen. Od Přemyslovce Vratislava II. k Habsburkovi Karlu I.* Ed. P. Čornej, Praha 2013 (dále „*Vladislav II.*“), s. 23.

⁴¹⁸ Srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.3.*, příloha, W. WEGENER, *Die Přemysliden*, s. 6–7, Tafel 2, Z. FIALA, *Přemyslovské Čechy*, příloha, W. DWORZACZEK, *Genealogia. Tablice*, tab. 81, M. BLÁHOVÁ – J. FROLÍK – N. PROFANTOVÁ, *VDZKČ I.*, s. 750–751, D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 558. Jak ovšem ukazuje výklad níže, toto pojetí není výlučné.

Vladislav vskutku vystupuje v pramenech nejdříve, k roku 1133,⁴¹⁹ a navíc dosáhl roku 1140 knížecího důstojenství a jeho bratři se smířili se svou podřadnou rolí. Děpold je nadto přímo nazván Vladislavovým mladším bratrem.⁴²⁰ Ačkoli lze argumentovat, že Jindřich byl starší než Děpold,⁴²¹ skutečnost, že Jindřichovo postavení ve vládním mechanismu Vladislava II. bylo méně významné a že argumenty sloužící na podporu Jindřichova primátu lze vyložit ve prospěch relativního stáří obou z bratrů, podporuje spíše onu obecně přijímanou interpretaci o primátu Děpoldově.⁴²²

První z argumentů, totiž pořadí bratrů v listinách Vladislava II. a na jednom místě u Vincentia,⁴²³ by byl bezpečně použitelný tehdy, měli-li bychom jistotu koherence (případně autorství) sledovaného diplomatického materiálu.⁴²⁴ Usuzovat z Jindřichova prvenství v ranějších listinách Vladislava II. na jeho relativní stáří není příliš případné již proto, že Jindřich by přece starším bratrem být nepřestal. Nadto, měl-li Děpold posléze předčít bratra svým postavením, platí, že jej předčil již roku 1142.⁴²⁵ Druhý z argumentů, jež se opírá o Vincentiův výklad uspořádání poměrů

---

⁴¹⁹ KAN. VYŠ., FRB II, s. 217: „*Eodem anno [1133] effernae indolis tyro Wladizlaus, egregii patris aequivocus, multis Bohemicae terrae inclitis cum tyronibus Bavariae in partes fugam iniit.*“

⁴²⁰ K Vladislavovu povýšení alespoň KAN. VYŠ., FRB II, s. 231–232, VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 659, Děpolda takto výslovně označuje VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 663: „... *supradictus dux* (sc. Vladislav, pozn. VS) ... *cum fratre suo germano domno Heinrico et cum patruale suo domno Spitigneo et cum plurima procerum suorum militia, fratri suo iuniori domno Theobaldo, viro prudenti et in armis strenuo, ducatus sui gubernacula relinquens, ultra mare iturus...*“. Výše naznačený výklad ovšem rozšiřuje A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 13 a násl., 17, považuje Děpolda za mladšího bratra nejen Vladislava, ale také Jindřicha.

⁴²¹ Tak A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 13 a násl., pozn. 35, který se opírá o Vincentiovo líčení a o pořadí, v jakém byli bratři zachycováni (Jindřich je na prvním místě v listinách zmíněn čtyřikrát, Děpold třikrát). Vincentius takto o bratrech hovoří jednou a na prvním místě taktéž jmenuje Jindřicha. Pomineme-li ostatní níže rozebrané argumenty, svou roli mohly hrát důvody stylistické (H proti T).

⁴²² Srov. VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 660, 663, k letům 1142, 1147, srov. též KAN. VYŠ., FRB II, s. 235, k roku 1142, k historiografickým interpretacím srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 829, J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 87, 137.

⁴²³ CDB I, č. 157, s. 162–163, č. 158, s. 164–165, č. 204, s. 192–193, č. 210, s. 198; VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 666, k roku 1158. Na jiných místech (p.p.t. s. 660 k roku 1142) ovšem Vincentius pořadí dle věku nedodrží zcela evidentně.

⁴²⁴ Zatímco v královských (!) listinách CDB I, č. 227, s. 205, č. 208, s. 196, je Děpold zmíněn před Jindřichem s titulem (*dux*, resp. *dux Boemorum*), v Barbarossově listině CDB I, č. 223, s. 203 objevuje se na prvním místě Děpold bez uvedení titulu. To by se zdálo podporovat Szczawiňského hypotézu, jelikož Děpold byl na císařském dvoře přítomen poměrně často, a byl tudíž kanceláři znám. Tento argument je ovšem oslaben Děpoldovým otitulováním v listinách Vladislava II., jelikož je nelze po mém soudu objasnit pouze antickým významem slova *dux*, případně jinými zásluhami.

⁴²⁵ Úvaze však nelze odepřít nápaditost; jednak v tom, že ony „rané“ listiny z let 1146/1148 určené olomouckému biskupství (CDB I, č. 157, s. 162–163, č. 158, s. 164–165), jejichž svědečné řady ovšem

během účasti Vladislava II. na druhé křížové výpravě,⁴²⁶ je pouze možný, nikoli bezpodmínečný, a nebere do úvahy oslavný přídech o knížeti Děpoldovi, nasvědčující přítomnosti topické figury *puer senex*.⁴²⁷ S přihlédnutím k síle Děpoldova postavení, třebaže tato s relativním stářím přísně vzato pouze koreluje, a k nejednoznačnosti diplomatických i narativních pramenů tak lze uzavřít, že starší byl Děpold, třebaže tento závěr není tak pevný, jak se doposud v domácí historiografii předpokládalo.

S ohledem na politický vývoj může být relativně zajímavější Vladislavova pozice mezi bratranci, zejména mezi těmi, kteří přežili knížete Soběslava I.⁴²⁸ Rebelie Konráda znojemského bývá mimo jiné obhajována šedinami svého hlavního protagonisty,⁴²⁹ a zvážíme-li, že Konrád i Vratislav brněnský byli bezpečně zletilí již v roce 1123, respektive 1125, zatímco Vladislav snad roku 1133,⁴³⁰ můžeme oba vnuky Konráda I. považovat za starší. Méně jistoty lze nalézt ve vztahu potomního Vladislava II. a nejstaršího syna Bořivoje II. narozeného snad před rokem 1110.

---

sledují shodnou posloupnost nejen mezi Jindřichem a Děpoldem (což poněkud oslabuje váhu důkazu druhou listinou), vskutku zaznamenávají pořadí nepanujících Přemyslovců tak, jak tito mohli po sobě následovat (Spytihněv, syn Bořivoje II. – synové Vladislava I. – Vladislav, syn Soběslava I.). Nemáme-li však odjinud doloženo, že se takovou metodou mohlo v kanceláři Vladislava II. postupovat, lze uvedené pořadí pojímat spíše jako hypotézu nutnou k ověření než samotný doklad pořadí. Druhý rozměr nápaditosti *prima facie* spočívá v tom, že přijmeme-li souvztažnost mezi pořadím ve svědečných řadách a datem narození a možnost potenciálního narušení hierarchie podle stáří, potom měl Děpold mnohem více příležitostí tuto hierarchii narušit. K roli bratrů při bojích s Konrádem II. znojemským VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 660, k roku 1142.

⁴²⁶ VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 663.

⁴²⁷ Je tím míněn protiklad *frater iunior a vir prudens et in armis strenuus*. K rozboru vztahu Vincentiova díla k Děpoldovi srov. A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 103–104.

⁴²⁸ Václav-Jindřich zemřel již roku 1130; jeho datum narození, 1107/1108, ovšem zůstává jedním z pevných bodů genealogické chronologie generace pravníků Břetislava I.

⁴²⁹ Srov. B. KRZEMIŇSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 18–19.

⁴³⁰ Nechce se ovšem říct, že Konrád, Vratislav či Vladislav nemohli být zletilí před výše zmíněnými léty. Vláda Soběslavova a Otíkova v Brněnsku a Znojemsku mohla mít své politické důvody s vazbou na pražský dvůr. – K roku 1142 je kníže Vladislav zván mladíkem, zběhlým ovšem ve způsobném chování a na svůj věk zkušeným (VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 659: „... *dux Waladizlaus (...) licet etate adhuc sit iuvenis, moribus tamen et sensibus, qui cani sunt hominis, valde maturus...*“). Zprávu kaplana pozdějšího krále lze vyložit dvěma způsoby, buď jako narážku na vztah ke starším příbuzným či předákům, nebo topickým *puer senex*. Tento druhý výklad do širšího kontextu Vincentiova vztahu k Vladislavovi zařadila A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 98 a násl. Z toho důvodu nelze z Vincentiova líčení vyvozovat chronologické závěry.

Nejasným prvním zprávám o Vladislavovi II. nenapomáhá okolnost, že neznáme datum sňatku Vladislava I. a Richenzy z Bergu.⁴³¹ Kolem roku 1115, kdy se vdávaly její sestry,⁴³² již musela být Richenza Vladislavovou manželkou; Kosmova *Kronika Čechů* k roku 1124 zmiňuje sňatek Vladislavova nejstaršího potomka, dcery Svatavy, s hrabětem Fridrichem z Bogenu.⁴³³ Třebaže nevíme bezpečně, zda byla Richenza Svatavinou matkou, s ohledem na absenci náznaku opaku je třeba to presumovat. Pouze návodem může být další Kosmova zpráva. V květnu 1107 byl budoucí Vladislav I. tehdy nastupujícím bratrancem Svatoplukem designován jeho nástupcem, což posílilo Vladislavovu pozici vůči bratrům a bratrancům.⁴³⁴ To může zesílit pravděpodobnost, že se Vladislav s Richenzou žení až po tomto datu, jistota ovšem chybí.⁴³⁵ S opatrností tak lze uzavřít, že Vladislav II. byl mladší než nejstarší přeživší syn Bořivoje II.

Druhým pevným bodem v chronologii generace pravníků Břetislava I. je Ota řečený Dětleb, pokračovatel přímé linie olomouckých Otonů, syn knížete Oty II., jehož datum narození datuje hradištské skriptorium k roku 1122.⁴³⁶ Ze synů Bořivoje II. mohl být

---

⁴³¹ Šlo o jediné Vladislavovo manželství, srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 559, pozn. 2. – Tato okolnost sice není určující, protože Vladislav nebyl nejstarším dítětem svého otce (srov. pozn. 433), ale v úvahu by měla být vzata.

⁴³² Sofie se měla roku 1114 provdat za olomouckého knížete – a Vladislavova bratrance – Otu II. (tak AGO, MGH SS XVII, s. 649) a Salomea si nedlouho před rokem 1115 vzala polského knížete – a Vladislavova synovce – Boleslava III. Křivoústého (roku 1115 se měl knížecímu páru narodit syn Lestek, tak *Annales capituli Cracoviensis*, MPH SN V. Ed. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1978 (dále jen „ANN. CRAC.“), s. 55, srov. K. JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 190–191, 209).

⁴³³ KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 56, s. 231: „*Eodem anno [1124] mense Iulio dux Wladizlaus natam suam primogenitam, nomine Zuatauam, (...) dat nuptum cuidam inter Bavaricos primates famosissimo viro, nomine Friderico.*“ Obrat *nata primogenita* nemusí být chápán pouze jako nejstarší dcera (ve světle toho, že o dalších dcerách nevíme, se toto navíc jeví zbytečným, jakkoli jde o argumentaci kruhem, protože nelze vyloučit, že právě tato Kosmova zpráva může být dokladem o existenci dalších Vladislavových dcer), nýbrž jako prvorozenec. Za prvorozenou dceru považuje Svatavu V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 552, na zajímavé souvislosti Svatavina sňatku upozornila J. HÁSKOVÁ, *K ikonografii*, s. 73. – Absolutní závěry o Svatavině datu narození budou vždy abduktivní (srov. metodický úvod), a tudíž nepřiliš spolehlivé, přesto lze opatrně uzavřít, že se Svatava narodila nejpozději na počátku druhého decennia 12. století.

⁴³⁴ Zpětně KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 27, s. 197.

⁴³⁵ Na korelaci postavení kněžice-následníka a ženění nelze rozhodně spoléhat, rozhodně však tomuto konkrétnímu závěru nebrání výše probrané první zprávy o potomcích knížecího páru. – Dodávám jen, že fakt, že se Richenza vdávala nejdříve ze svých sester, může být doplněn opatrným závěrem, že ze svých sester byla nejstarší, jak může – ovšem pouze korelačně – naznačovat pořadí zachycené zwiefaltenským mnichem Bertholdem (BERTHOLD, c. 12, s. 103, jmenuje Richenzu na prvním místě). K jejímu původu srov. také ORTLIEB, I. 19, s. 84.

⁴³⁶ AGO, MGH SS XVII, s. 649: „*Anno 1122. Dethleb natus est*“. Otu (III.) Dětleba za syna svého otce přímo prohlašují VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 659, který k roku 1141 hovoří o Otovi, a AGO, MGH SS XVII,

mladší pouze Spytihněv, ze synů Vladislava II. přicházejí do úvahy oba mladší synové, Děpold a Jindřich. Dosavadní délka manželství jejich rodičů nemusí, zejména s ohledem na kojeneckou úmrtnost,⁴³⁷ překážet variantě, že dva potomci přeživší své rodiče se narodil během tří let (1122–1125), a týž počet přeživších se narodil do roku 1122. Děpoldovo i Jindřichovo první samostatné politické jednání se dotýká jara 1142 a vzpoury vedené Konrádem znojenským.⁴³⁸ Zmínku si v této souvislosti ještě zaslouží slavná řeč královny Svatavy, kde mezi jiným podotýká, že se jeho bratr Soběslav postará o jeho potomky lépe než bratranec Ota, jakkoli nevíme, které všechny děti, pokud vůbec nějaké, varovný apel zahrnuje.⁴³⁹

Mezi nejmladší pravnuky Břetislava I. lze počítat syny Soběslava I. Se svou chotí Adlétou uherskou zplodil nejméně čtyři, kteří se dožili dospělosti. O jejich pořadí není sporu.⁴⁴⁰ Nejstarším byl Vladislav, jehož se otec snažil prosadit za svého nástupce.⁴⁴¹ Další v pořadí byl Soběslav, který v pramenech začíná vystupovat později než Vladislav, a navíc nebyl otcem ani předáky vyvyšován na stolec.⁴⁴² Mladším Soběslavovým bratrem byl Oldřich, jak se svěruje Jarloch,⁴⁴³ a vůbec nejmladším

---

s. 651, které k roku 1140 hovoří o Dětlebovi. Ke starší interpretaci považující Dětleba a Otu III. za bratry, srov. již V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 595 a násl., pozn. 1.

⁴³⁷ Na rozdíl od případu Bořivoje II., kde také nelze zcela vyloučit narození několika (až pěti) potomků během několika (pravděpodobně čtyř) let, v případě Vladislava I. musíme předpokládat narození nejméně dvou dětí (totiž Svatavy a Vladislava) před obdobím, kdy lze uvažovat o takto zhutněném narození několika potomků.

⁴³⁸ KAN. VYŠ., FRB II, s. 235, VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 660.

⁴³⁹ KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 58, s. 235: „... *Iste autem* (sc. Soběslav, pozn. VS), *quem a te elongas et quasi alienum reputas, cum sit tuus germanus, muto elementior in tuos erit tuam tui patruī natus, cui post te decernis paterni solium ducatus.*“ Termínem *tui* snad mínění právě potomci, a nikoli na Vladislava úzce navázaní beneficiáři. V textu naznačenou interpretaci přijímá již V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 555 a násl., pozn. 2. – Nelze předpokládat, že by tehdy byli všichni Vladislavovi synové zletilí.

⁴⁴⁰ Srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.3.*, příloha, W. WEGENER, *Die Přemysliden*, s. 7, Tafel 2, Z. FIALA, *Přemyslovské Čechy*, příloha, W. DWORZACZEK, *Genealogia. Tablice*, tab. 81, M. BLÁHOVÁ – J. FROLÍK – N. PROFANTOVÁ, VDZKČ I, s. 751, D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 558–559.

⁴⁴¹ KAN. VYŠ., FRB II, s. 229.

⁴⁴² Chronologicky první bezpečnou zmínkou je pokus o uchvázení stolce během nepřítomnosti Vladislava II. na druhé křížové výpravě, o němž hovoří VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 663.

⁴⁴³ JARLOCH, MGH SS XVII, s. 686, k roku 1174: „... *traditur dominium Boemiae Udalrico in vexiliis quinque, sed ipse cessit fratri suo Zobezlao tanquam seniori.*...“ O opaku je poněkud bezdůvodně přesvědčen V. VANÍČEK, *Soběslav I.*, s. 212, 254.

pravnukem Břetislava I., který se dožil dospělosti, byl Václav, jenž byl pokřtěn roku 1137.⁴⁴⁴

S relativní chronologií se pojí jediná otázka, totiž kolik z těchto kněžiců se mohlo narodit dříve než roku 1125, a tedy kolik jich mohlo být starších než nejmladší potomek Vladislava I., který se mohl narodit nejpozději právě v tomto roce.⁴⁴⁵ Datum sňatku Soběslava I. není překážkou, z Kosmova výkladu vyplývá, že se oženil před koncem roku 1123.⁴⁴⁶ Připustíme-li, že dva nejmenovaní novorozenci zmínění tak řečeným kanovníkem vyšehradským k létům 1128 a 1134 jsou zároveň potomky, kteří se dožili dospělosti,⁴⁴⁷ zbývají tři alternativy. Podle první se kanovník zmiňuje o všech synech Soběslava I. narozených po roce 1128, z čehož vyplývá, že Vladislav se narodil před tímto datem, a tedy mohl být starší než (při nejmenším) nejmladší bratranec.⁴⁴⁸ Podle druhé interpretace by bylo nutné důkaz *ex silentio* rozvinout až k roku 1125, čímž by se posílila pravděpodobnost závěru první alternativy.⁴⁴⁹ Třetí výklad připouští, že oním dítětem, jehož roku 1128 pokřtil král Lothar III., byl Soběslavův prvorozenec Vladislav.⁴⁵⁰ Varianta, že Vladislav měl nějakého mladšího bratrance, tak není *a priori*

---

⁴⁴⁴ KAN. VYŠ., FRB II, s. 228. Kanovník se jako obvykle zmiňuje pouze o křtu; lze se tak domnívat, že pokud se Václav mohl narodit jindy než roku 1137, stalo se tak na sklonku roku předcházejícího. Tato alternativa ovšem není příliš pravděpodobná, uvážíme-li, že Václav bylo zjevně první jméno, jež obdržel.

⁴⁴⁵ Nechce se ovšem říct, že Jindřich, nejmladší syn Vladislava I., se musel narodit roku 1125.

⁴⁴⁶ KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 51, s. 224–225. Tento závěr doplňuje KAN. VYŠ., FRB II, s. 229, který se zmiňuje o sňatku Soběslavovy dcery Marie s rakouským markrabím Leopoldem IV. v září 1138.

⁴⁴⁷ KAN. VYŠ., FRB II, s. 205, 219. Úvaha, že tito kněžicové nám dále nejsou známi a že žádný z doložených synů Soběslava I. se nenarodil roku 1128, resp. 1134, je méně pravděpodobná. K takové hypotéze se však evidentně – alespoň v textu – uchyluje V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 600, 628, 829–830, srov. též TÝŽ, ČD I.3., příloha.

⁴⁴⁸ Takový závěr připouští ve své genealogické tabulce V. NOVOTNÝ, ČD I.3., příloha s otazníkem u Soběslava II., resp. roku 1128. Takový otazník může znamenat buď to, že Soběslav nemusí být oním roku 1128 zmiňovaným synem (potom by ale nedávalo příliš smysl, proč takováto pochybnost mizí u jeho bratra Oldřicha), nebo to, že o Velikonocích křtěný syn se mohl narodit ještě roku 1127. Zde též možno podotknout, že zatímco v případě dítěte pokřtěného o Velikonocích roku 1128 (a hypoteticky narozeného o rok dříve) se pohybuje v intervalu, který mezi narozením a křtem Václava-Jindřicha podle KOSMY, MGH SRG NS II, III. 22, s. 188, činil pět měsíců, u synů pokřtěných v letech 1134 a 1137 nikoli. „Argument Kosmou“ je ovšem argumentem abduktivním, a nikoli nutně korektním; vymezuje totiž sféru možného, ovšem ne nutně v této věci reálného. Novotného skepsi či nedůslednost přejala další genealogická zpracování, srov. W. WEGENER, *Die Přemysliden*, s. 7, Tafel 2, Z. FIALA, *Přemyslovské Čechy*, příloha, pohřichu též D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 558–559, a také ojedinelá stať věnovaná přízvisku Soběslava II., srov. Z. FIALA, *Princeps rusticorum*, in: *Zápisky katedry československých dějin a archivního studia* 5, 1961 (dále „*Princeps rusticorum*“), s. 38, též pozn. 50.

⁴⁴⁹ Tuto variantu naznačuje B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno. Osobně ji nepovažuji za pravděpodobnou.

⁴⁵⁰ Tato alternativa je pokud vím pouze teoretická.

vyloučena, ke konkrétnějším závěrům však bude muset dopomoci chronologie absolutní.

Absolutní chronologie

V generaci Břetislavových pravníků se lze setkat s tímž problémem jako v generaci předchozí. Mezi předpokládaným datem narození a prvním doloženým sňatkem se totiž nachází značná časová průrva. Využívaje poznatky z obecné části, směřující ke snaze uvažovat nožný interval data narození v celé jeho šíři, jenž byl aplikován na předchozí generaci a jenž vedl k obecnému předpokladu pozdějšího narození,⁴⁵¹ lze přikročit ke zkoumání konkrétních dat narození také pro tuto generaci. Přesto nelze neupozornit na několik odchylek. Předně u pěti z patnácti dospělosti se doživších kněžiců neznáme manželku ani potomstvo.⁴⁵² To nemusí nutně značit, že se tito nikdy neoženili, spíše taková skutečnost způsobená nedostatkem pramenů ztěžuje poznávací proces. U několika kněžiců dále sehrává svou roli fakt, že byli zajati či ve vyhnanství, a to ve věku, kdy bylo lze očekávat sňatek, a na delší čas než v případě Oty II. olomouckého, nejdéle takto postiženého Břetislavova vnuka.⁴⁵³ Konečně situaci ulehčují záznamy let narození u Václava-Jindřicha, Oty-Dětleba a Václava.

Břetislav, nejstarší pravník stejnojmenného děda, se mohl narodit nejdříve v polovině roku 1095.⁴⁵⁴ S přihlédnutím k Břetislavově výpravě na římskou jízdu Jindřicha V. v roce 1111 se jeví pravděpodobným datum blízko datu *post quem*, jak předpokládá také historiografie.⁴⁵⁵ Datum *ante quem* nelze určit; i kdyby bylo lze abduktivně

---

⁴⁵¹ Srov. předcházející kapitulu.

⁴⁵² Jde o Jaromíra, Litolda a Spytilněva, syny Bořivoje II., o Václava-Jindřicha, syna Svatoplukova, a o Václava, syna Soběslava I. Albrecht, syn Bořivoje II., není do tohoto výčtu zahrnut; k důvodům srov. dále.

⁴⁵³ Jde zejména o oba vnuky Konráda brněnského, Vratislava a Konráda, v menší míře též u Břetislava, syna Břetislava II.

⁴⁵⁴ Jediný doložený sňatek Břetislava II., totiž s Luitgardou z Bogenu, byl dle KOSMY, MGH SRG NS II, III. 3, s. 163, slaven v září 1094. Pokud bychom chtěli připustit jiný než v textu naznačený výklad, museli bychom předpokládat jiné manželství či mimomanželský vztah.

⁴⁵⁵ K výpravě KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 38, s. 210–211, k roku 1112. Srov. V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 400, pozn. 1, 499–500, též D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 557, s neurčitým „po 1095“. – Břetislav je sice k roku 1112 označen jako *puer*, D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 35–36, však prokázal, že Kosmas slučoval několik životních stupňů a že takto mohl být označen bezmála třicetiletý jedinec.

stanovit minimální věk umožňující velení vojsku, opomíjela by se individuálnost každého posuzovaného případu. Pro veškeré úvahy je tak třeba pohybovat se pouze v mezích vytyčených danou pramennou situací.⁴⁵⁶

Menší jistotu lze nalézt v případě Konráda a Vratislava, vnuků Konráda brněnského. Starším z obou byl Konrád. Podle Kosmova tvrzení byl v době smrti svého otce, před rokem 1113, nezletilý, otcovo panství obdržel až v březnu 1123.⁴⁵⁷ Jakkoli nejsou Kosmovy zprávy o moravských knížatech z této doby příliš důkladné ani přesné,⁴⁵⁸ v obecné rovině jim snad lze důvěřovat. Datum *post quem* závisí na sňatku Litolda znojemského s neznámou dcerou rakouského markrabího Leopolda II.⁴⁵⁹ S dcerou téhož markrabího se v říjnu 1100 ženil pozdější Bořivoj II.,⁴⁶⁰ a lze se proto domnívat, že sňatky znojemských interesentů a babenberských princezen se měly vzájemně vyrušovat. Otázku, které spojení předcházelo, nelze bezpečně zodpovědět.⁴⁶¹ S přihlédnutím ke Konrádovu nástupu ve znojemském knížectví lze s opatrností uvažovat, že se Konrád narodil někdy v prvních letech 12. století.⁴⁶² Mladší Vratislav

---

⁴⁵⁶ Pokud bychom připustili, že Břetislav měl na výpravě nějakého poručníka (obdobně, jako měl Bořivoj Wiprechta z Grojče), mohli bychom za datum *ante quem* považovat prosinec 1100, kdy Břetislav dává na smrtelné posteli svému synkovi svou loveckou trubku a kopí (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 13, s. 174), třebaže takový výklad není pravděpodobný. – Alternativní řešení by mohla poskytnout informace o Luitgardině úmrtí. NECR. BOH., ČsČH 15, 1967, s. 810, č. 107, zaznamenává pouze úmrtní den, totiž 31. prosinec, a tamtéž uvedená poznámka o její smrti roku 1094 pravděpodobně vychází ze záměny značky pro sňatek a pro úmrtí v genealogickém rozrodu V. NOVOTNÉHO, ČD I.3., příloha.

⁴⁵⁷ KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 41, s. 214–215, III. 51, s. 224. Litoldovo datum úmrtí neznáme, podle Kosmy zemřel před svým bratrem, jehož úmrtí datují AGO, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1113.

⁴⁵⁸ Tak M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 157.

⁴⁵⁹ Ke sňatku CONT. CLAUS. PRIMA., MGH SS IX, s. 612, historiografie ji zve Idou. To se může zdát pravděpodobným, jmenovala se tak její matka. Jak však poukázali M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 154, pozn. 267, a L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 381 a násl., pozn. 49, věrohodné pramenné indicie scházejí. – O jiném manželství Litoldově nevíme.

⁴⁶⁰ KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 12, s. 172.

⁴⁶¹ Hořejší výklad je pouze jednou z alternativ, jistě lze předpokládat sňatek ranější. Naznačené okolnosti sňatků Bořivoje a Litolda však dobře odpovídají napjatým poměrům na jižní Moravě na přelomu století. K této dynamice I. HLAVÁČEK, *Česko-rakouské sousedství do počátku vlády Přemysla Otakara II.*, in: *Česko-rakouské vztahy ve 13. století. Rakousko (včetně Štýrska, Korutan a Kraňska v projektu velké říše Přemysla Otakara II.* Edd. M. Bláhová, I. Hlaváček, J. Hrdina, P. Kubín, Praha 1998, s. 13–14.

⁴⁶² Doprovodným argumentem nemůže být relativně pozdní sňatek, doložený KAN. VYŠ., FRB II, s. 219, k roku 1134, zvážíme-li Konrádovo déletrvajícím vězení (k jehož začátku KAN. VYŠ., FRB II, s. 206), a spoléhat bychom neměli ani na rok 1123. Důvodem tehdejšího zásahu knížete Vladislava I. nebyla primárně Konrádova zletilost, nýbrž nedobré vztahy s bratrem Soběslavem a začínající nástupnická krize.

se ujal brněnského knížectví roku 1125.⁴⁶³ Skutečnost, že se tak nestalo o dvě léta dříve v souvislosti s vyhnáním dosavadního vladaře Soběslava, může souviset spíše s posílením pozice Oty II. olomouckého než s Vratislavovou nezletilostí.⁴⁶⁴ Pohříchu neznáme jméno Oldřichovy manželky a Vratislavovy matky; zůstává otázkou, zda ji lze ztotožnit s dcerou saského vévody Magna z rodu Billungů a Sofie uherské, jež si měla vzít knížete *Maravie*.⁴⁶⁵ Přijmout nelze ani hypotézu, že se narodil v čase smíru mezi knížetem Břetislavem II. a Oldřichem, tj. v 90. letech 11. století.⁴⁶⁶ Vratislavovo datum narození tak lze s rezervou vsadit kamsi do poloviny prvního decennia 12. století.

Synové Bořivoje II. a Gerbergy Babenberské mají kromě rodičů společné to, že prameny mlčí o jejich manželkách a dětech, přestože víme, že se dožili dospělosti. Oporou tak zůstává pouze první doklad o jejich samostatné činnosti. Nejpozději v pramenech vystupuje Spytihněv, který se roku 1141 společně s několika druhy vydal na pouť do Jeruzaléma.⁴⁶⁷ Jelikož ze zprávy Kosmova sázavského pokračovatele nelze dovést přesnější věk, jeho datem narození *ante quem* může být druhá polovina roku

---

⁴⁶³ KAN. VYŠ., FRB II, s. 203, akci datuje k roku 1126, uvádí ovšem, že „*provincia Dedalrici*“ byla odňata Otovi před jeho poslední anabází. Srov. již V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 564 a násl.

⁴⁶⁴ O opaku jsou zjevně přesvědčeni D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 559, kteří za datum Vratislavova narození *ante quem* považují rok 1111. Tato interpretace je nadto přísně vzato nedůsledná, jelikož tamtéž je narození Konrádovo kladeno za rok 1100 s dovětkem, že roku 1115 byl ještě nezletilý.

⁴⁶⁵ Tak činí, následující B. DUDÍKA, *DM II*, s. 344, některá genealogická zpracování (D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556). Rodinu posledního mužského Billunga takto popisuje HIST. WELF, MGH SS XXI, c. 15, s. 463. – Základní varianty řešení tohoto problému nastínil již B. DUDÍK, *DM II*, s. 344, pozn. 1. Srov. též rozbor tohoto pramene na příslušném místě.

⁴⁶⁶ Tuto hypotézu vyslovil L. REITINGER, *Přemyslovci*, s. 60, pozn. 283. Námitek lze vidět hned několik. Zaprvé, hovoříme-li o časech míru mezi Břetislavem a Oldřichem, nelze uvažovat celá 90. léta, jelikož při nejmenším od roku 1097, kdy byl Oldřich zajat (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 5, s. 165–166), byly vztahy značně vyhrocené. Zadruhé, předpoklad, že se narodil před rokem 1095, by Vratislava v relativní chronologii zařadil před Břetislavova stejnojmenného syna. To nelze *a priori* vyloučit, přesto bychom museli předpokládat jednak zletilost v čase smrti otce († 1113, AGO, MGH SS XVII, s. 649) a jednak sňatek v nejméně sedmatřiceti, jemuž předcházela krátká, přibližně roční exil. KAN. VYŠ., FRB II, s. 206, 212, 215, k letům 1129, 1130 a 1132. Dále bychom museli zvážit dosavadní vřazení Konráda znojenského.

⁴⁶⁷ MNICH SÁZ., FRB II, s. 261. Spytihněv tak byl prvním Přemyslovcem, který se do Jerusalema vydal, srov. J. ŽEMLIČKA, *Wallfahrten aus Böhmen nach dem Heiligen Land und ihre kulturelle Bedeutung (bis Mitte des 12. Jahrhunderts)*, in: *Wallfahrten in der europäischen Kultur*. Edd. D. Doležal, H. Kühne, Frankfurt am Main 2006 (dále jen „*Wallfahrten aus Böhmen*“), s. 39–40.

1124.⁴⁶⁸ Přesnější datum narození *post quem* bohužel nelze vyvodit ze Spytihněvova epitafu zapsaného k roku 1157, kde sázavský benediktin lká nad jeho osudem a předčasným odchodem, třebaže vychyluje misky vah spíše k pozdějšímu datu v intervalu možného.⁴⁶⁹ I když vyloučíme některými numismatiky přijímaný pramen, totiž ražby C 487–490,⁴⁷⁰ zjistíme, že Spytihněvovo narození lze zařadit nejen do časů druhé, ale též do časů první vlády knížete Bořivoje II., tj. do prvního desetiletí 12. století. Pozdní pramenná zmínka o první samostatné akci s ohledem na postulát o spíše pozdějším než ranějším narození a nejistoty týkající se Bořivojova posledního exilu snad mohou Spytihněvovo narození vsadit do doby po Bořivojově propuštění, jistota ovšem schází.

Římské korunovační jízdy, která bývá pro absolutní chronologii často návodná, se roku 1133 zúčastnil Jaromír, který se mohl narodit krátce po Bořivojově propuštění roku 1116 (?) stejně jako před Bořivojovým zjetím v lednu 1110.⁴⁷¹ Jaromír mohl, ale nemusel být prvorozeným potomkem Bořivoje II.; teoretickým datem *post quem* tak je devět měsíců od sňatku rodičů, tj. polovina roku 1101. Bližší určení neposkytne přídomek *ducellus*, jímž Jaromíra počastoval kompilátor svatovítského (?) nekrologia.⁴⁷² Nezbyde tak než spokojit se s obecným konstatováním, že se narodil

---

⁴⁶⁸ Přesnějším datem Spytihněvova narození *ante quem* by bylo devět měsíců po smrti otce. Třeba ovšem zdůraznit, že chybí doklady o tom, že kněžna Gerberga následovala svého chotě do jeho posledního, uherského exilu.

⁴⁶⁹ MNICH SÁZ., FRB II, s. 263–264. Pokud bychom použili odhady průměrného věku dožití, který podle Z. SMETÁNKY, *Legenda o Ostojovi. Archeologie obyčejného života*, Praha 2004 (dále jen „*Legenda o Ostojovi*“), s. 9–10, lehce překračoval třicítku, pohyboval by se Spytihněv v přijatelném intervalu již tehdy, kdybychom uvažovali jeho narození poblíž dolní hranice.

⁴⁷⁰ K interpretaci těchto ražeb srov. příslušné partie kapitoly o pramenech.

⁴⁷¹ O korunovační jízdě hovoří KAN. VYŠ., FRB II, s. 215. Situaci lze srovnat s obdobnými taženými Bořivoje II. (s výhradami výše vyřčenými) a Břetislava Nejmladšího. Právě příklad Břetislava Nejmladšího, který byl v čase výpravy nejvíce šestnáctiletý, umožňuje připustit, že se Jaromír mohl narodit po roce 1116.

⁴⁷² NECR. BOH., ČSČH 15, 1967, s. 808, č. 80. K místu vzniku srov. pramenný úvod. – Takové označení evokuje brzké úmrtí svého nositele, a vskutku dle V. NOVOTNÉHO, ČD I.2., s. 621, pozn. 2, Jaromír zesnul krátce po roce 1133, při čemž hlavní důkaz je veden *ex silentio*: roku 1135 je olomoucké knížectví svěřeno jeho bratru Litoldovi, a ani při vzpouře proti knížeti Vladislavovi II. roku 1142 není mezi svými bratry Litoldem a Spytihněvem jmenován (srov. prameny níže *a contrario*). Takový výklad ovšem neuvažuje alternativu oslabující při nejmenším první důkaz, totiž že starším z obou bratrů mohl být Litold. – Touž zdrobnělinou byl sázavským pokračovatelem Kosmovým (MNICH SÁZ., FRB II, s. 268) při popisu vzpoury proti Vladislavovi II. roku 1161 uveden budoucí Soběslav II., jemuž bylo okolo třiceti let (srov. níže). Pokud bychom připustili hořejší výklad Novotného, že Jaromír zesnul před rokem 1135, bližší odpovědi na otázku o Jaromírově věku (alespoň v rovině před 1110/po 1116) bychom se

před či krátce po Bořivojově zajetí, při čemž pravděpodobnost té či oné varianty je závislá na Jaromírovu bratru Litoldovi. Ten byl roku 1135 ustaven olomouckým knížetem,⁴⁷³ a také on se mohl narodit v časech před otcovým uvězněním, jakož i po jeho propuštění. Otázka, který z bratrů byl starší, nebyla uspokojivě zodpovězena, příklon k tomu či onomu kněžici se projeví na pravděpodobnosti narození před rokem 1110 u staršího, respektive po roce 1116 u mladšího z bratrů.

Datum narození druhého českého krále Vladislava bývá obvykle kladeno do doby kolem roku 1110,⁴⁷⁴ případně kolem 1115.⁴⁷⁵ Přihlédneme-li ke skutečnosti, že se oženil ještě před svým nástupem na stolec v únoru 1140,⁴⁷⁶ nabízí se otázka, kde se může nacházet datum narození *ante quem*. První Vladislavova akce, úprk s vrstevníky do Bavorska datovaný do roku 1133, umožňuje uvažovat o Vladislavově narození při nejmenším ještě v polovině druhého decennia 12. věku.⁴⁷⁷ Datum *post quem* je objasnitelné ještě hůře, leží však v prvním desetiletí 12. století.⁴⁷⁸

---

nedočkali, jiný výklad Jaromírova úmrtí naráží na elementární neuchopitelnost v komparaci se Soběslavem, která by v každém případě musela být činěna s výhradou.

⁴⁷³ AGO, MGH SS XVII, s. 650, k politickým důsledkům M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 187.

⁴⁷⁴ Za nanejvýš třicetiletého jej k roku 1140 považuje V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 760, i B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, vnitřní strana zadní desky, nečíslováno, za asi třicetiletého J. ŽEMLIČKA, *Čechy knížecí*, s. 230, J. ZELENKA, *Vladislav II.*, s. 23. Ke sňatku jeho rodičů srov. výše.

⁴⁷⁵ Léty 1113–1118 ohraničuje Vladislavovo datum narození A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 14–15.

⁴⁷⁶ Za švagra římského krále Konráda III. jej v čase nástupu na stolec prohlašuje KAN. VYŠ., FRB II, s. 233. Úvaha, že se oženil někdy poté, a tak řečený kanovník vyšehradský pouze k prvnímu společnému výstupu zaznamenal jejich později uzavřený příbuzenský vztah, není ve světle argumentů V. NOVOTNÉHO, *ČD I.2.*, s. 758, příliš pravděpodobná. Naopak tamtéž zmíněná listina Konráda III. z léta 1144 (CDB I, č. 139, s. 143, *Diplomatum regum et imperatorum Germaniae IX. Conradi III. et filii eius Heinrici Diplomata*, MGH DD IX. Ed. F. Hausmann, Wien – Köln – Graz 1969 (dále jen „DD KIII“), č. 107, s. 193) přítomností Vladislavova syna Bedřicha naznačuje, že sňatek Gertrudy a Vladislava byl konzumován poněkud dříve než roku 1140, jakkoli srovnání (například s Jindřichem, synem krále Konráda III., poprvé listinně vystupujícím přibližně v pěti letech, srov. DD K III, č. 80, s. 142, *Regesta imperii IV. 1. Die Regesten des Kaiserreiches unter Lothar III. und Konrad III. Zweiter Teil: Konrad III. 1138 (1093/94) – 1152*. Edd. J. P. Niederkorn, K. Hruza, Wien – Köln – Weimar 2008 (dále jen „RI K III.“, č. 66, s. 25, č. 458, s. 198) vybízí spíše k opatrnosti. – VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 659, jmenuje Gertrudu Vladislavovou manželkou k roku 1141.

⁴⁷⁷ KAN. VYŠ., FRB II, s. 217. Rok 1118, jak chce A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 14, pozn. 40, datem *ante quem* přísně vzato není. Jednak proto, že samotný úprk nedokládá žádné jednání, na něž by mohlo být navázané jakékoli právní kritérium, jednak proto, že toto kritérium samotné, jehož působnost mimo sféru právního jednání se zde rozšiřuje, je samo o sobě pouze domněle aplikováno a rozhodně *a priori* nemůžeme předpokládat, že bylo bezvýhradně dodržováno, zvláště pohybujeme-li se v hraničních létech. Srov. též metodický úvod.

⁴⁷⁸ Výše citovanou zprávu tzv. Kanovníka vyšehradského bohužel nelze považovat za určující již proto, že je především dokladem toho, že Vladislav byl takového úprku schopen a označení *tyro* lze považovat spíše za ozvuk mladického způsobu, jímž akci provedl, než za označení věku. Stanovení, že

První zmínka o Děpoldovi se týká roku 1142 a jako taková předpokládá kněžicovu obratnost a autoritu.⁴⁷⁹ Jisté vůdcovské schopnosti „*při válce víc než občanské*“ je třeba předpokládat také u nejmladšího (?) Jindřicha.⁴⁸⁰ Odvaha prokázaná při obhajobě pozice svého knížecího bratra ovšem nijak nebrání připustce, že se mohli oba Přemyslovci narodit blízko dolní hranice intervalu možného.⁴⁸¹ Datum narození posledního přeživšího potomka Vladislava I. *ante quem* nelze zjistit s jistotou,⁴⁸²

Vladislavovi bylo nejvýše 20 let, jak chce A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 14, pozn. 40, ve světle těchto úvah není validní. Další jeho argumenty opírající se o VINCENTIA, MGH SS XVII, s. 659, k roku 1142, lze vyvrátit poukazem na užití topické figury *puer senex*, již pro tento případ bezpečně doložila A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 98. Další tvrzení Szczawińskiego, že *senectus*, již připisuje Vladislavovi JARLOCH, MGH SS XVII, s. 685, nějak stanoví Vladislavovo datum narození, lze zpochybnit poukazem na její obecnost a relativnost, jakož i na fakt, že – měli-li bychom se držet nějakého přiřazení věku – počítá se v isidorské typologii mezi 50–70 let věku (srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 36), čemuž *sensu stricto* vyhovuje ještě rok 1123; tato argumentace je však záměrně vedena *ad absurdum*.

⁴⁷⁹ Ve vypjaté situaci po prohrané bitvě na Vysoké byla Děpoldovi svěřena ochrana knížecího sídla a Vladislavovy manželky Gertrudy. Srov. KAN. VYŠ., FRB II, s. 235, zejména VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 660, k jeho výkladu (třeba ve vztahu k Děpoldovi) srov. A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 103–104.

⁴⁸⁰ Jindřich měl shánět vojenskou podporu v Budyšínsku, tak VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 660. Systematický výklad (mj. to, že Jindřich Zdík je vždy jmenován jako *Heinricus episcopus Moraviensis*) dokazuje, že se nemohlo jednat o olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka.

⁴⁸¹ Literatura je v případě mladších potomků Vladislava I. poněkud na rozpacích, podle B. KRZEMIENSKÉ, *Moravští Přemyslovci*, vnější strana zadní desky, nečíslováno, lze narození obou bratrů předpokládat kolem roku 1120, podle J. DEJMKA, *Děpoltici (K mocenskému postavení a osudu jedné vedlejší větve Přemyslovců)*, MHB 1, 1991 (dále jen „*Děpoltici*“), s. 92, pozn. 9., se Děpold narodil na počátku druhého desetiletí 12. století. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 558, kladou Děpoldovo narození do doby po 1113 v souladu s Dejmkovou výše citovanou poznámkou, aniž ovšem do téhož souladu uvedl narození zbylých dětí Vladislava I. Zejména druhý výklad ovšem nezvažuje celý v úvahu přicházející interval a omezuje se na určení *post quem*. A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 15–17, považuje za interval Děpoldova data narození léta 1118–1124. Zatímco dolní hranice je koherentní, zvážíme-li, že podle téhož autora porodila kněžna Richenza roku 1125 nám blíže neznámé dítě, hodní hranice se opírá pouze o datum sňatku v roce 1153/1155. Třebaže je pravděpodobnější, jak ostatně vyplývá z textu, že se Děpold narodil spíše později než dříve, samotná hranice, která se nápadně překrývá s intervalem, kdy se měl narodit Vladislav II. (1113–1118), je pouze hypotetická a ne neprolomitelná. – Děpoldovou manželkou zřejmě byla jedna z dcer Albrechta Medvěda (srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 853, pozn. 1, J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 112–113), k datu uzavření sňatku nelze však říct příliš mnoho bližšího; datum sňatku Jindřicha s Markétou neznámého původu není známo (k manželství – a jeho výhodám – alespoň JARLOCH, MGH SS XVII, s. 691–692, k roku 1182, CDB I, č. 313, s. 286, NECR. DOX., VKČSN 8, 1884, s. 121, k 14. srpnu) a podrobnější zkoumání není pro potřeby této práce účelné.

⁴⁸² Jejich otec, kníže Vladislav I., vážně onemocněl na přelomu let 1124 a 1125 (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 57, s. 233, III. 58, s. 233), načež zemřel 12. dubna 1125 (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 58, s. 236), tudíž datem narození jeho potomků *ad quem* je třetí čtvrtina roku 1125. Na samý skloněk tohoto období, do 27. září 1125, bývá kladena smrt Vladislavovy manželky a matky jeho dětí Richenzy z Bergu (podle vzoru V. NOVOTNÉHO, *ČD I.2.*, s. 560, pozn. 2; podle KOSMY, MGH SRG NS II, III. 58, s. 234, Richenza ještě žila v březnu (?) 1125). Denní datum uvádí nekrologium zwiefaltenského kláštera, jejímž dobrodinci byli mj. kníže Vladislav a kněžna Richenza (NECR. ZWIF., s. 261), roční datum vychází ze syntézy známého dne a okolností uvedených v prameni k dějinám reichenbašského kláštera, totiž že česká kněžna Richenza zemřela po překotném porodu spolu s dítětem. Takovým rokem může být pouze

s opatrností však lze připustit, že se oba bratři narodili kolem přelomu druhého a třetího desetiletí 12. století.⁴⁸³

Zvláštním případem v chronologii generace pravníků *nového Achillea* jsou oba doložení olomoučtí Přemyslovci, Václav-Jindřich a Ota-Dětleb.⁴⁸⁴ Skriptoria totiž zachytila jejich roky narození. Starším z bratranců byl Václav, jehož narození kladou hradišsko-opatovické anály do roku 1107, zatímco Kosmas jej zmiňuje k roku následujícímu.⁴⁸⁵ Jakkoli se takový rozpor, obklopený nejistotou kolem životních dat Václavových generačních souputníků, může jevit malicherným, lze na jeho základě upozornit na některé obecnější tendence dotýkající se dalšího výkladu. Zatímco zápis hradišských benediktinů vzpomíná pouze Václavovo narození, jádro Kosmova exposé spočívá v líčení uherské výpravy Jindřicha V. a knížete Svatopluka jako přede hry pádu Vršovců.⁴⁸⁶

Nabízejí se tři způsoby řešení. Obě zprávy lze dobře skloubit tak, že připustíme Václavovo narození roku 1107 a Kosmou zmíněný křest roku 1108.⁴⁸⁷ Alternativou je

---

rok 1125 (ANN. REICH. Rerum Boicarum Scriptores I, s. 402, k roku 1127 (!), CDB I, č. 108, s. 109–110, srov. V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 560). Řešení tohoto problému je dvojí: a) připustíme, že se pramen z 15. století v tomto konkrétním určení (srov. příslušné partie pramenného úvodu) nemýlí, a potom bude datem narození posledního přeživšího potomka knížecího páru *ad quem* konec roku 1124 (v tomto smyslu A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 12, pozn. 33); b) budeme považovat zprávu za zmatenou, čímž se oslabí jistota Richenzina úmrtního roku a oním datem se stane třetí čtvrtina roku 1125. – Rokem narození Děpolda *ad quem*, vyloučíme-li, že byl Jindřichovým dvojčetem, je rok 1124 (buď jeho začátek, nebo konec, v závislosti na té které interpretaci relevance reichenbašských análů).

⁴⁸³ Obdobným způsobem, ovšem s důrazem na horní hranici, vročila jejich narození B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, vnější strana zadní desky, nečíslováno.

⁴⁸⁴ Shodou okolností byli oběma bratrům připisováni další sourozenci, jejichž existence ovšem závisela na nesprávné interpretaci dvojího jména užívaného oběma bratranci. Srov. F. PALACKÝ, *Dějiny I. 2.*, s. 341, V. NOVOTNÝ, *ČD I.2.*, s. 445 a násl., pozn. 3, 595, pozn. 1. Tohoto schématu se v době ponovotnovské řídila zejména numismatická literatura (F. CACH, *Nejstarší české mince II*, s. 33–34). – *Novým Achillem* zve Břetislava I. KOSMAS, MGH SRG NS II, II, 1, s. 83.

⁴⁸⁵ AGO, MGH SS XVII, s. 648: „Anno 1107... Wacezlaus natus est...“, KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 22, s. 188: „Anno dominice incarnationis MCVIII. Sicut sepe fit, ubi mas et femina uno lecto, cubant duo, //Gignitur extimplo tercius ut sit homo/ ita coniunx nobilis Zuatoplík ducis// Edidit et temerem suspendit ad ubera natum. Pro quo rex Heinricus post quinque menses misit et de sacro fonte baptismatis eum levat atque nomine suo Heinricum vocat...“. Důležitým návodem je onen pětíměsíční interval mezi narozením a křtem.

⁴⁸⁶ KOSMAS, MGH SRG NS II, III, 22, s. 188–190; kapitola končí předtuchou Mutiny, předního representanta klanu Vršovců, o neodvratitelném osudu.

⁴⁸⁷ Takovému předpokladu rozhodně nebrání další chronologie 22. kapitoly Kroniky Čechů, která na líčení křtu navazuje v září se skutečným tažením do Uher. Pokud je Kosmou uvedená lhůta správná, potom se Václav mohl narodit pouze v prvních třech měsících roku 1108, při čemž je třeba vzít do úvahy kojencovo cestování do říše. Ani rok 1107 ovšem nepřichází do úvahy celý, rozhodně – při spolehnutí na pětíměsíční ukazatel – nikoli jeho první měsíce. Po Svatoplukově nástupu v květnu 1107 totiž následovaly pokusy krále Jindřicha V. o restituci knížete Bořivoje II. pomocí mj. Svatoplukova věznění

pomyšlení na omyl jednoho či druhého skladatele či opisovačů. Na Kosmův nezáměr o moravská knížata nelze pomýšlet, protože Svatopluk byl roku 1108, kam se text kroniky hlásí, knížetem Čechů.⁴⁸⁸ Vznik pramene nahrává úvaze, že se může mýlit spíše hradištské skriptorium. Srovnání s Kosmou vsutku ukazuje závislost poslední recenze análů na svatovítském děkanovi, zmatené údaje z doby kolem roku 1110 ovšem znemožňují přesnější orientaci.⁴⁸⁹ Posledním řešením by byl návrat k původní možnosti, totiž existence dvou postav. Ačkoli lze považovat za pravděpodobné, že Svatopluk nezplodil jediného potomka, oddělení osobnosti Václava-Jindřicha významně zpochybňují jedna z redakcí Kosmovy kroniky⁴⁹⁰ a okolnosti související se dvojími jmény jiných Přemyslovců.⁴⁹¹ Za nejpravděpodobnější lze zřejmě počítat první variantu.

Narození Oty-Dětleba zaznamenávají pouze Anály hradištsko-opatovické, a to k roku 1122.⁴⁹² Tato zpráva není nijak ověřitelná, a jelikož se nevyklučuje s dalšími notickami, lze jí důvěřovat.⁴⁹³

---

na králově dvoře, a až po těchto útrapách následovalo, alespoň dle Kosmova výkladu, usmíření doprovázené křtem Svatoplukova syna.

⁴⁸⁸ Na tuto složku Kosmova díla upozorňuje M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 60 a násl., viz též kapitulu o pramenech.

⁴⁸⁹ K této závislosti srov. D. TŘEŠTÍK, *Anfänge*, s. 6–7, 33. – Teoretickým řešením by bylo srovnání Análů hradištsko-opatovických s Kosmou a nalezení algoritmu, s jehož pomocí se Kosmovy zprávy nebo zprávy Kosmou zaznamenané ozývají v letopisu. Jistým návodem v našem případě nemůže být fakt, že zprávy Kosmou důsledně datované na sklonek prosince 1100 a 1109 (KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 13, s. 174–175, III. 28, s. 198; AGO, MGH SS XVII, s. 648–649) kladou anály k roku následujícímu, když nadto v případě propuštění olomouckého knížete Oty II. kladeného Kosmou do prosince 1113 (KOSMAS, MGH SS XVII, III. 39, s. 212) uvažují anály rok předcházející. Do června roku 1113 možná (?) patří zmatená zpráva o zajetí (a oslepení) knížete *Luduica*, jímž se podle editorů míní Soběslav (AGO, MGH SS XVII, s. 649, pozn. 37); je z jiných pramenů je ovšem známo zajetí durynského vévody Ludvíka, jenž měl být dle ANN. PEGAV., MGH SS XVI, s. 253, propuštěn roku 1116 (ke ztotožnění obou jedinců srov. již V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 506, pozn. 1. Nejistota týkající se vrocení u těch zpráv, jež lze ověřit, vyvolává otázku, zda jsou relevantní ta data, pro něž nelze najít další srovnání (například úmrtí knížete Oldřicha vrocené 1113).

⁴⁹⁰ Na sázavskou redakci Kosmova díla (rukopisná skupina A3), jmenující bezejmenného potomka Václavem, upozornil v této souvislosti již V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 445 a násl., pozn. 3.

⁴⁹¹ K případu Oty-Dětleba srov. výše, ke Konrádu II. Otovi srov. J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 53.

⁴⁹² AGO, MGH SS XVII, s. 649.

⁴⁹³ Oněmi notickami se míní zejména VINCENTIOVA, MGH SS XVII, s. 649, zpráva k roku 1141, podle níž byl Otovi, synovi stejnojmenného otce navrácen olomoucký dukát. Takto usuzuje též literatura, srov. V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 595, D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 560.

Jak bylo výše zmíněno, známe data křtů tří potomků Soběslava I. Rozdíl mezi datem křtu a datem narození nelze přesně zjistit, protože sebedůkladnější dedukce narazí na konkrétní politické okolnosti, jimiž jsou křty Soběslavových dětí prodchnuty.⁴⁹⁴ Datum křtu tak zůstává datem narození *ante quem*. Při úvahách o relevanci zpráv tzv. Kanovníka vyšehradského je potom třeba pamatovat na fakt, že autor nemusel reflektovat všechny křty synů knížete a pochyby může vzbuzovat také míra letopiscovy informovanosti o rodinných poměrech knížete Soběslava, případně vůle tyto poměry písemně zaznamenat.⁴⁹⁵

Jediným jmenovaným potomkem je Václav, pokřtěný krátce po Letnicích 1137, potomci byvší pokřtěni o Velikonocích 1128 a o Letnicích 1134 nejsou jmenováni.⁴⁹⁶ Jelikož chybí jistota, že tito dva synové jsou totožní s dospělosti se doživšími a pramenně doloženými syny Vladislavem, Soběslavem a Oldřichem, případně není zcela jasné, s kterými dvěma mohou být ztotožněni, je vhodné nejdříve orientačně vymezit možná data narození těchto známých potomků.

Nejstarší Vladislav vystupuje již roku 1137, kdy se stal olomouckým knížetem.⁴⁹⁷ Následujícího léta byl, ač chlapec, uznán králem Konrádem III. a „*bojovníky svého i druhého řádu*“ za otcova nástupce.⁴⁹⁸ Tutéž charakteristiku připojuje tzv. Kanovník vyšehradský k přelomu let 1140 a 1141, kdy měl Vladislav uprchnout za svým strýcem

---

⁴⁹⁴ Kupříkladu mezi narozením Václava, syna knížete Svatopluka, a jeho křtem, uplynulo podle KOSMY, MGH SRG NS II, III. 22, s 188, asi pět měsíců.

⁴⁹⁵ K problémům interpretace křtů zmíněných tzv. Kanovníkem srov. pramenný úvod.

⁴⁹⁶ Po řadě KAN. VYŠ., FRB II, s. 228, 205, 219.

⁴⁹⁷ AGO, MGH SS XVII, s. 650: „*Anno 1137 ... Lupoldus dux pulsus est de Moravia. Wladizlaus filius Sobezlai ducis intronizatus est...*“; ze zprávy nelze vyvodit žádné, byť opatrné závěry o jeho věku.

⁴⁹⁸ KAN. VYŠ., FRB II, s. 229: „*...Gratia quoque regis (sc. Konráda III., pozn. VS) sibi (sc. Soběslavovi, pozn. VS) favente id obtinuit, ut filius suus Wladizlaus in regimen ducatus ei succederet. Cui licet puero (sic!, pozn. VS) vexillum praesente patre a rege traditum est, ad quod omnes Bohemi proceres super reliquias sanctorum coram rege sacramenta fecerunt. Cum autem solemnitas apostolorum Petri et Pauli celebranda fidelibus adventasset, dux Sobieslaus primi et secundi ordinis militibus suis (sic!, pozn. VS) edicet, ut quantotius Saczka ad se conveniant; quod cum factum fuisset, dux ipse partim rogat partimque imperat, quatenus fidem, quam filio suo post mortem eius servare velint, se praesente sub sacramento confirmarent, quod factum est.*“ V této souvislosti výrazně vyplouvá na povrch Vladislavovo chlapectví, což ve standardní mluvě odpovídalo nejvýše věku 14 let, jakkoli tato hranice mohla být prolomena (srov. příslušné partie obecné části). Skutečnost, že tato hranice byla prolomena Kosmou, na jehož dílo tzv. Kanovník vyšehradský navazuje, není *prima facie* relevantní, jelikož by předpokládala jednak pochopení této Kosmovy figury jedním z jeho pokračovatelů, jednak její akceptaci. Konečně, ani význam slova *puer* tak, jak jej chápe Kosmas, nevyklučuje, že v tom či onom konkrétním případě je třeba jej chápat ve významu původním, tj. 7–14 let.

Bélou II. uherským.⁴⁹⁹ Skutečnost, že roku 1142 byl jedním z podporovatelů volby Konráda znojemskeho knížetem Čechů,⁵⁰⁰ může naznačovat nepatrný vliv, a tedy i věk, přesto však je zřejmě třeba vnímat Vladislava primárně jako symbol kontinuity rodových ambicí. Podle úvahy V. Novotného se měl roku 1153 oženit s dcerou Albrechta I. braniborského;⁵⁰¹ taková informace ovšem otázku nezodpoví. Známým datem *post quem* je přibližně polovina roku 1124, nelze ovšem vyloučit ani ranější dobu.⁵⁰² Kněžicovo jméno by sice mohlo naznačovat souvislost s knížetem Vladislavem I., a tedy opatrně prozrazovat, že se narodil do dubna 1125 (?), ale tuto souvislost nelze přeceňovat.⁵⁰³ Přesto lze, zejména s ohledem na působení

---

⁴⁹⁹ KAN. VYŠ., FRB II, s. 234, k roku 1141.

⁵⁰⁰ VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 659–660.

⁵⁰¹ V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 850, na základě VINCENTIA, MGH SS XVII, s. 665: „*Anno dominice incarnationis 1155 (sic!, pozn. VS) ... Wladizlaus dux a rege Friderico in maximam recipitur gratiam filiam marchionis Alberti de Saxonia... sibi (sic!, pozn. VS) iungit matrimonio.*“ Tímto Vladislavem byl shledáván nejen český kníže Vladislav II., ale též jeho polský jmenovec, syn Boleslava Křivoústého, jak již upozornil V. NOVOTNÝ, ČD I.2., s. 852 a násl., pozn. 2. K tomuto ztotožnění se však nevyjadřuje K. JASIŃSKI, „*Rodowód Piastów Śląskich I*, s. 40–42. O. BALZER, *Genealogia Piastów*, s. 131–134, se sice o možnosti manželství dcery Albrechta Medvěda a Vladislava II. Vyhnanec zmiňuje, nereflexuje však syna Soběslava I. Tradici polského bádání objasňuje A. SZCZAWIŃSKI, *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 18 a násl., domnívaje se, že namísto *sibi* Vincentius mínil *fratri*, tj. Děpoldovi. Jeden z argumentů, že Albrecht Medvěd by nepodělil svými dcerami dvě konkurující větve Přemyslovců (s. 20), je empiricky vyvratitelný poukazem na manželství dcer Leopolda II. rakouského, Ludvíka I. durynského, případně Oty Bohatého, markrabího míšeňského, kteří takto provdali své dcery za konkurenční dynastické výhonky. Nechce se říct, že sňatek Vladislava, syna Soběslava I., a dcery Albrechta Medvěda je bezpečně dosvědčen, nýbrž že není nepravděpodobný na základě argumentu manželstvím Děpolda I. Aplikuje se zde tedy pozitivní rozměr principu mezního důkazu, k čemuž srov. metodický úvod.

⁵⁰² KOSMAS, MGH SRG NS II, III. 51, s. 224–225. Jde o devět měsíců od doby, kdy byl Soběslav prokazatelně ženat s Adlétou uherskou. Právě Kosmova formulace, že uherský král rozpoznal svou příbuznou, by mohla vést k domněnce nepatrně dřívějšího sňatku, i když třeba pamatovat na vlastní sňatek Adlétiných rodičů v polovině prvního decennia 12. století, k čemuž srov. alespoň G. KRISTÓ, *Die Arpadendynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*, Budapest 1993 (dále jen „*Die Arpadendynastie*“), s. 112. – V této souvislosti nelze zapomínat ani na Vladislavovu sestru Marii provdanou roku 1138 za rakouského markraběte Leopolda IV. (KAN. VYŠ., FRB II, s. 229, k identifikaci markrabího CONT. CLAUS. PRIMA, MGH SS IX, s. 613).

⁵⁰³ Například proto, že bratrem Adlétina děda byl uherský král a pozdější světec Ladislav I. Srov. W. DWORZACZEK, *Genealogia. Tablice*, tab. 84, G. KRISTÓ, *Die Arpadendynastie*, s. 286–287, Stammtafel II.

v olomouckém knížectví,⁵⁰⁴ předpokládat, že přišel na svět někdy ve dvacátých letech 12. století.⁵⁰⁵

Mladší Soběslav nebyl na rozdíl od bratra zmíněn k roku 1142 Vincentiem jako jeden z podporovatelů Konráda znojenského, a poprvé tak promlouvá do historického dění během účasti knížete Vladislava II. na druhé křížové výpravě, kdy se pokusil zmocnit knížecího stolce.⁵⁰⁶ Za jeho pozdním sňatkem s Eliškou polskou stálo mnohaleté vězení, které si způsobil dobytím Olomouce na prahu 60. let.⁵⁰⁷ S ohledem na pokus dobytí Prahu, kdy musíme předpokládat, že Soběslav nebyl pouhou figurkou, ale plnohodnotným uchazečem o přízeň Čechů,⁵⁰⁸ bude třeba klást jeho narození

---

⁵⁰⁴ Interpretaci povahy Vladislavovy vlády v Olomoucku ztěžuje obrat skladatele AGO, MGH SS XVII, s. 650, jenž nechal Vladislava po vzoru jeho předchůdce Litolda intronizovat. Ačkoli nevíme, co přesně takový obrat v moravských reáliích znamená (koncepti správ z pověření pražských knížat, případně regentských vlád, na Moravě prosazovala B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 11–13, dynamičtěji a méně formalisticky M. WIHODA, *Testament*, s. 38–39, TÝŽ, *Morava knížecí*, passim), nemáme důvod předpokládat, že při nejmenším Litold nevládl samostatně. Regentství za Vladislava lze předpokládat, k takovému institutu ovšem existuje srovnání s nezletilostí Svatopluka a Otíka, synů Oty I., kdy panovnickou moc plně držela kněžna Eufemie, jak prozrazuje denár vyobrazující trůnící panovnici (C 379). Zda před sebou máme doklad měnících se poměrů, politické reakce na další nástupnickou krizi nebo potvrzení Vladislavovy zletilosti (se zřetelem na chlapectví zdůrazňované KAN. VYŠ., FRB II, s. 229), nevíme.

⁵⁰⁵ Takový výklad pochopitelně neodpovídá na otázku vytknutou v minulé kapitole, zda mohl být Vladislav starší než nejmladší synové jeho stejnojmenného strýce. V této situaci zůstává jedinou oporou pravděpodobnost, která říká, že datum narození Jindřicha, syna Vladislava I. *post quem* je dřívější než datum narození Vladislava, syna Soběslava I., *post quem*, a Jindřichovo datum narození *ante quem* je taktéž dřívější než Vladislavovo datum narození *ante quem*.

⁵⁰⁶ VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 663, k roku 1147 i 1148.

⁵⁰⁷ Eliška byla v čase sňatku vskutku mladá (podle K. JASÍNSKÉHO, *Uzupełnienia*, s. 93, se narodila roku 1152), jelikož zemřela až roku 1209 a po Soběslavově smrti († 1180) porodila svému druhému manželovi Konrádu II., lužickému markraběti, nejméně tři potomky (tak nás zpravuje GEN. WETT., MGH SS XXIII, s. 230; o sňatku Soběslava a nejmenované dcery Měška III. hovoří také KADŁUBEK, MPH II, IV. 2, s. 378). Pokud bychom chtěli připustit, že Soběslav se s Eliškou oženil ještě před svým dlouholetým žalářem, museli bychom tento sňatek klást těsně před ono zajetí; takový předpoklad navíc koliduje s předpokládanou chronologií potomků Měška III., k níž srov. O. BALZER, *Genealogia Piastów*, s. 6, 161–169, 193 a násl. Na okraj lze poznamenat, že Eliška se Soběslavem ve velmi blízkém stupni příbuzenství: aniž bychom museli řešit otázku, kdo byla Eliščina matka a či byla dcerou, byli ve čtvrtém, respektive třetím (!) stupni příbuzenství dle kanonického počítání (nejbližším společným předkem byl Kazimír I. Obnovitel). Pokud by platily závěry přijaté O. Balzerem, byla by Eliška skrze uherského prince Almose spojena se Soběslavem dokonce ve druhém (!) stupni příbuzenství. Předpoklad takto blízkého příbuzenství ovšem není nutný, přijmeme-li závěry K. JASÍNSKÉHO, *Rodowód*, s. 236–238, že Eliščina matka byla dcerou uherského krále Štěpána II. († 1131). Srov. i TÝŽ, *Uzupełnienia*, s. 94. – K dataci Soběslavova zajetí M. WIHODA, *Morava knížecí*, s. 218.

⁵⁰⁸ V úvahu by zde přicházela zejména podpora staršího bratra Vladislava, který je jako svědek zachycen ve dvou listinách knížete Vladislava II. týkajících se majetkových dispozic olomouckého biskupství, které jsou datovány léty 1146–1148. CDB I, č. 157, s. 163, č. 158, s. 165. Vzhledem k tomu, že Vincentius žádné Vladislavovo angažmá nezmiňuje ani nenaznačuje, je zapotřebí předpokládat, že šlo o akci Soběslavovu. Srov. též J. ŽEMLIČKA, *Čechy knížecí*, s. 234.

nejpozději do počátku 30. let 12. století, a tudíž bude třeba vyloučit možnost, že jej lze spojit s bezejmenným synem pokřtěným v Uhrách o Letnicích 1134. Takovým potomkem mohl být z doložených kněžiců pouze Oldřich, který poprvé vystupuje roku 1152, kdy po vzoru svých předchůdců žádal římského krále o intervenci ve svůj prospěch.⁵⁰⁹ Jeho první sňatek sice nelze bezpečně datovat a domněnky z tohoto sňatku vyvozované mohou být zavádějící,⁵¹⁰ přesto se však zdá, že jeho narození spadá nejpozději do první poloviny 30. let.

Navzdory tomu, že korelace mezi pramenně doloženými křty a obdobně zachovanými jmény synů Soběslava I. není zcela zřejmá, rozhodně jí neodporují výsledky obecnějšího zkoumání dat narození Soběslava II. a Oldřicha, s nimiž bývají oba bezejmenní synové ztotožňováni, ani závěry přijaté pro Vladislava. A proto, nemáme-li lepší alternativu, je třeba ono ztotožnění přijmout, třebaže vybočuje fakt, že všichni tři potomci, jejichž křest máme zachycen, se dožili dospělosti. Naše zkoumání se však nemůže držet pouze statistik a pravděpodobností; právě existence takovýchto mezních případů pomáhá obrušovat hrany rigidní abduktivní metody. Oldřich se tak narodil krátce před Letnicemi 1134. V pomyslném souboji Vladislava a Soběslava o křest roku 1128 lze s opatrností a s ohledem na možnost Vladislavova narození v časech dřívějších upřednostnit mladšího Soběslava.⁵¹¹

---

⁵⁰⁹ VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 665, k roku 1154.

⁵¹⁰ Sňatek zmiňuje HIST. BREV., MGH SS XXIV, c. 10, s. 822. Již objevitel této zmínky J. TEIGE, *O novém členu*, s. 317–318, ovšem s přispěním B. Dudíka upozornil, že ona informace byla zapsána jako marginálie, což ostatně zachycuje také edice. – Domněnkou je především V. NOVOTNÉHO, *ČD I.2.*, s. 850, pozn. 1, výklad o tom, že manželství Oldřicha a Cecílie durynské bylo uzavřeno dříve než manželství Vladislava II. a Cecíliiny sestry Judity, k čemuž došlo mezi léty 1151–1153 (VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 664, k roku 1153). Argumentem je jednak pořadí sester, kdy je Cecílie jmenována před Juditou, jednak skutečnost, že Oldřich se podruhé oženil se Sofií, dcerou míšeňského markrabího Oty Bohatého. Zatímco druhý důvod lze zcela zamítnout, protože fakt druhého sňatku *a priori* neříká nic o datu sňatku prvního, první důvod lze považovat za orientační východisko, které ale nesmí svádět k argumentaci kruhem.

⁵¹¹ Opačného názoru je J. TEIGE, *Einige Bemerkungen*, s. 86.

Závěr

Metodické problémy studia genealogické chronologie dotýkají se jednak oblasti heuristiky, jednak některých problémů pramenné interpretace, jež se ve svém dosahu dotýká teorie středověkého práva. Obtíže spjaté zejména se specifíčitostí pramenných informací účelných pro genealogickou chronologii lze často překlenout kontextuální analýzou pramene a jeho příslušných partií se zřetelem ke chronologické přesnosti autora. Význam má také křížové ověřování pramenných informací. Nelze ovšem zapomínat na paradox ověřitelnosti: může se prameny, které se zdají ověřovat jednu informaci, jsou na sobě ve skutečnosti závislé, ba dokonce se opírají o pramen zjevně nespolehlivý, a naopak informace, které jsou neověřitelné, mohou pocházet z pramene, který je pramennou kritikou shledán důvěryhodným a pro danou věc zcela relevantním.

Pro zde sledované téma jsou důležité zejména různé věkové hranice, podstaty ať právní, tak biologické. Při jejich stanovování je nabíledni užít abduktivní metodu spočívající v induktivním stanovení normativního stavu na základě známých informací, případně právní normy, a v deduktivním dosazení do konkrétní situace. Zejména s ohledem na specifický kontext každého případu, reflexi místních a časových odlišností a konečně se zřetelem k nutné neúplnosti souboru faktů, z něhož indukce vychází, je ovšem třeba zacházet s abdukcí nanejvýš opatrně.

Alespoň částečné řešení nastalého problému představuje přidržování se tak řečeného principu mezního důkazu, který apriorně stanoví, že doklad daného jevu v čase lze chápat jako vymezení možného, ale takový doklad nemusí nutně být upotřebitelný v komparativním hledisku. Takový postup může sice bránit přemítání nad tím, „wie es eigentlich gewesen ist“, zároveň ale minimalizuje rizika nesprávného užití abdukce, čímž bádání metodicky projasňuje. Platí však, že k úplnému uplatnění výše popsaného principu je zapotřebí vhodné pramenné situace, jinak řečeno, nelze-li provést samotnou indukci, efektivita mezního důkazu se snižuje.

Otázka konkrétních dat narození, jakož i relativního pořadí Přemyslovců byla podrobena systematickému zkoumání se zřetelem k postulátům vytknutým v úvodních kapitolách, z nichž nejpodstatnější je snaha o zvažování celistvého

intervalu data narození, nikoli pouze okolí nám známých hraničních bodů *ante quem* a *post quem* či bodů jinak vymezených. Pod tímto prismatem bylo nahlédnuto na dosavadní představy, které hledaly objasnění značného rozdílu mezi předpokládaným datem narození a první písemnou zmínkou mimo sféru genealogické chronologie. Aniž by bylo nutné uchýlovat se k sociologickým konstrukcím, řešení tohoto rozporu lze nalézt v obecném hledání pozdějších dat narození, které je však kontextuálně posoudit s respektem k pramenné situaci a k principu mezního důkazu.

Stran relativní chronologie, tj. pořadí Přemyslovců se zřetelem k narativu seniorátu, aniž by byla presumována jeho relevance, lze uzavřít, že dosavadní představy nebyly závažným způsobem zpochybněny. V otázce absolutní chronologie, tj. stanovování konkrétních dat narození, byly výrazně korigovány představy o pravděpodobných datech narození vnuků Břetislava I. Generace pravníků Břetislava I. je poněkud roztržštěnější svými vzájemnými vazbami, tudíž je vhodné nahlížet na ni spíše jako sobor několika úžeji spjatých skupin. Korekce u příslušníků této generace nebyly tak výrazné, přesto byly zpřesněny dosavadní postřehy zejména o rodinách Bořivoje II., Vladislava I. a Soběslava I.

V samotném závěru se sluší přidat dvě doušky. Třebaže bylo snahou podpořit výzkum genealogické chronologie Přemyslovců oceněním relevantních pramenů a na základě takto utříděného materiálu vystavět vlastní představu o datech narození Přemyslovců generace vnuků a pravníků Břetislava I., nelze v žádném případě tvrdit, že jde o model bezchybný, nebo dokonce jediný možný. Jeho výhoda spočívá v relativní ověřitelnosti vyvozených informací a ve snaze o koherenci, se zřetelem k povaze pramenné základny lze ovšem stěží dospět k absolutním závěrům.

Jedním z cílů předložené práce konečně bylo rehabilitovat bádání o datech narození jedinců staršího středověku. Bylo by ovšem chybou tvrdit, že primární smysl předložené práce spočívá v genealogické chronologii samotné. Bez zhodnocení ve výkladu obecných dějin by byly závěry zde přijaté poněkud bezcenné. Budiž toto výzvou k dalšímu studiu přemyslovského věku.

Zkratky

AÖG - Archiv für österreichische Geschichte

AR - Archeologické rozhledy

AUC - Acta Universitatis Carolinae

C = CACH, František: *Nejstarší české mince. 2, České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové*, Praha 1972

CDB - Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae

ČČH - Český časopis historický

ČsČH - Československý časopis historický

ČD = NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I.2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034–1197)*, Praha 1913; NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I. 3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*, Praha 1928

ČL - Český lid

ČMM - Časopis matice moravské

ČSPS - Časopis společnosti přátel starožitností

DaS - Dějiny a současnost

DM = DUDÍK, Beda: *Dějiny Moravy. Díl II. Od roku 906 až do roku 1125*, Praha 1875

FN - Folia numismatica

FHB - Folia historica Bohemica

FRB - Fontes rerum Bohemicarum

HG - Historická geografie

LF - Listy filologické

MGH Const. - Monumenta Germaniae Historica. Constitutiones et acta publica imperatorum et regum

MGH DD - Monumenta Germaniae Historica. Diplomata

MGH LNG - Monumenta Germaniae Historica. Leges nationum Germanicarum

MGH Necr. - Monumenta Germaniae Historica. Necrologia

MGH SRG - Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi

MGH SRG NS – Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Series nova

MGH SS – Monumenta Germaniae Historica. Scriptores

MHB – Mediaevalia historica Bohemica

MIÖG – Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung

MPH – Monumenta Poloniae historica

MPH SN – Monumenta Poloniae historica. Series nova

MVGDB – Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen

NČČ – Numismatický časopis československý

NZ – Numismatické zprávy

PAM – Památky archaeologické a místopisné

PHS – Právněhistorické studie

RI – Regesta imperii

SAP – Sborník archivních prací

SH – Sborník historický

SMP – Studia mediaevalia Pragensia

SRH – Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum

StŽr – Studia Źródłoznawcze

VDZKČ = BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek I. Do roku 1197*, Praha – Litomyšl 1999

VKČSN – Věstník Královské české společnosti nauk

VVM – Vlastivědný věstník moravský

ZVGS – Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens

Soupis pramenů a literatury

Annales capituli Cracoviensis, MPH SN V. Ed. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1978, s. 21–106.

Annales Gradicenses et Opatowicenses, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 643–652.

Annales Pegavienses et Bosovienses, MGH SS XVI. Ed. G. H. Pertz, Hannover 1859, s. 232–257.

Annales Pragenses, FRB II/2. Ed. J. Emler, Praha 1875, s. 376–380.

Anonymi Monachi Reichenbacensis Chronicon Monasterii Sui, Rerum Boicarum Scriptores I. Ed. A. F. Oefele, Augsburg 1763, s. 402–406.

Bertholdi Liber de constructione monasterii Zwivildensis, MGH SS X. Ed. O. Abel, Hannover 1852, s. 93–124.

Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 201–237.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I (805–1197). Ed. G. Friedrich, Praha 1904–1907.

Constitutiones et acta publica imperatorum et regum. Tomus I., MGH Const. I. Ed. L. Weiland, Hannover 1893.

Continuatio Claustroneuburgensis prima, MGH SS IX. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1851, s. 607–613.

Continuatio Gerlaci abbatis Milovicensis, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 683–710.

Cosmae Pragensis chronica Boemorum, MGH SRG NS II. Edd. B. Bretholz, W. Weinberger, Berlin 1923, s. 1–241.

Diplomata regum et imperatorum Germaniae VI. Heinrici IV. Diplomata. Tomus II. 1077–1106, MGH DD VI.2. Ed. D. von Gladis, Hannover 1959.

Diplomatum regum et imperatorum Germaniae IX. Conradi III. et filii eius Heinrici Diplomata, MGH DD IX. Ed. F. Hausmann, Wien – Köln – Graz 1969.

Fundatio ecclesiae Trebecensis, MGH SRG NS II, Appendix IV. Edd. B. Bretholz, W. Weinberger, Berlin 1923, s. 257–261.

Galli Anonymi Chronica et gesta ducum sive principum Polonorum, MPH NS II. Ed. K. Maleczyński, Kraków 1952.

Genealogia Welforum, MGH SS XIII. Ed. G. Waitz, Hannover 1881, s. 733–734.

Genealogia Wettinensis, MGH SS XXIII. Ed. E. Ehrenfeuchter, Hannover 1874, s. 226–230.

Historia brevis principum Thuringie, MGH SS XXIV. Ed. G. Waitz, Hannover 1879, s. 819–822.

Historia Welforum Weingartensis, MGH SS XXI. Ed. L. Weiland, Hannover 1869, s. 457–472.

Chronicon Montis Sereni, MGH SS XXIII. Ed. E. Ehrenfeuchter, Hannover 1874, s. 130–226.

Legenda sancti Ladislai regis, SRH II. Ed. E. Bartoniek, Budapest 1999², s. 509–527.

Lex Salica, MGH LNG IV.2. Ed. K. A. Eckhardt, Hannover 1969.

Magistri Vincentii Chronicon Polonorum, MPH II. Ed. A. Bielowski, Lwów 1872, s. 193–453.

Monachi Sazawiensis continuatio Cosmae, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 238–269.

Necrologium Bohemico-Silesiense, ZVGS 5, 1863. Ed. W. Wattenbach, s. 107–115.

Necrologium Bohemicum, ČsČH 15, 1967. Ed. F. Graus, s. 801–810.

Necrologium Doxanense, VKČSN 8, 1884. Ed. J. Emler, s. 87–144.

Necrologium Gradisense, in: Zpráva o pramenech dějin kláštera Hradištského u Olomouce (až do r. 1300), VKČSN třída filosoficko-historicko-filologická 12, 1893. Ed. J. Teige, Praha 1894, s. 16–17.

Necrologium Olomoucense, in: Hildebert a Everwin. Románští malíři. Ed. A. Friedl, B. Mendl, Praha 1927, s. 101–119.

Necrologium Podlažicense, in: Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte. Ed. B. Dudík, Brno 1852, s. 403–428.

Necrologium Zwifaltense, MGH Nocr. I. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1888, s. 240–268.

Ortliebi De fundatione monasterii Zwivildensis libri II., MGH SS X. Ed. O. Abel, s. 64–92.

Die Reichschronik des Annalista Saxo, MGH SS XXXVII. Ed. K. Nass, Hannover 2006.

Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon. MGH SRG NS IX. Ed. R. Holtzmann, Berlin 1935.

Vincentii Pragensis annales, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 658–683.

***

BAGI, Dániel: *Der angebliche Böhmenfeldzug von Ladislaus I. dem Heiligen im Kapitel 140 der Ungarischen Chronikkomposition des 14. Jahrhunderts*, Specimina Nova. Pars prima, sectio mediaevalis 8, 2015, s. 35–44.

BÁLING, Péter: *Andrew, Béla and Euphemia: Some Remarks on 11-Century Dynastic Relations in the Light of Central European Narrative Sources*, in: *Hungary and Hungarians in Central and East European Narrative Sources*. Edd. D. Bagi, G. Barabás, M. Font, E. Sashalmi, Pécs 2019, s. 9–19.

BALZER, Oswald: *Genealogia Piastów*, Kraków 1895.

BENYSKIEWICZ, Krzysztof: *W kręgu Bolesława Szczodrego i Władysława Hermana: Piastowie w małżeństwie, polityce i intrydze*, Wrocław 2010.

BISTRICKÝ, Jan: *Zakládací listiny kláštera Hradiska u Olomouce a počátky české panovnické listiny*, VVM 45, 1993, s. 131–136.

BLÁHOVÁ, Marie: *Letopis milevského opata Jarlocha a jeho pramenná hodnota*, in: *Český stát na přelomu 12. a 13. století*. Ed. I. Fuxová, Opava 1993, s. 35–48.

BLÁHOVÁ, Marie: *Mezi pamětí a právem: pamětní zápisy jako historický pramen*, SAP 68, 1/2018, s. 6–18.

BLÁHOVÁ, Marie: *Pokračovatelé Kosmovi*, in: *Pokračovatelé Kosmovi*. Edd. Z. Fiala, M. Bláhová, Praha 1974, s. 192–216.

BLÁHOVÁ, Marie: *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (3) v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota*, Praha 1995.

BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek I. Do roku 1197*, Praha – Litomyšl 1999.

BOHÁČEK, Miloslav: *O jednom případě sbližování trestních norem ve starém českém právu*, PHS 37, 2005, s. 5–13.

BOUBÍN, Jaroslav: *Počátky zástupnických vlád v Čechách*, FHB 10, 1986, s. 75–105.

BRŮŽEK, Jaroslav – NOVOTNÝ, Vladimír: *Jak staří umírali staří Přemyslovci aneb Jak přesná je přesnost určení věku jedince dle kostry*, Vesmír 78, 1999, s. 453–456.

BRŮŽEK, Jaroslav – LIKOVSKÝ, Jakub – ČERNÝ, Viktor: *Současné metody biologické antropologie a jejich využití při hodnocení kostry přisuzované českému knížeti Svytichněvoovi I.*, AR 54, 2002, s. 439–456.

CACH, František: *K denárům kněžny Eufemie*, NZ 6, 1939, s. 143–146.

CACH, František: *Nejstarší české mince. 2, České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové*, Praha 1972

CURTIUS, Ernst Robert: *European Literature and the Latin Middle Ages*, Princeton 1990⁷.

DALEWSKI, Zbigniew: *Ritual and Politics. Writing the History of a Dynastic Conflict in Medieval Poland*, Leiden–Boston 2008.

DEJMEK, Jindřich: *Děpoltici (K mocenskému postavení a osudu jedné vedlejší větve Přemyslovců)*, MHB 1, 1991, s. 89–144.

DOLISTA, Karel: *Ještě k listinám hradišského kláštera z roku 1078* (K článku P. Zaorala v ČsČH roč. XVI., str. 275–283.), ČsČH 19, 1971, s. 111–118.

DRAGOUN, Michal: *Necrologium Bohemicum – příspěvek k otázce místa jeho vzniku*, DP 20, 2002, s. 13–23.

DRAGOUN, Zdeněk: *Konflikt knížete Soběslava s biskupem Menhartem a jeho líčení tzv. Kanovníkem vyšehradským*, MHB 4, 1995, s. 69–79.

DRŠKA, Václav: *Karlova závěť a česká koruna. K možnostem diachronní komparace*, in: *Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.* Edd. L. Březina, J. Konvičná, J. Zdichynec, Praha 2006, s. 65–78.

DUDÍK, Beda: *Dějiny Moravy. Díl II. Od roku 906 až do roku 1125*, Praha 1875.

DWORZACZEK, Włodzimierz: *Genealogia. Tablice*, Warszawa 1959.

ELBEL, Petr: *Hospodářské zázemí kláštera Hradiště u Olomouce v 11. a 12. století*, in: *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května v Třebíči*. Edd. L. Jan, P. Obšusta, Brno 2002, s. 39–56.

FIALA, Eduard: *České denáry*, Praha 1895.

FIALA, Zdeněk: *Dva kritické příspěvky ke starým dějinám českým*, SH 9, 1962, s. 5–65.

FIALA, Zdeněk: *Hlavní problémy politických a kulturních dějin českých v 9. a 10. Století podle dnešních znalostí (pokus o střízlivý výklad)*, ČsČH 14, 1966, s. 54–65.

FIALA, Zdeněk: *Jindřich Zdík a Kosmas (O původu Jindřich Zdíka)*, in: *Zápisky katedry československých dějin a archivního studia* 7, 1963, s. 7–19.

FIALA, Zdeněk: *Princeps rusticorum*, in: *Zápisky katedry československých dějin a archivního studia* 5, 1961, s. 31–42.

FIALA, Zdeněk: *Přemyslovské Čechy. Český stát a společnost v letech 995–1310*, Praha 1975².

FIŠER, Rudolf: *Klášter uprostřed lesa. Dvě studie o třebíčském benediktinském opatství*, Brno 2001.

FRIEDRICH, Gustav: *Český diplomatář a jeho program*, ČČH 6, 1900, s. 223–243.

GRAUS, František: *Necrologium Bohemicum – Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin*, ČsČH 15, 1967, s. 789–801.

GUREVIČ, Aron J.: *Kategorie středověké kultury*, Praha 1978.

HARTMANN, Wilfried: *Der Investiturstreit*, München 1993.

HÁSKOVÁ, Jarmila: *K ikonografii dvou českých denárů Vladislava I. po roce 1120*, in: *Realita, představa a symbol v numismatické ikonografii*. Edd. D. Grossmannová, J. T. Štefan, Ostrava 2004, s. 71–75.

HEYROVSKÝ, Leopold: *Dějiny a systém soukromého práva římského*, Praha 1910³.

HLAVÁČEK, Ivan: *Česko-rakouské sousedství do počátku vlády Přemysla Otakara II.*, in: *Česko-rakouské vztahy ve 13. století. Rakousko (včetně Štýrska, Korutan a Kraňska v projektu velké říše Přemysla Otakara II.* Edd. M. Bláhová, I. Hlaváček, J. Hrdina, P. Kubín, Praha 1998, s. 9–19.

HLAVÁČEK, Ivan: *Neznámý český klášter doby lucemburské (Duchcovské dominikánky ve světle klášterního nekrologia)*, SAP 22, 1972, s. 163–182.

HLAWITSCHKA, Eduard: *Weshalb war die Auflösung der Ehe Friedrich Barbarossa und Adelas von Vohburg möglich?*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 61, 2005, s. 509–536.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: *Alžběta, dcera Václava III.*, MHB 8, 2001, s. 43–49.

HORNA, Richard: *Několik kapitol z dějin údělných knížat na Moravě*, Bratislava 1926.

HRDINA, Karel: *Kosmova kronika česká*, Praha 1950.

HRUBÝ, Václav: *Na okraj nového vydání Kosmovy kroniky*, ČMM 49, 1925, s. 371–384.

HRUBÝ, Václav: *Tři studie k české diplomacie*, Praha 1936.

IZDNÝ, Jakub: *Dějiny střední Evropy jako jednotného prostoru v dlouhém 10. století*. Disertační práce FF UK, dostupná online na <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/118635> [cit. dne 29.07.2020], Praha 2019.

JAGOŠOVÁ, Anna: *Diplomata Bohemiae et Moraviae antiquissima. Prolegomena k CDB I*. Disertační práce FF MU, dostupná online na https://is.muni.cz/th/mf61q/Diplomata_final_korr.pdf [cit. dne 21.11.2020], Brno 2015.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Česko-polské dynastické vztahy v raném středověku*, DaS 2/21, 1999, s. 6–10.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Rodowód Piastów Śląskich, Tom I. Piastowie Wrocławscy i Legnicko-Brzescy*, Wrocław 1973.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Związki rękopisu zawierającego tzw. nekrolog czesko-śląski s Czechami*, in: *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Práce ofiarowane Profesorowi Januszowi Bieniakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestopięciolecie pracy naukowej*. Edd. A. Radziwiński, A. Supruniuk, J. Wroniszewski, Toruń 1997, s. 477–492.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Rodowód pierwszych Piastów*, Kraków 2004².

JASIŃSKI, Kazimierz: *Uzupełnienia do genealogii Piastów*, StŽr 3, 1958, s. 199–212, StŽr 5, 1960, s. 89–111.

KALHOUS, David: *Jaromír-Gebhad, pražský biskup a říšský kancléř (několik poznámek k jeho životu) (1038–1090)*, MHB 9, 2003, s. 27–45.

KALHOUS, David – KOPAL, Petr – MORAVCOVÁ, Irena – POLANSKÝ, Luboš: *Přemyslovská dynastie: Soupis členů původního českého panovnického rodu*, in: Přemyslovci. Budování českého státu. Edd. P. Sommer, D. Třeštík, J. Žemlička, Praha 2009, s. 541–573.

KEJŘ, Jiří: *Pronikání kanonického práva do českého středověkého státu*, Revue církevního práva 8, 3/1997, s. 137–156.

KELLNER, Beate: *Ursprung und Kontinuität. Studien zum genealogischen Wissen im Mittelalter*, München 2004.

KERNBACH, Anna: *Vincenciova a Jarlochova kronika v kontextu svého vzniku. K dějepisectví přemyslovského období*, Brno 2010.

KLÁPŠTĚ, Jan: *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2004

KOLÁR, Jaroslav: *Kodex Gigas a otázka jeho sémiotické interpretace*, ČČH 89, 1991, s. 662–676.

KRISTÓ, Gyula: *Die Arpadendynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*, Budapest 1993.

KRZEMIEŃSKA, Barbara, *Břetislav I. Čechy a střední Evropa v první polovině XI. století*, Praha 1999².

KRZEMIEŃSKA, Barbara: *Břetislav II. Pokus o charakteristiku osobnosti panovníka*, ČsČH 35, 1987, s. 722–731.

KRZEMIEŃSKA, Barbara: *Moravští Přemyslovci ve znojenské rotundě*, Ostrava 1985.

KRZEMIEŃSKA, Barbara – TŘEŠTÍK, Dušan: *O dokumentech praskim z roku 1086*, StŽr 5, 1960, s. 79–88.

KRZEMIEŃSKA, Barbara: *Olomoučtí Přemyslovci a Rurikovci*, ČMM 107, 1987, s. 259–268.

KUŁECKI, Michał: *Ceremoniał inronizacyjny Przemyślidów w X–XII wieku*, Przegląd historyczny 75, 1984, s. 441–451.

KÜRBIŠ, Brygida: *Mistrz Wincenty Kadłubek: Kronika Polska. Wstęp*, Wrocław 2003, s. V–CXXX.

LECHNER, Karl: *Die Babenberger. Markgrafen und Herzöge von Österreich 976–1246*, Wien 1996⁶.

LEIDINGER, Georg: *Andreas von Regensburg. Sämtliche Werke. Einleitung*, München 1903, s. I–CXVII.

LOSERTH, Johann: *Das angebliche Senioratsgesetz des Herzogs Břetislav I. und die böhmische Succession in der Zeit des nationalen Herzogtums*, AÖG 64, 1882, s. 1–78.

LUŇÁKOVÁ, Ludmila: *Násilí mezi přemyslovskými knížaty*, ČMM 136, 2017, s. 209–234.

MALECZYŃSKI, Karol: *Anonima tzw. Galla Kronika czyli dzieje ksiąząt i władców polskich. Wstęp*, MPH NS II. Ed. K. Maleczyński, Kraków 1952, s. I–CXIV.

MALECZYŃSKI, Karol: *Bolesław III Krzywousty*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1975.

MARÁZ, Karel: *Václav III. Poslední Přemyslovec na českém trůně*, České Budějovice 2007.

MARŠÁLEK, Pavel: *Právo a společnost*, Praha 2008.

MERHAUTOVÁ-LIVOROVÁ, Anežka: *Ikonografie znojemského přemyslovského cyklu*, Umění 31, 1983, s. 18–26.

MLČÁK, Leoš: *Ostatky přemyslovských zakladatelů kláštera na Hradisku u Olomouce. K 940. výročí vysvěcení kláštera*, VVM 70, 2018, s. 115–123.

NODL, Martin: *Středověk v nás*, Praha 2015

NOHEJLOVÁ, Emanuela: *Denár kněžny Eufemie*, NČČ 1–2/4, 1928, s. 1–6.

NOHEJLOVÁ, Emanuela: *Příběhy kláštera opatovického. Příspěvek k vlastivědě země české*, Praha 1925.

NOVOTNÝ, Aleš: *Nástupnictví Přemyslovců jako závody v plození*, VVM 61, 2007, s. 257–272.

NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I.2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034–1197)*, Praha 1913.

NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I. 3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*, Praha 1928.

NOVOTNÝ, Václav: *Studien zur Quellenkunde Böhmens II. Der Mönch von Sazawa*, MIÖG 24, 1903, s. 552–579.

NOVOTNÝ, Václav: *Uvedení Premonstrátů do kláštera Hradištského na Moravě*, ČMM 50, 1926, s. 155–170.

NOVOTNÝ, Václav: *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*, Praha 1932.

NOVÝ, Rostislav: *Diplomatické poznámky k donačním listinám českých klášterů a kapitul do konce 12. století*, SMP 2, 1991, s. 125–146.

NOVÝ, Rostislav: *Přemyslovský stát 11. a 12. století*, Praha 1972.

PAUKERT, Josef: *K problematice denárů znojemského knížectví v 11. a 12. století*, FN 10–11, 1995–1996, s. 15–25.

PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě I. 1. Od prwowěkosti až do roku 1125*, Praha 1848.

PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě I. 2. Od roku 1125 do 1253*, Praha 1854².

PALACKÝ, *Ocenění starých českých dějepisců*, in: *Dílo Františka Palackého*. Svazek první. Ed. J. Charvát, Praha 1941, s. 63–319.

PÄTZOLD, Stefan: *Adel – Stift – Chronik. Die Hausüberlieferung der frühen Wettiner*, in: *Adelige – Stifter – Mönche. Zum Verhältnis zwischen Klöstern und mittelalterlichem Adel*. Ed. N. Kruppa, Göttingen 2007, s. 135–182.

PEKAŘ, *Svatý Václav*, in: *Svatováclavský sborník. Na památku 1000. Výročí smrti knížete Václava Svatého I. Kníže Václav Svatý a jeho doba*. Edd. K. Guth, J. Kapras, A. Novák, K. Stloukal, Praha 1934, s. 9–101.

PETERSOHN, Jürgen: „*De ortu principis Thuringie*“. *Eine Schrift über die Fürstenwürde der Landgrafen von Thüringen aus dem 12. Jahrhundert*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 48, 1992, s. 585–608.

PLAČEK, Josef: *Příspěvky k otázce Nekrologu Podlažického*, LF 34, 1907, s. 101–115.

POLANSKÝ, Luboš: *Nálezy mincí na Pražském hradě a počátky vlády Soběslava I. (1125–1140)*, in: *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka*. Edd. J. Klápště, E. Plešková, J. Žemlička, Praha 2003, s. 220–229.

PRAŽÁK, Jiří: *Rozšíření aktů v přemyslovských Čechách. K počátkům české listiny*, in: *Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*. Ed. K. Malý, Praha 1975 (dále jen „*Rozšíření aktů*“), s. 29–40.

RAZIM, Jakub: *Věrní Přemyslovci a barbarští Čechové. Česko-říšské vztahy v raném a vrcholném středověku*, Praha 2017.

Regesta imperii IV. 1. Die Regesten des Kaiserreiches unter Lothar III. und Konrad III. Zweiter Teil: Konrad III. 1138 (1093/94) – 1152. Edd. J. P. Niederkorn, K. Hruza, Wien – Köln – Weimar 2008.

REITINGER, Lukáš: *Král Vratislav v paměti kláštera Pegau*, in: *Memoria et damnatio memoriae ve středověku*. Ed. M. Nodl, P. Węcowski, Praha 2014, s. 29–69.

REITINGER, Lukáš: *Nekrologia kláštera Pegau. Pozapomenuté svědectví o Přemyslovcích (nejen) Kosmova věku*, in: *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*. Edd. L. Reitinger, M. Wihoda, Brno 2010, s. 371–415.

REITINGER, Lukáš: *Psal tzv. Kanovník vyšehradský opravdu na Vyšehradě? První Kosmův pokračovatel v kontextu dějepisectví přemyslovského věku*, ČČH 113, 2015 (dále jen „Psal tzv. Kanovník“), s. 635–668.

REITINGER, Lukáš: *Přemyslovci mezi královskou korunou a knížecím stolcem. Tři studie k prvnímu českému království*. Magisterská diplomová práce FF MU, dostupná online na https://is.muni.cz/th/nvwgl/Diplomova_prace.pdf [cit. dne 25.10.2019], Brno 2008.

REITINGER, Lukáš: *Vratislav. První král Čechů*, Praha 2017.

SATURNÍK, Theodor: *Život starých Slovanů II.2. O právu soukromém u Slovanů v dobách starších*, Praha 1934.

SCHMALLE, Franz-Josef: *Die österreichische Annalistik im 12. Jahrhundert*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters 31, 1975, s. 144–203.

SCHMIDT, Roderich: *Die Einsetzung der böhmischen Herzöge auf den Thron zu Prag*, in: Nationes I. Aspekte der Nationenbildung im Mittelalter, Sigmaringen 1978, s. 439–463.

SLÁMA, Jiří: *Český kníže Boleslav II.*, in: Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 999). Edd. L. Polanský, J. Sláma, D. Třeštík, Praha 2000, s. 9–26.

SLÁMA, Jiří: *Slavníkovci – významná či okrajová záležitost českých dějin 10. století?* AR 47, 1995, s. 182–224.

SMETÁNKA, Zdeněk: *Legenda o Ostojovi. Archeologie obyčejného života*, Praha 2004.

SOMMER, Petr: *Dítě ve středověkých pramenech*, in: Děti ve velkoměstech od středověku až na práh industriální doby: stati a rozšířené příspěvky z 29. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve dnech 12. a 13. října 2010 v Clam-Gallasově paláci v Praze. Edd. O. Fejtová, V. Ledvinka, J. Pešek, Praha 2012, s. 73–79.

STARÝ, Marek: *K právním aspektům nástupnictví na knížecí stolec a královský trůn v Čechách za vlády Přemyslovců*, PHS 37, 2005, s. 29–69.

SUCHAN, Monika: *Königsherrschaft im Streit. Konfliktaustragung in der Regierungszeit Heinrichs IV.*, Stuttgart 1997.

SUCHÁNEK, Drahomír: *Imperium et sacerdotium. Říšská církev na přelomu prvního a druhého tisíciletí*, Praha 2011.

SZCZAWIŃSKI, Arkadiusz: *Genealogia Dypoldowiców. Ze studiów nad rodowodem Przemyślidów w XII–XIII wieku*, Genealogia: studia i materiały historyczne 7, 1996, s. 9–56.

ŠMERDA, Jan: *Denáry české a moravské. Katalog mincovnictví českého státu od X. do počátku XIII. století*, Brno 1996.

TEIGE, Josef: *Einige Bemerkungen zur Genealogie der Přemysliden*, MVGDB 22, 1883–1884, s. 85–86.

TEIGE, Josef: *O novém členu královského rodu Přemyslovcův*, PAM 12, 1882–1884, s. 315–318.

TÉRA, Michal: *Tzv. Nestorův letopis: jeho vznik a souvislosti*, in: *Vyprávění o minulých letech aneb Nestorův letopis ruský*. Ed. M. Téra, Červený Kostelec 2014, s. 9–44.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Anfänge der böhmischen Geschichtsschreibung. Die ältesten Prager Annalen*, StŽr 23, 1978, s. 1–37.

TŘEŠTÍK, Dušan: „*Gloria regni*“ Vratislava II. Hymnus „*Versus post missam*“ a kronikář Kosmas, in: *Verba in imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. Narozeninám*. Edd. E. Doležalová, M. Nodl, P. Sommer, Praha 2004 (dále jen „*Gloria regni*“), s. 285–298.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Kosmas a Regino. Ke kritice Kosmovy kroniky*, ČsČH 8, 1960, s. 564–587.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení*, Praha 1968.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Kosmovo pojetí přemyslovske pověsti*, ČL 52, 1965, s. 305–314.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Nejstarší Přemyslovci ve světle přírodovědeckého a historického zkoumání*, ČsČH 31, 1983, s. 233–255.

TŘEŠTÍK, Dušan: *O novém výkladu chronologie nejstarších Přemyslovcův*, ČsČH 32, 1984, s. 415–421.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovcův. Vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 1997.

VÁLEK, Josef: *Kronika Sázavská a zpráva její k roku 1126*, ČMM 17, 1893, s. 238–244, 309–317.

VANÍČEK, Vratislav: *Soběslav I. Přemyslovci v kontextu evropských dějin v letech 1092–1140*, Praha – Litomyšl 2007.

VANÍČEK, Vratislav: *Svatý Václav. Panovník a světec v raném středověku*, Praha – Litomyšl 2014.

VANÍČEK, Vratislav: *Vratislav II. (I.) První český král. Čechy v době evropského kulturního obratu v 11. století*, Praha 2004.

VLČEK, Emanuel: *Příspěvek antropologicko lékařského průzkumu k chronologii nejstarších Přemyslovcův*, ČsČH 32, 1984, s. 391–415.

VLČEK, Emanuel: *Tělesný zjev a podoba knížete Břetislava I. a jeho synův*, NL 43, 1988, s. 160–169.

WALLACH, Luitpold: *Berthold of Zwiefalten's Chronicle: Reconstructed and Edited with an Introduction and Notes*, Traditio 13, 1958, s. 153–248.

WASILEWSKI, Tadeusz: *Helena księżniczka znojemska, żona Kazimierza II. Sprawiedliwego. Przyczynek do dziejów stosunków polsko-czeskich w XII–XIII w.*, Przegląd historyczny 69, 1978, s. 115–120.

WEGENER, Wilhelm: *Die Přemysliden. Stammtafel des nationalen böhmischen Herzogshauses ca 850–1306 mit einer Einführung*, in: *Genealogische Tafeln zur mitteleuropäischen Geschichte*. Ed. W. Wegener, Göttingen 1962–1969, s. 1–12.

WIHODA, Martin: *Anály hradištsko-opatovické nebo první moravská kronika? Po stopách nekosmovského pojetí českých dějin*, in: *Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek. Sborník příspěvků z konference „Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě“*, konané dne 28. 2. 2001 v Brně, Brno 2001, s. 25–32.

WIHODA, Martin: *Gallův příběh piastovských knížat a „vstup“ Polska do dějin*, in: *Gallus Anonymus. Kronika a činy polských knížat a vládců*. Edd. J. Förster, M. Moravová, M. Wihoda, Praha 2009, s. 5–19.

WIHODA, Martin: *Die mährischen Eliten als Problem der Kontinuität (oder Diskontinuität?) der böhmischen Geschichte*, in: *Die frühmittelalterliche Elite bei den Völkern des östlichen Mitteleuropas (mit einem speziellen Blick auf die großmährische Problematik)*. Materialien der internationalen Fachkonferenz Mikulcice 25.–26. 5. 2004. Hrsg. P. Kouřil, Brno 2005, s. 9–18.

WIHODA, Martin: *Morava v době knížecí 907–1197*, Praha 2010.

WIHODA, Martin: *První česká království*, Praha 2015.

WIHODA, Martin: *Přemyslovská medievistika o sobě a sobě. Melancholické rozjímání nad „budováním českého státu“*, ČMM 128, 2009, s. 447–460.

WIHODA, Martin: *Testament knížete Břetislava*, in: *Sága moravských Přemyslovců. Sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců*. Ed. R. Fifková, Brno – Olomouc 2006, s. 33–50.

WIHODA, Martin: *Vladislav Jindřich*, Brno 2007.

WIHODA, Martin: *Znojemští úředníci v politickém a mocenském systému přemyslovské monarchie*, in: *Znojemská rotunda ve světle vědeckého poznání. Vědecká konference. Znojmo 23.–25. 9. 1996. Sborník příspěvků*. Ed. P. Ciprian, Znojmo 1997, s. 18–45.

ZAORAL, Prokop: *K zakládací listině hradištského kláštera z roku 1078*, ČsČH 16, 1968, s. 275–283.

ZELENKA, Jan: *Vladislav II.*, in: *Osudy českých králů a královen. Od Přemyslovce Vratislava II. k Habsburkovi Karlu I*. Ed. P. Čornej, Praha 2013.

ŽÁK-KRZYZANKOVÁ, Katarzyna: *K roli abdukce v právním myšlení aneb jak poznatky o abdukci mohou zvýšit pro-systémovost interpretace a aplikace práva*, AUC IURIDICA 65/4, 2019, s. 69–88.

ŽEMLIČKA, Josef: *Čechy v době knížecí*, Praha 2007².

ŽEMLIČKA, Josef: *Do tří korun. Poslední rozmach Přemyslovců*, Praha 2017.

ŽEMLIČKA, Josef: „Dvacet pánů“ české země (K vymezení panujícího rodu v 11. a 12. století), ČMM 117, 1998, s. 293–309.

ŽEMLIČKA, Josef: K dotváření hradské sítě za Břetislava I. („Přemyslovská“ jména v názvech českých a moravských hradišť), HG 28, 1995, s. 27–47.

ŽEMLIČKA, Josef: K počátkům a rozrodu Hrabišiců, FHB 13, 1990, s. 7–41.

ŽEMLIČKA, Josef: Kastelán Blah a jeho rod (Příběh velmožské rodiny z Litoměřicka), ČSPS 105, 1997, s. 193–206.

ŽEMLIČKA, Josef: *Kníže Vladivoj a přemyslovská consanguinitas. (Ke skladbě vládnoucího rodu v 10. a začátkem 11. století)*, in: Na prahu poznání českých dějin. Sborník prací k počtě Jiřího Slámy. Edd. J. Klápště, T. Klír, Praha 2006, s. 181–195.

ŽEMLIČKA, Josef: *Království v pohybu. Kolonizace, města a stříbro v závěru přemyslovské epochy*, Praha 2014.

ŽEMLIČKA, Josef: *Poslední lov knížete Břetislava. (K událostem ve Zbečně před Vánocemi roku 1000)*, in: Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám. Edd. T. Borovský, L. Jan, M. Wihoda, Brno 2003, s. 231–246.

ŽEMLIČKA, Josef: *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005.

ŽEMLIČKA, Josef: *Přemyslovští „emigranti“ a říšská politika (K diplomacii Sálců a Štaufů ve střední Evropě)*, in: Staletí objevů, diplomacie a válek. Sborník k 60. narozeninám profesora Aleše Skřivana. Edd. M. Kovář, F. Stellner, Praha 2005, s. 513–524.

ŽEMLIČKA, Josef: *Rod Přemyslovců na rozhraní 10. a 11. století*, in: Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 999). Edd. L. Polanský, J. Sláma, D. Třeštík, Praha 2000, s. 267–273.

ŽEMLIČKA, Josef: *Te ducem, te iudicem, te rectorem (Sněmovní shromáždění v časně středověkých Čechách – kontinuita či diskontinuita?)*, ČČH 91, 1993, s. 369–384.

ŽEMLIČKA, Josef: *Vyšehrad 1130: Soud, nebo inscenace? (K „nekosmovskému“ pojetí českých dějin)*, in: Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Fr. Šmahela. Díl I. Edd. J. Pánek, M. Polívka, N. Rejchrtová, Praha 1994, s. 47–68.

ŽEMLIČKA, Josef: *Wallfahrten aus Böhmen nach dem Heiligen Land und ihre kulturelle Bedeutung (bis Mitte des 12. Jahrhunderts)*, in: Wallfahrten in der europäischen Kultur. Edd. D. Doležal, H. Kühne, Frankfurt am Main 2006, s. 37–52.